

**FOR USE IN
LIBRARY
ONLY**

II. RÁKÓCZI FERENCZ
LEVÉLTÁRA.

HAD- ÉS BELÜGY.

VII.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

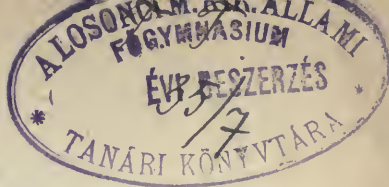
THALY KÁLMÁN.

VII.

BUDAPEST, 1879.

A M. T. AKADEMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

SZÉKESI

GRÓF BERCSÉNYI MIKLÓS

FŐHADVEZÉR ÉS FEJEDELMI HELYTARTÓ

LEVELEI

RÁKÓCZI FEJEDELEMHEZ.

1704—1712.

AZ EREDETI KÉZIRATOKBÓL A TITKOS JEGYEK FÖLFEJTÉSÉVEL

KÖZLI

THALY KÁLMÁN.

NEGYESDIK KÖTET. (PÓTKÖTET.)

(1711—1712.)

T. T. 638/7.

BUDAPEST, 1879.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

DB
932
.48
B4A44
Köt. 4.

„Ha valaha, — most uralkodik az fatalitás az világon, quia trahuntur per fortia et non ducuntur rationibus res Az universális békesség, úgy látom, fenékre viszen bennünket; háború kell nekünk, hogy annak az habja ha nem együtt, másutt vessen ki az partra. . . . Mert már bizony, majd csak Senecával bizonyítok s Jóbbal vigasztalom magamot. . . . Mert ugyanis, qui perseveraverit usque in finem, — hic salvus erit; finis vero mors est. Én régen készen vagyok az halálra.“

(Bercsényi, Rákóczinak. 46, 87, 29, 80 ll.)

1711.

(A szathmári békétől, végeig.)

Jaraszlóban, 3. Juny 1711.

Fölséges Uram!

Alázatossan követem Fölségedet, hogy ma nem udvarolhatok fejem fájdalomja miatt, s ugyanazért is ma elmúlattam reggel Saffirót; hanem mégis délután beszéltem Saffirovval, kinek is extraordinarie való ajánlása vala, hogy assecuráljam Fölségedet a czár nevével, és maga is in particulari mit Wahrhaftighaüt und Aufrichtighaüt úgy kívánja secundálni dolgunkot, mint ha egy közülünk való volna, mert látja az Urának is interessét benne; és mivel már az aliatusok igen megcsaltak, — sie haben unsz sehr grob angeführet — úgy látjuk, s már beadtuk az királynak írva propositióinkot, *az francziához kell ragaszkodnunk, nagy ministert küldünk be!* Az mint iránzottam szavaibúl, alighanem avocáltatik, s beküldik *Hollandiából az követjeket.* Projectumát Fölségednek kezdettem mondani: de mivel nem tudjuk még elméit — azért szólljon maga valamit az királylyal! Felvállolta, sőt azt mondja: az czár maga is fog szóllani; de mi se veszessünk időt, mert nem késnek; hanem admoneál, hogy ministerjei igen austriacusok, Flemming is, — de ő confidenter neyelve fog Flemmingtúl, én pedig Ficztummal szóljak előbb, és Flemminget csak generaliter kérjem az mediatióra előbb. Kérdezte Fölségedet; megmondottam, hogy Ficztum által kíván Fölséged érteni. Valamint lehet, szóllok, s ha másként nem, ebédre hivatom Ficztumot.

Forgács Uram most jöve, s most mene Premislíben; az mint látom, nem egészszen végezte dolgát. Csehországban s nevezetessen Prágán nagy motus és revolta; bavarus már meg is verte az németet. Svécus Baváriának megyen igyenessen. Ide török követ gyött, Károly új király megholt. — Ezeket

beszélle Forgács Uram, hogy hallotta útjában: de itt még nem hallattak ezek, hanem hogy Straszburghoz érkezett 60,000-el az bavarus, mondá Saffiroff.

Én nem tudom Fölséges Uram, ha Ficztum javallani tanálja: ne küldjek-é mindgyárst Fölséged nevével Flemminghez? vagy magam kérjek-é magamnak előbb, vagy Fölségednek audientiát az királynál? Forgács Uramtól nem kérdezett egyebet, hanem, ha sok magyar had gyün-é bé?

Saffirofnak nem szóllottam, mert Sarier maga ment Szi nyawszki Uramhoz, el nem gyütt hozzám onnan, — hihető, jól végzette. Antal Úr levele iránt szóllanom kell előbb Fölségeddel, mert csak tiszteknek és reménség feiben, s hit nélkül pedig nehéz ajándékon kérni az fizetést; hiszem Pongráczczal s a többivel nem lehetne vagy 200 katonát összevenni? Én erről Fölséges Uram előbb Fölségeddel kívánok szóllanom holnap is, ha csak késűn is. Maradok azonban

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

N. B. Az mi primásunk erit episcopus Varmiensis itt, s ott marad primás.

(Eredeti, félfőven, negyedréiben, s. k. írva, részben titkos-jegyekkel.)

31.

J a r a s z l ó b a n, 14. J u n y 1711.

Fölséges Uram!

Megjárom Isten segítségével az húsz lépést; mert az nap nem érvén az királt ebédlő-helyén, éppen Klobusovára mentem, az ki tíz mérföld. Másnap az király ott füröstökö-mözwén 9 órakor, — délután két óráig ivott, s annyira jó kedvvel, hogy esztendőköket vetettek belé, oly kedvét nem látták, alig tudtuk hintájában tenni; de engem is úgy megrosszozított, (rozsolisozott) hogy két mérföldre mehettem csak, s azon étszaka ért oda Flemmingh Vehrdenne, kik odamaradtak vala Jaraszlóban, s itt kell vala végezniek velem az oeconomiákról; ma azért azokkal is sokat szóllottam mindenekről, s az király is alólban nagy kegyelmességét mutatta, és sin-

gularis favorát ösmértette. El is végzettem minden előmben adott propositiókot és az subsistentiát is Isten kegyelméből, mindenekről kívánok Fölségednek alázatos reportumot tennem holnap; de minthogy még Szinyavszkiné Asszonyommal holnap szemben kell lennem: délelőtt nehezen fogok udvarolhatnom Fölségednek. Az *francziának* ha nem expediált is még Fölséged, hoztam materiát oda is az írásra.

Ajánlom azonban magamot Fölséged kegyelmességében és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben s. k., a dőlt betűs szó titkos jegyekkel írva.)

32.

Dzikowa, 10. Julý 1711.

Fölséges Uram!

Elérkezém tegnap ide; vadászni volt az Úr (hg Sienawsky,) csak magát tanáltam az Asszonyt és Spiegelt. Tegnap nem szóllottam, annyira későn, ma pedig az Charier regimentje iránt resolvált újjonnan; s minthogy elítélhető, ismét praetensiókat fogna tenni: már az reájok való költségről kívántam amúgy disponálnom, hogy küldje commissariussát; az mint is magát ordinálta az starosza Wielavszkit mint őbestert és a mellett más ordere is lesz, hogy útjában valahol kit tanál, adassa kézhez. És ezen dolgoknak jobban való végben viteléért maga megyen holnap reggel az starosza Wielavszki Fölségedhez, együtt Damundával. Kit akartam alázatossan tudtára adnom előre Fölségednek, hogy, ha még holnap nem múltatna Fölséged: méltóztassék iránta disponálni; mert nem megyen tovább, hanem onnan Jaraszlótól megyen Krakó felé.

Az mazoviai palatinus is itt van; szóllottam ma magam is s az Úr is Ebeczkirúl: de Drohobiczra kell menni Ebeczkinck hozzája, máskint — azt mondja, — nem tehet rendelőst

most már iránta. Krucsai Uram még dolgát nem végzette, s én sem. Maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

P. S. Fölséges Uram! Most veszem alázatosan Berzeviczi Uram által Fölséged parancsolatját. Azt akarom, hogy Forgács Uram facit examen conscientiae, jókor van még most is, — de nem jókor adják itt a választ, mert azt hiszem, nem tanál soknak kevés helyt.

Külczim: A son Altesse Serenissime Monsigneur le Prince de Transylvanie, a

P. H.

Wisoczka.

(Eredeti, féleven, negyedrébten, sajátkezű. Egy classicus szépmetszetű — úgy látszik Cicero-főt ábrázoló — antik cameával volt lepecsételve, melynek piros spanyolviasz lenyomata ma is teljesen ép.)

33.

Dzikowa, 12. Julj 1711.

Fölséges Uram!

Azt akartam alázatosan tudtára adnom Fölségednek, hogy valóban továbbra halladott késésem, mert ma sem lehet elmennem. Már ma ugyan szép declaratiót üzent az Úr egyet: Jaworóban quardiát rendel és provisiót *negyven emberre, Forgácsnak Medzibuzra, Antalt Satonóra húsz emberrel*. Ezzel ma meg akartam térnem, hanem az *Asszon marasztott, hogy szólni akar az Úrral*. De holnap elmegyek. Maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

Szondeczki (hg Lubomirszky György, osztrák althgy) 200,000-et vett fel ígíretül Fölségedért *), azért együtt.

Az staroszta Wielovszkit csak ma expedíaltathatám, nyitott orderrel. Fölséged ha jól disponálja az starosztát, tehet jót.

*) T. i. vérdíjat a bécsi udvartól, ha Rákóczit megöleti.

Külczim: A son Altesse Serenissime Monsigneur le Prince de Transylvanie.

P. H.

Wisoczka.

(Eredeti, félíven, negyedrébten, s. k.; részenként titkos jegyekkel. Bercsényi gyűrűpecsétének ép lenyomata, piros spanyolviaszban.)

34.

Dzikowa, 14. Julj 1711.

Fölséges Uram!

Ezelütti alázatos levelemből megérteni méltóztatott Fölséged, micsuda könnyű válaszsza vala az Úrnak, és az Asszony tetszéséből miért késtem? Kirül tegnapelütt nem szólhatván, tegnap reggel vadászni ment s csak estvére tért meg, s mind azért, s mind fejem fájdalmáért itt kellett hevernem. Estve azonban felmentem hozzájuk, — hát nagyobb affabilitással mondja az Úr, hogy considerálván tovább is maga és mi dolgainkot: nem lát más módot benne, hanem Medzibuzot assignálja, oly formán, hogy ott lévén Dessio, accomodáljon bennünköt; ott feles életje s már két esztendő termése az csűrökben van, pascuatiója elégséges s azonkívül az pusztákon szénát csinálhat, kinek mennyi kell; az jószág is nagy, s élése bőven, s ahhoz az vár is erősség, kit most is fortificált Dessio, s ott jó lesz, — de itt lehetetlen absolutissime másutt. Ha pedig Fölséged maga odamennyi nem kíván: tehát Jaworóban rendel Casunof regimentiből 60 embert egy kapitánynyal, kinek ordere lesz Fölségedtől dependeálni, és recrutázó nevezeti lesz. Megszólítottam azért: mire kell más praetextust keresni, s nem Fölséged quardiájának rendelni? mivel az király s Respublica publice declarálták per Consilium az protectiót, és securitásunkot recommendálta neki az király. Arra mondja: prauda, hogy magam is az királynak mondtam: engem csak odiumjában hoz az németnek, s azután kitagadja magát; de megütötte az király az mellyét, s azt mondtá, hogy nem, parolláját adja!

Medzibuzt mondtám, igen messze van; ha külömben nem lehet, bár csak Satanót is rendelje, hogy lehessenek közelebb lenni. Kérdi: kit akarnánk oda? Nem tudom, — talám Esz-

terházy Uramot! Azt is accordálta. Brezánban penig szállást engedett: de alimentatiót nem rendelhet. Referálok Fölségednek, s köszönöm azalatt. Eddig van, s mára hallasztotta az expeditiókat, kiért itt hagyom Krucsai Uramot, minthogy ilyenessen megyen Javoróban, honnan — értem az Asszontúl — hogy már elment Fölséged.

Íme, accludálok *) Fölségednek az ordert Miczinszkire; más ordert is kértem, hogy az bėjövökre és securitásunkra singulariter vígyázzon, és Fölségeddel in casibus necessarijs communicatiót tartson: mert most is Szandeczki regimentéből, ki 200, ki 400 dragonnak mondja, az ki bégyütt, és az Podstoli írt az Úrnak, hogy gratiát és szolgálatot adjon azoknak, mivel reformálták az regimentet, s az kik szolgálatot akartak ott, (t. i. a császáriaknál) máshová applicálták, s ezek ott szolgálni nem akartak. Meghadta az Úr Mirnek: vegye kézhez, s ha csak praetextus volna is kívánságok, — erővel is elvigye. De mivel azon Mirnek most disgustusa lesz az Charír hada visszaadása miatt: nem hiszem, sérínekdjék benne; azért az wieluni starosztát kértem reá, ki is tegnap reggel meheti csak el innen Jaraszlóban, de mivel már Fölségedet nem éri: nem tudom, mint expediáltathatik? Reménlem, Damunda ott várja.

Kellett volna az jó szó azon starosztának; mert nem kell contemnálni ezen Szandeczki hada bėjövetelit, nemcsak azért, hogy két-három felül is gyött híre az Asszonnak is, hogy felvállolta Fölséged és az én persecutiómot 100,000 tal-
lérért, — hanem, hogy ezt hitelessebbé teszi Ribinszki Uram, s maga megmutatta az Asszonnak s magam is olvastam tegnap három levelét Herbstainnak Danczkárúl, s úgy látom, fel is vállolta vala, vagy felvállolóban volt Ribinszki; 200,000 forintot, grófságot s generálisságot ígértek, és az királynak (August) consensusát, s úgy hiszem, hogy az király affectiója mutatása változtatta eszit (Ribinszkynek.) De, ha ezt tentáltak, elhiszem: inkább Obeznit (Lubomirsky Györgyöt,) sőt úgy mondja Ribinszki: nevezet szerént írja is neki Herbstain, de más levélben, kit nem láttam. Tudom, ír bővebben erről

*) Később „jegy alatt odaírta: »Krucsai Uramnak ad-
ta m.«

Fölségednek az Asszony; ma Szinyaváig együtt mennek s onnan Jaraszlóban.

Az sok-gazeta hírek közül observatióra való, hogy valamely erős porta ment vala Budzon (?) felé, az hol az tatárság szemben állott, s egynekány ezer szabad ménset hajtott maga elűtt, az muszka liniának confusiójára; annak nyílást s útát adtak, s az tatárját meglődözték, 8000 veszett, s két mérföldre vágta az oláh. 2-do. Krímet gázolja az muszka. 3-tio. Hogy volt volna békesség-kérő csausz-követ az czárnál, az kit hamar expediáltak; Moldvát, Havasalföldit és refusióját kéri az czár az Kiowia körül tett Jaszíroknak. (Így.) Hoc bene!

Én Ebeczkinek megírtam: hacsak Drohobiczra nem megyen az mazowiai palatinushoz, hiában késik, s nem is mehet máskint; most penig, rebus sic stantibus, szükséges volna ott.

Az czár Sorokon (?) van. — Az király Karlsbódban volt szemben az cardinálissal, (Szász Keresztély, esztergomi érsek.) Az király fia Prágában ment, onnan Rómában, s új pápista udvara van; hoc quid significat? Maga az király Dresdában. Az neutralis corpus gyülekezik, kívül az Úr sétálást, s nem hadakozást immaginál.

Az bavarus általgyűtt az Rhenuson, Eugenius is 30.000-rel Flandriából gyűn az Rhenus mellé. Siessenek, ha pro 20. regulálni akarják az electiót!

Károlynak segítsége érkezett. De mi haszna írom ezeket magyarul, mikor tudom, már francziájúl olvasta Fölséged! Mert, csak elhiszem, gazeta relatiói ezek is, — ki igaz benne, s ki nem. Azt tudom, hogy igaz, hogy vagyok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedréiben, s. k.)

35.

J a r a s z l ó b a n, 17. J u l ý 1711.

Fölséges Uram!

Parancsolatjához képpent Fölségednek, itt várom érkezésit Visoczkára, az hová tegnap is, ma is kiküldöttem. Már

nem gondolom, hétfűnek elűtte elérkezzék Fölséged: ha ma nem; azért Revier Uramot levelemmel akartam bocsátani, s alázatosan jelentenem, hogy *beszült Revir Vilcekkel, és Vallissal talám végzett is.* *)

Tegnap Szinyawszkiné Asszonyom sokat szóllott Vilcekkel, ki is Bécsben ment; azután nékem alkalmasint megbeszéllette, — tesztek alázatosan relatiót Fölségednek. Hétfőn maga is begyűn az Asszony, — ma kellett Lezanskóra mennie.

Én már várom Fölségedet alázatosan, és maradok
Fölségednek

alázatos hív szolgálója
G. B. Miklós m. k.

Külczim: A son Altesse Serenissime Monsigneur le
Prince de Transylvanie a

P. H.

Wisoczka.

(Eredeti, félíven, negyedrébten, s. k., részben titkos jegyekkel. Bercsényi piros gyűrűpecsége rajta.)

36.

Jaraszlóban, 19. Julý 1711.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem ma Fogarasi Uram által levelét Fölségednek: de az acclusája elmaradván, nem tudom, mit írt Krakowszki Uram? Azt nékem üzenté vala ugyan, hogy Medzibozon minden dicától 4 márkát szedtek el a muszkák, — ítélem, quae ruina!

Én ugyan eddig is azért mulattam el Fölségednek való

*) Gr. Wilczek osztrák követ vala a lengyel udvarnál, gr. Wallis pedig cs. tábornok és egri várparancsnok, kit gr. Pálffy János tábornagy a bujdosók visszacsalogatására, s Rákóczi, de különösen Bercsényi ellen bérnyilkosok fogadására küldött volt be Gácsországba. Riviére hugenotta létére szülőhazájába többé nem kívánczók, de magyar nőt vévén feleségül: ehhez vágyott vissza új honába, melynek ügyét, a míg lehetett, oly becsülettel s hűséggel szolgálá, mint egy francia sem. Ekkor Wallissal csakugyan szerződött, és hadmérnökkari francia alezredesi rangját (Rákóczinál utóbb ezredes volt) a császáriaknál is megkapván, nem sokára visszatért, s Kassán alkalmaztatott. (Cs. k. hadi levéltár.)

udvarlásomat, hogy maga úgy parancsolta Fölséged: de mivel Szinyavszki Uram alteratiójára nézve még bizonytalan, mikor gyün bé? azért én inkább holnap udvarlok alázatosan Fölségednek; talám még a feleségem is kifordúl (t. i. Viszockára,) hogy Fölségednek udvarolva, szellőt kapjon s helyt is nézzen, és deliberálhasson mozdulásárúl, s visszafordúlhasson.

Wilceknek nem nagy consequentiájú beszédjei voltak; nem is tartom keresett, hanem occasionalis discursusoknak, — kirúl teszkek alázatosan relatiót.

Forgács Uramnak vala itt embere, de sem írt, sem üzent; már mire mehetnek? elválík, kire — úgy látom — nagyobb kedvek, mert közeljebb neki Galgócz, mint Medzibocz.

Laczkót már elküldtem Szinyavszki Uramhoz, de még kísérői sem tértek meg; hihető, megindúlt Szinyavárúl.

Én azonban maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

Külczim: A son Altesse Serenissime Monsigneur le Prince de Transylvanie.

a

P. H.

J a w o r o w.

(Eredeti, félíven, s. k. Piros gyűrűpecséttel.)

37.

J a r a s z l ó, 31. J u l ý 1711.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem Dupon által küldött levelét Fölségednek; mindgyárst fel is kereste s hozzám hozta azon embert: de minthogy magam jól szóllani vele nem tudtam, s Dupon tolmácsolása sem volt elég, egész ítéletet fölöle nem vehettem, — alkalmatossabbnak ítéltem Fölségedhez ugyan Duponnal elküldenem. Ez maga mondja magát az németek eszközinek, si non vult fallere sub specie recti; arra ajánlja magát, hogy Fölséged akarátja szerént akarja *kelepczibe hozni azokat*. Jelentette azt is: vannak hárman csinált *) embereik, egyik apátúr, másik nagy asszony, harmadik, az ki szolgálatunk-

*) Érsd: megvesztegetett.

ban vólt; az két elsőt nekem nem, hanem Fölségednek akarja megnevezni. Az harmadikot *Hartelt mondja.* *) Kiváltképpen azt considerálok, mind *módját* s mind *leshelyit, mondja, maga is járta*, az mint el van rendelve. Secretumot kíván igen; én jó szót adtam neki, — Fölséged jobban fogja tudni, tovább mit kellessék véle cselekedni? azért nem is kívántam hertelen az Asszonnak (Sieniawska) jelenteni, mert elég hálász lenne előre. Így Fölségedhez menve, közben lesz; az mint fogja ítélni Fölséged. Már az vizek is meg apadván, elhiszem, *Vissucskán s talám itt is lesz holnap* Fölséged, — azért várom parancsolatját Fölségednek: netalán egy felül *én oda*, Fölséged *idegyünne más felül*. Mert si opere precium az Asszonynyal szóllani: legjobb lesz, ha maga szól Fölséged; mert ha csak én szólok, úgy is Fölségedre hallaszt, s azalatt is kimegyen híre s változhatik elméje. Én azért jobbnak látom, mindgyárst légyen executiója az akkori deliberationak, és addig inkább nem is szólok semmit; hiszem, úgy is ennek holnap az napja, mert ezen ember azután elmegy. Alázatossan várom azért Fölséged parancsolatját, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrébten, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

*) A névtelen franczia — mert Dupont lévén a tolmács, francziának kelle lennie — igazat beszélt; ugyanis, mint a cs. kir. hadi levéltár titkos actáiból kiderül, csakugyan Hartel volt az, a kit gr. Wallis Bercsenyi legyilkolására reá bírt. Gr. Pálffy János (örökös folt jellemén!) ismételve ajánlá e gyönyörűséges tervet a bécsi udvarnak, hol ezen ügyben több titkos tanács-ülés tartatott, III. Károly tudtával, sőt személyes elnöklete alatt. Hartel 4000 arany vérdíjat kívánt, — de gonosz terve — mint láttuk — idő előtt fölfedeztetvén, menekülnie kellett Lengyelországból. Hartel János Erasmus különben német és cs. k. kapitány volt 1703. Munkácson, s 1704. érsek-újvári térparancsnok, és mint ilyen részt jelentékeny vőn ezen erősségnek Rákóczi kezére játszásában; mely szolgálataért aztán őt a fejedelem hadi-főszemlemesterré nevezé ki, őrnagyí, majd alezredesi és 1709-ben ezredesi ranggal. A gazjellemű ember gyilkos tervét Savoyai Eugen nem helyeslé, és pedig úgy erkölcsi, mint politikai indokokból. — A hú Dupont udv. sebésze volt Rákóczinak.

Brezany, 17. Augusti 1711.

Főlséges Uram!

Minthogy, az mint alázatossan megjelentettem Főlségednek, mind az russiai palatinus, mind azon gaz jószág, s mind az én feleségem útja miatt, amarra Podkameny felé kerültem, — csak tegnap, idejövő útamban vettem alázatossan Főlséged parancsolatját, kiben útamot sietteti Főlséged, s ugyanazért sem vártam tovább ott az feleségemet, hanem elsiettem, hogy intézhessem útamot; mert ott az kamenieczi egyenes útban lévén, nem győzte már az két fülem hallani az sok különböző híreket. Ki újra verte, ki szalasztotta az muszkát; ki az Nyeszterhez hozta, ki Kioviához küldte az törököt, Moldvát tűzzel-vassal emészttette, — et sexcenta talia.

Az turbált leginkább, hogy csaknem uno ore mindenek már Kiovia felé elmentnek mondták az czárt. Siettem ide, remélvén itt bizonyossat tudnom: de színtin olyan lengyel lakik itt, mint az túlsó völgyen; mert ki azt mondja: az czár elment maga Kioviára, és Seremet megyen utánna egy rész hadakkal, Generál Rhen penig az ifú Dolhorukival Pomerániának, némely hadakkal; ki, hogy Seremet elment, Rhen gyün, de az czár Kamenyeczen van: ki, hogy már tegnap Zloczow felé elment póstán Jaraszlónak. Ma hozák penig hírről, hogy Zloczowhoz egynehány ezer muszka érkezett. Azért póstán küldtem Kameniczre is, Zloczowra is, s írtam s kértem: tudúsítsanak, hogy hiában ne farsangoljak s meg ne mellőzzem; mert máskint sem mehetek póstaképpen, ha akarnám is máskint, csak lassan, mivel az egy szekerkémből is kiállottak az lovaim; holnap már beérkezik az többi az feleségemmel, azalatt az hírem is meggyün, s megyek; s leginkább óhajtom Ebeczki tudúsítását, de nem várom.

Az többi sok hír között az mondta azt russiai palatinus, hogy Kurafkín Ilywóban volt, és hogy igen rosszszúl emlékezett az anglusokról, aperte mondván, hogy az czár csak úgy tartsa őket, mint kész ellenségit. Hoc`bene, — azzal ment az czárhoz.

Saffiowról még nincs hír; és így csak elhiszem: ha Kiowiá-

ban nem ment az czár, Jaraszlóban sem ment, hanem megvárja. Csúfos dolog, az czárnál volt Mianczinszki, az Podskarbi Nadwormi, azt írja Loimannak: 20,000 török gyün Choczimhoz; merő confusum chaos! Per non fallar, credo niente. — Én azonban maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k.)

39.

Brezány, 20. Augusztus 1711.

Fölséges Uram!

Ez előtti alázatos levelemben az mint megírtam vala Fölségednek az czár sokfelé való hírit: ma hozák meg délen, hogy ma leszen Zloczowán bizonyossan, ugyan magam embere; nyomban gyün Ebeczki is szekerkén, mivel járt? maga megírja Fölségednek. *) Nekem azt írja Golowkín: nem írhat váloszt, hanem Jaraszlóra megyen az czár, ott közeljebb lesz. Csak elhiszem, az királtúl függ resolútiója az czárnak; mindazáltal én mindgyárst indúlok; elhiszem, Fölséged is eleiben gyün Ilywóra, mert úgy hiszem, arra megyen, noha bizonyossan nem tudom. Ha pedig Fölségedet megmellőzné, kérem alázatossan Fölségedet: hadd tudhassam Fölségedet hol tanálnom? Ha másutt nem, legalább Ilywóban Krucsai Uramhoz beküldök. Ezzel maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., részben titkos jegyekkel.)

*) Lásd az alább következő két levelet.

40.

(Ebeczky Sámuel udv. titkár, a fejedelemnek.)

Brezány, 20. Augusti 1711.

Fölséges Erdélyi és Vezérlő-Fejedelem!

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Én csak az elmúlt hétfűn találhattam fel Kamenecczen az Fölséges Czárt; ugyan az nap praesentáltam Golovkín Uramnak Fölséged nálam levő méltóságos levelét, kire szóval az vala válaszem: minthogy az Fölséges Czár siető útban vagon, azokra is, a mellyekről maga levelében emlékezik Fölséged, annyival inkább ha mi propositióim vannak énnékem, resolutióját az Fölséges Czárnak nem veheti; hanem mivel ő Fölsége Jaraszlóra megyen, s ott egynehány nap subsistál is, talám Fölséged maga is szemben leszen az Fölséges Czárral, — akkor mindenekről resolvál ő Fölsége. S mondotta: a maga válaszáat is a szerint expediáltatja Fölségednek, kit íme, alászan transmittálok.

Másnap, úgy mint az elmúlt kedden, onnét elindult a Czár, — én is siettem más úton ide, hogy meghozhassam magam hírit ő Fölsége bizonyos jövetelének, olly bizodalommal lévén: Fölségedet is itt találhatom. Mai statioja az Fölséges Czárnak Zlocsovára vala rendelve, — sohol sem kíván tartózkodni, egész Jaraszlóig.

További relatiómnak particularitását bővebben fogom papirosra tennem, alázatosan azt is praesentálom Fölségednek; egyedül Golovkín Uram levelét kívántam most praemitálnom, várván további kegyelmes parancsolatját Fölségednek. Én penig maradok

Fölségednek

alázatos engedelmes szolgája,
híve

Ebeczky Sámuel m. k.

(Eredeti, félfiven, negyedréthben, s. k.)

41.

(Ebeczky Sámuel udv. titkár a fejedelemnek.)

Brezány, 20. Augusti 1711.

Fölséges Vezérlő-Fejedelem!

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Jaraszlórúl elindulván, útamból is a sok változó és lengyelek geniuma szerint idestova habzó hírekről alázatossan informáltam Fölségedet; melyekre nézve magamot is nem tudhattam ex toto quietálnom, valameddig Fölséges Czárt fel nem találtam, mivel sokan útamban azzal kívánták útamnak continuatióját turbálni, hogy csak praetextusúl bocsátotta hírit az Fölséges Czár a törökkel való megbékélésének, hogy annál titkossabban continuálhassa maga országában való retirádáját, — higgyem bizonyosnak az Czár hadainak megveretését és dissipatióját.

Mindezen hírek közt, hogy szaporábban juthassak az Fölséges Czárhoz, vettem útamot Znyavecs felé; azonban más felől póstát küldöttem Szurokához, különböző híre lévén ő Fölsége hollétének. Szerencsémre, jutottam szemben bizonyos musqua tiszttel útbán, a kitől értekezvén az Fölséges Czár felől, exaggerálván, micsoda híreket beszélnek, mondja: senki-nek ne higgyek, mert már eddig Kameneczen is vagyón.

Ezeket 15. praesentis, úgymint elmúlt szombatn értvén, visszatértem Kamenek felé. 16. odaérkezvén, szemben voltam odavaló Generális Commendánssal; biztatott: óránként várja érkezését az Fölséges Czárnak. 17. úgymint elmúlt hétfőn 11. órakor délelőtt beérkezett ő Fölsége, álgyúlövésekkel excipiáltatott; csakhamar az Fölséges Czárné is, ő Fölsége után. Ebédhez ülven, három óráig múltattak asztalnál; azután csak kapta magát Fölséges Czár, megjárta minden szögletit az erősségnek, még az alsó árkát is, (valóban zúgolódtak magok közt a lengyel urak!) Azután kijöretelekor is újebben 70 álgyút lövetett ki a Commendáns. Azoñ nap csak igen közel a várhoz, Dluzok nevű faluban hált meg ő Fölsége.

En akkor egész nap nem lehettem szemben Golowkín

Urammal, csak az étszakai statión praesentálhattam Fölséged nálam lévő méltóságos levelét; kire azonnal, hogy megtölmácsoltatta magának s én is üdvözlöttem, felel: Minthogy az Fölséges Czár siető útban vagy, azokra is, a melyekről Fölséged maga levelében emlékezett, annyival inkább ha mi propositióim vannak még nékem szóval, resolutióját most az Fölséges Czárnak nem veheti; hanem mivel ő Fölsége Jaraszlóra mégyen, ott subsistál is egynehány nap, reméli: maga is Fölséged szemben leszen az Fölséges Czárral, és akkor mindekről resolvál ő Fölsége; s mondotta: Fölségednek is a szerint expediáltatja maga válaszát, kit már engedelmességgel praemittáltam Fölségednek.

Másnap, úgymint 18. reggel újjobban mentem Golovkín Uramhoz; kezemhez adatja az leveleket, és szóval is mondja: alázatos köszöntést tegyek Fölségednek. Azomban tettem kérdést elsőben ő Nagyságátúl: ha paranesolja-é, hogy continuáljam útamot az Fölséges Udvarral? mivel instructióm szerint olly kegyelmes parancsolatom vagy Fölségedtől. Arra mondja: Mivel a propositiókra útjában az Fölséges Czárnak resolutióját nem várhatom, — nem látja szükségesnek; úgy is penig, póstán járván az Fölséges Czár, lehetetlen, hogy én elgyőzhessék magam alkalmatosságával az Udvarral járnom.

Továbbá kérdezém: Pápay János Uram iránt mi-csoda dispositiót vihetek Fölségednek? Arra felel: A mikor a több dolgokról, arról is resolvál az Fölséges Czár; most lnem lehet!

Ezek így végeztetvén, többet nem végezhettem Cancellárius Urammal. Az alatt azomban az Fölséges Czár is elindult maga útján Zloesov felé, az holott mai statiójának kell lenni; én penig más úton sebtiben jöttem ide Brezányban, olly bizodalommal lévén, hogy Fölségedet is itt fogom találnom, hogy előre hozhassam hírit Fölségednek az Czár bizonyos jöveteléről.

Az törökkel való megbékélésről, még az Fölséges Udvarnál semmi particularítások nem hallatnak, praeter quae sunt generales positiones. A német secretariussal szóllottam, a ki Schaffiroffal maga is odajárt a törökökhöz; a mennyit le-

hetett kivennem tüle, mondotta, hogy az Fölséges Czár a maga kímjeinek hitelt adván, nem is reméllette, hogy az töröknek innen a Dunán olly ereje, a ki vele megverekedjen, közel hozzája légyen; azért a cavalleriájának egy részét Generális Rhen Urammal Havasalföldiben orderezte; ki is ott szerencsés progressussokot indítván, — azalatt az török inopinate rajtaütött az Czár hadán, két egész nap tartott harczolása, annyira hogy abutrinque feles kár esvén, (de számát sem egy részről, sem más részről ki nem vehettem tüle, hanem hogy a török lett volna 150,000, tatár pedig 80,000; de, hogy a svéciai király személye szerint jelen lett volna publico nomine, híre nem volt, hanemha incognite lett volna,) utóljára nem sustineálhatván a török a musqua tüzét, recedált; bádgyadt lévén a Czár cavalleriája az víznek, az fűnek szűki miatt, nem persequálhatta, — de a placzot megtartotta, álgújának is egy részét elnyerte a töröknek.

Harmadnapra publica fide békességre való akaratját denunciálja a török, kit acceptált a Fölséges Czár is, s küldte Schaffiroffot a törökhöz. Egyéb punctumok akkor nem lettek, hanem 1.) Liber in Regnum suum reditus sit Regi Sueciae, quacunq; voluerit, cum omni securitate. 2.) Captivi abutrinque, idest, ex parte Czari et Turcae, restituantur; a minthogy universaliter, a kiket a tatárok fogtak is, elbocsáttattak. Quoad reliqua concludenda, Schaffiroff küldtetetett Constantinápolyban, titulo extraordinarij Plenipotentiarij Legati, usque ad permutationem ratificati solemnisi instrumenti pacis. Moldvárúl inter reliquas conditiones lészen emlékezet: de a vajda Seremettel van.

Az Czár hada Ukrajna felé mozdúlt Seremettel, semmi híre, hová megyen? csak nyugtatását úgy hadta egész dispositióval az Fölséges Czár Seremetre, az hol subsistálhat. További operatióknak szándékárúl sem hallani semmit, hanem hogy arrúl elsőben Augustus királylyal kíván conferálni, az hová actu siet, alighanem Posnania felé.

Csak a lovaim érkezenek, — mert annyira romlottak a sok fel s alá való járásomban, hogy el kellett hagynom, — azalatt Fölséged kegyelmes parancsolatját engedelmességgel várom, hűséges alázatossággal ahhoz kívánom magamot al-

kalmaztatnom. — Ezek után Fölséged kegyelmességében alá-
zatossan ajánlván magamot, maradok

Fölségednek

alázatos engedelmes szolgálja,

híve

E b e c z k y S á m u e l m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedréthben, s. k.)

42.

Z l o c z o w, 21. A u g u s t i 1711.

Fölséges Uram !

Alázatossan adom tudtára Fölségednek : tegnap estve érkezett ide az czár, az útját veszi Sulkwey felé, Jaworóra, Jaraszlónak ; ma délig itt múlat, étszakára megyen Dzidzi-lowra, (mások Dedilownak nevezik) egy mérföld Kukizová-hoz. *) Mindennap reggel statióján elmúlat 8 óráig, és így — reménlem — holnap jó reggel Fölséged ott fogja érhetni ; magam is elmegyek az nyomán, ha érhetném, hogy Fölségednek is udvarolhassak.

Most szóllottam már Golowkínnal, megmondottam : Fölséged is fog udvarolni az czárnak. Bardzo dobre, valahol akarja útban, vagy Zloczowán, vagy Jaraszlón, — ott egynehány nap múlat ! Az királyhoz közeléteni akar. Az békességről beszélt, mint, hogy vólt ? Elég az, hogy megvan ! Az hada mind gyün ; akár mint gondolják : de itt fog az nyugodnyi csak, mert Polonna felé gyün az dereka, itt az középúton Dolhoruki, Rhen Kamenyecztúl Halics felé, s csak ellepi az országot, mert lehetetlen, hogy most munkát tehessen. Pomerániában ebből semmi sem megyen, hanem Mendzikótúl megyen még 12,000.

Igen jó affectióval mutatja magát Golowkín ; okot adtam dolgaink iránt való beszédben is : de nem ereszkedett belé, azt kérdezte : ha az török már nem megyen-í az németre ? Az svéciai király ki van hagyva, s hazamehet, s reménlik, hogy az tengeren, vagy Magyarországon megyen. — Még nyugszik

*) Rákóczinak jaroslawi uradalmához tartozó egyik kastélyos faluja és gyakori tartózkodó helye.

az czár, majd szemben leszek véle; azalatt is kívántam Wolszki által írnom Fölségednek, ki másfelé akart menni: de azt mondtam, hogy Kukizován van az Asszony, azért igazítottam arra, hogy Fölségednek tudtára lehessen; mert tegnap is írtam Ebeczki megjövételiről is Fölségednek, nem tudom, mikor érkezik?

Pápaikat elő sem hozták, — penighogy megbékélhettek! 2-do, observáltam: *óhajtva emlegette az bavarust*; de caetero csak az, hogy az király esztől fog igen várni, úgy látom, de mi haszna? mért *minister*, *dum tacet*? Saffirowot pedig nem hamar várják. Fölségednek lesz oka most kérdezve formaliter szólni az czárral, mert engem tudom, hogy Fölségedre halaszt. — Ezzel maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., rész szerint titkos jegyekkel.)

43.

Zloczow, 21. Augusi 1711.

Fölséges Uram!

Tudom, Pan Wolsky előbb érkezik ezen levelemnél; csak azt adom tudtára Fölségednek: a czár ma rosszul volt, fördött, orvosságot vett, és senki hozzá nem ment; holnap akarja itt megnézni a litvániai hadat, és ebéden lesz köztök, azután elindul, és nem késik többet, hanem annyit, hogy kedden Jaraszlóban lehessen.

Nagyon jó emberre akadtam, az ifjú Dolhorukira, ki is Guardia-Obrist-Laüdinant és Generális, s igen kedves embere; az sokat s okosan beszélt. *Azof aligha oda nem lesz, demoliálva. Moldvát ördög-adóba* hadták, de az svécust is az török. Denique habemus pacem; *az császár fog búsulni, azt mondja*: hittem szüretre, moze! Fölségedet kérdi mindenik cum desiderio. Úgy látom, *nem megy Pomerániában az czár, csak megtorpad*, — mind csak praetextusok az hírek; úgy látom, jól indultak: de *csak magokban forr még*, mint az rossz eczet, még érik.

Ezeket azért adom tudtára alázatossan Fölségednek, hogy én utánna indúlok az czárnak, Fölséged pedig talám előbb lesz Dzidzilován nálomnál, hogy mégis tudhasson csak mit is Fölséged. Másként, igen nyespola-szalmával s üdűvel érik itt az gyümölcs, úgy látom, — hiában ezt rázni, verni nem lehet, mert nincs mivel. — Igen szomjúhoznak; nincs jó bora az czárnak, azért fáj az hasa. No most Respublica! Mert publicumra viszik, úgy hiszem. Én azonban maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féleven, negyedréttben, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

44.

Szurova, 29. Augusti 1711.

Fölséges Uram!

Minthogy oly hertelen indulásában Fölségednek nem is tudtam, mint búcsúzzam : szavaim fogyatkozását ez rövid írással akarom toldanom, azt kívánván : Istenem vezérelje szerencsénkre szerencsésen Fölségedet, és tapasztalt kegyelmességében maradhassak mindenkor, s láthassam is hamar boldogulás indulatjában Fölségedet hazánk dűcsösségivel!

Vaj Uram is elérkezék Visoczkára, onnan együtt látni Fölségedet Aszalai Uram; de az sátorokkal csak holnap estvére ha érkeznek, mert Dobrovolszki sem vólt tovább az városnál, mivel nem kaphatott lovakot. Már holnap bevárom Vaj Uramot, s talám azalatt megtér Príni Uram is; hogy érthessem én is parancsolatját Fölségednek, s ő Kegyelmei iránt is tudhassam alkalmaztatnom magamot, és szolgálhassak Fölségednek.

Generál Rhennek szólló expeditiót, úgymint az czár levelét, kezemben adta az adjutantja, Alexowics nevő : de mi van benne? jól nem tudhatom; reménlem, az feleségem és magam s mindnyájunk gondviselése és subsistentiájának rendelkezésérül vagyon, kit én holnap bizonyos embertől elküldök eleiben (t. i. Rhennek,) hogy Brezánban vehessem városzszát. De talám jó volna végire jární Fölségednek, hogy mit írtak?

És, hogy ne legyen confusióunk azután : talám Seremetnek is intimálni kellene ; talál Fölséged módot elküldésiben, s addig el is érkezhetik kezemhez, még odaérkeznek Strébül s honnan, az kik akarnak. Antal Úr, (ha nem változik,) úgy látom, most ezen is megörült, s azt mondja : elgyün ;*) talám Forgácsal is szóllok holnap, s csak elhiszem, az többinek sem adnak többet Kukizován.

Roppal**) nem szólhattam, de úgy hallom, már nincs commandója ; valóban búmra is van : mert itt van Cserei (János) az katonasággal, senkitül semmi orderek. Az Istenért, Fölséges Uram, ha lehet, gyűjön order irántok nemcsak Seremetre, hanem Generál Rhenre is, és hadd legyenek inkább ezek is, Sarier is Rhennek assignálva, és hogy Rhen küldjön pénzzel Mirhez az többiért moszka tisztet, és ezekről csak híre légyen Seremetnek, hogy ne ellenkezzék. Ma szóllottam így ezekről Golowkínnak : így ígérte az expeditiót, — de félek rajta, ha lesz is : nem jól lesz expediálva ; hanem Fölségednek Dolhorukit kell elővenni. Az fizetések felül ha csak simpliciter parancsol, nem lesz vége az difficultásnak : mert az muszka tiszték fizetésit keveslik, — az idegen tiszték fizetésit kívánnák, ha lehetne.***)

Az is igen jó volna, ha Seremetnek megparancsoltatnék : küldené Rhenhez az hol mi magyar s rácz katona van, s telnék regimentre, és hogy az gyalogokat lovasítaná Rhen, módjok szerint.

Ezen levelemre való válaszat megvárom Fölségednek Szinyavárúl ; ha penig ott nem éri : megírtam Tomasowszkinak s recommendáltam elküldését.

*) T. i. Ukrajnába, hol a menekült magyaroknak szállások rendeltettek.

**) A magyar hadak felfogadásával megbízva volt orosz dandárnok.

***) Magyar hadak, tudtunk szerint e következők vonultak ki Lengyelországba : Charier egész ezrede (külföldiekből álló 800 dragoonos), Draguly rácz ezrede ; aszékely testőrűz udv. karabélyosok, Cserey János alezredessel ; Máriássy Ádám és Pongrácz János ezredesekkel némi magyar hadtörédek ; Bercsényi udv. karabélyos- és palotosainak egy része, végre a nemes testőr csapat Mikó Ádámmal, s az udv. deliások, stb., — de ezen utóbbifélék nem vállaltak orosz szolgálatot.

Fogom disponálnom Roppot, vagy Generál Szerikovot : vigyék el magokkal Rhenhez ezen katonaságot, mivel odamennek úgy is ; ha velek nem mennek : nem tudom, mint bocsásom az híres excessuskodásokra ; semmit sem adnak nekik, agyonverik őket.

Már alázatossan emlékeztettem Fölségedet az *svécus békességről is* ; bárcsak valami kis lument lehetne vennünk intentiójában az czárnak. *Augustust elhadni nem lehet*, azt mondta *Prus, úgy, hogy Stanislaus lenne* ; hanemha úgy, hogy *egyik se*, és hogy *sem czár, sem svécus ne keverje magát*, lássák magok között : *kit akarnak az lengyelek?* Máskint bizvást Fölséged szólhat *Prussal, jó franczia*, és egészszen *Kuratin eszin jár*. Azt is mediumnak látta, hogy *lengyel úton kell a svécust* tentálni, s javallotta, ha Fölséged proponálja.

Ebeczkit elküldjem-é utánna Fölségednek? Hiszem, feltanálja útját s eléri az bagáziát, az ki innen még 3 — 4 nap múlva indul ; magam szoltam, s van már ordere Butlernek is. Élnek azok is a többi mellett.

Ezekre azért alázatossan várván Fölséged kegyelmes válaszsát, követem alázatossan : magam Szinyawára nem mehettem, mert magam, lovaim elbádgyodtak, bizontalannak is tartom kiszállását az czárnak ; valahol éri levelem Fölségedet, tudom, onnan gyühet válaszsza is Fölségednek.

Én azomban ajánlom Fölséged kegyelmességében magamot. Maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrébten, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

45.

Szurowa, 29. Augusti. 1711.

Fölséges Uram!

Ezen levelem praesentáló tiszt, kihez Fölséged ajánlotta vala kegyelmességét, majd desperabunde aggrediált, hogy Fölséged semmit sem parancsolt iránta. Egy pénzi sincs, csak keveset kíván, és a mellé Fölségednek parancsolatját : akár

utánnamenjen Fölségednek Préni Urammal, akár az többivel maradjon az quártélyban Rhennél, akár Fölséged az ezárnak recommendálja; ha egyik sem, s consequenter szolgálatja nem tetszik, (kire kész várakozni) legalább böcsületes obsitot kíván hosszas rabságával contestált hívségéért.

Megvallom, Fölséges Uram, nem lehetett denegálnom ezen mellette való alázatos írásomat, semmi nélkül ne maradjon hiti, sit beatus, quia credidit in Domino. Kevés arany is sok neki jó szóval; alázatossan recommendálom Fölségednek. Azt mondja: kész Elbingáig menni s tovább is, csak remélhetné, dasz mich main Her, um den ich gehrn gelitten hab, mit Gnaden ansehen möcht. — Ritter is árestomban van, kérdi Antal Úr: mit csináljon vele? Én azonban maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külczim: A son Altesse Serenissime Monsigneur le Prince de Transylvanie. a Szinyava.

P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrébten, s. k. Beresényi gyűrűpecsétének ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

46.

Wisoczka, 1. 7-bris 1711.

Fölséges Uram!

Nem akarván addig innen távoznom, míg Fölséged válaszsát és parancsolatját nem értem, itt múltatván, tegnap későn estve veszem alázatossan Seremetnek szólló acclusával levelét Fölségednek, melyből egyszersmind látom, Fölséged töprekedik netalán fogyatkozásán az ordereknek, az kiből netalám *kelletlen diffidentia származzik*. Azért adom alázatossan tudtára Fölségednek, hogy mind megvan s jól van és Golowkín Uram elsőben is jól mondotta, hogy Generál Czirikow vitte el az ordert; mert Fölségednek Préni Uram által írott levelét vévén, magam voltam Czirikownál, együtt Antal Úr és SARRIERREL s kértem, hogy útjában tegyen informatiót Rhennek és Seremetnek, minthogy tudja: ha szintín nem gyüt-

tek is az orderek; mindgyárst mondja maga: igenis, nálom vannak az orderek, sőt maga az czár is parancsolt általam, (kivé-
vén elüttünk pugillárisát,) perfectissime recitálja mindazokat,
s azzal concludálja: mivel magam is (úgy mint mea Excellen-
tia is) odamegyek Seremethez, ha mit fogok ezekben is kívánni,
úgy rendelje, és Generál Rhennek committáljon. Az minthogy
két-három dologhoz az mint szóllottam: mindgyárst pugilláris-
sában írta fel, s maga mondta: írjak Seremetnek, s nála írtam,
kin igen consolálódott mind Antal Úr, mind Charier, s eligazí-
tottam őket perfectissime Roppal tegnap, mind Chariert s
mind Csereit. — Azonban mivel Czirikow azt mondta: cum
caeteris, hogyha az svécusnak valami motussa lenne: addig
míg úgy is odamegyünk, két-három companiát, többet is
küldjenek eltakarításunkra; disponáltam arra, hogy, ha kellene
Ropp útjából is arra fordúl. Embert küldtem Rhenhez, míg
Brezánt érem, talám ott tanálom váloszszát; mert indulásakor
Fölségednek, az czár megküldte az maga saját levelit, Rhen-
nek szóllót, subsistentiánk iránt, s azt is elküldtem, s együtt
ment Czirikowval emberem. És így ezeken Fölséged ne búsúl-
jon, mert látja Fölséged: confusionis optimus partus, res
perfecta.

Ezekhez képpest Waÿ Uraimékkal*) beszélgetvén, ő
Kegyelme ugyan parancsolatja szerint Fölségednek nemcsak
Ilyvóra, de Kukizowára is elmegyén, megtekinti; de, úgy lá-
tom, arra inclinálnak ő Kegyelmek, hogy, ha kintelen kellene
bontakozniok, jobb az confujjal egyszersmind Rhenhez, mint.
sem Kukizowára; ha nem kintelenek: meggyün, míg készül-
nek, váloszom Rhentül; s ha lehet jól: csak jobbnak tart-
ják Binden ingyen, mint másutt pénzen. Már mi azért Wai
Urammal egyetértve, az mi legjobbnak látszik, azt követjük

Antal Úr is hasonló resolutióval velünk akar tartani: de
Forgács Uram (kivel szóllott) sokat scrupulizál szokása sze-
rént; de megtér — úgy hiszem — ha nekünk jó lesz s pénzi el-
fogy. Szegény Csáki Mihály is nem ment ki (t. i. Magyarorszá-
ra, kegyelemre;) kódúl szegén majdnem csak, kér s könyörög
ne hagyjuk! Már megette majd mindenét; írtam neki is.

*) T. i. az udvariakkal, kiknek feje Vay Ádám vala.

Az Fejedelemasszony absolute el akart menni Préni Uramékkal: azért gyűttem ide magam is, disponáltam ő Fölségét, de nem egészszen; érkezik Fölséged levele ő Fölségéhez, kin megindúlt s rosszúl lett; ma idein hivatott: maga nem írhat most Fölségednek, parancsolta, megírom: már most nem megyen, de kéreti; Fölségedet hadd ne késsék sokáig, mert ha itt éri valamely confusio, — sem mehet, sem maradhat akkor; s kívánta ő Fölsége: maradhatna itt bár csak 6. Fölséged quardiájából és az udvariak közül 3 vagy 4. ember, az kik ő Fölségével mehetnének. Megírom Wai Uramnak sine voto, mert difficultálni sem tudom s javallani sem, nem tudván intentióját Fölségednek. Az quardia iránt Charírnak parancsolt írnom ő Fölsége, ha itt nem lehetne, s ott mündiros van; de én mondtam: ha ez is s az is lesz, *) az lengyel amazzal vagy nem kell, vagy nem jó lesz. Ilywót — látom — akarná az Fejedelemasszony inkább váloasztani, s gondolom, odamegyen; olyan tetszését értettem vala Fölségednek is.

Ebeczkit örömost elküldtem volna: de lehetetlen, mert csak mentéje sincs, sem erszénye, semmije, — hanem Brezánból mindgyárst megindúl, sietni fog utánna Fölségednek; eléri Préni Uramékot bizonyossan, s ha késnek, el is hagyja.

Már azért alázatossan térek az nagyobb dolgokra. *Kura-tin jól akarja; nem nagyobb hamisságra volt-i az francziának, hogy ugyanakkor általunk az cz írt, s más úton penig az svécust bízatta?* Haec mundi sunt totius peccata consvetudinaria; abban Fölséged meg ne ütközzék, sőt bizonyosnak tartsa s mintha tudná, úgy *beszéljen velek: tudom, ezt akarjátok*, de ezért meg nem lesz, etc. Emlékezzék Fölséged reá, mit mondtak, midőn hitték, hogy *franczia csinálta* (bizgatta fel) *törököt*, — nem bánta, s nem ítélték meg, mondván: *nem voltunk colligatusok*, — kereste fortélyját. S csak tudva tartsuk: *vakon is nyomnak több utat, még nem figálják magokat egyre.* Azon könyörgök alázatossan Fölségednek: *reputet illos pro amicis*, — in amico excusantur, non imputantur defectus; compassionem, non indignationem excitat amicitia. Mihelt

*) T. i. a nemes testőrségbeli hat magyar ifjú is, és a Charier-ezredből való svéd-lengyel őrség is.

Fölséged ezeket így veszi : *confidentiája, bátorsága, kedve lesz Fölségednek, nem erővel, hanem kedvvel szól velek Fölséged.*

Most is mondá az Fejedelemasszony, hogy *Spigel mondta : az átkozott magyarok gyújtották meg az gyertyát az muszkának, — más formák kezdenek lenni, odanézni, az hová eddig nem láttak. Az mint látom penig, ugyanesak Paul embere Augustusnak, tőle tud Spigel, az mit tud.* Igen kedve ellen volt Fölséged menetele *Spigelnek*, kérte is az Fejedelemasszonyt : ha lehet, végezze, hogy *elválják Toronyánál az czártúl Fölséged, s menjen Szinyawskihoz.* Szükségesnek ítéltém ezt megírnom Fölségednek, cum praevisione, hogy ezen *Paul lesz occasiója Augustus barátságának : mert ez tolmácsolva, megtudja nem ellene lenni Augustusnak, — conciliabit fidem cum amicitia, prodendo proderit.*

Az mi az *svécus békességét illeti* : igenis, gyöngé dolog az, mint az lepke, tapasztó kezén hagyja szennyjét. Tudom is én azt : mely *periculosum, lengyel által kivált* ; de én csak az *primus passust* gondoltam vala *ut vilit*, és nem tovább ; gondoltam is azúlta : *ha Fiervil nem ugrathatna-i belí valami-kint ?* Én azt mindazáltal nem praecipitálom semmiképpen, elvárom inkább további parancsolatját Fölségednek, mint ebben, úgy mindenekben is, s kívánom hazánk javára való szerenésés folyását alkalmatlansággal egyeledett mostani Fölséged alkalmatosságának. Magamot is egészszen Fölséged kegyelmességében ajánlván, maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Alázatosan jelentem Fölségednek : az Fejedelemasszony, látom, azért sietne örömöst, hogy magát szükségesnek hiszi az *negotatiókhoz, ott inkább, mint másutt* ; talám ugyan az *saxo udvarnál lehetne is*, noha én modestissime illumináltam ő Fölségét. — Talám jó volna, ha Fölséged Fiervil Uramnak megírná : *velem confidentiussabb correspondentiát tartván, érthetnék egymást, — mégis, hamarabb tudhatnék valamit.*

(Eredeti, egy íven, negyedréiben, s. k., sok részben titkos jegyekkel.)

47.

Brezany, 11. 7-bris 1711.

Fölséges Uram!

Noha elindulásától fogva Fölségednek óránként óhajtvá várt levelét nem vehettem: reménlem mindazáltal már eddig szerencsés érkezését Elbingára Fölségednek. Az lengyelnek ugyan az híre frissebb az póstánál, mert valamint az nyáron az király elfogását: úgy hazudja már most Visnyoviczki Mihály által való elfogását Fölségednek; de nem ösmérte Aris-toteles az lengyelt, mert distingválta volna: animal rationale et insane mendax.

Lehetetlen volna most az sok híreket megírnya, az melyekre nézve semmiben sem tudok elindúlni, — hanem csak merő szem béhúnva hagyom az fátumra magamot; nem tudok félnem, sem nem félnem, s úgy látom, még az kiknek magokra is s másokra is vígyázni kellene, úgy vannak.

Generál Rhen most mászott elő maga corpussával; tegnap valék nála, de az semmit sem tud: mint lett az békesség? hanem orderihez tartja magát: *vígyáz az kijövőkre*, és ha *békével nem gyün: veri, ha bírja. Saffirow írja neki: bánja az török, oly mélyen gyűttek be Lengyelországban*, és kéri igen: írja meg, miért *nem az közeljebb úton mentek haza? s ha változott az czár?* És így megtetszik: több volt írva *az tractatusban, mintsem kiadták Jaraszlón*; s csak el kezdem hinni, hogy *kótává (így) tenni akarták*; de már most másforma orderek vannak, mert *impositiót tenni parancsolnak Rhennek*.

Ugyan tegnap ottlétemben vette Seremet levelét Generál Rhen; az confirmatiót in solemni instrumento megküldte az török: de mégis az török táboron van Saffirow, melly az Dunán innen 6 mérfölddel fekszik.

Hozták az is bizonyossan hírül, hogy az svéciai királt tovább az lengyel tábornál késérnyi nem akarván az török, ám-bár csatlotta légyen is valamely tatár Kiowszky mellé magát; azt szabadon verni (engedte) az török, (megmondám ezt Tököli példájával!) azért inkább Magyarország felé mégyen az király s már el is rendelték arra készületit. Mindazáltal az

török követek, — kivel mind lengyel, mind svécus vagyon, — itt motoznak, Stanislaus Respublicáját keresik; most kell az mazowiai palatinussal s többi Commissarius Urakkal conveniálniok. Elvállik, mire mehetnek? Van oda emberem köztök, várom s lesem óránként. Szinyatínhoz közel, Csernichownál mondják lenni az tatárokkal Kiowszkit, s az követek váloszszát várja csak, — de az muszkák is csak azt várják: *tudhassák, ki veri? vagy kit kell verni?*

Én Ebeczkit, Fölséges Uram, megvallom, két-három nap azért tartóztattam: általa itt maradt állapotunkról bizonyosságot írassak, s instantiámot is kormányozhattam volna; de úgy látom, Fölséges Uram, Isten oltalmában kell szem-béhúnva bízunk. Generál Rhen ugyan még nem vette az ordert, melyet levelemben accludálva Generál Czirikowval bizonyos emberink által küldtem, csakhogy megmellőzték, Dubnán jár Czirikow; mindazáltal hitelt adván Rhen szómnak, igen jól ajánlja magát, s Fölséged udvarának, cavalléroknak, s mindnyájunknak gondját kívánja viselni more militari, most is úgy élnek: pénzen kérik s ingyen veszik az többit, kenyéren s abrakon kívül, azt impositiókból fogják szedni; s minthogy Bialo Kameny és Kukizowa táján fog subsistálni az hada: éppen apropos esnék, ha odamegyen udvara Fölségednek. Meg is írtam mindeneket Wai Uramnak, Krucsainak is, — de még elvállásomtól fogva levelét sem vettem, nem tudom, Strýban vannak-é? oda is írtam ma, s kétfelé küldtem. Antal Urat is várja Generál Rhen cum floribus; én pedig, úgy látom, *itt kuklom, (így) ha üznek: itt hagyom az keteputát.**)

Már csakugyan ki kell néznem, mi lesz belőle? Ha látom, csak telelni kezdenek az dolgok: elmegyek talám Seremethez, hogy quártélyt nyerjek. Reménlem, azalatt Fölségednek is volt gondja reánk; mert nem hiszem, már ott érje ezen levelem az czárt, az hol Fölségedet, de tudom, kell emberének lenni véle Fölségednek; ha nem volna más: Ebeczki is felveszi az német ruhát. *Csak engem se felejtessen Fölséged; ha nem lehet haza hamar: úgy accomodáltassam az czár mellé, — nem lesz az káros talám közjónkra is!* Mert már bizony majd csak

*) Nejét s podgyászszekereit stb. érti.

az Senecával bizonyítok, s Jóbbal vigasztalom magamot; jól-lehet, mennél többet ijesztem magamot: annál kevesebbet rémül az lelkem. Dominus illuminatio! Isten mindjól adja, — csak Isten Fölségedet jól vezérelje. Kit midőn igaz alázatos szívvel s egész reménységgel kívánva kívánok, — magamot Fölséged kegyelmességében alázatossan ajánlom, és maradok Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedréttben, s. k., részenként titkos jegyekkel.)

48.

Brezaň, 13. 7-bris 1711.

Fölséges Uram!

Jöllehet Ebeczki által alázatossan írtam mindenekről: mindazáltal gondolom, póstán szaporábban megyen levelem; kívántam azért alázatossan tudtára adnom Fölségednek, hogy magam szóllottam Generál Rhennel, ki is itt van Bialo-Kamieny táján, elütte Kukizowának, s nemcsak gondját viselni: de subsistentiára is segíteni more militari ígerte Fölséged udvarát s mindnyájunkot; csakhogy még ki nem mozdúltak Strýbül, — írtam ugyan Way Uramnak.

Az török követekkel mit végzettek most Jaszloviczán, itt Buczás mellett, az Commissarius Urak? még nem tudhatjuk; hallani ugyan, hogy Csernichowán, közel Spiatínhoz volna Kiowszki valami tatársággal, és az magyar széleken igyekeznek: de Saffirow írta Rhennek, hogy Magyarországra készítették útját az királynak (XII. Károly;) nem lehetetlen mindazáltal, valamely tatár ne csapja magát Kiószki mellé, kit az porta meg enged verni, mint hajdan Tököli törökjeit.

Az békesség confirmatióját solemni instrumento meghozták Seremet kezéhez: de az török tábor még is innen van az Dunán, s ott van Saffirow is. *Írja, hogy bánja az török: miért gyűttek oly milyen Lengyelországban az muszkák? Igen kéri Rhent: írja meg, ha változott az czár?*

Az benderi basa is expresse írja az kamieneczi Comendantnak, hogy úgy végzettek: aby noga nie posztala. Még

az török követek is Stanislaus Respublicáját keresik; de mivel subsequált az confirmatiója az békeségnek: azt hiszem, ezek mind csak török figlyák (így) lesznek, — csak az (svéd) királytól menekedhessenek.

Már én Istenemre bíztam magamot, s vakon, szembéhúnva várom az fátumot. Nem szaladok, míg nem űznek; ha megrivasztanak, itt hagyom az keteputát. Tudom, az alatt Fölséged sem felejtkezik el rólunk; az mint is ajánlom Fölséged kegyelmességében magamot. *Ha nem haza: légyen hová, mire mennünk; bárcsak capitulálna helyettem Fölséged; ha Janus, — miért nem én is?!*)*

Óhajtvá várom tudúsítását Fölségednek, s hiszem az jót.
Maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgálja
G. B. Miklós m. k.

P. S. Rhen levelét alázatosan accludálom Fölségednek; előbb együtt, mintsem magával szóllottam volna: azért szakasztottam fel; de már valamintire informáltam, csak hogy *kereset használhat, mert kérdéslen nem voxol*; hanem, azt mondotta: fog írnia Mendzikónak, és kérdezte: miért nem állottam bé az *ministeriumba*? *Úgy végezhetném, az mint akarnám*; és hogy addig volna jó, míg *Saffirow nincs, mert az fél tőlem*, megösmérte még Javorón. Fölséged kegyelmességére bízom azért, mint mindenben, úgy ebben is magamot, és maradok *semper et ubique idem*.

Charkót az moldvai vajdának adták, s azt mondják: nagyobb úr, mint Moldvában volt, belőle.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., részenként titkos jegyekkel.)

49.

Brezaň, 17. 7-bris 1711.

Fölséges Uram!

Az warsavai gazetákból olvasom az czárnak és Fölségednek is oda szerencsés érkezését, s elmenését is; az honnan

*) Ha t. i. Jahnus Liber Baro ab Elbersfeld tbk, német létére orosz szolgálatba léphetett: miért ne ő gr. Bercsényi is, magyar létére?

vártam volna alázatosan ezen póstán levelit Fölségednek, mert valóban nagy óhajtvá várom is, várjuk is.

Minap megírtam Fölségednek, Generál Rhen mint ajánlja magát; de már vette az czár levelit: abban semmi sincs az subsistentiárúl, csak minden segítség és assistentia. Jovallja: gyűjön új parancsolatja directe az czártúl, Fölséged udvara és mindnyájunk iránt, — ő gondja ha nem provideál de omnibus necessarijs; azalatt is ugyan faciet aliquid talám, az mint írja, kivált in casu necessitatis, melynek kevés nap az közi: mert az török követek nagy solemnitással excipiáltatván, végre re infecta tértek meg, mivel agnoscálni pro sufficientibus az Commissarius Urakot nem akarván, credentiájokat sem praesentálták.

Az tatár követ mellettek, az török nemannyira volt az Kiowszkiéknak. Azt mondta mindenik: nem hitték volna, így lássák Lengyelországot, hanem barátját az svécusnak; ők nem bánják, akárki legyen király, azt mondják, mondták, — de azt írja ma nekem az mazoviai palatinus: semmiben sem ereszkedtek, csak ad referendum vitték, mivel tovább nem bocsáttatnak. Jasztremszki vólt ideki, és Zulick az svécus részirúl; *ha tudtam volna: lőttem volna egyet hozzájuk.* Az király már eddig megindúlt; 400 szekérét Romuliae (így; Rumeliae) aliter arnóth bassa késéri. Az török tábor még innen volt az Dunán. Saffirow írja Seremetnek: vagy Lengyel, vagy Magyarország, — én úgy hiszem, Lengyelen által indul, (t. i. XII. Károly,) *megbüzli az lengyeleket, ha látja: hiába, s megköpi, itt hagyja,* és Magyarországnak indul, talám Pocucínbúl Máramarosnak.

Késűn jut eszembe: mely jó lett volna Kurratínnal jární Laczkónak; ha késő nem volna: Fölséged kegyelmességéből talám meglehetne. Kiért is maradok, az mint úgy is vagyok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., részenként titkos jegyekkel.)

50.

Brezanÿ, 29. 7-bris 1711.

Fölséges Uram!

Óhajtvá várván levelit Fölségednek: az elmúlt póstán vettem Warsavárúl és Toronyárúl írott két redbéli leveleit Fölségednek. Az elsőbül látom sok periculumokkal egyeledett hajókázását Fölségednek, s ugyanis, khovay Bože, így kintelenéttessék Fölséged járnai; s azért is most egy úttal végezze Fölséged mindnyájunk khowai Bože bujdosásának szerencsés megtérését, — kívánom Istentül!

Az békekesség confirmatiójának itt is vala már híre: de az svéciai király indulásának minden napkelettel új híre kél; most szaporán hirdetik Soczowa (Szucsava) felé való jövetelit, mely Erdély útjának látszik, s annyival is inkább confirmáltattam benne Fölséged írásából. Hogy azonban ezen dolognak ittvaló folyásában igaz informatiója lehessen Fölségednek: bővebben leirom.

Gyüttek vala követségben az fővezértül egy vezér-aga, török, az tatár hámtül teftedárja Musztafa aga, az svéciai királytül egy Oberster és Consiliarius, de nem Zulik, az Kiowszkitül Jasztremsky. Mely követségnek institutumja az vala, hogy gondolván, az muszka hadak visszamenetelivel confusióban tanálják Lengyelországot: se királynál, se másnál magokat ne insinualják, hanem egyenessen az Respublicát keressék, mellyet tudván, nem tanálnak: annak keresésével végigmenjenek az országon, és minden wajwodaságnak s uraknak útjokban osszák az konkolyos leveleket; kiknek nyomában gyüvén az király (XII. Károly,) mintegy kész dologra gyűjön egyenessen Ilywóra, Pomerániárúl úgy nem is álmodván, onnan hogy elejében induljon hada, kikhez az svécus Óbesternek kell vala mennyi.

De midőn az határhoz közelítettek volna: az Podskarbi Nadworni Machiczki lévén az Forwachtok commandója, eleikben küldött, s útát mutatott nekik, megírván az commissariusok jelenlétit. Kire azok írva feleltek, hogy ők sem királt (Augustot), sem commissariust, hanem Respublicát keresnek,

s ha nem ad is confuit: jure gentium secure mennek magok útján.

Azonban az Commissarius Urak is eleikben kerültek az merre gyűttek, s megüzenték, hogy de jure gentium sem szabad ott s arra járni az követnek, az merre akarja: azért tovább nem bocsátják, mivel őbennek tanálkozik most az Respublica, deconstituto Reipublicae. Meg kellett tehát lenni; nagy pompával fogadták, öltöztetett lovakot küldtek az törökök s tatárok alá az Nyester-partra, (de az svécus, Jasz-trembskivel gyalog marada; míg magok lovaik nem érkeztek, ott püszköltek) minden fertály-mérföldön új hadak s új lovak vártak, s bevezeték Jaszlowieczre, az hol praetendálák az követek, hogy az Commissariusok adják meg az első visitát, de nem obtineálták; végre visitára elmenének, de nem audientiára: mert Respublicának őket agnoscálni nem akarák, — hanem credentionalis praesentatiója nélkül, interlocutorie szözlöttek az dolgokrúl, s azonközben az király általjövételirúl is csak relative s nem propositive, hogy mint verték az muszkát, mint békéltek, s mint fog az svéciai király gyünni késérökkal Ilywóra, s mely jóakarója az lengyelnek az török, s mit csinál itt muszka? mert az lengyelek kedvéért kötötték meg, hogy kimenjen, etc.

Erre felelték az Commissarius Urak: ha jóakarójok az török, ne késírje ellenségeket, mert meg nem engedik, és az muszka is azért nem ment ki az országbúl, mert colligatusok. Az török s tatár elbámúltak; hogy-hogy? hát ellenségtek az svéciai király? most halljuk (quasi tu nescires!) bak. Datis ergo ultro-citroque verbis invicem vacuis, elmenének egymástúl.

Másnap reggel az podolyai palatinussal magánossan szemben kívánt lenni az tatár csak maga, (talám nem ok nélkül;) akkor megadja neki az hám levelit, melly rettenetes büszke levél, olvastam; elsőben írja, mint verték Petro Alexiowicsot az muszka czárt, mint békéltek: az lengyeleknek azzal mind kedveskedtek, mert értették, mint nyomorgattatnak szabadságokban, — azért is végzettek úgy, az mint akarták, az győzött ellenséggel, s elsőben is megígérte az muszka legegyszerűsebb után visszamenni Moskvában, csak maradhas-

son életben; accordavit sibi hanc misericordiam, úgy, hogy az lába meg ne állapodjék Lengyelországban, se semmiképpen abban ne egyelétse többi magát; az svéciai birodalomnak semmiben se ártson; az zaporowi és trawnsnyistri kozákokhoz ne egyelétse se magát, s ne interessálja, és sohase aggraválja az török alá való kozákokat; Asakot visszaadja; Tagan, Samure ŷ Kamenke demoliáltassék; az kereskedők szározon járjanak; Stambulban embere ne resideálhasson. És ezekből látván, mint prospiciáltak Lengyelországnak: azért meghallgatván követjét, nemcsak visszabocsátják jól, de mivel ő volt eszköze ezeknek, — megérdemlené, hogy megköszönnék.

Az palatinus írva adta válaszul az hámnak: köszöni írását s tudúsítását, s azt is, hogy Lengyelországról oly gondjok volt; de, ha az szomszédságos barátságot akarják megtartani: ellenségeket és az Republicának ártalmas tagjait se ne ocsássák, se ne késérjék be. Úgy igenis, ha Augustus király és az Republicának lesz admissiója, assecurálja: megköszöni az Republica az hám barátságát; máskint is kérkedhetik azzal, hogy az Republica is úgy observálta az karlowiczi békességet, hogy noha colligatus az czárnak: mégsem akart concurrálni az török ellen való meneteliben. *E nélkül talám el lehetett volna az írás.* Azonban szóval sem úgy felelt, az mint várták volna, sem svécus, sem Jasztremsky; detegálta: nincs haszna, mert Pomerániában s itt is miben vannak! Kiowszkinak is megírta levelire válaszul: jobb, ha per interpositionem Portae accomodálja magát!

Egyeztek vala meg azon, hogy cum informationibus rerum küldjék vissza embereket, s innen is menjen vélek, — de ismét elbontották, és vagy tovább-, vagy visszakíváncoztak cum declaratione interlocutoria: sem Augustust, sem Stanislaust az török nem vizsgálja; akárki légyen király: de ők az Republicát tartják barátjokuak, — lássák, kit uralnak!

Tartóztatni nem merték, hogy raboknak ne mondassanak; inkább visszabocsáták, cum declaratione, hogy késérő haddal nem bocsátják, hanem az tractatus tekéntetiért magát az királyt (XII. Károlyt) elkésérik, és pro securitate et experimento sinceritatis — ámbár 30 vagy 40 török menjen vele, — azt is visszakésérik.

Midőn ezzel elmenve, búcsúzott az svécus követ magánossan az podolyai palatinustól, könyves szemmel mondta: úgy hittem, most hazamehetek, de úgy látom, meszire hallad: mert lehetetlen rebus sic stantibus megindulni az királynak, hanem azon kell neki lenni, hogy ex occasione non recessus Moscovitarum, felbontassa az törökkel az békességet; az minthogy megtartóztatják, ha előtanálják is az királyt.

Ezeket mind maga relatiójából tudom az podolyai palatinusnak; de már Fölséged az mint írja: nem jó lesz, ha csak az feje marad ott az királynak. Óránként várom az lengyel táborból Marianpoltól emberemet. Van 15,000 ember ott együtt, de úgy látom: csak úgy lesi Moldvát, mint mi szoktuk vala Csalóközt; már is Ilywót nézi hátra, ha messzi van-é?

Interim én eleget tractálok Rhennel de securitate et subsistentia; az securitas abból áll: késérűt küld, ha kell, — de az subsistentiáról semmi parancsolatja; hanem írt Udvarhoz, az még váloszsza gyün is, az mi lehet, segét akkor benünköt sub illo termino, hogy az czár írja neki: mindenképpen assistáljon; assignative nem lehet, mert pénzen élő prae-textussal vannak magok is, Seremet is csak úgy írja neki; és az hadakról parancsol, mind subsistentia, fizetés, és Mirhez pénzzel való küldésről, prout dictum fuit. Elküldte vala már Antal Úr is pro assignatione emberét Rhenhez: annak is szálást mutatott, de caetero azt mondta: gyűjön csak, élélünk assignatio nélkül is! Onnan gyűtt hozzám embere, hogy már mit csináljon? Come vou ple?

Az Fölséged udvarának is, mindeneket tudtára adván Way Uramnak, bizony úgy kívánnám dolgát, mint magamnak; az minthogy el is ment egy része — úgy tudom — Kuzizowára. Az cavalírok is hogy Rhenhez menjenek, megírtam; de Way Uram s az több cselédes Uraimék nehezen bontakoznak Strýbúl. Most penig újjabb galibájok érkezett: mert az mely ordert az nagy-haütman adott vala Miajicziczikire, hogy senkit az Fölséged vagy az én passusom nélkül ki s bé ne bocsássanak, mind aludt azólta, — most virradt neki. Valami bolond Forbahtokot (előörs) rendelték Zambor s a környékben: valahol magyart tanálnak, mindeniből kifosztják, s egy megben bocsátják; senki ki nem mér menni Sztrýbúl, se An-

taltúl Laskibúl : mert már Antalóczit s többet is megfosztottak ; desperate küldtek reám : Lárma, lárma, persecuáltatnak már, orderbúl ! Mégis recoligálta Antal Uram magát : unde hic error ; de bajos, hogy bloquálva van. Elküldtem már Majiczkihez, az podolyai palatinus is itt volt akkor nálom, ő is az táborra ment, — ma vagy holnap várom ennek orvosságát. Úgy látom, az büszke schlahta is bolond az Forbahton, nemcsak az durmosz magyar ! És így, Fölséges Uram, itthon nem itthon ennyiben vannak dolgaink.

Az mi pedig már Fölséged második leveliben feltett dolgokat illeti : azt igen jónak látom, hogy nem kedvetlenül vették *Volgov írását*, s úgy reménlem, ha bizonyos lesz az confirmatiója az békességnek és elállása az töröknek az svécus mellül, — *más esze lesz Augustusnak is*, és habár *magának nem bátorzkodnék is : de Augustus fog kívánni élni ennek ereivel*, s ki tudja, ha még *tovább nem vetik meg az electiót is Imperiumba ?* Én csak elhiszem, hogy az török háború változása sokat változtat *még franczián is*, annyival is inkább, ha *már is küldtek vala, ut sta stella*.

Máskint, Augustus manifestumát olvasván, csak olyan : wan ich hât, ich (?) hab ich az többi ; hanem az, hogy *dicselkedik az francia ellen való igyekezetivel*, és hogy valami *új tractatussát emlegeti a francziának az svécussal*, írják ugyan gazetákban : *de commertiis*, s csak elhiszem magam is, több árú is van ott az hetes-vászonnál ! Csakhogy ilyen nagy intermedium után mutabitur schema.

Hogy el nem ment Fölséged az czárral, nem csudállom ; de, ha lehetne, jó volna igenis *jelen lenni az concursuson, hivatlan hanemha ; mert nem hiszem, francia hivassa in tempore*. Azt írja Rhen Uram : embere gyütt, az czár Karlsbódban lesz, míg az dániai és prussiai királyok Saxoniában nem érkeznek, s akkor lesz az lakodalom, — addig Toronyában lesz az czárné, és annak talám 3. 8-bris lesz en napja ; az közel van.

Már elválík, ha *Kuratín elmegyen Francziába ?* ha nem ? *superálta az hanoveri projectum az királyokat is ;* ha pedig *elmegy, kettő lehet : vagy az universalis mediatiót sine ullius obligatione veszi ezen nordi aliancza kezire, vagy pedig az svéciai békességet fogják előre az francziának praescribálni, s*

azzal nyernek üdüt, s vesztenek is. Ha pedig po proszto megyen az dolog : hoc erit optimum, és úgy Fölséged *projectuma meglesz*, habár meg nem fordították is; tantum faciet, ha *Kuratín elmegyén*.

Bremmert úgy hallom, el nem ment még; talám jó volna, ha késű nem volna, mert látom, most *Augustuson fog sok állani*. Azt én ugyan régen látom, hogy csak az a baja *francziának* : nem lehet vezeték nélkül elhadnia *Augustust*; ha *másra kaphatna* : bizony, valamint Fölséged igen jól tette írásában, úgy lenne az, *de nem bízik maga diákságához, mert lóvá lehet a ministerium*. De hiszem, qui dat velle, dabit et posse!

Én is azonban itten az *russiai és podolyai palatinusokkal beszélvén, látván, desperate de rebus Sveticis*, kívánnák az *békességet* : írtam *per claves Tarlónak*, hogy *noha nem vagyok az czárral, de mivel az mediatiót az török háború megvettette vélek, ha most revocálnák, talám progrediálhatna az dolog?* Megolvastam az *podolyai elütt, és magára vállolt a elküldésit titkon, és magok is bizgatják*. De feltettem, hogy *csak változt formába ne is írjon nekem; hanem, ha mit akarnak, ut possit produci, in revocationem prioris negotiationis*. Én ehhez semmit sem bízom, ők sokat; s azt tartom, ha megyen : az *stella indítja* azért erre, hogy késű arra, ha *feit elhadni nem akarja* valahol, vagy ott, vagy útban.

Az *fiamról* hogy emlékezni méltóztatik Fölséged, alázatosan köszönöm; magam sem tudom, él-é? hal-é? Miúlta element, egy levelét vettem, *Goleczkit* visszaküldvén, — azúlta semmit; minap is alázatosan írtam vala Fölségednek iránta, hogy ha valahogy *Kuratínnal elmehetne*, (Párisba) *talám jó volna*. Az feleségem is csak emésztődik az bújában; ez elmúlt pinteken csak kiejtette az csokoládit estve, s eldölt; mégis, hamar értük, magához tért, s nem ejtette el kezét, az ki bal felül már megholt volt; azólta ki nem kelhet az ágyból *szegegy, mindgyárst elszédül*, — mégis, alázatos szolgálatját ajánlja Fölségednek, de valóban emlegeti doctor Langot, minek vitte az sok doctor közé? Elküldtem ugyan Ilywóra, ha volna jó doctor, most ugyan még, reménlem, megkönnyebbéti Isten : de nem sokszor javallom így! Azon búsul, hogy nincs már

pénzi, mivel élünk? Eleget bíztatom Fölséged kegyelmességivel, hogy nem felejtkezik Fölséged rólunk; és, ha üdüt kívánnak: ennünk is adnak, hogy elérhessük az üdüt. — Én ugyan csak jól reménelek, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Kegyelmes Uram! Levelem elvégezése után vettem Way Uram levelit, kiben includálja ezen annectált cedulát. *) Nekem is írta Antal Úr: de megadtam válaszsát; megösmérik még Udvarnál is jobban Janust, ha most nem hiszik is!

Írja azt is Way Uram: Török András és Aszalai Uramék elmentek feleségeik kísérésére, mindeneket elvitték, térnek-e meg? nem tudja, — de nem várja őket Strýben Way Uram, elgyün Ilywóra. Plosvai Bálint is elment már. Zsibrik Uram is Jaricsórúl most küldött hozzám, — ott van az udvarral, — s tovább mit csináljon? Azt végzettem vala Rhennel: az cavalirok elmehetnek, az hadak örvivel alimentáltathatnak az többi között, de az udvar maradjon Jaricsón; közel van hozzája, ha szükség hozza, késérőt küld hozzá, s ha nem lesz szükség, úgy is extendálja quártélyját, s ha az impositiók megindúlnak, segíti őket ottan, mert úgy sem lehetne az, hogy quártélyja volna assignálva az udvarnak, — jobb, hogy az készbül segítse, mintsem az udvar exigáljon. Azonban talám Isten más módot is mutat. — Ebeczki Sámuel is odaért eddig; tudom, ha csak ötet is, elküldi Fölséged az czár után, s neki van is informatiója, mert szóllott maga is Rhennel.

(Eredeti, két ív negyedrétfű, aranyozott szélű finom levélpapíron, sajátkezűleg írva, a titkosabb helyeken chiffre-kkel.)

51.

Brezaň, 6. 8-bris 1711.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem Toronyárúl 30. 7-bris költ méltóságos levelit Fölségednek; harmadik ez, az mellyekkel elmenetlitül fogva vígasztalni méltóztatott Fölséged, — nyolczadik

*) Ma már hiányzik.

ez, az kivel én udvarlok alázatosan; mindenkor Krucsai Uram dirigálja az póstára, azon kívül, kit Ebeczki vitt, ki is, — elhiszem — eddig odaérkezett, és Fölséged, ha elütti levelimet nem vette is, tőle megérteni méltóztatott Rhen Uramnak orderit. Micsuda resolútiója érkezett azután Szeremettől? azt is megírtam már alázatosan Fölségednek; maximáját így recapitulálom rövid szóval, hogy az hadak iránt disponál de subsistentia, fizetést ígéri, de caetero irántunk és Fölséged udvara iránt, javallja odamennünk: de pénzen éljünk. Mellyekből méltóztatik megérteni Fölséged, hogy nem egészen csalattott meg az expeditiók- és muszkákban: mert nem mind úgy vannak, az mint írtam vala Doctor Langh által; sőt csak tegnap bocsáttam el pénzkérő quártélymesterét Chariernek: minthogy már nem Ropp, hanem Charier commandója van Cserein is, s directe Rhentől hallgat; de pénzt nem adtak még, sem quártélyt az lovaknak, mert mind füvellenek. Nem árt, ha előreemlékeztetem Fölségedet: az midőn lehet, orderit szerezni az fizetések iránt, ex superabundanti, mert félő, hogy meg ne únják az váarakozást, és ismég másban fogják keresni az vétket. Elmegyek Rhenhez, s küldök Seremethez is, kibeszéllem magamot, ha mit tehetek.

Hogy Saffirowtól érkezett curír 10 napot adott az svéciai királynak, az mint írja Fölséged, s még sem múlik az 10 nap, — valóban, csudállatos dolog; ugyan meglássuk, melyik hiszi meg jobban egymást? előbb megyen-e ki kéz alúl az király, vagy Asoff? Még ugyan bizonyosan Benderben van, s confirmáltatik, hogy ott múlatni készül; ellenben Benkowski bizonyosan hozott Augustus királynak levelet az vezértől.

Azt írja Fölséged: in his circumstantijs Fölséged *nem fordött volna*, — *de inkább, hadd mosódjék, mert megmocskolta a török!* S ugyanis másutt, nem otthon *mosdjék, ha tisztúlni akar.**) Az livoniai kereskedés ha nem propter impeditiorem cessált: kevés erővel helyre áll; ha praetextus: csak olyan lesz, mint az neutralis corpus. Szárazon azzal kezdte, — már vízen próbálja; de ha az dánus is felül az czár mellett vízen:

*) Czelzások az ekkor Karlsbadban fürdőző czárra.

bizony, inkább keni, mint vágja sajtos uram (Hollandia) útját hajójának, míg az francia üdűt nem ad. Most pedig az Rhenus mellett kezdették valami győzedelmét hirdetni : de confirmationem speramus, és hogy pro 29. 8-bris halladt az imperatoria electio. Ezt inkább elhiszem, Fölséged leveléhez képpst is. Csak elhiszem az ebmarást sem ok nélkül esettnek lenni az követ lován : belékap valamely fogas kovasz ; huszítanám, ha ott volnék.

Az portugallus békéllése jó Phylippesnek.*) Az Sabaudus praetensiója is jót hoz magának. De azt tudnám én örömost : ha constipál-é, vagy laxál az charlsbódi fürdés ? mert attúl függ az mi csíránk ! S úgy látom, Fölséged sem tudja azt meg előbb, *ha nem lehet az conferentián, hanem csak Elbingában ; bár csak ott el ne szalaszsa* (t. i. a czárt) Fölséged. Rhen Uram adja tudtomra, hogy az orosz 8-ber 4-ik napján lesz az lakadalom ; az 15. 8-bris. Elhiszem, addig *Besenvalddal is**)* fog szólni Fölséged ; hiszem, volt annak accessusa Augustushoz, — *ha több esze s bátorsága van, mint Baluznak*, segíthet az dolgokon. Mert valamint megírtam Fölségednek, úgy hiszem, hogy most *kezekre veszik az mediatiót ezen potentiák.*

Az czár hazamegyen, az dánus is, az hadak itt maradnak August király commandója alatt, et jam per hoc ipsum formidabilis erit timentibus se.

Adjon Isten azonban szerencsés *utat az brandeburgushoz* Fölségednek ; de, ha drága az piarcza : semmi sem ócsó, mert jó szobát, jó szót, ingyen, nem ócsón adja. Megvallom, nem hiszem, valaki kiimádkozhasson *bennünköt, hacsak ki nem vágthat !* Osztán, nekünk már *inter reconciliationem et exultatum* tantum *inter est, quantum inter aegritudinem et mortem*, quae continua, gravior morte est. Csakhogy nem lehet azt tagadnom, hogy már spiritus marsupý extremos trahit roncós ; nem is kell csinosítanom magamot is : *lehetetlen lesz így kitelelni, hacsak segítségünk nem lesz.* Minthogy azért úgy hiszem,

*) Fülöp spanyol király, kitől Rákóczi, mint a francziával barát ságos uralkodótól, az aranygyapjas rendet kapta.

**) B. Besenwald, francia diplomatiai ügynök az orosz udvarnál

ezen alázatos levelem akkorban érkezik Fölségedhez, az mikor tájban történik az czárral szemben léte Fölségednek: ha nem lehet kimennünk (Magyarországra,) *accomodáljon, elmegyek utánna is, ha tudom, mire? Ha az nem lehet, más vocatiót kell keresnem.* Azért ez iránt, mint ezelőtt, úgy most is Fölséged kegyelmességében ajánlom alázatossan magamot, és várok parancsolatjátúl.

Az feleségem, szegény, most sem bírja még felvenni magát; itt van valami pálinkás lengyel doctor, az elixier proprietatis, oxircucium nála. Hogy Török András, Aszalai, Kemén Simony és Plosvai Bálint kimentek már formaliter (t. i. haza, Magyarországba) tudom, Krucsai s Waÿ Uraimék is megírják. Most Pływóban ment Waÿ Uram lakni, úgy tudom. Éntőlem mind *csak vigasztalást kérnek, Antal úr is s a többi is.*

Hogy Saxoniába jó úton kerülve, szemben lehessen az királyokkal Fölséged, kívánom Istentől, nemcsak javallom. — Az Fejedelemasszonynak megírtam Fölséged váloszszát; elhiszem, maga is írt Fölséged. Most Fiervil is idegyűtt vadászni, az mint látom, igenis reáérkezik; mint Fölséged írja, nem is lehet abban máskint semmi jót várni, hacsak *Kuratin Francziába nem megyen, és még úgy is nemcsak urát: hanem az egész nordi colligatiót nem intricálja.*

Minap írtam vala alázatossan Fölségednek, hogy az podolyai palatinus nálom lévén, conveniáltam vala véle *Tarlónak küldendő levelemről,* — de megint máskint gondolkozott, én is visszavettem *leveletem.* Jónak ítélttem volna, ha írásom *concurrált volna Volkov írta curírájával.*

Itt már hirdetik, hogy Stetín és Stralsundot is August királynak, mint vicariusnak adták kezébe; ezt az aliatások munkájának tartom, ha igaz, et initia pacis; maluerunt tradere sine sanguine, quod tractatu rehabendum pro certo haberent, de nem hittem; még csak lengyel király, hallom.

Én az fiamról éppen semmi hírt sem hallok; írják ugyan Szinyawszki Uramot már táborostúl visszatérni, s már az Viszla körül lenni; gyakor levele gyűn ide az Úrnak: de Laczkónak semmi, — úgy hiszem azért, már nincs mellette, de nem tudom, miért nem ír onnan, az hol van? Azt sem tudom, maga nevével jár-é? vagy Brunowszky, vagyis Baron de

Brunovicz? Mert ezen nevekkal akart élni.*) Tudom, fölkeresi Fölségedet; méltóztassék Fölséged maga kegyelmességét mutatni hozzája, engem pedig szokott kegyelmességében megtartani, az ki vagyok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy ív, negyedréttű, aranyozott szélű levélpapíron, sajátkezűleg írva, részenként titkos jegyekkel.)

52.

Brezanÿ, 10. 8-bris 1711.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem 28. 7-bris irott levelét Fölségednek. Már ez 9-ik levelem, mellyet elmenetelítül fogva írtam Fölségednek. Megírtam most Krucsai Uramnak: vizsgálja meg, hogy mi lehet oka leveleimnek tévelygése? mivel ő Kegyelme adja az póstára. Mi veszszük leveleit Fölségednek, s az mi-eink vesznek.

Útját Fölségednek mint kívánom, úgy hiszem is, Isten jóra adja; s csak elhiszem, már *Besenvald*nak is más esze lesz; az *svécus tehetetlensége okot ad az muszka* és annak *colligatusi barátsága keresésire* és javallására. Már az svéciai flottának ily nevezetes veszedelme is nagy akadályjára leszén, mind Pomeránia segítségire, s mind az király opinióinak nevelésére; kirúl, úgy látom ezen levelibül Fölségednek, ott is különböznek az hírek. Én ugyan igen bőven s minden particularitásokról tudúsítottam az iránt Fölségedet: mivel gyűttek, s mivel mentek az követek vissza az vezérhez? S jóllehet nem akarván agnoscálni pro sufficientibus az commissariusokat: mindazáltal csak kitetszett az, hogy új háborút az király (XII. Károly) kedvéért nem kezdenek. Azután nyomban gyűtt Benkowszky, az királynak szólló levelét hozta az vezérnek, Augustusnak tudniillik; az inkább ott telelő szándékát hozta az királynak (Károly) és hadai készítésit.

Most minden csendességben vagyon itten, sőt némellyek

*) Beresényi egyik birtokától Brunócztól véve, lengyelesen.

már is elmenetelit (Károlynak) Magyarországra mondják. Mondják mások ott lenni : de az jancsárok étszaka tumultuose ütöttek volna (már török strázsa nélkül lévén) szállására, s alig salválhatta magát az seraskierhez. Az török s tatár táborok eloszlottak, csak az rumellyi bassa 6000 törökkel van még ott, késérésére. — De ezek mind csak kereskedő, vagy olá, vagy valami bolond kém hírei. Elég az, hogy mink béki-vel vagyunk. Generál Rhen hadastúl helyben van Oleskó táján : de semmi újabb parancsolatja irántunk, egyebet az jó szónál nem ad ; azért az udvar is Jaricsón van, Vaÿ Uram (már csak maga maradván) Ilywóban szállott.

Hogy Fölséged az dániai követnek is vehette elméit, az igen jó ; méltán is lehet panaszsza az *czár irresolutiójára és fűsvénsígre*, — egyik okozza az másikat, s mind az kettőt az *ministerium értetlensége* ; s úgy gondolkodom felőle : *vezetékre fogja az két király (Ágost és a porosz) az czárt. Beküldik Francziába Kuratínt*, et per illum se hi reddent necessarios és az midőn *relegálja ezekre magát az czár : meglátja az franczia, quod nihil sit per se, diffidens in alijs, hunc suspendet*. Azért egyenessebb útját látnám, hogy proprio motu az *universalis mediatio*ba ugrassanak. Az midőn azt el merik követni : akkor *többet hiszen nekik az franczia, mindent megígér, hogy jók legyenek*. Igaz, hogy az *aliatusoknak is arra lesz gondja*, s igen félő : *ne fiant plus offerentis* ; de mikor, ha így nem, — máskint, úgy hiszem, cunctando res peribit.

Más útfárúl így gondolkodom : ha az *svéciai király desperate marad Benderben, feltámad az franczia mediatio, et species projecti reviviscet* ; ha pedig kiűzik, az császár ditióiban kell neki *subsistálni, felveszi ott féltiben is az aliatusok mediatioját*, et tandem confectis rebus et stabilito *per pacta termino Moscovitico, causa belli cessabit* ; elsőben is concurrálnak, *adigálják a francziát*, — *requiescat in pace* ! Azután *novam faciem Imperio induent*, et forte possumus tunc *occasione ex sententia eorum prodesse*, — *elövesznek bennünköt*, mint az tavalyi csorollyát az új szántásra.

Ezt mind jó lesz elvárunk, *csak legyen mint ! Ketten ugyan elvárjuk Fölségeddel*, — s hát a többi ? Egyébaránt hiszem, Mojzsés is csak kettőt bocsátott vala bor-innya az ígé-

ret földre! Már sok ideje Antal Úrról semmi hírem, Forgácsról még több, — igen messzi is vonyódott Kuklya felé; megesküdt: nem megyen (haza,) míg Károly király ki nem gyün (Spanyolországból;) de ha addig nem újít az reménsége, — csak megadja akkor magát.

Ebeczki eddig tudom, elért Toronyára (Thorn,) de nem jó volna, ha utánna nem menne Fölségednek; mert ha Fölséged *Saxoniába menne az conferentiára*: ott is jó volna, s máskint is, ad manum ha volna, küldeni, az hová kívántatnék, optimus quisque est, quo meliore caremus.

Azonban el nem felejtetem *aggratulálnom az czárnénak Fölségeddel való létin, mert nagyobbnak tartom az czár ott létinél*, — el is hiszem, *ha úgy merné, mint akarná, segétené is Fölséged dolgait*, de valamely okból *keveset tud, szólni is kevéshez tud*. Gondoltam vala én azt már régen, s kivált most, *hogg ott maradván*: jobb volna azt, mint 200 *ministert bevenni az factióba*; mert csak elhitettem magammal: ha nyilván nem is, de habet semper *matrimonium sua inter suos parietes secreta*, et curiosae quandoque quaestiones vices agunt consiliorum.

Semmi baja már elmékedésemnek nem lesz addig, míg in pendentí látom az dolgokat; de ha ugyanis csak hajóskáznyi talál elfutni az czár: megmondom akkor, hogy ezért haragszom már én! Mert eddig mind excusáltam: de már in tali rerum extrema circumstantia nem excusálhatnám, — quod Deus avertat!

Szinyawszki Uram Lencsicsétül írja: az más héten itten akar lenni Brezánban, — talám ki nem szorít; nem jól esnék, mert most is fekszik még az szegény feleségem; már ugyan könnyebbszik, de az feje nem erősödhetik, ha felkelni akar, hamar szédül. Mustrálja magát egy püszkölő lengyel doctor; talám Isten megkönnyebbéti!

Én azonban Fölséged kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja
G. B. Miklós m. k.

P. S. Eugem megpirongata az beteges feleségem, hogy Fölségednek írtam: s miért nem írtam az ő nevével is alázatos köszöntésit. Írom hát, hogy alázatosan ajánlja Fölségednek kegyelmességében magát.

(Eredeti, egy íven, negyedréttben, aranyvágatú levélpapíron, s. k., sok helytt titkos jegyekkel írva.)

53.

Brezanÿ, 26. 8-bris 1711.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem Danszkárúl 3. és 10. költ leveleit Fölségednek. Köszönöm alázatosan, hogy gyakori írásival vigasztalni méltóztatik Fölséged, s igen örülöm, hogy már legalább egyik levelem feltanálta útját; reménlem, nyomra kaptak már az többi is, mert ez már tizedik levelem.

Nem csudállom, hogy Fölséged most még nem tanált egyebet az dicsíretnél *Bezenvaldban*, — *virum acta probant*, *magnam famam audiui de hoc praedicatore*, etc. Már is utolsó levelébül Fölségednek conjiciálom, hogy *inclinatione affectus az svécushoz hajt*, és csak Fölséged *convincálja pro Muscis*. Observáltam azt már ezen dolgok folyásában, hogy, ha valaha, — most uralkodik az fatalitás az világon, *quia trahuntur per fortia*, et non ducuntur rationibus res, et qui optimum quid fecerit, excusat se necessitatum fuisse. Úgy hiszem azért magam is, Isten megvigasztal bennünköt, et facient ex necessitate virtutem, az kik nem akarnák is.

Hogy *Augustus disgustatus az successióért*: kevesebbnek tartom azt, mint az *electiót in regem Romanorum*; hozzávetvén, az mint az gazeták írják, hogy még az *pápa is arrúl tett propositionót*: úgy tetszik, méltó consideratiót csinál *bavarus votumát Augustus fia electiójával összevetni*, mikor confirmáltatnék, — az mint már bizonyosnak tartják itt, — hogy az czár az aliatu-sok követjeinek adott válaszában excusálta magát, hogy az Imperium földjére küldött, *cum declaratione*, hogy még 20,000 vagy 30,000 embert kell neki telelésre az Imperium ditióiban küldeni, kin igen megütköztek. Fierwil Uram is írja nékem, hogy Silesiából írják: igen kiadta volna az czár

magát az magyar nemzet segítsége iránt. Úgy hiszem, *Augustus kimutatja az czárt ijesztőnek: babau!* hogy jobban végezen magának; azonban *nem succedál*, — *elkezdve félbe nem hagyhatja*, et ex necessitate nascitur virtus. Azonban az *francia akkor hiszi, ha magátul kezdi Augustus az czárral*, — kapva kapja ökö, és így mi is *beléegyeledünk, mint Pilatus a credoba*.

Van ugyan nagy reménségem abban, ha Fölséged az királyok conferentiájokkor jelen lehetne, — az mint is az prussiai királyt nem hiszem, praetereálják, s azért berlinumi útja Fölségednek igen alkalmatossan esik, — de gyanakszom, *ha mindgyárt Silésiába telepednének is az musca hadak: nem adnának nekünk mégis több resolutiót az reménség alatt való várakozásnál*; mert úgy hiszem, valameddig csak reménlenek valamit *kiíjeshetni*: minket *csak a zsebbe dugnak pro ultimo casu, mint az tercerolt*, s bizonyosan hiszem, hogy bizony reánk szorúlnak, mióta látom, hogy nem gondol a fatum a párisi praevisiókkal.

Hogy az aliatu-soknak megszaggatásában veti reménségét az francia, nem dícsírem, s csudállom is. Vagy igen megieszsze, ha azt akarja, az aliatu-sokat, — vagy az aliatu-sok megszaggatásával engedje magának is kiszaggatni súgarait *farnczia uram*, — máskint nehezen hiszem örömét. Ezért csudállom, s azért nem dícsírem, hogy, ha ebbe veti reménségét: remissussabb lesz az új barátság kötésiben, mellyet nem az szeretet, hanem az kintelenség javalhat, látom, egyedül az *svéciai tormában esett francia féregnek*. Így gondolkodom még *Grofeirül is, kirül praescribált mint Baluzrúl az opinió* mind az czár s mind Augustus udvaránál; s nem is tudom én, ha Fölségednek leszen-í az inkább, mint *Besenvaldnak titkos követje?* Mert soha bizony az meg nem állja, *svécus Krakót ne vessen* (így) az *francia dolgokban is*; mikor posset agi res *pacis cum Sveco*: úgy, tudom, örömost izzadna! Apropos, sem mire sem mehettem, azon levelem is itt torpadt, kit *írtam volt Tarlónak*; nem is merem praemálni az dolgot, minthogy semmit az iránt, vagy csak oda czélozót sem érthetek Fölségedtül is.

Itt most az svéciai hírek mind csak egy nyomon vannak,

hogy az király Benderbnn van, és az vezér is még innen a Dúnán, valamely kevés s talám csak késérő hadakkal, s talám curíráját várta vissza Saffirownak, kirúl írja Generál Rhen, hogy e napokban tért meg Carslbódbúl, s más ment az portára, s más igyenessen Asoffba, de nem tudja egyiket is, mivel ment? Itt ugyan már kezdenek ki s bójárni az kereskedők, s azon úton akarok most írnya Csúzinak, *) talám valami nyelvet foghatunk! Igen jónak látnám, ha Fölséged cum praescitu Aularum emberét béküldhetné: mert, csak elhiszem, lesz a télen ideje sok munkának, ott telelvén kiváltképpen az svéciai király; noha gaz hírben modják azt is, hogy Tömösvár felé ment.

Laczkó levelét hogy Fölséged accludálni méltóztatott, alázatossan köszönöm; egész eddig semmit sem tudhattam felüle; nem búsúlok már rajta, mivel úgy hiszem, Fölséged atyáskodó szárnyai alá akadt eddig. Az mint tetszik Fölségednek, úgy disponáljon iránta; s mivel most Berlinumban maga is veszen Fölséged Clement pénzes oeconomiájában informatiót: alázatossan kérem Fölségedet, mutassa kegyelmességét hozzája. Sőt magam is már igen közel járok csak azon pénzemben való reménségemhez, s azért nyomja az szegény feleségem most is az ágy fenekét: addig nem hittem, hogy nincs pénzi. Tudom, hogy nem hisznek nekem, mint a piros koldúsnak, hogy nincs pénzem: de tudom, Fölséged elhiszi, s azért is hiszi, hogy panaszszára az kintelenség s nem más szorít; köszönöm is nagy alázatossan Fölségednek, hogy *suo tempore* az czárnál emlékezni méltóztatni fog rólam Fölséged. Igenis, látom s el is hiszem, hogy jóra indúlnak dolgainknak aspectusi: de az ki az tavaszi sósán hízni akar, — ki kell annak, ha csak szalmán is, telelni!

Íme, accludálom alázatossan Fölségednek Charier levelét; **) azoknak még semmit sem adtak, már penig az szegény nagyhitű kurucz is mundírt emleget, — nem tapsolhat itt egy ingecskeben! Megyek Rhenhez, s küldök Seremethez:

*) Czúzy Jakab, »az utolsó török diák«, vagyis Rákóczi portai resideuse Ládonyi Horváth Ferencz mellett Konstantinápolyban levő, törökül értő, titkárféle másod-ügynök.)

**) Ma már hiányzik.

de, úgy látom, ha csak absolute nem lesz parancsolat az czártúl: több szót, mint pínzt s posztót adnak valószínű. Igen megütözköztek már abban is, hogy Szeremet Rheni quártélyjának repartitóját kiadta Muszkában, s mielőtt az svéciai király elmenne, ha előbb nem is, hogy elmennek, — én ugyan nem hiszem; *csak a fiát félti Seremet, azért siet vissza*, elsőbb dispositióhoz képezt az czárnak. Ut-ut sit? de méltó, hogy légyen erre Fölségednek reflexiója, azon szegény hadakra nézve.

Waÿ Uram Ilywóban lakik, Fölséged udvarának sem tudom semmi panaszszát. — Ebeczki Sámuelnek megírtam vala: fölkeresse Fölségedet; ha *Groffaire nézve küldeni nem akarná is* Fölséged: azon kérem Fölségedet, küldje az hadak és *magam személye iránt is; de subsistentia*, nem directe másról hogy instáljon, committáltam neki; inkább magam berlíni pénzemből parancsoljon Fölséged neki költséget, hogy el ne szalaszszuk az czárt. — Ezzel maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külön féleven:

P. S. Fölséges Uram! Levelem elvégezése után veszem Szinyawszky Uram levelét Zwinzgrodból, az ki tegnap onnan megtért ismét Ilywóba, mivel az litvániai tábor is már Marianpoltól elindult hazafelé, és az Urak, az kiknek conferentiájára indult vala, más úton mentek Ilywóba.

Accludálja egyszersmind Berlínből 21. 7-bris írott levelit Laczkó fiamnak. Jablonszki Uram is igen szépen írja több jó ajánlási között, hogy semmi pénzem sincs ottan. Már — úgy látom — az sincs, az kit azelőtt írt vala kezénél lenni; mérészlem azért alázatosan accludálnom pariáját Jablonszki Uramnak saját kezével való írásának, *) az kiben új observatióm vagyon: mert, az mi elkölt, az már nem újság, hogy Fölségedre relegál Clement, — de, hogy nem egyezik az summa, az mennyit ír Jablonszki Uram, azzal, az mennyi bort vett

*) Ma már nincsen csatolva.

Wagner, — azt nem capiálom. Írja Laczkó, hogy Wagner még rúttul excipiálta Letenyeit és hogy azon 720 tallért vagy mennyit az kit az feleségem Kukón adta borokért obligált, recognoscálni sem akarja. Minthogy pedig — csak elhiszem, — Fölséged praesentiájában megbor zad s megtompúl az nyelve Wagner Uramnak, és az prussiai udvar sem lesz muszkává: nem fogják megengedni Wagner vexáját, — alázatossan kérem Fölségedet: méltóztassék Fölséged Laczkótól azon írva adott információmot elővenni, és in suo justo tramite elősegíteni. — Énnékem elsőben is az a kérdésem: hol az pénzem? kinek summáját az obligatoriák bizonyítják; és azután, ha ők azt kimutatják, s Clement elköltötte, — Fölséged kegyelmességéhez folyamodom, s nem tőlök kérem.

Minthogy pedig látom Laczkó leveliből: nem oly sebtiben akart menni, az mint Fölségednek írott leveléből láttam vala, — mert nincs is mivel mennyie, — azért ő Fölséged kegyelmességétől függ; tudom, feltanálja annak Fölséged módját, hogy ilyen szükségiben meg ne fogyatkozzék. Csak azon kérem alázatossan Fölségedet, *azon hétszáz egynehány tallért hadd lehessen itt felvenni az feleségemnek*; minthogy az *maga bora volt, — nem nyom annyit, az mennyire terhel*. Ha másképpen nem lehetne: inkább magam reászánom *az interestét bajom helyett*, mivel úgy emlékezem, hogy írta vala Clement Fölségednek, hogy Jablonszki Uram tanál interesre pénzt, ha Fölségednek tetszik; kérem azért alázatossan Fölségedet, tessék, ha csak annyi is. Él az Isten, nem búsítanám ezért most Fölségedet, ha, etc. Én azonban tovább is Fölséged kegyelmességében ajánlom magamot is, fiamot is.

(Ereteti, másfélíven, negyedréthben, aranyvágatú levélpapírra s. k. írva, gyakori cizfrákkal.)

54.

B r e z á n y, 2. 9-b r i s 1711.

Fölséges Uram!

Danczkárúl 16. költ levelét Fölségednek alázatossan vévén, jóllehet az elmúlt póstán bőven írtam, az mely ezen levelemmel meg fog egyezni (mert Krucsai Uram Ilywóban nem

tanált lenni emberem bémenetelekor, s elmaradt az póstárúl levelém,) mindazáltal csak azt is kívántam alázatosan megírnom Fölségednek, hogy még eddig, úgy iránzom, miuden levelét vettem Fölségednek, ámbár néha elmaradt egyik póstán, másikon kettő együtt; s ugyan, hogy Krucsai Uram is előbb költ leveleimet 29. includálta, azon oka lehetett, az ki most is lesz: az póstárúl való elmaradása levelémnek; mert szerda Ilywón az pósta-nap, és így vasárnap vagy hétfőn irok innen, hogy szerdára Ilywóba érjen levelém; ha quo casu elmarad az póstárúl: de necesse 9 vagy 10 nap telik belé. Más-kínt egyet útozásom, s egyet fejem fájdalma miatt mulattam el, — több póstát egyet sem, miolta Jaraszlóbúl ide Brezánba szállottam.

Valamikrúl azért Fölséged ezen leveliben mintegy recapitulálva emlékezni méltóztatik: mindazokrúl írott leveleket Fölségednek vettem, s alázatosan is köszönöm; s mint-hogy mindenikre írott együgyű válaszom — elhiszem — megelőzi ezen levelemet: nem alkalmatlankodom mindenikrúl való írásommal; hanem azt el nem hallgathatom, hogy Leopoldus leányié lesz az successio. *) Gondolkodtam okán, s mást nem tanálok, hanemha ebben is, mint másban, lege prioritatis respicietur successio, ut a quo? Így igenis, mert Josephrúl Károlyra condescendálván az successio: már Carolusrúl, lege prioritatis, testvér-atyjafiaira deriváltatik, Leopold leányira ugyan, de úgy, mint ad sorores carnales et uterinas Caroli deficientis. Egyébaránt tantum facit. *Augustust minek bosszontja ez, ha országot nem, csak feleséget keres a fiának? Ha fegyverrel akarja: ihol vagyunk mi! ha csak feleséggel: ahun van az philosopha! De hiszem, minek bocsátja azt más kézre? Jobb magárúl szálljon az ország a fiára.*

Az electiórúl azt írják particularis levelek itt némely Uraknak, hogy Peterburgh **) Frankfurtban érkezvén, componálta az difficultásokat már mind, és így *Augustust is*, — *vagy megharagszik.* Az universalis békességrúl még nem is gondolkodom, mert Drabecius ismét belütközött az elmémbe,

*) T. i. az osztrák örökös-tartományoké, a végső férfiivadék VI. Károlynak magtalanul történhető halála esetében.

**) Lord Peterbourgh, angol minister.

minthogy tegnapelőtt írja podolyai palatinus már bizonyosnak az svéciai királynak hogy megengedte az porta bent telelését, és az vezért Stambulba citálták, s talám meg is fűjtják még útjában is. Kivel — úgy látom, — ha csak ideig is: de ismét az tavalyi ábrázatja fordul elő az dolgoknak, hac distinctione, hogy az czár többet fog előrenézni, mint tavaly, az király többet fog hátránézni, mint tavaly; mert az idin mindenik rosszuljárt, mindenik az török miatt, ergo Drabecius, consequentia in forma: az töröknek csak Asoffbúl kiijesztés lesz célja, az svécus azt észreveszi, — inkább ijesztve békél-lik, mintsem úgy járjon, mint most; et sic totum consistit in eo: quis pacis futurus artifex?

Ezen okokra nézve csak *rajta leszek, beligratok, Csúzinak iratok Pápaival* (János) *Ilyvóruól görög által*, remén-lem, tanulunk is. Azért, ha jókor érne levelem: méltóztatnék Fölséged ex hac occasione emlékezni az czárnak magának er-ről; jobb volna, hogy tudná; sőt talám pro merito esik, hogy így akarván Fölséged ex occasione prospiciálni dolgainak: így committált nekem; ámbár — tegyük hozzá, — hogy még ugyan nem tudja Fölséged, ha elindúltam-é az dologban? Ha nem tetszik, — füstín veszhet.

Hogy rólam s rólunk nem fog felejtkezni Fölséged, alá-zatossan köszönöm. Quártély mint quártély: de *ha késünk, nekem accomodatio kell, mert nem subsistúlok, pensio nélkül nem várhatom francziát*, noha kértem Fiervil Uramot: írjon éret-tem! *Még hazámnak lehet, másnak kell szolgálnom.* — Antal Úrnak pro extrema consolatione most küldtem magam fogyat-kozásával is csak egynehány arankát; már ugyan kiadván az tariffákat az lengyelek: most talám quártélt osztanak, — ígért Rhen Antal Úrnak is. Magam is ezen órában indúlok oda Generál Rhenhez, mivel Szeremet gyün oda hozzája, meg-látom, mire mehetek mind magunk s mind az hadak iránt?

Az mint Fölséged leveliből magyarázom: talám semmi sem lesz az királyokkal való conferentiájából az czárnak; csak még el is ne szalasztaná Fölséged (a czárt,) mivel 16. írja Fölséged, hogy pro 18. parancsolta az póstákat Toronyára. Még, úgy hiszem, Curakínról sincs híre Fölségednek: ha el-ment-é? Azt sem értem, minek küldte Fölséged az doctort

pulsust tapogatni? Talám ott is (a czárnénál?) alteratiója van az dolgoknak? Ha Bezzenvald jól akarná: nem kellene elalunni ismég az mediatiót, mert bizony az nyeri el, az ki előbb éri, az ki éri penig, — az nyeri barátságának jutalmát mindaketőtől; mert hoc est de natura az keretésben is, kit közbenjáró mediatiónak neveznek szépen.

Gortholdnak nem szűnik panaszos levele: sem pénzi, sem bora; már iteratis vicibus is megmondtam vala Rhennek is: miben van bora dolga? de mivel Gorthold által voltak igazítva borai, — nem akadhat nyomába; már penig az költségét örömost megadná, úgy az többinek is bételnék az torok, mivel azon átkozott Wagner úgy vitt 19 hordót, praeter ipsum concernentia Fölséged boraiban, hogy arra obligálta magát Gortholdnak: Berlinbe szállítván, akár 40 tallért adjon minden hordóért Gortholdnak, vagy az kiknek designáltatott, — akár az költséget megfizetve, az mennyiben telik Berlínig, kiadja az 19 hordó bort választva, kóstolva, auf durchgehendsz, és nem kihányva. Én azért ismét Fölségedre relegáltam most Gortholdot; mivel Rhen által járnak levelei válosz nélkül nem hagyhatom. Most, ha Rhenhez megyek, előhozza, tudom, megint; pro rei veritate demonstranda, Jablonszki Uramnak fogok írnom felőle, s úgy adom leveletem, kezében Rhennek, hogy tudja, mit írok? Emlékezem ugyan, valamely hordót írta Clement, másnak adtak: de talám megmaradt még 12 intacte, az meunyi destiniáltatott vala Rhennek; kirúl (akarám) praevie alázatossan informálnom Fölségedet, magamot kegyelmességében ajánlván, és maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

(Eredeti, egy ív, negyedréti aranymetszetű levélpapírra sajátkezűleg írva, részenként chiffrekkel.)

55.

Zloczova, 10. 9-bris 1711.

Fölséges Uram!

Ezelőtt való póstán alázatossan megírtam vala Fölségednek, hogy Szeremet Feldt-Marsall érkezésire nézve gyűt-

tem Oleskára Generál Rhenhez; az hol majd hat nap várakoztam midennapi hírére, — mégis tegnap délelőtt odaérkezett, s igen jól is esett ott létem: kevés ember között nagyobb üdüm s alkalmatosságom vőlt, s mutatta is confidentiáját, örömost is ajánlotta magát mindenben s mutatja affectióját s tetszését az magyarhoz: magyar köntöst akar csináltatni magának, magyar lovat, nyerget, czaffrangot kívánt; megmutattam lovaimot, — kiválosztá az szürkét, s ő is cserkesz lovat ada, *de rosszszat*, szerszámmal, de széppel. Ma elmene Ilywóba, az hová, megvalom, az sok lengyel urak közé mennem nem kívántam; hanem úgy egyeztem véle: visszajövő útjában ismég eleiben gyüvők Bialo-Kamenre.

Az mi azonban véle való dolgaimot illeti: szükséges Fölségednek értésére adnom, hogy maga hozta elé complementummal, mivel in confidentia megmondja: az czár resolválta, minden punctumit effectusban vegye az békesség tractájának, *kit — látom — igen dicsír és manutenedlni akar, az fiát*) féltve*. Azért már Asoffnak visszaadása — úgy hiszi — eddig meg (lett,) úgy az zaporowsczi kozákság is resignáltatott, az új cserkesz hívekkel együtt; és mivel az tractatus szerint, azt mondja, *nekik nem lehetett maradni Lengyelországban*, sőt, hogyha bár *begyűjön is Kiószki török-tatár nélkül, ők nem bánják, akár mint marakodjanak az lengyelek*; és, ha végre nehéz lenne *Augustusnak: megadják az obligált népet neki, ut agent sub ipsius nomine*.

His itaque praemissis, ő azért megyen most Ilywóba: az hadaknak vagy itt maradása, vagy kimeneteliről végezzen; de azt megmondta absolute: hacsak *nem kéri az lengyelek és nem assummálják magokra okát az török előtt itt maradásoknak*, — *mind elmennek az magok széleire*. Sokat objiciáltam de fortuitis consequentys: de úgy látom, jobban *félti az fiát*; mert az czártól ordere *oly kettős és consequentiákra mutató*, hogy maga ítéletin függ sok benne; azzal erős, hogy az czár is Saffirow írásira mutat; s úgy látom, praevideálva is az *motusokot, ezek kimennek*. Kívánta azért tőlem: mind magam s mind mások iránt miként gondolkodom? Mivel hic nihil

*) Seremetow fia kezesül vala a portánál.

est securi: ő, igenis, kész az czár ordere szerint mind nekem s mindnyájunknak rendelni quártélyt, és az többiről ír az czár-nak; kit Generál Rhen úgy magyaráz, hogy az czár nem ex-primált nevezet szerint, nem is ad egyéb subsistentiát. Én azért megmagyaráztam neki, Scheremetnek; azt mondja: igenis, az mint lehet, de *többet is adhat az czár, — most is adott* Rhennek, 20,000 talléra *begyün*. Én megmondottam: Fölséged udvara, Antal Úr, Forgács (pro casu), s többen is vannak. Kívánta csak tudni, hogy pro competentia tehessen rendelést; az sokat is azt mondja, nem sok, bár több volna!

Kezdettem magunk dolgairól is beszélleni véle: de úgy látom, kevés informatiója vagyon, — csak azt mondja: úgy is jobb békivel messziről megtérni! Máskint nem erőltet, se nem sürgeti, hanem mind hogy az czár előtt ment légyen, s mind hogy affectióját mutathassa.

Mint hogy azért ezen circumstantiákban nem felelhettem hertelen: num tudtam mit tenni, hanem relegáltam Fölséged Marschallusára (Vay Ádám,) minthogy nem tudom, ha nem együtt-é valami parancsolatja Fölségednek? mivel tudom, függött minden az mostani királyokkal való conferentiától, melyet maga mondott most lenni Frankfurtban ad Odram; sőt magának is mégis persvadeáltam: ha Ilywóban *kimenetelek végez-
zödnék is, de az czártól várjon még, azon királyok konferen-
tiájára nézve*. És abban maradtunk, hogy visszajövő útjában Bialo-Kamenyen szemben legyünk s végezzünk.

Béküldtem azért mindgyárst Ilywóra Waÿ Uramhoz Orbánt secretariusomot, hogy juttassa szembe Scheremettel, és gyűjön ki Waÿ Uram, Pápai és Krucsai s Gerhárd Uraimékkal, hogy conferálván egymással, végezhezzünk de hoc casu. Melynek magában is kettős az értelme; egyik az, ha itt lesz is az muszka, de itt quártélyunk nem lesz; másik, ha muszka nem lesz: bátorság (biztonság) sem tudom, mint lesz, nem de praesentibus, hanem de futuris.

Én ugyan azt hiszem, mivel Kiowszki Jasziban van quártélyban, s már is Zwaniecz körül mutogatja magát hada: *kérni fogja Szinyawszki, nemcsak marasztani a muszkát*.

Nekem valóban nehéz az szegény beteg feleségemre nézve, — máskint semmit sem gondolnék véle, quia consecravi me

Deo et fatis; inkább mennék Peterburgba, mintsem lakva csak, laknám Brezánban. Még ugyan nem tudom semmi opinióját Vaÿ Uramnak, elsőbb dispositiójához képpst Fölségednek de hoc casú; difficultását nem láttam, de én azon leszek, hogy *oda ha mindgyárst nem indulunk is, de kézre vegyük a quártélt, hogy készre menjünk ha mehetünk azután.*

Az mi az hadak dolgát illeti, most sem tud ő (Seremetow) semmit azokban jól; hanem Charier hadát is magyarnak gondolta, és valami másnak, kit Mendzikóhoz Peterburgra parancsolt vólt az czár küldeni; de már informáltam, megfizettet nekik, és megtartja addig, míg újjabb parancsolatja gyün, s úgy akarta, hogy ő is írjon s én is, az udvarhoz Gollowkinnak irok, és Dolhoruki Generálisnak; de jó lenne, ha in tempore érne ezen levelem Fölségedhez, hogy paeoccupálhatná. — Charier elüttem declarálta magát: ha Fölségednek szolgálhatnak még, készszek elmenni s várnyi, — különben nem. *Lelkemre kérdezett: van-e remínségünk és ahhoz óka dolgainknak?* Úgy látom, várta volna maga is vagy egy levelet Fölségednek.

Az magyarok iránt azt mondta Scheremet, az czár resolvált s parancsolt: tartsa meg, ha 500 lesz is, maga mellett, és mind ráczot mit, mind összecsapjon; s kérdezte: kit recommendálok Óbersternek? Mondottam: én nem recommendálhatok, s nem is kell, mert az Fölséges Fejedelem maga constituálta (mutaték Csereire,) és az czár úgy resolválta, hogy ezen Óbersternek, úgymint az Fejedelem Óbersterinek, adattassék keze alá ezen had, az ki rácz és olá itt van; mert, vasa milost, úgy tudja, hogy ezek, qua copiae auxiliares, az Fejedelem hadai az czár szolgálatján, — nem az czár hadai; akkor schlissegarasd, s meghagyja egy orosz adjutantnak: mindgyárst parancsolja meg: mind tőle hallgassanak, fizessenek mind egyiránt; azonban többet beszéllünk, ha megtérünk! — Ezek szegények készszek elmenni cum bona spe; de bár csak párban volna nálom az javorói resolutiója az czárnak az hadak iránt. Azért ezt jó lesz elvégezni Fölségednek inter reliqua, hogy, ha mi jót végezek: legalább ne bomoljék ismég.

Mindezekben, Fölséges Uram, én csak úgy munkálódom, mint nagyobb jónak reménsége alatt; mert megvallom, csak

sucharira (*így*) nem örömost szorúlnék oda. Azért kérem alázatosan s várom kegyelmes ajánlása szerint Fölségednek minden jónkról való tudósítását, maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

Alázatosan követem Fölségedet, többről nem írhatok, mert siet az posta Ilywóra.

(Eredeti, másfél íven, negyedréiben, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

56.

Brezánÿ, 16. 9-bris 1711.

Fölséges Fejedelem!

Mégis Danczkáról 24. és 30. 8-bris költ leveleit Fölségednek alázatos köszönöttel vettem, s megvallom, reménlettem vala már aliquid decisivum; de — úgy látom — az egész Európának keveredése között, objecta mutant sensus praevisionum humanarum, quaequidem pro rerum varietate non possumus non mutabiles esse, et hoc remittentibus in nos fatis agimus, quod cum solertia erramus in devijs, dum nos strenue proficisci putamus; et non prius, quam agnita via, in quam errantes incidimus, nos procul abesse a scopo videmus; si rectius pervenimus, non abfuisse fata fatebimur.

Igazán, ezen sokfelé még csak czélozó dolgok, s nem indúlások között, nisi nos rectius fata perducant, quae Divinae providentiae attribuimus, — nehéz elítelnünk, inter oblatas et conceptas spes, mellyiknek tévelygőbb az útja? Mert, az mint írásiból s bölc reflexióiból Fölségednek látom: concepta spes *de auxilijs czari*, in oblatam spem *pacis transire cepit*, et utinam non hi spe, illi in spem fallant; mert eddig is hol reménységünk csalattatott, s hol reménsséggel csalattattunk.

Adná Isten: bár inkább szólhatnék, mint írhatnék ezekről; mert az mennyi üdüre látom az levelek járását, — későn fogna járni csekély opinióm, az mellyet Fölséged parancsolni méltóztatik. Azért legalább némely kérdezkedő consideratióimot bocsátom eleiben Fölségednek, s elsőben is alázatosan követve Fölségedet, kérem: micsuda változhatatlan funda-

mentumnak tartja azt Fölséged: *megírták Besenvaldnek, caute procedáljon — ergo nem akarnak!* Valljon, de quo dato írják? nem volt-é még akkor, az sokféle hírrel egyeledett *bizontalansága az czár békeességinek?* Valljon proprio motu, vagy valószínűl írták *Besenvald opinióira?* vagy *difficultási objectiójára?* Valljon tudhatták-é akkor *Benderben maradását-é*, vagy inkább *szorúlását az svéciai királynak?* Melyre nézve, minapi levelemben hosszabban deducáltam okait, hogy hihetőbbnek tartom: *maga is az svécus fogja jó néven venni mediatióját*, kiváltképpen ha lehetne tovább is *in fundamento armistitij felvenni* az dolgot, most kiváltképpen, midőn maga is írja Fölséged, hogy *megíjedt az czár az török békeesség bomlásátul*, s ugyanazért, — mint megíráom csak minap — nemcsak Asoffot s a többit visszaadák: de innen is mind kimégyen az muszka, az mint Ilyvóbúl ezen órán adja értésemre Scheremet.

Ez mind erőséti azon argumentumokat, az mellyek tavalnyi statussát előhozzák per omnia az svéciai és moszka dolgoknak, csak eo majori occasione *ad pacem, hogy mindenik fél többet fél az töröktől, mint taval.* Csakhogy bízgatni fogja magát az svécus: *az anglusok s a többi nem engedik*, és azért fog *azoknak békeességitül várni az francziával.* Az ha bizonyos, megvallom, nem kis dolog, ha lesz? mint lesz? Mert vel defessi, vel in aliud intenti paciscentur; si defessi: inkább hiszem, *itt is békeességet praescribálnak magoknak is, másnak is.* Ha penig más intentiójok van: az vagy ellene, vagy kedvére lesz *a francziának; ha kedvére: az császárt czélozzák*, úgy vélem, *mutato nomine belli de Hispanico in Bavaricum*, hogy igen nagygyá ne tegyék *Carolust* magok fejire. Ha ellenére segítik az svécust az franczia barátságának: mikára az Pp.*) barátságában? *quia Gallus intererit pace praescindere bellum*, qui secus prodesse non possunt. Másik az, hogy ennyi próba után most is bizontalan lehet még azon *békeesség*: mert lám, Fölséged által küldött extractusban is az van, hogy még előbb projectumot akarnak tenni de continuatione belli Carolusnak; offeret ani-

*) Egy nagy P és egy kis p összeírva s keresztülhúzva, — ily jegy még nem fordúlt elő; P o r t a ? P r u s s u s ?

mus vividus in novo fastidio plura petentibus. Még azért ne excommunicáljuk az czárt de cordibus nostris.

Erőséti, úgy látom, Fölségednek *kedvetlen elműlkedísit Kuratínnak Hágában tartózkodó expeditiója*, és az praeliminare punctumok, az kikre várakoznia kell ott, éretlen vagyis értetlensége (miatt). De, Fölséges Uram, én azt is semminél többnek tartom, hogy elment: quia primi motus graviores sunt ipso processu in arduis; sufficit primum egisse passum *ad tollendam diffidentiam in utroque principe*; mellyet mind két részről elsőben *Baluz és az török háború* nevelt, s most penig az *svécus kiindulásának híre francziában*, itten megént az kezdett *békesség az anglussal* méltán újéthatott. Másként is, nem lehetett *Volgovnak*, akkor kiváltképpen, olyan expeditiója csak, s most sem *Kuratínnak*; hanem quia melius non noverunt politicam simulationem eorum, quae cupiunt, et *pudent petere*: többet vihet *Kuratín dexteritása véghez* az írásnál. Gorombább ennél az pohánka: mégis, ha jól megörlik, piroga lesz belőle.

Accedál ehhez Nosticznak repulsája az levéllel, és *Urbiknak opiniója megvetése*. Én *Augustust csudálom*; quid significat, hogy *impediálja?* *Meghiszem, az is turbálja az czárt*. Végteére dicsíretire fordul még *macskáskodása mutatása az czárnak*, hogy inter tot ambages rerum consilij impotens, ad opportunas occasiones paratum et promptum se prebebit, ab alienis impedimentis liberum. Mert, ha akarja, sem lehet az sok patkán között alunni az macskának, — úgy hiszi, azt gondolom én, még az is, az ki elhiszi, hogy Fölségednek *resolváltak volna az erdélyi fejedelemsíget*. Nihil ex aequitate et misericordia sperandum habemus! Nihil se potentia debere censeo, nisi quod timet, ne debeat, quod negare non posset. Ergo pro extremo sit remedio malorum, aliorum ex voto periisse; ergo *pacem aliorum subijciamus, ut sententiam recipientes, pacem colamus!*

Nem azért sóhajtom ezeket, Fölséges Uram, hogy jam tot laboribus et malis pene contritus animus, quietis salutem contemnerem, aut rabie infectus, sangvinem sitirem; hanem azért, hogy valamellyekről emlékezik Fölséged: *semmi securitást és hazánk hasznát nem ösmérem*; nec tanti haec esse,

ut spem rerum mutari mereantur. Mert noha nem kételkedem az *prussiai király jó szántában: de csak instantia lesz dolga; hacsak pro evitando majori malo argumentummal nem ijeszheti az udvart, — nem sokat efficiál, mert tudva tartják az prussiai király symbolumját: Pacatus in armis. Az anglusok si fallere volunt Austriam, non acceptanda proponent, aut non tanti nos habebunt, ut nos paci praeferant.* Fölséged személyjének *accomodatióval, si regnandi securitatem obtinere poterunt, azt elhiszem, nem posthabeálják, obtinebunt penig, mert homagio vincient.* Et nobis, Domine, quid? secuti sumus te. Semmi kétségem Fölséged kegyelmességében: *de extremo erit solatio, libertas contemnenda manendi domi vita, acerbiori morte.* Igazán, hogy régi Senecámra térjek, mondhatom sóhajtvá most: »Nihil indecorum nec bono, nec viro feci; periculis meis major, paratus ire in ea, quae minabantur, non praecipiti consilio; in ultimum, quo me eriperem furori potentium, exivi ex Patria. Videbam apud Caesarem tormenta, videbum ignes, sciebam sub illo olim in eum statum res humanas decidisse, ut inter misericordiae opera haberetur occidi.«

Talám ugyan magam iránt reménleném, kivált Fölséged kegyelmességében bízva, *in tali casu bírhatnám innen jószágimot: de az sok szegény keményhitő katona s a többi? muszájának consecráljuk?* — Non ignoro legem necessitatis durissimam; s azt is tudom, hogy mala aliunde nota damnare non sufficit, nisi consulantur meliora. Azért, si consulere nequimus: non derogemus tamen fati quasi meliora dare, jam (nam?) non possint accedentes ad pejora. Nem concludálok azért semmit ezekből egyebet, hanem csak azt: satis adhuc nobis spei superest, és Fölségedet iterato is alázatossan kérem s követem: nehéz néven ne vegye, tükélletes igaz kötelességemnek magyarázza bátor s talám kelletinél bővebb írásomot, s hitesse el Fölséged magával, hogy valamint a primo societatis meae obsequio, et tandem continuato illibatae fidelitatis servitio változhatatlan és szakadhatatlan voltam Fölséged kötelességétül: úgy most semper idem velle et nolle

fidelissime observabo, sive sperare, sive desperare jubébor. De íme, végső titkát s rejtekét is megnyitom szívemnek; attúl félek egyedül, Fölséged már *abominálván az czár udvarának idítlenségét, más negotiatiókhöz ragaszkodva, kik nehezebb involutiókat okozva, kínszeríteni fogják Párisba menni, és igen nehéz lesz boldog megtérésit várnunk Fölségednek.**)

Az mi azonban itt való dolgainkot illeti: megírtam mi-nap, úgymint az elmúlt póstán alázatossan Fölségednek, hogy Scheremetnek Ilywóba való útjában eleibe mentém Oleskóra; jelentette, hogy az muszka hadnak ki kell menni Lengyelországból, mivel Asofot visszaadván, meg akarják az békességet tartani; s azért, hacsak nem marasztják, itt semmi had sem marad, — nem maraszták penig. Azért ma tudúsítását veszem: ma indúlt Ilywóból, holnap kell ex conducto Bialo-Kamenben megegyeznünk, és kiadnunk resolúciónkot, mivel az czár parancsolván neki irántunk: ha el akarunk mennyi; mindnyájunknak s Fölséged udvarának is subsistentiát akar rendelni in ditionibus Moscoviticis, úgy, hogy Charier és az magyar militia is ott együtt lehessen. Az militia már resolválta magát, fizetését is megígérte most, — én penig relegáltam magamot másokkal való beszédemre. Az mint is Waÿ, Pápai, Gerhárd s Krucsai Uraiméknak írtam, ma — gondolom — már elindúltak Bialo-Kamínre, holnap magam is ott leszek; elválík opiniójok, de az mint mai levelekből látom, Waÿ és Pápai Uraiméknak *Prussiába van elméjek*, az többinek ide, Antalnak nem tudom.

Én, megvallom, nehéz bajban vagyok, mert ha csak magam volnék, — de az feleségem fél az Evangelium átkátúl: ne fuga nostra sit in hyeme. Máskint nem erőltetne engem egyéb, az költségem fogyatkozása, és Kiószkinak történhető zenebonája; mégis, nem sietnék örömöst, *ha volna reménsége más életemnek; de, ha megvetjük ezt is, — mit várjunk? s kitül?* Írja ugyan Fiervil Uram, hogy *resolválták az* (francia hátralékos segéd-) *pénzt Fölségednek, s elhiszem, nem leszek megvetett szolgálja Fölségednek; de, ha csak ígírik még, s későn*

*) Nevezetes, hogy Bercsényi éles elméje Rákóczinak Franciaországba utazását s ottani hosszas tartózkodását már ékkor előrelátta!

adnak keveset, s nekem külön semmit, — nehéz dolog lenne szuhotami jóllakni! Úgy látom, kiáltóra kell menni, mint az jól hordozott madaraknak.

Ott járna elmélkedésem, hogy meg nem vetve az ajánlást, küldenénk előre, s magunk pizmogva készülnénk; de abból van az scrupulusom, hogy most mind bátorság, mind podvoda, s mind költség nélkül mennénk: azután, ha valamely Kiowszki motussa tanál lenni, — soha el nem tudunk mennyi. Az igaz, az török nem hamis, lehetetlen, bizgathassa magát Kiowszki Uram is! Már azért elválik holnap vagy holnapután, mit determinálunk? De, az mint ítélnésem értelmét Fölséged mostani levelinek: *non est tertium, vagy haza menjenek, vagy Kióvia vagy Muska (Moskau) felé*, ha itt mulatni nem akarnak. *Az feleségem facilisebb*, mintsem hittem volna.

Másik dolog az van elüttem, hogy megírtam vala Fölségednek: *Tarlónak írnya akartam*, de suspendáltam az dolgot; sürgetvén igen az *russiai palatinus*, ma veszem levelit: szóllott Rhennel maga, talám Scheremettel is, — kaptak az dolgon, s ígérte elküldését az levélnek maga, Rhen-é? vagy Scheremet? Nálom az levele, kit írt vala az *russiai, Tarlónak*; azt írja: mutassam meg s elküldik magok. Kiből olyan consequentiát formálok: talám elküldhetem magát Pápaít ezen úttal; ha Isten adná, hogy az *armistitium succedálna kedvére az svécusnak*: úgy hiszem, ottan *Safirov végezne ex sibi nota voluntate Domini*. Scheremet akaratjával penig csak belé mernék ugratni az dologba, s egyszersmind Horvát Ferencznek is lehetne váloszsza, — még talám több is következhetnék belőle.

Értem azt is, hogy Fölséged *Grafeit küldi* Moszkában; csak elhiszem, hogy jó ember: de megírtam minap iránta consideratiómot. Csak azon kérem alázatossan Fölségedet: ha az énírántam való dolgot Fölséged el nem végezhetette, — méltóztassék Fölséged Ebeczkit, — kire úgy sem lesz már más szüksége Fölségednek, — elküldeni utánna az czárnak az én költségemen, hogy végezzen irántam, az mint Fölséged fog committálni neki. Bár csak olyan credentialist méltóztassék (adni) Fölséged neki, hogy az én és az több Urak iránt és az hadak iránt való dolgokban expediáltatott; és így

talám mégis inkább *capitulatióra*, *nem csak alamizsnára szorúlnék.*

Másként is, Ebeczki iránt írtam vala minap is aláztatossan Fölségednek, midőn azon kevés berlini pénzemről tettem emlékezetet. Az fiamnak is accludáltam aláztatossan leveletem Fölségednek; az már Fölséged parancsolatjátúl fog várni, kit is ajánlok atyai kegyelmességében Fölségednek, és maradok magam is Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

Az feleségem aláztatossan vette Fölséged kegyelmességét, hogy köszöntetni méltóztatott leveliben. Már Istennek hála, fellábodott, de még erőtelen. Nem ennyi üdüre búcsúzott vala Fölségedtől, kívánja azért sok jóval hamari megtérését Fölségednek.

Szinyavszki Urammal még szemben nem voltam, mert az Asszony nincs Ilywóban, s nem siettem oda.

Max Starnbergh vármegyérül vármegyére jár esketni, úgy írják a Wiener blattelban; nem kell diaeta!

(Eredeti, másfél ív nagy regál-papíron, negyedréthben, s. k., nagy részt titkos jegyekkel.)

57.

Bialo-Kamen ŷ, 20. 9-bris 1711.

Fölséges Fejedelem!

Az mint aláztatossan megírtam vala Fölségednek, eleibe gyöttem ide Scheremet Uramnak. Waŷ Uram is elérkezvén, (Scheremet) maga ajánlását quártélyunk iránt reiterálta, és midőn kérdeztem formáját az quártélynak: szénát, abrakot, és magunknak alimentatiót, kit az proviant nevezet alatt szoktak — mondja — nevezni, declarált, *noha elsőben csak szállást akart érteni, hanem exprobratiómra resolválta, jóllehet nincs expressa parancsolatja: de ha magáiból kérnénk is, adna; nemhogy nem assignálna alimentatiót*: hanem, hogy jobban legyen, íme, curírt küld s ír felülünk az czárnak, és hogy írjak én is.

Az hadaknak fizetését megígérte mindgyárst, — már itt is van az commissarius az pínzzel; hanem csudálkozással értette tőlem statussát azon militiának, hogy tanquam auxiliares

considerandi sunt, és neki az első parancsolaton kívül, melyben parancsoltatott vala, hogy Charier regimentét küldje Peterburgra Mendzikovhoz, és hogy az magyar- és rácok közül 500-at tartson meg maga mellett, — semmi más informatiója és parancsolatja nem volt; hanem hogy Czirikov Generális gyűtt: akkor hozott orderben csak az volt, hogy ezen hadaknak megfizettessen, és küldjön Mirhez az elszököttekért, — egyéb semmi. Azért eddig is csak az én levelemre nézve nem küldte vala el ökö, most már öneki oda kell Peterburgra küldeni Chariert. Midőn azért cum declaratione informáltam, s kértem, ne cselekedje! töpregett magában: *Moi bratisku* — azt mondja — ihon, megmutatom, ha akarod: semmi sincs az orderemben ezekben! Mindazáltal resolválta, hogy nem küldi beljebb, hanem most Rhen mellett hagyja, és írnyá fog az iránt az czárnak, s kívánta, hogy én is írjak Golovkínnak. Kértem: írjon Generális Dolhorukinak is, minthogy általa resolvált s üzent az czár praesentiámban Golowkínnak; de, úgymond, írj hát te is, — írok én is! Én azért írtam mind Golowkínnak, mind Dolhoruki Generálisnak, mind magunk s mind az hadak iránt, s ezen levelem vivő curírja által Scheremetnek úgy küldtem, hogy, ha szerencsére még Elbingában éri Fölségedet az czárnál: Fölségednek adja leveleimet; holott nem: ezen levelemet hagyja őt, az többit vigye el.

Az mi azért magunk résolutióját illeti: Fölséges Uram, conferáltunk az Úr Waj Urammal eleget, s mind securitásunkot, mind költséges subsistentiánkot, s mind Fölségednek ez iránt nálunk nem constáló intentióját elég reflexiókkal forgattuk; — de egyebet nem deliberálhattunk, hanem hogy ne posthabeáljuk ezen alkalmatosságot, melyet netalán az szükség és kintelenség tegyen kívánatossabbá ezután. Azért úgy is már lehetetlen együtt járnunk az hadakkal, mivel mennek mind, ötödnapra megindul Rhen is, — most az assignatiókat kiveszszük, és embereinket küldjük előre: vegyék kézre, ha mi lesz. Magunk azalatt, ha lehet, megvárjuk Fölséged parancsolatját és az czárral való szembenlételnek gyümölcsét.

Hogy mindazáltal Fölségednek alázatosan megjelent-sük gondolkodásinkot: elsőben is az kiowiai motussa van elűttünk. Ennek ugyan félelme talám kevesebb, mivel ha

török nem gyün, — ezektől nincs mit félni, azt pedig igen elhitette Scheremet magával, hogy nem gyün. Másik considerationk, hogy Fölséged írta: *Augustus ellenzeni kezdi a francia barátságot*; ha valahogy az nagy-hajtmannak mást ad értésire, mint azelőtt adott vala: nem kell több hozzá, kivált nekem, inkább mint az többinek. 3-dik, hogy ha nehezeden tanál az költség iránt Fölségednek is expensája: nincs mit reménleni egyebet. Mert én projectumot bocsáttam ki az szám-búl, hogy nincs más mód benne: az ki itt nem lehet, vagy haza, vagy Muszkába (Muszkaországba) kell menni; de úgy látom, az ki elmaradt, keményhitű, — hacsak Károly király érkezése nem újít benne más conceptust.

Arrúl is alázatosan informálok Fölségedet, hogy, az mint írtam vala, szóllottam Scheremettel de *negotio pacis*: de ő ahhoz szóllani nem akart decisive, mert fél; hanem javalva és discurálva volt oly considerationja, hogy most s ugyan tegnap érkezett curír Saffirowtúl, azt hozta: *kiküldik az királt* (XII. Károly) és talám ugyan *Moszkán által, ad assecurationem*. Én ezt nem hiszem, hogy quasi kézbe adnák; mindazáltal, ha ezt elhiszi: considerationja is jó, hogy netalán levelemet vennék *pro causa és az svéciái király mutatná az töröknek, hacsak az békesség praetextussával is tartózkodnék ottbenn*. Én is azért fennt hagyék rajta, et non me exponam pro lapide offensionis.

Charier regimentinek profugusi felől maga szóllott mind Scheremet, mind Rhen az nagy-hajtmannal, de azt mondta nekik: semmi sincs már az hadak között, az ki vólt is, elment, — azért nem méltó ordert is adni s küldenyi is; és ezt elhiszem, azért is könnyebben hitték, hogy már elment-vén, nehéz volna Cracóig küldöznie hátra.

Többet most nem írhatok, mivel félek, el ne menjen az curír, mellyet most expediál Scheremet. Hanem óhajtvá várjuk Fölséged kegyelmes parancsolatját, és magamot minden-képpen ajánlom Fölséged kegyelmességében, maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy ív, negyedréti igen finom levélpapírra s. k. írva, közben gyakori chiffrekkel.)

58.

Brezanÿ, 23. 9-bris 1711.

Fölséges Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Noha ez elmúlt póstárúl nem vehettem még levelét Fölségednek: gondolom mindazáltal okvetetlen már szembenlételet Fölségednek az czárral, minthogy 9. praesentis indúlt el Toronyáról, és így ezelútti alázatos leveleim későn fognak járnai, mellyekben nemcsak csekély elmélkedésemet: de Scheremettel való végezésemet is alázatosan megírtam Fölségednek. Kit is noha Benkovics által (curírjával együtt Scheremetnek küldvén póstán Toronyára s tovább is) bőven megírtam, — repetálni kívánok rövideden, hogy az hadaknak 3 hó restantiáját megadatta, mundírók s lovasításokrúl vár parancsolatot, s arrúl is: ha ne küldje még is Chariert Mendzikowhoz Peterburgra? az hová nem mennek. Magunknak penig 600 emberre s 800 lóra az quártélyt cum alimentatione megígérte. Elküldjük Kerczelt *) pro apprehensione, — magunk várunk (Fölséged) parancsolatjátúl. Tudom, Waÿ Uram is megírta ezeket Fölségednek, mert ott volt; én is írtam Antal Úrnak, Forgács és Csáki Uraiméknak is: de nehezen hiszem az első is, nemhogy az két utolsó, mert úgy ítélem, csak *Carolust várja Forgács, kitül pínzzel, nem muszával lehet tartóztatni.*

Ideérkezvén tegnap, itt tanálám már Szinyavszki Uramot; nagyon böcsül, — *semmit sem adat.* *) Még ugyan nem beszélhettem véle, csak Fölségedet kérdezte, és ha utánna megyen-é Fölséged, vagy vele az czárral? Nem tudommal feleltem; hanem Fierwil Uramnak írtam vala Ilywóra: szölljon vele magátúl dolgainkrúl s maradásinkrúl; most vele jövőn Fiervil, azt mondja, két ízben is csak azt felelte: *Ego puto, debent ire post Moscovitas!* S úgy hiszem, örömost megmenekedník tölünk. Mondott olyat is az Úr, hogy már nem akarja a király (Ágost) elvétetni fiával az császár leányát, és

*) Udvari-Commissarius.

*) Brezán várának ura ugyanis hg Sieniawsky volt.

hogy azért nem lettek az czárral az conferentiák, hogy *fel akarta bontani az török békességet, hadat kért az czár az királyoktól*, — talám ugyan ez tartóztatta vala *Kuratín útját* is? De hiszem, már ezeket jobban tudhatja Fölséged!

Ego me jam pridem confortavi, ut me voluntati Divinae conformarem, — nagy impatientiái között másoknak, békivel töltöm várva napjaimot, s csak azt várom kitanúlnom levelibül Fölségednek: ha *Muszkában reménségre menjek-i kétségembül? vagy reménségembül kétségre?* — Waÿ és Pápai Uraimék is úgy resolválták magokat, mivel Fölséged nélkül kimenni (Magyarországra) nem akarnak. Gerhárd Uram sétálni ment Visoczka felé, — *talám Duklyát bűzli már ő is, úgy hiszi Vai Uram.* *)

Generál Rhen újjonnan szóllott velem azon dologrúl, kirúl véle az russiai palatinus, s azt mondotta, hogy Scheremmettel szólván, mondta: *Ne mondjuk, hogy övele szóllottunk; írjunk, küldjük*, Rhenhez: megtartóztassa azon emberét *Kiovsकिनak, még kijövele nem bizonyosodik az királynak*; ha már bizonyosan ott megtudják, hogy *ki nem gyün: elbocsátja az levelekkel*. Kirúl már szóllanom kell előbb itt, hogy *convenienter írjak az palatinussal indifferens levelet*. De, ha lehet elhallasztom ezt, még az czárral való szembenléte után költ levelét vhetem Fölségednek; mert én azt tartom: megkeverte *belit az angliai békesség és az királyok szemben nem létele*; azért, úgy hiszem, *Kuratínnak is tágúlt instructiója*, Fölségednek is *accessusa újúlt*, s ha Fölséged nem bízatta is véle: de praetendálta *maga colligatióját az francziával*; mert fél az *macska is, ha angliai kutyát lát*.

Eleget törődöm, Fölséges Uram, de mi haszna? mert *non invenio mihi locum in diversorio Europae*, mert nem tudom, hol érdemelhetnék csak kenyeret is szolgálatommal? minthogy, csak megvallom, nem örömost *ugratnék azon vízbe hazámban, kit magam zavartam*. Meliora speramus, quia non est abbreviata manus Domini! Én ugyan mindenképpen el-

*) Pedig bizony tévesen hitte, mert szegény öreg Gerhárd korántsem gondolt a duklyai szorosra és hazamenetelre, — tovább is együtt bujdosott, szenvedett a többivel, és két fia is vele.

szakadhatatlan hívséggel tartom Fölségedhez alázatos kötelességemet, s ajánlott sok jó kegyelmességeiben Fölségednek bízva, maradok is

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, nagy regál félíven, negyedréthben, sajátkezűleg írva, nagyobb részben titkos jegyekkel.)

59.

Brezaň, 30. 9-bris 1711.

Fölséges Uram!

Ma veszem alázatossan egyszersmind 10. és 13. költ leveleit Fölségednek. Leveleim ha póstárúl elmaradnak egyszer: reménlem, duplázva mennek másszor; mert, hacsak utozásom vagy nyavolyám vagy kétszer el nem múltattatta velem, — mindenkor alázatossan írtam; hanem, történik néha, Krucsay Uram tempóját nem éri Ilywóban levelem, az melyre bé szokott ő Kegyelme járni az póstára, — és úgy maradnak más póstára leveleim.

Ezen leveleiből Fölségednek látom: már megegyezvén Elbingán Fölséged az czárral, megösmerte Fölséged, hogy *nem használt az fürdő minden nyavolya ellen*; mindazáltal úgy hiszem, Golovkín érkezésivel és azon propositióknak communicatiójával kit *Francziába küldtek, vehetni ki elméjeket*.

Az anglusok particularis békéllésinek is nagy már itt is az híre; láttam s meg is vannak nálom az praeliminare punctumok. De universali pace beszéllenek, — de sok kell még ahhoz s kivált az 7. punctum csinálhat sok kérdést. *Ha jól akarnák: talám oda fódózhatnának minket is!*

Azt igazán csudállom, hogy az *prussiai udvar mit javall*; jól írtam hát én a minap az iránt Fölségednek; mindgyárst nem tetszett nékem Fölségednek *tartózkodásárúl való írások*. Most már még nem is *admittálják a fiamot*; csak megvallom, nem idegenségből: de csak ex stimulo quodam nem vethettem én azokban reménségemet.

Ezeokról nem írhatok többet, mint ezelőtt második póstán alázatossan írtam; követte azon írásomat Benkovics, Se-

remet curírával, — azolta semmire se újjúltak dolgaink, csak várjuk itt e tájon mindnyájon Fölséged parancsolatját.

Hogy csekély személyjem iránt is méltóztatott Fölséged szóllani az Fölséges Czárral, alázatossan köszönöm. *Golovkínnak ellenire nem lehetek: mert ellenire járni nem kívánok*; csakhogy értem azt is, hogy Fölséged *nem javallja*, — bizony én sem qua *melius*, vel *bonum*: hanem qua *melius ridicula mendicitate*. Mert tudom, senki sem hiszi, már is *mennyire vagyok*; s ugyanazért is megírtam most is az fiamnak: *én neki nem küldhetek pénzt, hacsak az berlini pénzből nem lehet*. Ezelőtt is írtam vala s kértem vala ez iránt alázatossan Fölségedet, s ugyan Laczkónak is leveleire írt váloszomot merészlettem alázatossan Fölségednek accludálnom; több levelét én sem láttam annál Berlínből. Most is azért Fölséged kegyelmességében ajánlom.

Itt múlata Szinyavszki Uram egynéhány napig, s csak tegnapelőtt mene Ilywóba. Szívessen ajánlotta várát s jószágát na uszlugi, — de, hihető, Leiman *) nem érti az complementumot: mert még az fát is pénzen veszem. Elmenetelekor gyűtt vala valami futó híre az tatár készületinek, és utánna vittek ollyat, mintha megindúlt volna 60,000 tatárral az svéciai király, de éppen nem hihető dolog. Már ugyan mind kiment az muszka az országból, Nyemirow(?) felé takaroszik, mi penig csak Fölséged parancsolatja s dispositiójátúl várunk. Maradván mind itt s mindenütt

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k. részenként czifrakkal írva.)

60.

Narajow, 6. x-bris 1711.

Fölséges Uram!

Danszkárúl 21. 9-bris irott levelét Fölségednek alázatossan veszem. Úgy látom, jól praevideálta vala Fölséged az *durni Majestasnak complementumát*, kiben consideratióra való-

*) Hg Sieniawsky brezáni tisztje?

nak ítélem lenni: ha Fölséged mellől *akart-é formaliter elszökni?* vagy penig maga tudatlansága mellől? Mert most az török békessígnék bizontalansága, az anglusok tractája, és az Kurakin expedíciója között, Augustusban való diffidentiája megbódította eszit, — nem tudott mit szólni; impar consilijs, sibi non sufficit, és így üdült *akart nyerni hac durna politika.* Tudom én azt jól, hogy bár csak ezeket mondotta volna, Fölségednek elég lett volna, et pronunc bene sperare jussisset; de talám törvén nálók: az ki nem tud mit, — ne szóljon az semmit!

Nagy dolognak tartom mindazáltal, hogy *kezire merte venni az czárni az dolgot*, s nagy bizodalmom van hozzá, hogy legalább cum majori fundamenta fogja Fölséged *kita-núlhatni*, ha ugyan *van-é függesztett elméje az czárnak, vel vento rapitur?*

Azt gondolom én, van az fatumnak is eszköze, mint fogója s pörölyje az kovácsnak; kemény munkát viszen nagy tűzzel véghez az pöröly az kovács kezében, — ennek kovácsca az fatum.

Ut-ut sit, Fölséges Uram, megvallom, valamint ezelőtt s megírtam alázatosan Fölségednek: *non ut bonum, sed ut necessarium considerandum habeo, legalább magam részirül;* mert hol *remélhessem, ut vel caput reclinare possim?* Már nem gondolkodom másokról, *hanem* Fölséged udvarában *megmaradt hívekrül;* most is az szegény cavallér (nemes testőr) Uraimék hozzám küldték tisztjeket: ők egyáltalában csak állandók akarnak maradni, s készszek elmenni Muszkvában, az hová ugyan már elküldtem Henter Uramot magam embe-reimmel, az quártélyok kézhezvételire, s megírtam Krucsai Uramnak: ha lehetne az költséggel megvárni Benkovicsot, kit póstán küldtem Fölségedhez, s talám Henter tudúsítását is. Igen jó volna, hogy Fölséged absolute parancsolhatna irántok: de ha nem lehet, mintsem azt is itt költsék el, az kivel el kellene menniek az quártélyban, — inkább javallom, (minthogy Krucsai Uram új esztendőnél tovább nem bíz-tatja az udvart, s kivált az cavalérokot,) inkább azon heti-pénzeket adja kezekben, azzal menjenek kedvek szerint az

quártélyban, és kinek dolmán, mente, köpönyög s az mi kell, szerezzessen magának.

Forgács Uramnak veszem levelét; írja, hogy Bártfárúl készülnek reá az németek, kéri az nagy-haütmant (Sieniawskyt,) parancsoljon oltalmárúl; s tőlem kérdi: mikor megyek Moskwában? mivel már elmentek az hadak is; de, az mint hallom, Antal és Csáki Mihály Uraimékkal egyet akarnak érteni, s elhiszem, *Károl jövetelit várják*; még ugyan nincs váloszom tőlök.

Magam iránt penig, Fölséges Uram, megvallom, nem tudok mit írnom; mert ha lehet, elvárom Henterék tudósítását, nemannyira az szánútért, mint hogy Benkovicscsal menő curír által Scheremet írt felőlönk, s úgy hiszem, meggyün neki váloszsza, míg Henterék odaérnek, és abbúl tanulhatok: *ha feleségemet vigyem-é? nem-é? ki maradni nem akar itt.* Most az nagy-haütmant kérértlen mutatta generositását: egy majorját adta ajándékon cum procreatione, itt Premislaninál. Tengek, az míg lehet, meliora sperando ex incompraehensibili providentia Divina.

Az muszka megyen, s az tatár gyün, azt mondják.

Laczkó iránt ajánlott kegyelmességét Fölségednek alázatossan köszönem; *) én ugyan nem tehetek már jól véle, hacsak Fölséged kegyelmes atya nem lesz, — pessime valebit.

Én azonban, sicut eram in principio, et nunc, et semper változhatatlanúl, szakadhatatlanúl maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., részenként titkos jegyekkel.)

*) E kegy valószínűleg azon teljesedésbe is ment ajánlatból állott, hogy Rákóczi elküldendi Franciaországba, meleg ajánló levél kíséretében, az ifjú Bercsényit XIV. Lajoshoz, a ki őt, azután csakugyan udvaránál alkalmazá.

61.

Leopol, 16. x-bris 1711.

Fölséges Uram!

Bérándulván ide Ilyvóba, ma, érkezésemmel veszem alázatossan 5. praesentis írott levelit Fölségednek, ezelütti póstárul való levele penig Fölségednek megmellőzvé, melyre ezen leveliben relegálni méltóztatik Fölséged, — azért csak az mostanira udvarlok, válaszolva alázatossan Fölségednek; s úgy értem, hogy *non de meliori, hanem de necesse veti* Fölséged *remínségít az universalis békességben*. S jóllehet midőn elütti alázatos levelemet írtam vala is, ugyan noha még akkor szemben sem vala Fölséged az czárral: de mégis úgy értettem, mert megösmertem, hogy már akkor is praevideálta vala Fölséged az czár válaszsát, kinél — igazsággal írom — én sem vártam többet, mert láttam *in confuso lenni*; de azt is megvallom: *jobb formában, gondoltam, válik el, és nagyobb ajánlásokkal, cum reservatione casuum*; most annyival inkább látom, *de necesse kell az békességhez biznya*, quia praeterita docent, futura sperantur, et dum una cessat, altera exurgit desperatio. Nem vitatom azt Fölséges Uram senkivel, ha ugyan megleszen-é ezen nagy apparentiája után az universalis békesség? s azt sem, hogy ha meglesz, *subsequál az colligatio az francziával*? Mert úgy, hiszem, *ki sem mutatta volna foga fehírit anglus uram*. Arrúl tusakodik elmélkedésem: azok között *mi jónkra lehet*? Mert *habár regulálni akarják is az több successiók között az mi országunk successióját is*, — az mint most írja Fölséged — egyik az, hogy, ha *successiót, nem libera electiót, nem formam gubernij futuri, minus moderni*; másik az, hogy *késő öröm, kit éhen várunk nem lehet*. Azért exclamáltam *in excessu mentis*, hogy *nem várhatunk egyebet, quam vitam domi graviozem morte*; s most is többet nem írhatok az iránt, s nem is tanálhatok *csak remínlenem is több jót, hanemha kevés jószáginkot bírva, lakhatnánk secure itt kinn, és ha valami pensiójával az francziának tápláltatnánk*. Íme, Fölséges Uram, spes ultima pacis quam repositum habeo in sinu meo; erre is Fölséged csak magamot számláljon maga

mellé, — úgy vettem eszemben — mihelt deficit spes czari in ipsis.

Most ugyan megújúl az dolog, ha confirmáltatni fog az svéciai királynak Moskwán által való menetele. Erről írtam vala Fölségednek Bialo-Kamenrúl; azután Scheremet elmenvén, Polonnárúl küldte vissza curírját ide az nagyhaitmanhoz, írván, hogy ne küldje most commissariussit ad recipiendam Polonnam et reliqua, (mert conventum est realis restitutio, quando fiat? az czár parancsolván) és más üdüt hadtak, mivel vette az czár ukázzát, hogy menjen maga Scheremet eleiben az svéciai királynak csak 100 lóval, és késérje békivel által az muszka birodalmon, és valamely rabokot akar, bocsásson hozzája, — úgy írja Scheremet: »magaz sie widzicz.« Azután Moldvábúl s mindenfelől s már közhírül hiszik: element az király arra, az kiowiai palatinus pedig helyben maradt.

Ezt sokan csudálják, sokan örömmek, sokan félelemnek tartják: mert lehetetlennek tartják, sine secreta pace Moscovitica ment volna az király; nékem pedig világosítja ezt, hogy ezelőtt gyűtt levelei úgy emberei Kiovsकिनak hozták hírül, hogy síralmára Kiovsकिनak felelte az svéciai király: vagy ott vesz, vagy muszka békességgel megyen ki onnan, mindgyárt megyen Saxoniára, mert készsebb Livoniát, mint Stanislausnak adott hitit elveszteni.

Ennek nem kevés confirmatióját csinálja nálom, Scheremet nekem mondta, confidenter panaszolva, hogy az czár parancsolta: ha Sapiro ír valamit, megcselekedje! Ismét utúlszor Bialo-Kamenyen vette Saffirow levelét, hogy magátúl adjon assecuratiót Sapiro. Azon curírral együtt ment Benkovics Fölségedhez; azalatt másfelül gyűtt ordere Scheremetnek, hogy menjen késérőben. Ergo consequentia in forma ezt járták Sapiroftúl az curírok, ezt értette az czár orderiben Scheremetnek; s most már, Fölséged írását olvasva, midőn Fölségednek felelte az czár: megcsalják magokat, úgymint az Augustus és dánus békéltetésiben az svécussal, — ha ezek így vannak: nem contemnálta Fölséged beszédjét, hanem elusit illos.

Megvallom, Fölséges Uram, idejövetelemnek ez igen

aagy oka; de mivel csak ma érkezhettem: fejem fájdalma s az pósta-nap sem engedte valakivel szólnom; azért az jövő pósta-napon talám több particularitásokat írhatok Fölségednek ezek iránt. Et haec esset schema nova.

Mit parancsolt Fölséged Charier és az udvariak iránt? nem tudom; talám megtér holnap levele Fölségednek, Waÿ Uram is bégyün. Az mint parancsolja Fölséged, úgy légyen; de meg sem kell gondolni; senki, se katona, se más itt *szolgálatot vegyen, hanem mihelt nincs remínségünk az fegyverkezéshez: mondjuk meg, — mind kimegyen az innen is, az Ukrajnyából is.* Már ugyan elküldtünk az quártélyt látni; addig meg nem indul senki, míg válaszung nem gyün; de mégis, *ha csalogat is, kenyérre csalogat mint az ebet, az muszka, — de az prussiai király nehéz bottal akar madarat fogni; pínzen vegyük az jobbágyságot?* — Mikor mégis pínzt adna hozzá az király, mint az bécsi húsért járó pudlinak az kosárban!...

Ebecki ha meggyün, s ha az felső híre az király általmenetelinek confirmáltatik: *nemcsak küldöm, — talám magam is megyek Muszkába!*

Szinyawszkiní Asszonyom itt van, szóllok víle, noha az Articulusok elküldésiben Fierviel Uram is tanál módot, úgy hiszem: mert jó correspondentiái vannak kalmárok által Danszkára.

Azt alázatossan köszönöm Fölségednek, hogy méltóztatik bíztatnyi maga kegyelmességivel, ha az Isten *megszállja szívit az francziának; de úgy kell érteni: ha Fölségednek ad; mert tudom, nem másnak, hanem Fölségednek adja.* Külömben későn várom, ha csak most kezdek kérnyi. Vagy meghalok, vagy elszökném addig; mert, látom én, nem sokat gondol velünk az franczia; mikor volt volna miért, akkor sem, — hát miért most?!

Azért én Fölséged kegyelmességéhez bízom többet ott is, itt is. Isten látja, ha akarnám, sem tudnám *feltennyi sumáját, mi kell?* Mert rettenetes naturalis természetű erszinyem van: az sok is belifér, kevéssel is teli telik. Azt ugyan már bizonyosnak látom: csaknem *elhagy az pínzemmél az felesígem is, mert csak úgy él, mint az bú engedi.* Isten akaratja égyen mindenben!

Max Starnbergh processusa ellen ha conceptust csinálni kellene: tudni kellene ex fundamento expeditióját, — nem lehet azt csak ilyen informatióra, az mint írják, concipiálni; semmi formalis rescriptum s informatiónk nincs még iránta: an consensu Palatini et Procerum? vagy quali prae-textu?

Alázatossan fogja venni az szegény búval beteg feleségem köszöntő kegyelmességét Fölségednek, én pedig maradok
Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy ív igen finom levélpapírra negyedréthben sajátkezűleg írva, számos részeiben chiffrekkel.

62.

Leopol, 20. x-bris 1711.

Fölséges Uram!

Ez elmúlt póstán írtam alázatossan Fölségednek, hogy elsőbb, úgymint 28. 9-bris költ levele Fölségednek engem megmellőzván, arra nem váloszolhattam; az melyből pedig több consolatiót vehettünk, mint abból, az kire váloszoltam, minthogy ebből értem nemcsak én, hanem itt lévén Way Uram s többen is, örömmel, hogy érkezett az *franciától jó bizodalma* Fölségednek *in utrumque casum*, úgymint *pacis generalis, aut ejus rupturæ*. Mert az valóságos, ha *colligálva fegyverkeznek: vagy Drabecius historiája, *)* vagy *praescribálnak az tractában*. Én ugyan inkább hinném, mert kívánám az első. Minthogy pedig ugyan csak üdüt kell engedni mindezek elvárásának: csak az kell itt az mi részünkről, hogy Fölséged jó munkájának várjuk el gyümölcsét; hogy pedig békével várjuk: pendet ab animo et ejus rectitudine; hogy várhassuk: pendet a medio subsistentiae, kihez is annyival nagyobb bizodalmunk lehet, hogy *Danszkán kerestek már*

*) Drabicz, vagy irodalmi néven Drabitiusz Miklós, egy a XVII-ik században élt, sokat üldözött, s végre Pozsonyban 1671-ben — több mint 80 éves korában — lefejeztetett morvai protestáns pap volt, ki egy híres jóskönyvet («Lux in Tenebris») írt II. Rákóczi György idejében, mely könyvben a Habsburgok bukását és a Rákóczi-ház föl-emelkedését jövendőli vala.

pénzt Fölségednek, — könnyű pedig ott feltanálni, (ha) akarják. Elhiszem, igenis, *nem sok lesz ; de az kevés is sokat tesz az megszűkült embernek.*

Most generalibus terminis írtam Antal és Forgács Uraiméknak ; szintén itt nálom lévén emberek, — minthogy az már ennyiben folyó dolgok között *csakugyan jó volna conserválni őket*, — mert most is helyben vannak, nem is mennek, *ha élhetnek, igen meg is vonták magokat.* Az mi pedig magam dolgát illeti : most sem írhatok egyebet, hanem hogy én *nem kívánom praecipitálnom Muskában meneteletem : de, ha más remínségem nem lehet, reáhajt az kintelésig, mert nekem már hiába ócsó Prussiában az jószág, — másutt sohol sem remélhetek.* Ha pedig csak külön is *nem ad nekem az franczia : nehéz lesz Fölségednek magát foggyatni érettem mindenkor vagy csak sokáig is.* És így én nem recedálhatok absolute azon intentiómtúl, *de nem is kapom mohón.* Elvállik, Fölségednek mi váloszsza gyün Peterburgból ? Mert, úgy hiszem, ha Kuratín munkáját az svécus békesség ott érhetné, — reménte- len is elgyünne váloszsza Fölségednek.

Írtam bőven ez elmúlt póstán Fölségednek az svéciai királynak Muskán által való meneteliről, kinek itt oly változó s különböző híre, hogy jobb nem is kérdezni : mert már a diametro contraria híre is gyűtt az nagy-hajtmannak, hogy a vezért letették, és az békességen felmondott volna az török, s láttam, *igen kapott is ezen híren ; mert igen megijedt emberek, együtt az Asszonynyal, az titkos békéllésin az svédnek az muszkával.* De, az ugyan csak bizonyos, hogy maga írta Scheremet az Úrnak, hogy megyen eleiben az királynak, s az is igaz, hogy egész Muskán által elrendeltik minden 5 verscz (az az ő mérföldjek) az statiója az királynak, 7 svéd, 100 török, és 100 muszkára ; sőt tegnap gyűttek Kiovrúl kalmárok, esküszenek : ott vendégelte már Scheremet az királt ! Ezek miért hazudnak ? s miért nem hazudnak azok, az kik Moldvából az vezér változását hozták ? Ma indul szintén innen *bizonyos emberek az Asszonnak Benderbe borokkal s több ajándékkal Tarlóhoz, — ezen úttal írtam én is Csúzi és Horvát Ferencziknek, de Tarlónak nem írtam semmit, se most, sem ezelőtt.*

Ezen mostani leveliből Fölségednek értem, mit parancsol

Charier iránt: de már elütti leveleimből érthette Fölséged, hogy az késő. Szóllottam mindazáltal az Úrnak, — de nincs haszna. Máskint is, hiszem csak az tiszték s egynehány francia maradt már ott; hanem már így értvén az Fölséged parancsolatját, félben hagyom repetitióját az desertoroknak.

Mínthogy pedig az cavalérok is, szegények azt kívánják: *ha Fölséged nem tarthatja őket, inkább szolgálnak csuporton, még ideje gyün*, és Fölséged intentióját is értve, szóllottam azokról is az Úrnak: de abban is az királyra (August) halasztta, mondván: az király kívánta vala, írnya fog. Mínthogy pedig Danszkára várja Fölséged az királt: maga is méltóztassék emlékezni felőlök; és ezek már helyben lesznek Fölséged-parancsolatjáig. Máskint is, azok Way Uramot sem igen hallgatják; senkinek sem vétenek, — senkinek sem fogadják szavát is, s absolute megmondották, s jól is: Fölséged singularis parancsolatja nélkül sohvá sem mennék, hanem engem kértek: írjam meg Fölségednek, az mint írák.

Az fiamhoz mutatott s mutatandó kegyelmességét Fölségednek alázatossan köszönöm; már régen Fölségednek ajánlottam, s magának is megírtam újjonnan is: mindenekben alkalmazzassa magát; mert ugyanis Isten után Fölséged, s nem más tehet jót véle.

Hogy pedig alázatossan Fölséged levelinek utolsó cikkelyére feleljek, csekély opinióm csak az volna: *ha lehet már vagy az universalis békesség, vagy máskint is in casu, az melyről írja Fölséged, hogy az francia kíván opiniót vagyis projectumot: nem volna jó elfogyasztanunk magunkot; és mivel az kevés üdüt foglal, ha lesz miből, keveset reájok kell szánni.* Mert, ha elgondolom az tractát: *mégis nagyobb oka az publicumhoz szóllani, több, kivált úri ember emlékezetivel az embernek; ha fegyverre kel, — úgy is jobb több, ha a jó.* Ehhez pedig kettő kívántatik: 1-mo, hogy Fölséged maga okot vegyen de *occurrenti novo*, és maga írjon Fölséged Antal és Simonnak, *bíztatván az békességgel actu tam publico*, avagy non succedente pace, *új remínségünk az megszakadások.* 2-do, hogy elvárhassák, *kicsin subsidiumocskát, tanquam escam spei in spe.* Ha pedig ez vagy nem lehet, vagy nem méltó: *semmit se cselekedjék Fölséged, s magában elolvad hívségek, kivált Ca-*

rolus jövetele desperatos reducet; s úgy látom, azon fognak igyekezni, hogy megegyezett akarattal lehessenek ebben is. — Az mi az többit illeti: az cavalírokon kívül csak mi sincs, azok pedig noha nomine copulativo úgy üzentek nekem, az mint íráom: de úgy hallom, obsittal többen szeretnének vagy ki (t. i. haza,) vagy széltmennni. — Waÿ Uramról és több udvari híveiről Fölségednek nincs mit írnom.

Éppen hogy ezen levelemet írom, érttettem, hogy valamely levele együtt az scheraskiertől Benderből az Úrnak; nem tudom, micsuda? de útját mutattam Krucsai Uramnak: miként járhasson végére? Mert én ezennel megyek Brezánban. Magamot azonban Fölséged kegyelmességében ajánlom, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

Fiervil Uram mondotta, hogy igen *kezdenek Bécsből ide járni az levelek, és hogy igen austriálkodni kezd mind az Úr (Sieniawsky) s mind az Asszony.* Mondotta ugyan maga is az *Asszony, hogy együtt megint levele az császárnétól.*

(Eredeti, egy íven, negyedréiben, s. k., nagyrészt titkos jegyekkel.)

63.

Brezanÿ, 26. x-bris 1711.

Fölséges Uram!

Alázatossan vettem 13. x-bris költ méltóságos levelét Fölségednek. Igenis, elláttam vala már közben érkezett leveleiből Fölségednek, Benkovicsnak hiában való járását, sőt talám mikor küldtem is; sed quia conclamatum fuerat: jó lesz, s talám nem is esett volna rosszúl, ha olykori szokott concursusa szerént dolgainknak ott érte volna az czárt, Scheremet leveleivel együtt menve. Mert abban én meg nem ütközhettem vala, hogy Scheremetnek obscure vala ordine Chariernek is Peterburghban való küldésiről: mivel, az mint meg is írtam vala Fölségednek, azon order csak az első order volt, mellyet Golowkín úgy, mint Rop által fogadott németekről parancsolt vala az czár nevével; az magyarokról pedig, hogy ráczot, olát

s magyart 500-at tartson meg maga mellett. Ezt Jaraszlóból parancsolta vala az czár corrigálni : de ismét azt írták csak, hogy Rhen mellett maradjon Fölséged hada. És így nem másnak, hanem csak az expeditio confusiójának magyaráztam, s remélhető volt az magam és Scheremet írásával remediatiója az dolognak, annyival is több bizodalommal, hogy az nálunk tudva nem lehet : ipso eodemque tempore Elbingában Fölséged az czárral mint végzette dolgait ?

Végzette, írhatom, *mert látom, egészszen elvégezte Fölséged vele dolgát, annyira, hogy már onnan semmit sem remélhetni ; mert magától nem hull az átkozott éretlen nyespolya, Fölséged pedig nem rázza.* Máskint, az magyar példabeszéd szerint is : hiában az olyan *szekér után járni, az ki fel nem veszen.* De hiszem, talám majd megfizet érte ; mert jöllehet minap írtam vala Fölségednek, hogy Muskán által megyen az svéciai király, — de megfordúlt most híre ; nem-hogy menne : hanem inkább újjonnan háborút declarált az török az muszkának, az fővezért letévén, — maga *Tarló írja az Asszonnak.* Az benderi scheraskier is írt az nagy-hajtmannak, cum declaratione amicitiae : de az még csak ha-val írja az muszka háborút, tudniillik, ha ellene jár az békességnek.

Vizsgáltam volna okát s eredetit ennek : de ki nem tanulhattam máskint, hanem valami cserkaszokkal való ütközetet emlegetnek, melynek repressaliájára ugyan a tájon az tatár sok muszkát vagdalt. Ezekből úgy gyanakszom, hogy nyilván occasione restitutionis Czerkassorum, — kik talám nem akartak redeálni az törökhöz, — eshetett valami, s abban egyeledett, vagy ha maga nem is egyelétette az muszkát az tatár, az ki úgy is ellene volt az békességnek. Megvállik azért, ha excusálni fogja-í az czár magát, és restituálja Azofot, vagy acceptálja az háború declaratióját ? Legszebb az, hogy az *lengyelek örülnek neki, még az Augustinianusok is, mintha végit érték volna dolgailknak.*

Tovább azért már *nem defendálok az muszkát, kiben eddig is nem az ő jószágát : hanem az mi kintelen necessitásunkot néztem ; s annyival nagyobbban szaporodik keserűségem, hogy ebből kikoptunk, az többiből kifottunk, az mint az mostani leveliben is írja Fölséged ; s úgy látom, tantum inter est*

inter hos et illos, quod illi plura dicendo, faciunt nihil, et iste nihil faciendo, dicit plura. Elég az, hogy azok eddig remínséggel csaltak, — ebben remínségünk csalatott.

Elgondolom Fölséged váloszszát, hogy mindenkor tudva tartotta s ezt várta Fölséged, s nem is ok nélkül: mert *nem lehetett az franczia nélkül remínseni benne*. De e converso, úgy látom, Fölséged *sem tanálta fel azt Angliában és másutt is, az kit remínslett per tractatum pacis generalis*. Mert úgy veszem eszemben, az mint írja Fölséged, *nem bíztat ezen universalis tractatussal az angliai kirádné, midőn az septemtrionalist emlegeti, kiben kevesebb okunk van, hogy inseráltathassunk, az hol az császár sem ingredíál, — és így nem látom, miként concurrálhatna ott is az anglus az muszkával? hanemha in illa mediatione nostra Muskovitica; de hiszem, már arról is audiui magnam famam, — sed apparet*.

Mindezekben azért jól javallja Fölséged az *patientiát, maga minap írt resolutiójához képpest is, de non facienda submissione particulari*. Mert ugyanis, qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit; finis vero mors est, — én régen készszen vagyok az halálra, csak meg ne öljenek.*)

Értem azonban s veszem is alázatossan Fölséged *pirongatását, az nem tudom-mal való feleletről; de legyen szabad Fölséged előtt igazat vallanom, hogy akárkinek is nehéz az nem tudomot tudommá tenni; mert Fölséged méltóztatik javallani: ha nincs mit enni is, mégis együnk, ha nem maradhatunk is, békivel lakjunk*. Azt szeretném én, Fölséges Uram, tudni: mikor ezek nem lehetnek, quid facto opus sit? Követem is alázatossan Fölségedet: de bizony, soha mondva s tudva *tudom-ot nem tettem nem tudom-má*. Tudom azt, hogy mora generat consilia ubi desunt praesentanea, és eddig is. látom, omnia accidentia fuisse inconsulta nonmodo, sed et impraevisa; azért remélhető még oly jónk is, kit sem hiszünk, sem látunk, et tanquam *expositus fatis attonitus, vigilo inter tempestates Europae*.

Mert, Fölséges Uram, úgy emlékezem, megírtam vala magam is, hogy *Kiovskitól kevesebbet félek az török háborúja*

*) T. i. az osztrák bérgyilkosok; l. alább czélzását Ribinszkyre, stb.

nélkül, mint az hamis emberektől, ha eltávozott is Ribinszki ; sőt csak tegnap is admoneáltattam én két felül is. S annyival is nagyobb kérdés pedig, hogy miként lehessen élnünk az nincsen-nel ? midőn kiváltképpen mostani leveliben Fölséged felteszi, hogy még intertentiót sem ígírhet Fölséged senkinek is, sőt még magáról is kételkedni láttatik Fölséged, noha minap írta vala Fölséged : keresik Danszkán az pénzt. Igenis, jól írja Fölséged, hogy megtántorítja sokaknak elméit : de nem az diaeta, hanem ezen resolútiót ha megértik, kit én ugyan ki nem jelentek : de kijelenti magában az szükség, mely engemet ugyan igen megkeserített, minthogy nec salutis domesticæ, nec modus vivendi. Meglehet az, hogy declarata desperatione rerum, elbocsátom emberimet, ut lentius peream et majoribus animi cruciatibus ; de előre mindgyárost koporsót csináltassak bár az feleségemnek, az ki Muskában is non in spem, sed in medium vitæ resolválta magát. Ergo, sine spe maradjunk helyben utolsó fillírünkig. Ha pedig van reménsége az embernek : rövidebbek napjai, et tamen idem finis accidentium. Bizony nem redimálja Fölséged azzal kárát, az mivel conserválhatná most szükséges embereit. Nem kell talám még ily végsőképpen gondolkodni felölünk !

Az mi azonban az Charier és Cserei regimenteit illeti : azok már ott valahol helyben vannak ; még se felölök, se magunk odaküldött embereinkről semmi hírünk, elhiszem ugyan, magok is megütköznek az új török háborún, — de én nem írhatok nekik, mivel minap Ilyvón létemkor, ezelútti parancsolatjához képeest szólítottam az nagy-hajtmannal, s megírtam váloszszát Fölségednek, hogy még az cavalírok iránt is az királyra hallasztott, az többit pedig éppen nem is akarta ; kivált az Charier hadárul azt mondja : mind desertcrok, ki némettül, ki svécustül, — neki nem kell ! Másként is, per se regimentnek bé nem veheti, úgy is kevés magában. Idegen tiszt pedig annyi pözsög körülette, irtóztam belé ; senkit sem accomodál, úgy halom, azt mondta : az ki van is, elbocsátja, mert már írt az idegen országokban szolgáló lengyel tiszteknek, hogy legyűjenek.

Egyébiránt proponáltam vala én mind Charier s mind Csereiéknek elmenetelek elútt ezt : ha nem volna-i jobb ? de Charier inkább dimissiót kívánt, Cserei hada pedig remén-

*ségből perseverál ; azok, hacsak Fölséged nevezeti alatt nem lesznek, nem maradnak szolgálatban sem ott, sem másutt ; s úgy declaráltam én is s magok is Scheremetnek, noha ellenkező objectiót sem tett ; noha ugyan bonis modis, elhiszem, reábeszélheti azokat ember mindenre. Azért akár Fölséged helt szerezzen, akár azt írja meg, hogy ne bízzanak, — tanálnak azok útát magoknak, az Ukrainából közeljebb, mint Piemontból. *)*

Hogy még Fölséged nem vesztette Augustusban reménységit : *elhiszem, nem sok volt, s nincs. minek veszni, mert az is az francziától függött ; ha pedig már az universalis békessígre reflectál csak : az francia sem veszi az Augustust, sem kéri. Ezt érti, úgy hiszem, rajta : most békéljék Fölséged, s újra kezdje, mint ő szokta.*

Megvallom, csekély elmém szerint mindenkor tartottam az *pomerániai confusiótól*, mióta láttam, *csak pizmognak, campaniam, non rem finire volentes*. Mert ugyanis, kezdik hírrelni az *transportumot*, melynek bizonyos *consequentiaja Saxonia*, az mint Fölséged írja, ha succedálni tanál nekik az dolog. És vessük ehhez már az *új török háborút*, — s hát mégis csak *ne féljek Kiovskitól ?*

Szinyawskiní Asszonyom írja, hogy igen keménnyen kezdette viselni magát az új császár az olaszországi fejedelmek között ; *si haec in arido ?* Az Fölséged parancsolatja szerint elküldtem Szinyawszkiní Asszonyomnak az *pozsonyi articulásokot* ; minthogy maga más embertől ígírte megküldéseket bizonyossan : *elhiszem, ezen póstánál későbbben fog járnyi, — azért nem adjungáltam ezen leveletem.*

Én azonban, mint sokszor s mindenkor is : úgy most is Fölséged kegyelmességében ajánlom magamot, s emlékeztetem is egyszersmind sokszori kegyelmességének ajánlásira, *etsi desperare de prosperis : non tamen perire jubeo*, hogy lehessenek holtig

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, másfél ív negyedrétfű, aranymetszetű levélpapírra s k. írva, nagyobb részben titkos jegyekkel.)

*) A háború folyama alatt Piemontból is szökött több magyar haza, pl. Bagossy ezred es.

1712.

1.

B r e z a n ŷ , 2. Januarij 1712.

Fölséges Uram!

Ezen felújúlt esztendőnek minden részeit hogy Isten engedje Fölségednek szerencsésen érnyi s boldogabb állapottal élnyi, szívessen kívánom; s vezessen Isten keserves bujdosó sorsunkból az ígélet földére, kedves hazánkban, Fölséged nevének dicsőűséges emlékezetire. Mert ugyanis való, Istennek csudálatos segedelme nélkül már naturalis folyása szerint az dolgoknak majd reménleni sem tudunk mit; azért ubi humana deficiunt remedia: ad Divina reccurrendum, ut avertantur statim, qui dicunt nobis: Euge! Euge!

Vettem alázatossan 19. (x-bris) költ méltóságos levelit Fölségednek, mellyet 23. és 30. (9-bris) költ leveleimre valószúl adni méltóztatik Fölséged. Igenis, már egész váloszom van ezelütti leveleibül Fölségednek, annyira, hogy már darmo ŷ muvitz az muszkárúl, annyivalinkább már az török háborújának megújúlásával.

Ebeczki nem érkezett ugyan még: de vettem levelit, hogy indúlt az marianburgi palatinushoz, azzal jár, hihető. Tudom jól, nem tanulhatok Ebeczkitül többet, mint írásibül Fölségednek. Igenis, nehéz az muszka udvar compositióit kótára venni, mint az magyar tehénhús-nótát, *) mert mindennek új coleraturája van; ha mégis mondhatnánk felölök, mint az német kaplmaister az magyar hegedősrül: esz hat khain Tagt, — esz glingt gleichwohl gutt! De bezzeg, nem jól hangzik most — elhiszem — ismég az török háborúnak híre muszka uram fülében, mellyet, úgy látom, bizonyosnak tartanak; úgy

*) T. i. azon hallgató-nótát, melyet a tehénhús asztalra hozatalakor szoktak volt játszani.

hallom historiáját, hogy az svéciai király 5 rendbeli követjét az fővezér elfogta Constantinopoltól, s azalatt megüzente az királynak: csak elmenjen, akár Magyarországon, akár Muszkán által. Opponálván magát az király: készszeb megöletni magát, — kire nézve végső denunciatióval küldött két basát hozzá; azoknak az király eleikben üzent: megöli maga ökö, — azért megtértek azok is, és úgy minden éléseket elfogta az vezér, sem ingyen, sem pénzen, már éhel is vesztek az svécusok; mégis valamely olasz embere, tolmácsa az királynak belopódott Stambulba, az templomba menetelekor szokás szerint tüzet lobbantott maga feire in signum acclamationis ad sultanum; kapják, viszik olasz tolmács uramot elciben az császárnak; elhül az császár belé, hogy az svéciai király nevével hallja szóllani. Hiszem — úgymond — elment már régen az király, maga akaratja szerint! Ruminatis tandem rebus, az jancsár-agának ígéri az császár az vezérséget, csak fogja meg; az is, noha egy factióban voltak, fidelissime megfogja. Azután megtudván, hogy az is egy factióban volt az vezérrel: azt is letették, et sede vacante küldött az királyhoz az török császár humaniter, hogy lássa, nem akaratjából estek azok, az mik estenek, — íme, nemcsak letette: de azt teszi vezérnek, kit maga akar az király, ki is valamely Memhet passát nevezett. Ezt nehéz talám hinnyi, ha üzente is, hogy tegye csak azért.

Ezek meglévén, s megtudván: Asoffot sem adták meg, — declaráltatott az háború az muszkának.

Ezeket in hanc formam hozta most azon ember, az ki titkon gyűtt ki Benderből, az ki az russiai palatinusnak is hozott váloszt insinuatiójára az békillésnek. Mert, az mint megírtam vála Fölségednek, én semmit sem írtam Tarlónak, hanem csak maga insinuálta sua via; ilyen válosza gyűtt, hogy inter illas anxietates, ut desperata fremens, nihil audire rex voluit, mitigatis vero per novos Turcarum favores rebus; admisit verba; de elsőben is kezdett Fölséged felül és énfelölem is kételkedni, hogy az czárnak faveálunk; de magyarázta Tarló régi okát, hogy domesticum interesse nostrum desiderat pacem. Agnovit et credidit rex, et declaravit: non obstante novo favore Turcarum, vult pacisci sub manu, — várja is leveletem Tarló, per expressum felteszi, mert valamint azelűtt járt az törökkel,

fél: úgy ne járjon ismíg; nem bízik hozzájok, állhatatlanságáért az vezírsígnék.

*Most nekem nem írt, mivel én sem írtam, és azt írta vala neki az ruski, hogy irok, azért három hétig várakoztatta ezen embert az király. Ma negyed napja, Fölséges Uram, hogy ez érkezett, váloszt se tettem, midőn Fölséged levelét veszem, kibem Fölséged nem javallja ezen dologban progrediálni. Megvallom, Föséges Uram, *delicata materia*, de ha már az muszkátúl nem: talám ez által az svécustúl nyerhetnének valamely jót; mert Augustusnak is úgy vehetjük hasznát, ha innen kiveti elméit; hiszem, az török háború tesz annyit Augustusnak, mint az békesség.*

*Az universalis békesség, úgy látom, Fölséges Uram, fenékre viszen bennünket; — háború kell nekünk, hogy annak az habja, ha nem együtt, másutt vessen ki az partra; máskint, az mennyire együgyűségem penetrálhatja, nem tudom, mit lehet reminleni az francziában is, midőn az angliai sibilla sem bízattja Fölségedet *de inclusione pacis*, hanem *ad septemtrionem* relegál, maga pedig az franczia kihadta Jakab fiát, — az semmi; de íme, olvasom az franczia hírekben: igen *resentiálja* az bavarus, hogy nem jól fogja dolgát. Látom ugyanis mostani írásából Fölségednek: maga is Fölséged csak *ad evitandam mendicitatem*, *talis-qualis* remínséggel, gondolom, talám valamit azt fódóz belí, csak azért, hogy azzal az ígirt pensiótúl felszabadítsa magát; az pedig nekünk csak *laidier Gottes*.*

*Tapasztalhatja most Fölséged az nagy barátságát a prussiai királynak, — diffidentiát keres abbúl, hogy az czár mit ígér; nemhogy maga segítene: de bánja, ha más, még *speculative* is, et reliqua. Quae specie et genere conveniunt: ejusdem sunt conjugationis, — még grammaticában phaeruláztak azért, hogy megtanúljam; kinek bötöszerént való magyarázatja az, hogy egy az eb a taczival!*

*Megtérek azért előbbi argumentatiómra: ha másutt nem, talám az svécusnál *reminiscentiam praeteritorum et meritum*, *ad ulteriora obtinebimus benevolendo et agendo*. Denique, ha igazat kell írnom, jobban ítélhetem most, mint azelőtt, legalább magamról, az mint mondta Bonak: *capita condemnata exponunt se*; ez által legalább, ha succedálna, nyer-*

nénk valamit, legalább kenyeret ; ha nem succedál, — quid derogat ? Hiszem, azt tudta Augustus, Frai és az projectum által ; inkább Fölséged most az török hír között meritumot tanálna ott is. Nihil derogat, hogy most Angliába küld Augustus, mert az baraszlai kalendárium követje Drabeciusnak ; azt mondja az baraszlai német kalendárium : összeállott egymás ellen Jupiter és Saturnus, közben vették Mars uramot, lesz — úgymond — láttatja az békélésnek, de semmi sem lesz belőle, és annyira, hogy még esztendőre tudjuk meg : mit végzett Jupiter Saturnussal ? És így talám ez lehet inkább most láthatatlan útja reménségünknek , hogy összekapnak megszakadva, még ott éri az viaskodásban őket az svécus. Uram, adjad, hogy békélve, és úgy osztán megosztja az vásárt : Lallo (így ; Gallo ?) Romam, Rákócio Budam, Sveco Viennam, etc. etc.

Ha azért nem megventő (így ; megvetendő ?) némely álom, — talám egy álomnak bévehetni ezeket is ; és úgy gondolnám, nem rossz volna , ha Fölséged írna Golowkínnak, vagy magának is az czárnak, és venne Fölséged okot azon, hogy értette Fölséged az töröknek most eredett újabb declaratióját, s valamint megmondotta sokszor Fölséged, úgy most is tapasztalják : nem lehet az svécussal való békesség nélkül megmenekednyi attúl, s annak tulajdonítja Fölséged, hogy az maga dolgait Fölségednek függőben tartja az czár. És így, Fölséged tudván már ezelütti intentióját az czárnak, akarván Fölséged neki complacálni : megírta Fölséged nekem, hogy itt közel lévén, próbáljam, ha azon mediatióját Fölségednek, kit már acceptált vala az svéciai királ is, nem proponálhatnám s nem acceptáltathatnám-é ? nem az czár, hanem mint azelütti Fölséged nevével kezdve , és hogy azalatt is pro lucrando tempore, még én deprimisagálok, adják tudtára Fölségednek magok consideratióit , és quibus modis lehessen legalább armistitiumot kötni, kire ezelütti reáállott vala az czár, hogy kigyűhessen azzal az töröktül (XII. Károly.) Hiszem, hoc facto könnyebb lesz az törökkel complandni ; ha pedig hadakozni, — az is könnyebb, mint kettővel. Hoc facto, Fölséges Uram, hitesse el Fölséged magával, maga fog hizelkedni, jobban, mint eddig Fölségednek, és én is securissime procedálhato k.

Repetálok Fölséges Uram, hogy legalább az svéciai

királ kedvit kell nézni ebben ; mert úgy értse Fölséged, hogy az *insinuatio* úgy lett, hogy Fölséged *mediatióját* akarná *reassumálni* általam, és arra akartam *inducáltatni* Tarlót, hogy ő írt volna nekem arról ; most azért azt *kapják anynyira*, hogy már *helt is* nevezve neveztek : két mértföld az *hátáron*, *Raskov* nevöt, úgy, hogy *si habeo instrumentum mediatio-*
nis, vel plenipotentias, vel assecurationes a parte Czari, — *odagyün* Tarló *mindgyárst, sub alio praetextu*, az *király* *ministerivel*, s végez velem ; ha *penig még valami hía van is az dolognak*, — az Istenért, szóljak. *De én nem amoda még.* (Így).

Ítélje el Fölséged, ha mást nem is: legalább Fölséged *mediatiójának acceptatiója* mit *tenne ez világon* Fölséged *tekéntetire!* Mert én úgy *instituéltam*, hogy *deklaráltatott az:* *jöllehet együtt az francziával kezdődött az mediatio, illud est publicum et longinquum, hoc melius,* — *tetszett is, s kapott is rajta.*

Ím azért, Fölséges Uram, kívánom *contestálnom* *alázatos kötelességemet* s *remittálom* egészszén Fölséged *tetszési-*
nek, s azért én nem is *írok directe* ezen *dologban* most sem *Golowkínnak*, sem *másnak*, hanem Fölséged *méltóztassék* *írnya*, s *megérdemlene* ezen *dolog egy curírt*, kit *elhiszem*, *Danszka körül lévén Dolhoruki*, nem *denegálna*. Nékem *peuig parancsoljon* Fölséged: *mitévő* *legyek?* mert *mindedig* sem *adtam semmi váloszt az iránt az russiai palatinusnak, csak,* *hogyha catharrusom elválík, bémegyek Ilvóba hozzája. Elvárom már, még elmegyen az sok ember Szinyavskival az radomnyai commissióra,* — *azután bémegyek*, az mint lehet, *elvontatom az Fölséged váloszszáig az dologot:* mert *lehetetlennek tartom*, hogy Fölséged ne *approbálja és engem is jobban útban ne igazítson. Tudom, hogy est quaestio Augusti: de hiszem, csak várja végít az declamatiónak, bíztassuk az premiummal, quisquis accedat.*

Az *feleségem* Fölséged *köszöntését* *alázatossan veszi*, s *nagyon megörült az pénzinek*, kit Fölséged *megküldeni vexl által méltóztatik;* mert már *bizony csak darabolni kezdette lajstromait bújában,* — ne is tudja, mikor fogy el! . . .

Nagy híre *indúlt itten az transportum után valamely actiónak Pomerániában:* de mivel Fölséged nem *emlékezik*

mostani leveliben, nem hihetem, hogy lett volna még, mert úgy más hírek lennének Saxoniában. Azt tartom, nem impedálja Pomeránia *békéllését az svécusnak, mert megúnta az törököt*; azt mondják, *jobban megútálta az muszkándl, és hogy maga mondta : inkább megbékílik az muszkával, mintsem vagy utánnajárjon tovább az töröknek, vagy Pomerániában szenvedje saxót, — nem bánja, legyen király, de másutt!* Én sem bánom, sőt kívánom, és magamot Fölséged kegyelmességében ajánlom, maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, negyedrébten, másfélíven s. k. írva, nagyobb részben titkos jegyekkel.)

2.

Brezanÿ, 9. Januárÿ 1712.*)

Fölséges Fejedelem!

Alázatosan vettem 26. x-bris költ méltóságos levelét Fölségednek. Ne csudálja Fölséged, hogy 6. x-bris nem emlékeztem Elbingárúl írt leveléről Fölségednek, mert még nem vettem vala, mivel néha el is késik az én póstám; de hiszem már megírtam alázatosan Fölségednek, hogy *mindent elhiszek az muszkárúl, mert hozzá fér, s ugyan az az oka, hogy néha keresek mentséget neki, mert néha szánni kell azért, az miért másra haragudni.* De majd megfizet magának: mert *csak bizonyosnak hiszik az török háborút, kirúl sokat írtam ez elmúlt póstán alázatosan Fölségednek és egyszersmind az svécus békíllő szándéka iránt is*; kiben, az mint minap, most is írom: *talám jó volna elindúlni, ha nem az czárért, de az svécusért, és Fölséged maga böcsülleti tekintetiért, az mely kedves lesz még a francziándl is. Augustusnak írva nem, de szóval meg lehetne mondani: ez volna juxta projectum neki útja Magyarországra; ha nem bánta azelűtt, — most sem bánja.*

Már ugyan hirrelik itt az tatárnak is gyűlekezetit, indulását, muszka megverését et sexcenta, de nincs semmi bi-

*) Tollhibából 1711 van írva.

zonyos. Csak exponáltam magamot az forbachtra az lengyelekként, mert úgy is *Muszkába még el nem készültem, magam sem javallom se magamnak, se másnak, még subsistálhatok*; nem is gyűtt még semmi váloszom, s az török háború pedig nagy fordítás *még Urbich eszin is, és ha Kuratín jobb lábra hághatna : megcsalná Urbik magát!*

Nem tudom, mire magyarázzam, Fiervil Uram ezen ment el, s be nem tért hozzám, vagy hat lóval, s egy szekere ilyenessen ment Podhajecz felé; egynehány franczia ösmerős tisztje van itt, de senkinek hírt nem tett. Ilyvóban pedig Danszkára készült, s erre gyűtt; hanem egy franczia tisztnek kellett volna véle járni hozzám, — az elmaradt tőle, *üzente általa: ne bánjam, hogy be nem tért, mert nem lehetett most útjában. Azt el tudom gondolni: hová ment? de, hogy tőlem titkolta, lehet interveniens oka. Azt tudom, hogy peremptorie gyűtt ordere most Francziából s ugyan hozzám akart vala gyűni, s csak elkerült. Meglesz most, ha békíltetni ment Kuratín instigatiójából; mert Balúz, Bezenvald is az muszkáknál nem vala hiteles. Docebit Martius.*

Én azonban Fölséged kegyelmességében ajánlom magamot, s követem alázatossan, többet nem írhatok, — látja Isten, ezt is alig írtam az nagy hurut és főfájás miatt; de ha betegessen is, mégis vagyok

Fölségednek

alázatos s igaz hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréttben, s. k., nagyobb részben titkos jegyekkel.)

3.

Brezanÿ, 16. Januárÿ 1712.

Fölséges Uram!

Jóllehet, ezen mostani póstán semmi parancsolatját Fölségednek sem én, sem Krucsai Uram nem vettük, s nékem sincsen semmi oly occurrentiám: alázatos kötelességem mindazáltal, hogy ezen póstát se múlassam el. Panaszolhatom egyedül egészségtelenségemet, mert már három heti nehéz hurutos főfájásomat utúlérte az lábom köszvényje, s valóban rosszul kezdett nékem újulni az esztendő. — Most vásár volt itt,

feles görög együtt Törökországból, de semmi particularitást tőlök egyebet nem tanulhattam, hanem hogy kikiáltották az muszka ellen való háborút, ellenben Lengyelországra az lovakon és fegyveren kívül való szabad kereskedést. Az kiowiai palatinusnak Constantinápolyban létit, s megint valamely pensióját, de nagy diminutióval, mert azelőtt száz tallér volt: most csak tíz, egy hétre-i? vagy egy napra? Az királynak is van valamely provisiója. Az vezérnek fejét vették, és valami jancsárokat küldtek Tatárország felé, gondolom, Azoff felé, — más semmi készülleti az töröknek, s az mennyire az hírek-ből gyanítom: talám még Azoff visszaadásával complanál-tathatnék az háború, s hihető, *azt érzi a királ, azért kívánna békíteni, kit valóban sürget az russiai palatinus*, az mint alázatosan megírtam már Fölségednek.

Most ugyanerre nézve, gondolom, igen jól esnék, ha *Fierwil bémehetne*; az mint írtam Fölségednek, engem megmellözve, már elment vala Kamenyeczen túl: de mivel denegálta neki az Úr (Sieniawsky hg.) a passust és az királynak (August) írt felüle: nem akarta azt megvárni, hanem tanácsából az Asszonnak próbálta útját; *erővel nem akart, máskint nem mehetett*, — megtért hozzám, noha ugyan tilalmazta vala tőlem az Asszony; de mivel már közönségessen gyanították vala útját, most bément Ilvóra, ut mutantur opiniones és keresse más útját. Elválik, mire mehet? Én ugyan akarnám, mert jobban kitanúlhatná ott az dolgot, és én is cum fundamento vehetném írását. Ha ugyan akarná igazán az király: megmondhatná *Fierwil* készségünket, — legalább faceret hoc bonum sanguinem et securitatem in egressu eorum. Másik az, hogy azt akar-nám inculcáltatni: *ha particularis békességet akar is, nem úgy kell kezdeni; hiszen begyűhet itt is anglusok mostani példája*; 2-do, hogy infallibiliter cohereadjon az török békesség, — különben non adiget czarum ad pacem, minus ad particularem.

Haec sunt visiones meae beatificae in hoc otio miseria-rum ad aenthusmyasmum Dobreczianum directae; neque ta-men his confido, sed spes mea prima Deus, spes altera virgo Maria, tertia causa boni, studiumque laborque Rákóczy, ki-

nek is kegyelmességében alázatosan ajánlom magamot, maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., nagyobb részt chiffre-kkel.)

4.

Brezanÿ, 6. Februarÿ 1712.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem 26. x-bris irott levelembré való váloaszát Fölségednek de dato 16. Januarÿ, melybül látom, hogy akkori levelem talám kedvetlenséget okozott Fölségednek. Méltóztatik Fölséged írnya, hogy most protocolumot nem tart, — én pedig sohasem; azért jó lélekkel írom: nem emlékezhetem jól írásomról; követem mindazáltal alázatosan Fölségedet, s kérem, maga kegyessége szerint méltóztassék úgy venni írásomot, az mint sértődése nélkül eshetik értelme, mert azt tudom bizonyossan, hogy én is úgy értettem, s úgy hiszem, magyarázatjával meg is erősíteném értelmemet, ha jól reflectálhatnám magamot; az mennyire mindazáltal juthat eszemben: ha mi *desperatio látszott írásomban*, azt nem Fölséged írásának, hanem magam conjecturájának kell tulajdonítani, az ki talám eredhetett abból, hogy mint minden más *reménségből: királyokból, czárból, csak az universalis békeségre*, annak pedig nem succedálásával *csak az patientiára vetve reménségünköt*, annak elviselése nemcsak *nehéznek látszott*, midőn Fölséged ugyanazon 13. x-bris költ leveliben (kire, gondolom, írtam azon 26. költ váloaszomot) írnya méltóztatott his formalibus: »*ezek sokaknak elméit, ha Magyarorszáiban diéta publicáltatik, méltán megcsábíthatják, mert én még intertentiót sem ígérhetek senkinek, sem magamnak is, hogy meg ne csalatkozhassam.*«

Jóllehet ugyan, hogy ezelőtt, úgymint 5. költ leveliben méltóztatott Fölségednek rólam emlékezni, ily formában: »*A mi az pénz dolgát illeti, bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy a mit adnak, ha adnak, és a mikor adnak, Kegyelmed-*

del is közlöm, *csak kérem, írja meg in confidentia: mit kíván, hogy proponáljak egy holnapra?* Ezt, Fölséges Uram, én úgy értettem vala *proponálni, hogy csak még az francziának írántam* s annyival is inkább az 13. költ s följobb leírt cikkelyét considerálhattam Fölséged írásának. De hiszem, midőn medio tempore érkezett újabb leveleivel Fölségednek megvigasztaltattam, én úgy reménlem, hogy már ezelőtt való alázatos levelemmel megvilágosítottam azokat, az mellyek talám valamely *kedvetlenséget okoztak írántam* Fölségednek; mert én mindenkor tapasztaltam igenis kegyelmességeit Fölségednek, s tudtam jól: *midőn magáról, mirőlunk is gondoskodik* Fölséged; azért is én in particulari soha *se francziához, se czárhoz, se máshoz nem ragaszkodtam*, s mindenkor mindenben inkább Fölségedtől, mint mástól várok. Azért is, valamint már ezelőtti leveleimben is megírtam, most írom, hogy magamot egészszen Fölséged kegyelmességére hagyom.

Igaz lélekkel írom, Fölséges Uram, ha tudnám, megírnám Fölségednek, *mi kívántatik egy holnapra?* Mert én örömost úgy szabnám magamot, az mint szeretném, s ha ki nem telik: úgy kell szabni, az mint telik. *Azért nem éntölem, hanem Fölségedtől függ, az mit méltóztatik abból rendelni.* Eleget is gondolkodtam, hogy Fölséged parancsolatját ne láttassam megvetni, mit lehessen írnom többet, mintsem minap alázatossan írtam? mivel az *mostani statusom különbözik még attól, midőn már non ad spem meliorem exitus, hanem ad longam pacientiam kell regulálnom magamot;* de abban is Fölséged dispositiója alá adom alázatossan magamot.

Most itt kivel, mivel s micsuda költséggel vagyok? csak az Isten tudja; azt ugyan könnyű: mit teszen az heti pénz és az lovak? — de az magunk asztala és holmi intervenientia csak praeter-propter is majd lehetetlen. És így csak azt tartom én: *az erszínhez kell szabnom az szükségét.* Fölséged *maga ítéleti és kegyelmessége, mit rendel?* Most itt máskint, más-szor másutt megint máskint kell is, lehet is élni.

Itt pengig meddig lehetünk? Isten tudja: mert most is igen iesztenek mindenfelül az tatár- és Kiowszkyval; már az zsidók is kiállottak az forbachtra. Az formalis háború ugyan csak az muszka ellen van, — elhiszem, arra fordúl ereje; de,

hogy annak alkalmatosságával az svéciai király Kiowszkyval háta megett bé ne igyekezzék valami praetextuált haddal, talám nem lehetetlen. Még is, ha *Fiervil elmehetett volna : leg-alább nekem talám securitást csinált volna ; de az is megbetegedett itt, mert emberit is elfogták, kit az út vizsgálására küldött vala*. Most megint ezen mostani tatár indulásának nagy lármája tartóztatja itt ; mert itt *in horas speramus Tartaros*. Tegnap hozták mintha bizonyosan, hogy Raskownál ment által az Nyisteren 100,000 tatár az Ukrajnyának, Bialo-Czerkow felé, az hol van Rhen, s azon innen mindent elpusztított s általhajtatott az Nyiperen, és merő égetett pusztaságot csinált Bialo-Czerkow és az Nyister között, hogy az tatár ne élhessen. Elválík, docebit Martius.

Az svéciai király penig Kiowszkiival megindúlt, hogy már Szinyatínnak ; az Pruton által is gyűtt, úgy hiszik, de én még nem. Az való, hogy pénzt hoztak itt az Moldva-szélen való Kiowszki hadai közé, — valóban kezdettek is szaporodni az Republica hadaiból ; kik közül vadnak itt körül valamely számú chorongvák, de az urak egészszen mind Radomra mentek az commissióra, azért is most csak az tatár híre bolyong köztünk, más semmi.

Magyarországban még híre sincs az gyűlésnek ; elhiszem, nem is lesz már húsvét előtt ; megtudjuk addig, Ultrecumban is mire mehetnek az praeliminarék ? Mert csak azokból várnám én az consequentiákat, kiket adjon Isten, édes nyomorodott hazánknak is s magunknak is consolatiojára ! Magamot azonban Fölségednek kegyelmességében ajánlom, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Recapitulálván levelét Fölségednek, az utúlján emlékezik írásomról Fölséged, hogy miért írtam úgy, mintha Fölségedtől függene dolgunk ? Nem emlékezem jól, Fölséges Uram, de talám az diák mondásból írtam : *aut sperare, aut desperare jube*, minthogy Fölségedtől kell egyedül várnunk minden jó reménységünköt ; de annak bizony semmi más ollyas értelme nem lehet, az ki kedvetlenségére lehetne Fölségednek.

Azt is híresítik itt benderi relatiókból, hogy igen nehezen tudták az svéciai király résziről valók persvadeálni az töröknek az békesség bontását; hanem az franczia követ segített hozzá és ingerlette reá az több követeket is, de nem tudom kit? mert nem igen van ott az francziával egyetértő követ, hanemha már az anglus ex pace imaginaria volna barátja; azt inkább hiszem, hogy magátúl *Desalörs favorizált, genius-sához képpest.*

Már ezen levellem elvégezése után gyűtt fel hozzám *Fiervil Uram*; jelentette, hogy *most érkezett embere az szélekről, qui paravit viam, holnap maga is megindul. Beszéllettem azért eleget vele, ha mi progressusát fogja lítani és kívánságát az svéciai királynak, megírná, — kiről már maga is írt az udvarhoz.*

Mind töprenkedem rajta, miként lehessen Fölséged parancsolatjának eleget tennem *szükségem leírásával?* de magam is irtózom belé; mert noha már *reformáltam és külön vettem magam és feleségem cselédjét, mellettem Dávid, Orbán, Baranyai, Martini és más cseléd, kocsis, lovászon kívül csak nro 10. az feleségemnél van Kajdacs, káplán, Golecski secretárius, 8 inas, szabó, micsoda, karabílosom 20, palotás 20, — mégis 106 személyre, 150 lóra megyen. Hancz Jakab az óberster van még feleségestül, egy szolgálával, egy szolgálóval.*

Most, az mint vagyok, minden héten megyen heti pénzre 240 forint, együtt az lovak tartásával. Azon kívül az konyhámat 100 forinttal bé nem érem néha, egy hét *penig* drágább másnál. *Udvarom fizetése többre megyen 3000 forintnál, ruhaházátján kívül; s hát még dohány, kávé, fahéjvíz, nádméz, citrom, csokoláda et reliqua, — hogy lehetne azt regulálni! Mégis csak az felszámlált summák is cseléd ruhájával esztendeig reámegyen többre 18 ezer forintnál, minden más díbdáb kávé, csokoládén kívül.* Mit tudjak tehát egyebet, hanem, hogy álljon Fölséged kegyelmességén.

(Eredeti, egy íven, negyedréiben, s. k., nagy részt titkos jegyekkel.)

5,

Brezany, 12. Februarÿ 1712.

Fölséges Uram !

Ezen póstán veszem 21. és 29. Januarÿ költ parancsolatait Fölségednek. Igen akarom, hogy nemcsak érkeztek alázas leveleim kezéhez Fölségednek, de hogy Fölséged is méltóztatik secundálni ezen *negotiatió indúlatját*; kinek igenis jól praevideálja Fölséged nehéz folyamotját, minthogy *nagy titkot kíván az dolog*, és az akadályozza az *communicatióját*. Mert jóllehet ugyan, van s lehet is most *Scheremettel, Rhennel correspondentiám*, mert vagyon Ilywóban *emberek, póstájok*: de azok semmit sem segíthetnek az dologhoz, mind azért, hogy *Scheremet, midőn szállottam is vele, nem mert hozzá szólani*, mind penig, hogy éppen *Kiovián van, és Ren Bialo-Cserkóban*. Másként is, nehéz az írás, mert egy silesiai spiritus familiaris *secretariussa van Scheremetnek*. Már ugyan rövid szóval írtam neki, hogy most gondolnám ideit lenni az véle *communicált projectumnak*; és a mellett írtam *Rennek: ha lehet, általa tanulja ki szándékát az czárnak*; de — csak megvallom — semmi bizodalmam hozzá, mert kérdezni sem meri, hanem azt hiszem: igenis, ex occasione segíteni kívánna.

Az török háború elhíhető, hogy nincs most oly contemptusban az muszkák előtt, mint tavaly, mert Kiowiát obsidióhoz készítik, és elütte már is pusztítanak magok mindent, s tegnap vettem Dessiu levelét Medzibozbúl: írja, hogy most is continuálják az pusztítást az muszkák, kik még helyben vannak ott Bialo-Czerkow táján; Polonnán, s Nyemirowban is van praesidiumjok még, és hogy készülétek volt induláshoz, merre? nem tudták.

Némelyek hirdették már, hogy 20 regiment gyün ismét ide Lengyelországban: de Scheremet, az mint velem beszéllett vala, etiam in casum belli, nem gondolhatom, ide, — inkább hátrább, ha tatár irruptiót irányoznak, kinek óránként változó híre nem szűnik. Generál Rhen ugyan azt írta Ilywóban való emberinek, hogy jóllehet bizonyosnak tartják az háborút: de ugyan a híával még semmi hostilis motussát nem tapasztalják

az töröknek, sőt az mely internuntiusaik járnak, valamint az-elűtt, úgy késérteti most is az török mindenkor az muszkákig, — kiből maga sem capiálja, miként van ezen rupturának dolga? csak az, hogy ha passussal gyűnnek török kereskedők, nem bocsátják Muskwában, hanem visszabocsájtják, oly declaratióval: mondják meg, valamíg az svéciai királt ki nem igazítják, nem bocsátják, és semmi commerciumot velek tartani nem akarnak.

Ezeket írja Rhen, kinek talám olyan lehetne consequentiája, hogy még az ruptura is vagy függőben, vagy sub certis casibus vagyon, mindazáltal már nem messze van, — docebit Martius, és én is tanúlok váloszszábúl Scheremetnek; mert minden *bíztatás nélkül csak azt írtam: most látnám ideit. Ha az háborútól félnek, nem hagyja valamely szó nélkül!* Azonban azt is bizonyosnak tartom, hogy, hacsak maga nem keresi az *czár a háborút: kapni fog Fölséged levelin, melynek copiáját megküldeni méltóztatott Fölséged; igen jól és elégségesen is van írva, és ha tetszik: kérni, ha nem tetszik: tilalmazni fogja,* — ugyan, csak nem marad válosz nélkül. Az alatt, igenis, jó volna *Pápai expeditiója*: de nem tudom, hogy mehesse *által?* Senkit sem bocsátanak az nagy-hajtman *passusa nélkül,* most penig az tatár hírre nézve is nagyon *vigyáznak.*

Az kiowiai palatinus emberei Szinyatín irányában gyülekeztek, arra nézve itt is az lengyel hadak mind összegyűltek az széleken. Írtam vala utolsó póstán Fölségednek, hogy *Fiervil elindúl:* de megint az nap megtudta, hogy az *Úr orderibül már tudva lesik, ha innen elindúl, fogva vigyék az királyhoz;* azért akart *utat vesztetni, Ilvó felé indúlt,* de már *vigyáztak utánna, nyomán mentek, Zlocsován tanálták,* az ki nem kicsin szerencséje, mert *Jaraszlóra mondta még is ott útját;* a hiával *Bekkerszkihez hítták szépen ide vissza az szomszéd faluba;* ott *eleget appellált volna, de csak nem szűnt Bekkerszki kérni: se Ilyvóba, se máshová ne menjen, hanem itt Brezánban várja meg az Úr váloszát.* Kire látta, ha *parollát nem ad, hozzák;* és így tegnapelűtt *bégyűtt; nem tudja, mi lesz belőle?* mert *Maron ki tanálta jelenteni, ő sem tagadhatta az Úr elűtt commissióját,* az ki nemhogy *passust adott volna: de az királ-*

nak írt, ide pedig ordert adott ellene. Már ebből conjiciálhatom, hogy nemhogy elhigyjem, elbocsássák Pápaít: de ha én kérek neki passust, — suspicióba esem magam is, kihez Fiervil itt-léte is segíthet. Azért igen szükséges lett volna, ha Fölséged maga írt volna az nagy-hajtmannak iránta, s nem is gondolom, hogy meg is lehessen külömben, noha ugyan, ha elérkezik hozzám Pápai Urammal, beszéllek felőle; írja is, hogy vette parancsolatját Fölségednek.

Az mi az *russiai palatinust illeti*: úgy tetszik, nem félhet attúl, mert valának az iránt magamnak is praecautióm, és máskint is, én inkább *rogatus facio, nihil per ipsum*. Máskint is, non sunt tales apparentiae rerum, hogy *többet bízhatnék még ő is Augustusban*; de, hogy az *czár udvarátúl ki ne menjen*, attúl magam is tartok, s azért merészlettem vala Fölségednek alázatossan írnom, hogy talám még *Augustusnak is valami insinuatiót tenni nem ártana*, az ki az *békességet óhajtja, cum inclusione sui*. Azt penig *Fiervil által is exponáltattam az russiai palatinusnak is: ne is gondolják, possit inchoari tractatus cum exclusione statim praemilinari*, hanem vagy nem lehet, vagy in generalibus terminis kell kezdeni. De, csak mehetett volna *Fiervil: kétszer többet bízam volna hozzá. Írtam vala általa keveset*, mert hiszem nálom vala *Tarlóval Fiervil Homonnán, volt informatus*; de már egészen máskint kell írnom, *vévén már parancsolatját is Fölségednek*. Addig magamnak semmit sem lehet írnom az *czár udvarához, még valami fundamentumom nem lehet*. Azt, megvallom, igen akarom, itt érte Fölséged parancsolatja *Fiervilt, de bánom, hogy nem mehet*; de, bár csak *Pápai mehetne már*, az is jó dolog volna.

Most, harmadszor olvasva Fölséged levelit, értettem csak meg, hogy Fölséged *Seremet által az udvarhoz de re jam fluente* azutánra érti; igenis, jó lesz, Fölséges Uram, s úgy is cselekeszem; s igenis, provocálni fogom Fölséged parancsolatjára magamot, s igenis, observálni fogom, hogy *ne adjak nagy biztatást*; sőt már is *difficultásokat csináltak az török háborúra nézve az ruski által, kinek bément megint embere, Fiervil hírt vitte, de én írnya nem akartam általa, annyival is inkább, minthogy úgyis nagy desideriumjok látszott, sőt azt is üzen-tem: ha az török háború meglesz, nem tudom, ha lesz-e válo-*

szá is az czárnak? Azért javallom, úgy moderálják az törököt, ut sit in potestate eorum. Azt könnyen elhiszem, hogy még Augustus is keresni akarja az békességet, de előre cathegorice kimondták: inkább az czárral, et jam cum amissione partis Livoniae, mintsem Augustussal tractáljon. — Fölséged tavali instructiójáról emlékezik Pápainak, — az se nálam, se nálánincs, az mint minap mondotta.

Eddig mind csak 21. költ levelére válaszoltam alázatosan Fölségednek; most 29. méltóztatik Fölséged emlékezni az Nosovicz megtéréséről és Dolhorukiról; bár közel gyünne ide hozzám, nagy jó volna, — de az gyűlés, elhiszem, Warsaván tartóztatja; nem csuda, ha vele nec contentus az királ: mert ő rígen nem az királylyal. Most sem tudom én, ha ugyan Párisban van-e Kuratín? vagy talám csak Hágából dictál? Elgondolom most megint feleletit az kérdésre az czárnak: hogy csináljon az békességet neki az törökkel, — mindgyárost fogja eröltetni az aliatuokkal. Mert akár mint mustrálja magát czár uram: de, ha sine omni dissimulatione taval megmutatta, — most sem kell neki az török háború; és így renovabuntur omnia, quae fuerunt in conceptibus tavaly, s talám még lehet az franczia is szükséges, mert elbomolható még az ultrectumi tracta.

Nemcsak Drabecius: de még az mostani calendaristák sem akarják elhinni az békességet, mivel lengyel, német, magyar egyiránt céloz; az mint is pro curiositate accludálni akartam Fölségednek az német és magyar praedictiókat. Mindazonáltal, mivel de casibus opiniones in suos casus valent, hogy alázatossan feleljek parancsolatjára Fölségednek: én csak úgy gondolkozom magam együgyűsége szerint ezen nagy békeség tractájáról, hogy abból vagy semmi sem lesz, vagy az aliatuok kezdett megszakadásával kell meglenni; azért írom: kell meglenni, mert meglehet az szakadás békeség nélkül is, — ó utinam! ó si! — de az békeség meg nem lesz, ha meg nem kell lenni. Ipsa vero necessitas compulsiva dabit superioritatem Galliae, et superioritas occasione praescribendi. És így in hoc casu elgondolható, quid interest, separe et stabilire principatum Transilvaniae; hiszem, méltán is praeferálhatja Baviának az franczia, fog is fárodnyi, és ha akkor Anglia

is úgy akarja, — semmit sem kételkedem benne, s az irgalmas Isten adja, mert úgy könnyebb volna halálát várni Carolnak is, quia spes redundaret et in posteros.

Ez ellen egyéb objectióm nincs is, hanem hogyha Spanyol-országot el kell veszteni : legalább itt veszteni nem akarván, pro lapide offensionis fogják vetni Erdélt, és nem fogják azért veszteni az békességet ; mert azt ítélem : már az francia király is, az ecclesiával, in diebus nostris kívánná az békességet ; in tali casu igenis, könnyen fognak condescendálni arra, az mit utolsó czikkeliben levelinek ír Fölséged, tudniillik, hogy jószágainkot vagy bírva, vagy eladva, kint lakhassunk, s ugyan minden elütti frásim is csak erre czéloztak, hogy egyedül ez, s nem több, az kit valóságossabban remélhetünk az békességből, s azt maga javára is, hogy az pensiótúl menekedjék, az francia megcselekeszi ; de félő, még úgy is homagium lesz az pöcsétje.

Ut-ut sit, hogy directe feleljek parancsolatjára Fölségednek : én régen resolváltam már arra magamot, noha tudom, se nem bírhatom innen, se el nem adhatom úgy kevés jószágomot, hogy csak felit is számlálhassam, mert feltámod még az félholt s álomba látott praetensiója is mindennek ; de hanc subeundam esse conditionem scio, s tudom azt is, hogy magam vagyok egyedül, az ki ezen extrema resolúciókban kötöttem Fölségedhez magamot, s nem is törődöm már én ezen régen, quia quid-quid nobis plus vel melius isto evenerit, non pro expectato : sed pro augmento fortunae et nova felicitate habeo, és ezen dolgot nem is forgatom már, habeo rem quasi per se terminaturam ; hanem mind csak abban fárodnám, az mihez lehetne ennél jobbhöz remínségünk.

Az muszkátul való elfordulásom soha nehéz nem volt : de mindenkor ezen ultimus casus volt is, van is elüttem ; mert tudom azt én jól : urat sem tanálok másutt, — itt mégis, remínlettem vala Szucharkit. De már mind jobbakhoz bízom, mert Fölséged kegyelmessége is járult hozzám, s el is hiszem, nem hágy el engem is magátul Fölséged, s az mennyire lehet, segít most is s azután is. Máskint is, jó lélekkel írhatom Fölségednek : az elmélkedésem megháborodik olykor ; sed praevisivus ille spiritus in animo csak nem szűnik meg bennem minden jónak biztatásából, s én csak azt tartom, hogy fata

seminant aliquid grande, és az ultrecti békességnek híre meg-
eszi az török háborút, az török háború híre megszaggatja
az békességet, addig forralják egymást, — csak feltalálja
az fatum et obstupescet orbis; quis cogitasset? Turris ce-
cidit! Est impossibile! *Sveco Viennam*, — est impossibile!
Rákócio Budam; quis cogitasset?! *Gallo Romam*; aube,
laüder Gottesz! Dominus magnus et potens in operibus suis,
et quis consiliarius ejus? Deposuit potentes de sede, et exal-
tavit humiles, recordatus misericordiae suae. — Én azonban
magamot Fölséged kegyelmességében ajánlom, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, másfél íven, negyedréttben, s. k., nagyrészt titkos jegyekkel.)

6.

Brezanÿ, 21. Februarÿ 1712.

Fölséges Uram!

Alázatosan veszem 3° Februarÿ költ méltóságos leve-
lét Fölségednek, kiben írnya méltóztatik, hogy egy póstát sem
múlatott el Fölséged. Alázatosan köszönöm, hogy kegyelmes
emlékezetivel vigasztalni nem szűnik Fölséged is; mert
ugyanis in hac taediosa miseriarum valle, egyedül azzal vigasz-
taltatom, s kedvesebb is már nálom az pínteki pósta-nap az
vasárnapi örömnél; s habár egyéb újságot nem írna is Fölsé-
ged, — satis gratiarum mihi est, meminisse mei. Az nyomta-
tott híreket sem mindenkor kaphatom, s azokban is böcsös-
sebbnek tartom azokat, az mellyek Fölségednek consideratiót
okozni méltóbbaknak látszanak.

Igenis, hiszem, hogy mindeneknek fundamentuma *dol-
gainkban az francia, neki pedig az aliatusok szakadása, és
annak az anglusok barátságának állandósága*; csakhogy
igen sok az plenipotentarius Utrechtumban, — csak el ne
veszsen az sok bába közt az gyermek! Mindazáltal dimidium
facti: qui bene coepit, habet; így remélhetjük mink is *az erdéli
fejedelemséggel következő jónkat, mert nemcsak Erdélnek
használna, kit adjon az én istenem*, kiben nem is igen kétel-
kedem, az mint minapi s talám csak ezelütti levelemben írtam

alázatossan Fölségednek; s máskint is, csakugyan *többet bízhatik ember, mikor így kezdi a franczia, mint ha azon kezdeni propositióit irántunk, az min in desperatis végezni kellene.* Mert csak könnyen hiszem, ha Fölségednek *obtineálhatja Erdélt: az magyarországi jószági birodalmit is Munkácsal nem denegálják Fölségednek, s consequenter Fölséged kegyelmességéből elérném én is Erdélyből Ungvárt,* s tudom is bizonyossan: ha bárcsak *Erdély legyen is in praedicato: de ugyan lesz gondja Fölségednek magyarországi, Fölségedet követő híveire is; ha többet nem is, legalább, ut amnistia donati, possideant bona etiam ex Transilvania libere.* Nem ok nélkül írom, Fölséges Uram: *donati; mert si justificare causam Ungariae vellet Galus, non obstaret agnitio Caroli armis impressa.* Azért, gondolom, *hujus rei tanquam gravioris praeterire volentes, quaestionem potius, quum non obtinere non curabunt terminos, dent vel donent Ungaris amnistiam, dummodo Transilvaniae cedant.* — *Clementnek is nem árt ott (Utrechtben) léte; legalább, mint az döbröczeni kocsiban az lógóra fogott ló, ha fától is a szoroson, de ha síkra kaphat: ő is rándít egyet az terhen.* *Brennerhez többet bíznám, ha Ultrecten lehetne. Előfordúl az karlóczyi békeesség et involutio consequentiae belli Turcici, arról kellene Fölségednek praeparálni elméjeket azoknak, qui prodesse debent.*

Hogy *Fiervillel communicálta az russiai palatinus, azt insinuatiómra cselekedte, kirúl már több leveleimben bőven írtam Fölségednek, s azt is megírtam, hogy sohasem ereszkedtem Augustus ellen, vagy particularis tracta bíztaásába,* — hanem, ha mi fordúlt tőle olyan elő, csak az volt váloszom: *debet res prius simpliciter venire ad tractatum, antequam hic vel ille suum deserat regem; s ugyan azért is igen kívántam volna, ha Fiervil elmehetett volna: mert nem látszott az nekünk Fiervillel rationabilis dolognak, hogy az svécus király kívánhassa: előre Augustust megtagadja az czár,* — hanem csak lengyel conceptusnak tartjuk. De máskint is, Fölséges Uram, *nem látom sem okát, sem módját az ruski proditionjának, hanem inkább félek én az muszka ordertül és nagy praecautióm lesz az írásban mindenkor.* Valóban gondolkodom is most, *quid mihi ultro facto opus sit? Mert Fiervil itt van még most*

is, ruski Radomban, embere Benderben Fiervilt várja ; Pápai nehezen mehet azalatt, ha nem írok az muszka udvarhoz : elvesz az üdü. Készítettem már Golovkínnak levelet, — megküldöm Fölségednek copiáját.

Minap is írtam vala Fölségednek alázatossan, hogy az ember nem érti ezen török háború dolgát; tegnap bizonyosnak hallottam, hogy török követ két csauzzal ment az czár-hoz, kérdezni : ha az békességet akarja-í? Azonban. ma veszem Deseu levelit, kit per extractum alázatossan accludálok, ugyan általa küldött lengyel gazetákkal,*) kit nem gazetának, hanem valóságos hiteles embere communicatiójának ír lenni. Az való, hogy az sok hír közt elolvadt az tatár, és csak annyi telék az lármában, hogy ma ötöd vagy hatodnapja, közel Szniatinhoz valami városkában volt 5 compania lengyel, valami Rżeszowszky commandója alatt : az correspondeálván, bábocsátá hajnalban az városkában lopva 700 Kiowszki és svéciai király Wolochit, s mind kézben adta az 5 compania lengyelt, s maga is elment vele; az strazsnyik companiája volt teljesebb, az többiben 20—25, azokban is már szöktek vissza Moldvábúl; odament tegnap Bekkerszki is innen, na conferencye.

Elég az, hogy most is csak, úgy látszik, az török békeség az czártúl függ, s consequenter elhihető : *békéllnék örömost az svéciai király is. Örömost kisegétením Drabécus barátságáért Bécshez, ha lehetne.*

Pápai Uram még sem érkezett hozzám, de talám elgyün, — az mint írja — harmadnapra; csakhogy *mikínt megyen? Mert nem hiszem, elbocsássák.* Gondoltam, hogy az muszka útra menne : *de nem bocsátják order nélkül arra is,* — nem hiszem, meg mernék cselekedni; ha penig még csak most ír Fölséged Szinyawskinak : *késű várni, capabilis is denegálni.* Minekelülte Radomra ment volna Szinyawszki Uram, írt vala az Asszony, hogy Fölséged ottben való residensitúl Havasalföldiből érkeztek levelei Fölségednek, kit az Ura kezemhez fog küldeni, — de semmit sem küldött; nem tudom, küldte-í Fölségednek is őket, vagy sem?

*) Ma már semmi melléklet nincsen.

Viski írja : voltak nála mind magyar mind erdélyiek az hadi rendek közül, nyelvet fogni ; panaszojják inségeket, s magokban is majd támodásra kintelenítettnek, és hogy már is 8 frt az portio, 4 frt a só, az marhának javát szedik vágónak s elhajtják. Német nem sok van szélllyel az országban, Károlyit Bécsbe hítták, hihető, az gyűlésre, Husztot elvették tőle, úgy másoktól is az mit adtak vala. Gerhard Uram írja : fogva vittek volna az főrendekben némellyeket Pozsonban. Több gyümölse is lesz még az Károlyi békességének, ha megérik!

Az feleségem alázatos szolgálatjának ajánlásával, köszöni alázatossan Fölséged köszöntését s róla való emlékezetit ; kezdi már ő is emlegetni Dantczkát, minthogy látja maga is : haugyan csak meg tanál indulni az török háború, — lehetetlen lesz az lengyel zúrzavar között itt megmaradni békivel, csakhogy nehezebb készületi útjánál. Máskint is, feltettem magamban : haugyan *megindúlna benderi negotiatióm, nem szeretném innen folytatni.*

Forgács Urammal van nagy bajom ; valami kopott adósságomról való levelem akadt keziben, az szombati káptolomnak fizetnem kellett helyette, — van 16 esztendeje hírit sem hallottam már azon adósságomnak, én bizony nem tudom, fizettem-í ki? nem-í? De eddig nem kérte senki, most mortificál ; szorulásból cselekeszi, tudom ; eleget esküszöm, hogy nincs pénzem : nem hiszi sem ő, sem más, s mégis igaz, s azt bánom, hogy igaz. Még Krucsai Uram is csak ígéri az 700 frtot.

Alázatossan merészlem kérdezni Fölségedet, ha ugyan *Danszkára kellene gondolkodnom, nem lehet magyar módon,* mert bizony *sok pénz, sok üdü kell az módihoz ;* bajos dolog is volna az, itt kiváltképpen. Engeim mindazáltal mind jobb reménség táplál ezeknél is, kit adjon Isten! Én azonban Fölséged kegyelmességében ajánlom alázatossan magamot, maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

P. S. Merészlem alázatossan recommendálnom Fölségednek Hantz Jakab supplicatióját, — ugyancsak példássan constálja Fölségedhez hívségét ; én bizony ex commiseratione

et fidei aestimatione táplálom csak; talám még hasznos szolgálja lehet Fölségednek, ha kevéssel conserválja Fölséged. Az való, hogy erős az hit benne, mert biztatja magát, ha más nem is; akárki mit mondjon, csak azt feleli: Auch hat main Fürst zu laüden, so khan ich gedulten, esz wird ja Gott dem Fürsten nicht verlasszen, und der Fürst last mich nicht verterben lasszen, er waist ja, dasz ich ain traier Diener bin!

(Eredeti, egy íven, negyedrébten, s. k., részenként chiffrekkel.)

7.

Breza n ŷ, 27. Februar ŷ 1712.

Fölséges Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen mostani póstán se Krucsai Uramnak, s consequenter se nekem nem érkezett levelem Fölségedtől; nem gondolom mindazáltal, Varsaván maradt volna el, *kitől Krucsai fél*, — többször is volt, s együtt gyütt azután kettő.

Innen nincs mit írnom újságul Fölségednek, minthogy csak az ezelütti póstán írott hírek folynak itten, s azok még confirmáltatni látszanak, mivel úgy mondják, hogy Benderben kikiáltották: senki hostilitást, se török, se tatár, Lengyelországra ne tegyen.

Pápai Uram ideérkezett, de soha el nem tudjuk gondolni, *mint mehessen?* Hanem még idejövetele elütt Ilywóból írt Krucsai Uram Szinyawskiní Asszonnak, *passust kért Moldvába borok vételire menő Fölséged emberinek*, — annak valósszát várná. Gondoltam azt is, sine ceremonia majori egy levelemmel *elküldjem Pápaít Kalinovskihoz, hogy Fölséged küldi be*: de abban ez a difficultás, hogy ha ott *egyszer megmustrálja magát*, más *útat nehezebb lesz azután keresni*; azért itíli jobbnak *megvárni szerencsire Szinyawskiní passusát*, kiben ugyan én igen kételkedem; már penig minden óra káros.

Fiervil még is ott van, szóval tartják, az Úr valósszát várja, új galibátul féltem, valami Cont Longovil volt vele, az Zlocsovárul más felé ment, persequáltak, — még is elment által bujkálva, ha megtudják, nem jó lesz; annyival is inkább

gondolhatom : ha bujkálva megyen által Pápai, nekem is galibám lehet itten ; mert, ha elmehet is, megtudják. Erre nézve is azon igyekezem, mielőtt meggyün Bekkerszki, megpróbálom, ha nem lehetne-e persvadeálnom általbocsátását ?

Nem tudom, vagyon-e tudára Fölségednek, hogy Forgács beküldte volt Dacsó nevű emberit ; az vezértül, talám az svécustól is hozatott protectiót magának, ordere is van az vajdának : 300 embert küldjön eleibe, kísérsíre, írt is neki az vajda, ígírvén minden accomodatióját ; maga is mondta Pápainak Ilyvóban, — az kintelenséget vetette okúl, kívül urat kell keresnie háromnak Antallal (Eszterházy) és Mihálylyal (Csáky). Az minthogy az nagy-hajtmantól minap a végre kérte vala az passust más országra menni, az hová akar ; denegálta s magát hívatta. Ugyanakkor mondotta osztán, hogy az nagy-hajtmann megtartóztatta 40 napig, azt elvárja, tovább nem ; igaz ugyan, hogy más szavában meg azt mondta : mind a hármon elmennek Danszkára, mert itt nem lehetnek, ha Fölséged nem tartja.

Úgy látom, nehezebb álmodni, mint álmodat beszélni az lengyeleknek ; most gadalják, (így) hogy Augustus resignálni fog ezen gyűlésben, — mintha nem lehetne meg a nélkül, ha akarná, hanemha az egykori tükörben látott példáját akarná az fatummal betölteni az gyűlésben ; de ne búsuljanak rajta : mert nem búcsúzik többször, tudja, — elbocsátának ! Ámbár tudhassa is, hogy már nincs mit bíznia neki az czárban, mert vagy az töröktől nem érkezik, vagy az török békekésig attúl elrekeszti, mivel nem ingerálhatja tovább magát már úgy is. S ugyan ezen ratio — megvallom — nem kevésbé tódítja reménységemet, hogy feltanálja még ezen dolog Drabetius útját !

Semmi valóságos hírit nem hallhatom most az ultrecht progressusnak ; csak elhiszem, nem kevés függ abban Eugenius munkájától. — Az német hírekben olvasom az bécsiek nagy örömet, s mint ment az fekete lovon templomban az császár ; elűttem az képe : még sok magyar is Messiásnak tartja ; de még sincs híre az palatinusnak, az ki, — mondják, — protestálván az özvegy császárné regimenje ellen Tolvay Gábor által, azt megfogták, s maga az palatinus recedált Fraknóban,

s ott lakik azólta, — nem tudom, ha igaz-é? Azt tudom, hogy igaz, hogy vagyok változhatatlan kötelességgel

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., majdnem csupa chiffrekkel írva.)

8.

Brezanÿ, 5. Martij 1712.

Fölséges Uram!

Már most második pósta, hogy Fölségednek semmi parancsolatját nem veszem; Krucsaj Uram ugyan vette 13. Februarij költ parancsolatját Fölségednek ezen az póstán: de valóban búsul az cambiumoknak elmaradásán, kire nézve nem-hogy nekem adhatna valamit abbúl, az mit Fölséged régen parancsolni méltóztatott, — de mindennapi szükségét is panasolja. Bízatom ugyan ő Kegyelmét is s magamot is az következendő póstával.

Itt most igen megszűntek az hírek, csak magokban hang-zanak az lengyel gazeták, ki hiszi az muszkával való békesség-nek megújulását, Asofnak restitutióját s a többi demolitióját, s ki nem; s ugyanis úgy látom: docebit Martius.

Minden munkám s törődésem most csak azon volna: miként lehetne *Pápaít eligtatni*? Azért vártuk vala ezen póstán Fölségedtől érteni: ha, — az mint alázatossan írtam vala: *nem kért-í Szinyawszkitül passust neki Fölséged*? avagy, ha Krucsai Uramnak nem érkezik-í váloszsza *minapi levelire Szinyawszkiní Asszonytúl*? De minthogy sohonnan semmi sem érkezett: azon vagyok, csak *elküldjem bona fide Kalinoszki-hoz*; *ha el nem bocsátja, soha nem tudom, keressük-í s tanálhat-í titkos útat*? mert nekem (én) Brezánban *suspicióba esném*; (így) az pedig tagadhatatlan, hogy igen *káros késedelme*.

Megvallom, hogy *Fiervilnek casussa és ittléte is igen tartóztatott eddig*: de mivel már *Bekkerski által megüzente Fiervilnek az Úr: elmehet mindenöví, csak által ne menjen*, — *el is ment tegnap Ilyvóra s meg is mondta: nem ígérheti magát arra, hogy által nem meggyen, mert szolgál, — Bekkerszki is megmondta: lás-*

sa, tudhassa, hogy mindenütt vígyázni fognak utánna. Van ugyan most is valami biztatása Ilywóbúl, hogy elvezetik, — elválnak; elég az, hogy már innen elment; bátrabban fogom csak két-három nap is elküldeni Pápaít Kalinovskihoz; azt sem bánom, hogy Bekkerszki is elment az Úrhoz.

Ilywóban rezzentik egymást, s oly irrationabilis hírek is volt, hogy Kiowszki ott van incognite, Szinyaván is maga lett volna minap, — azért Krucsai Uram búsult az udvar securitására, s írt nekem: ha nem javallanám-í ide transferálni magokat? De nem látom okát, sem ratióját annak: miért kellenék féltekben eleiben gyünni annak, az mitől félnek?

Az gyűléshez valóban készülnek, de nem tudják még — az mint mondják, — principálissabb okát: mitől esett, hogy az confoederalionalis consiliumot nem inkább tartják, mint az gyűlést? kivel az Confoederatiónak vége szakad, úgy tartják.

Egy muszka tiszt írja nekem Ilywóbúl, hogy már az czár Rígán volna, és jelen lesz az varsawai gyűlésen; *úgy talám volna oka Augustusnak is, mint Jaraszlón, Fölséged jelenléti nem bányi és legalább protectionkot manuteneálni. Ki tudja, Isten mi eredeti adhatja addig az svécussal is az dolognak? Én már írtam Golovkínnak; minthogy Fiervil által is examináltatott mind az ember s mind a ruski, s maga is kívánta, — jónak tanáltuk üdüt nyernünk. Okoskodtam a mint lehetett, s ím e sült ki eszemből, alázatossan accludálom Fölségednek,*) s azt gondolom: ha ezen dolog jól indul, nem vizsgálják eredeti, directe írának választ; ha nem kell, — össze-szidnak s itt hadnak, mert okot, gondolom, nem tanál me non bene egisse.*

De, gondolom, az Fölséged gondolkodása az lesz ebben hogy, ha valahogy erre nézve emberit küldi az czár, és az svécus nem admittál sem engem, sem azt, — hic opus, hic labor est! De, hiszem, azon üdű alatt kinyílik az török esze; ha nem bízik az királ: nem másolja; ha bízik: az lesz oka, és az ő kése-delmekre vetem az okot; míg azt úzi-fúzi: honnan tudtam? elgyűn az campania et altera cosa, etc. Nem lehetett, Fölséges Uram, hallasztanom quando voluerunt, ut mihi procurem,

*) Ma már nincsen csatolva.

si non haberem activitatem, mert külömben az üdüvel veszett volna magában az dolog is, — de így, reménlem, Fölséges Uram, mindkettőnél *kedvet tanálhatunk bene voluisse*; meg is írtam oda is, hogy írtam az czárhoz, és kértem: előre ne *restringálják particularisra* magokat, mert nem lehet azt *ante tractatum* kívánni, az mit kell az *tractatusnak* szólni. *Fiervil is*, ha mehet, előbb ér oda, mintsem az válosz czártúl, *et ille docebit nos et illos omnia*.

Forgács Uram levelit veszem; nemcsak pénzt: de tanácsot is kér, hogy mivel *abominabilis* dolgok vannak már is hazánkban, s látja, az Mercuriusnál többet tehetne az Mars: nem volna-i Fölségednek ellenére, ha *ők hármon**) *bemennének Törökországra*, hogy *elaborálnák permissive* hadat kapni, *kiütnének*; mert vakok ugyan dolgainkban, de nem akarnának Fölséged *akarattja* ellen, hogy ne láttassék *scissió* benne az *Confoederatió* ellen, *kivel* talám még Fölséged *munkáinak is praejudicálhatnának*. Kire azt adtam csak váloszúl: lenne-i Fölségednek ellenére? nem-é? magátúl kellett az megérteni Fölségedtül. Szükségét pedig ő Kegyelmének nem segíthetem úgy, az mint kívánnám: mert, ha nem hiszi is, tudom én, hogy az ő Kegyelme panaszszinak követője leszek már most csakhamar magam is; az minthogy, hacsak Fölséged ajánlott *kegyelmességéhez* bizodalمام nem volna: *már ezüstmívemre árost kellene keresnem*, mert már az eddig *reservában* tartott *utolsó erszínymet* *piscálom*, az is *elfogy a hóval*, csak *nyersen* ha *rágom azután az sóskát*, — kire nem jnttat Isten, Fölséged *kegyelmessége által*, kiben alázatossan ajánlom magamot, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrébten, s. k., nagy részt titkos jegyekkel írva.)

*) T. i. Forgách, Eszterházy és Csáky tbkók.

9.

Brezánban, 12. Martij 1712.

Fölséges Uram!

Már harmadik pósta ez, hogy Fölséged levelivel nem vigasztaltathatom; most ugyan — úgy mondják — érkeztek levelei Fölségednek: de Krucsay Uram ott nem léte miatt ürössen gyütt póstám Ilywóbúl, nem akarván ott hagyott embere ő Kegyelmének fölszakasztani az copertát, noha, gondolom, az adressában Fölséged levele más, magános pecsét alatt vagyon. Leginkább kívántam volna parancsolatját értenem Fölségednek *Pápai útja felül, kit mind az passus, mind betegsége itt tartóztat*; már ugyan — az mint írtam vala alázatosan Fölségednek, — csak *elküldtem volna Kalinovskihoz, ha le nem betegedett volna*. Nem tudom soha, mi nyavolya származott ide közinkben: csak hirtelen kileli az hideg az embert, az feje fáj, szédől két-három nap; az felmász, és ha egy felkél, — kettő-három fekszik le. Van tíz-tizenöt betegem is egyzsersmind, nem halnak, hanem azt mondják az zsidók, hogy az utolsó fog meghalni; nem tudom már, Halál uram külön háznak tartja-í az enyím semmit Brezántúl? rajtunk végzi-é, vagy lengyelen itt a várban? Nevetkezve várta már kiki közülünk magára hamarabb, hogy utolsó ne legyen.

Itt most éppen sohonna semmi hírünk, mind csendesen vannak Bender körül is. Minapi kicsapásáért Kiowszki hadainak, titulo repraessalium ezek is bécsaptak Moldvába, s valami lengyel és svécus rabokot hozának ide, — talám ugyan ex professo keresik az háborút, noha ugyan gondolható: ha máskint nem akarja az török, nem kezdi kicsiny okon, kit inkább Kiowszkinak okozhatni úgy is.

Mi már csak váránk Isten áldását, hogy fordúlna viszsza elfordúlt szerencsénk. Itt ugyan talám majd elfordúl az világ, mert most kezdi az tél; ha már mind így lesz, — majd ködöt kaszálnak, havat aratnak, széllal élnek; nem csuda hát, ha comedunt mendacium, mikor et tempora mentiuntur Martium, Gregorium pro Mathia, hyemem pro vere. Igen jól illik hozzá: habere mendacium pro pane; de talám majd

kinyílik idejek Varsaván az gyűlésen, kirúl kevés emlékezetet hallok.

Én azonban Fölséged szokott kegyelmességében ajánlom alázatossan magamot, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrébten, s. k. részben titkos jegyekkel.)

10.

Brezanÿ, 18. Martij 1712.

Fölséges Uram!

Tegnapi isteni szolgálatomban extraordinaria ütközött elmémben, midőn mondanám az zsoltárból: *Nolite confidere in Principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus. Exhibit spiritus ejus, et revertetur in terram suam; in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus, cujus Deus Jacobi adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius, — formalis meditatiót okozza. Ennek elmélkedésében ihon hozzák Fölségednek két rendbeli levelét, de dato 25. Februarij et 4. Martij, mely utóbbikból olvasom ily képtelen s váratlan gyászszát az franczia udvarnak, s megvallom, nagyobb reflexiót tettem belsőképpen való consolatiómmal ezen méltán szomorítható esetekről. Mert tagadhatatlan, hogy emlékezetes s példás dolog egy királyi háznál 11 egy nap alatt ily hertelen csapása az halálnak; s járúl ahhoz még az is, hogy azon hat esztendő kis, s már királynak is hasonló betegségét írják öcsöcsöstül, (mert ezen pósta rakva teli már annak hírvél,) kiből igen nagy s megfoghatatlan ítéleti látszik Istennek, — talám ugyan azzal akarja Isten más liniának készíteni azon királyi széket, haec via factorum gyomlál, hogy mást ültessen helyében.*

Nem múlathatom el, hogy ez iránt való villámlásomat meg ne írjam, s még ezt is következő jónkra *ne magyarázzam*. Ki tudja, *nem Filippusnak készítették-e az széket? ut sit par Carolo; és így készül Drabetius útja, ut prae sit Europae cum Roma? Mert egy victoriája Károly ellen, vagy Horvát Ferencz álma kellene úgy még csak ehhez. Máskint is, ezen szomorú hírt sok jó aspectusú dolgokkal egyelétik Fölséged leveliből*

az dolgok; mert az svécus bécsi követ dolga igen a propo, s elhiszem, annyival is inkább nem recedál az francziátúl, menél szükségesebbnek látja magát. 2. Igen jókor ingerlik az törököt, — ez nem indúlt, mint az nád szél nélkül; ki tudja, ha nem azért kapkod-é az svécus rajtunk? az mint Fölséged írja, s ha van valami zsengeje az dolognak: most inkább fogják nyomni szükségbül; mert de natura Austriaca, non habentes medium, igen büszkén megvetik most az békességet.

Ehhez képpest, 3. ha szükségesnek látták az mediatort, mint Kuratín írja, inkább lesz ezután, mert az angliai királni et obtentorum jam promissorum, comodo et honore ducta, et timore, simul jam delarvatae diffidentiae, gloriam quere, ut per ipsam stet Gallus: mediatort ugrat magának segítségül az dologban, kitül minthogy mind az svécust, s mind az muszkát háborújok tartóztatja, ut vim addant oblati: naturaliter látszik, keresni fogják köztök az egyességet, mely annyival is könnyebb dolog, ha elfordúl az muszkátúl az török, kit bizonyosnak tartnak itten.

Ugyanezen feljebbírt útja lenne 4-to, Augustustúl inkább nem abhorreálni az francziának; mert akár mint, de inseráltatni kell neki is legalább cum aequivalenti, kit maga sem bánta.

Mindezekben Istené az ítélet, kinek megfoghatatlanok útjai, s csak eltökélt hittel hiszem: ha így nem is, de meglesz más s ennél inkább nem reménlett úton boldogulásunk, s úgy látom, vanum est ante lucem surgere, cum dederit dilectis suis somnum. Csak aluszom én Istenemben való bizodalomban: mert tudom, non dormitat, qui custodit Israél, s csak nem szakadok én el Johvétúl, s mind ennyi szenvedésim között is rationabiliter ellátom következtető extremitásinkot s paupertásinkot, mellyekrül maga is emlékezik Fölséged; de úgy tetszik nekem: valami kis intrinseca diffidentia in Deum, igen félni attúl. Kinek orvosságát nem lehet mástúl, csak az Istentúl várni. Ne sitis solliciti de crastino, quia etc. Tudom jól, nem excludálja az providentiát, et per hoc non ignoviam, sed fiduciam in Deum commendat textus, s azért is ora et labora, — mind így töprenkedem magamban; dolgozám, nincs mit; csak az a consolatióm: nem labora et ora,

hanem ora et labora! Most imádkozom, — majd dolgozom osztán, ha Isten az mezei munkának isel hozza ideit, cum exultatione portans manipulos.

Mindazáltal csakugyan nem aludnám el örömöst *Pápai elküldésit, ki már jól van, és mivel úgy tetszik jobbnak Fölségednek is, szerencsét próbál; ha elmehet, jól lesz, ha visszahozzák, rossz lesz, kivált nekem, — keresem ugyan útját már is.* Azalatt pedig *instructióját készítem; quoad negotiationem informálhatom, de az tavalyi instructiót, azt mondja, tudja könyv nélkül, — arra relegálom, úgy, hogy abban meg ne kösse magát, hanem kezdje azon, és ha ered az dolog, vegye ki eszt az töröknek, biztatva ad ratificationem, és Erdélylyel vesse az fundamentumot, mert ott csak pénz s nem föld a kérdés. Non tendit conscientiam, ámbár csak accessorium lenne Magyarországra dolga; mert akár mint gondolkodjunk mi arról: de ha arra kel, talám az lenne az kérdés: mit hagy meg? nem: mit adunk? Mert nem nekiünk veszen várat. Ha váracon kezdi, — későn éri Bécset, elmúlik addig Drabecius ideje. Lehetetlennek tartom azért statusunkhoz képpent Magyarországról determinata instructiót adni, mert nem lesz az mi kedvünkért annak indulása, hanem csak accessoriumok lehessünk bár in rem determinatam, ut serviamus praetextui illis, et ex occasione provideamus nobis et patriae. Másként nehéz az alku; könyörgéssel már mind nyomorúságunk, mind tehetetlenségünk nyilván van.*

Én ugyan úgy gondolom, az micsuda argumentumokat mind tettem s mind adtam elméire *Pápainak: ha csak lesz az szónak ere is, nemcsak hangja, — megakad fejekben, ha készszen tanálja az dolgot kedveken.*

Ugyanezen úttal teszek reflexiót az *instructióban az svéciai királynál teendő projectumról is, melyről méltóztatik emlékezni Fölséged mostani parancsolatjában, hogyha kezére akarná venni hazánk dolgait; minthogy már infallibilis dissensiója az császárral, békivel már arra nem mehet, ha pedig az török muszkával békességet tart, kevés erővel erre sem indulhat, — azért talám pro commodo utriusque eshetnék, hogy az török adna késérő praetextus alatt hadat melléje, kivel ő is menne, mi is gyarapodnánk; még maga hadaival egyezhetnék*

az svécus: addig megerősödnénk jól, kivált mivel, csakelhisze m, kiviszik az hadat az országból. Máskint nem gondolhatom; mert, hacsak panczerolyával, eddig is nyerhetett volna egyet: *de nem kap vakon az dologhoz, nem is teszen hostilitást; még vérszemet nem kap s meg nem egyezik maga hadával, nem keres új ellensíget.* Máskint is, nem látszanék neki könnyebbnek arra, mint erre jönni, bizodalma sem lehetne több hozzánk, mint az ösmerős lengyelekhez, ha nem considerálja már az muszkát, az ki lehet *motivumunk*, hogy talám se muszka, se lengyel nem impetálja út, kivált ha ő *passive* s mi *active* viseljük az törökkel magunkot. Csakhogy, úgy látom, annyira költ már az dolog: *vagy aperte lesz az török dolog is az császár ellen, vagy semmi, és az svécusnak is vagy török nyomára, vagy békessígre kell fordulni az muszkával, és nem kezd maroknyi népivel semmit.*

Ha az czár Elbingára gyün, könnyen hihető: Warsavára is elmegyén; ki ha úgy lenne, gondolom, Fölségednek is lehetne jobban odagyünni, mert az királynak is volna *praetextusa*, mint Jaraszlóba. Nem is gondolom, az czár *positive renuntiálna* Fölségednek, *habet se passive, ex insufficientia consiliis juvenilioria* Fölséged; ha tetszik neki az *negociatióm*: kapni fog rajtunk; kimutatja Golovkinnak írott levelem, ha veheti addig, ha nem vette, talám lesz *occasiója* abból Fölségednek. Mert jóllehet, talám Fölségednek úgy fog látszani: sokat írtam az királyra nézve, — *de hiszem, tudta s nem bánta az-elűtt is: nincs particularis expressio exclusiójáról*; azt pedig maga is tudja, hogy minket sem segíthet az király, se magát Magyarországra békessígg nélkül, — azért van oka Fölségednek az munkára. Abban pedig, hogy *secrete van az tracta emlékezeti*: nem az királyra, hanem az törökre nézve kell gondolnunk; minthogy bizgatja egy felül: nem lehet más felül nyilván békélleni. Sőt most is azt gondolnám én jobbnak, Fölséges Uram, hogy maga keresne *meritumot* belőle, maga jelentené meg az királynak: mi jót keres? Fölséged mit parancsolt nekem? s mi jóban van már eredeti? Mert ha Fölségedtől tudja: neveli az *confidentiát*; ha czártól vagy mástól: *diffidentiát*. *Optime simulatur, quod non simulari putatur.* Hiszem,

könnyű hinnünk, hogy inkább elhagyja Stanislaust, mint Livoniát.

Végre, ha arra kelne is az dissertatió : volt tudtára az *projectum*, beszült Fraijjal, — akkor sem reprobálta cseréit az koronáknak, mos sem *exprobrálta* se Fölségednek, se nekem, noha okot adtam reá, de csak az volt válasza : *Damit musz man sehr hutsam sain!* Annyival is inkább most, *sine omni propositione projecti* folytatni miért bánná? Inkább akarni fogja mind az dolgot, s mind hogy Fölségedtől magától érti, *facilitálni fogja*. Kigázolok én abból az svécusnál ; ha megtudja is, — azon nem múlik! Azért az több jók közé szám-lálom én az czárnak is lejövetelit, mind ezért, s mind penig, hogy *Kuratín negociatióját* is segíti, nem rontja *Augustus*, mert *proponáltatja* magát az czárral *pro mediatore, sub hujus spe* : most *facilitálni fogja*, s azt hiszi, az király halála kínszerítteni fogja őket *acceptálni propositióit* az királynak, *mellyeket taval difficultáltak Párisban*. — Mindezen feljebbirt elmélkedésim között is subscribálok alázatossan Fölséged írásának, hogy az ki akarja, semmit, s az ki akarja, mindent remélhet; de jobb jót, mint semmit, — legalább kétszer nem gyötri szívemet, most is félve, s akkor is érezve az rosszat.

Recurrál ismét az francia gyász ezek közben elmém-ben, kivel — láttatik — az egész Európának megváltozik schénája; elhiszem, igenis, változik az schénája: de ugyanazon comédiának; és nekem úgy tetszik, csak annyi kárunk lesz nekünk ennek halálában, az mennyi hasznunk vala József halálában. Mert nem holt meg az francia birodalom, annak *fundamentuma* meg van ott vetve; nem halál-, hanem erővel kell azt még az fátumnak is kiforgatni. Ha minorennis lesz is az király: *ministerium, ratio status, principia et forma gubernii et vis colligationum inperturbate* marad inkább, mintsem valamely *ignavus successor* alatt. *Madam Mentone*, vagy az *dajkája* legyen *regentné*, is annyit tesz. Ha penig — az mint levelem-nek elein írtam villámlásomat — *Philippusra* szakad, *multo magis*, hogy *Utrechtumban*, látom, megígérték: ne bírassák együtt az két koronát *franciával*; *elfelejtik* azt, mint hajdan az *divisiót*, s mint most *Carolus* az *bullát*. *Denique*, ut-ut sit, — jót várok!

Parancsolja Fölséged : *opiniómot adjam, tovább már mitévő legyen ?* Én alázatosan csak azt írom Fölségednek : *mind szánjuk s mind bánjuk halálát : de caetero csak úgy ragaszkodják Fölséged az successorára, mint ha jure haereditario szállott volna reá dolgunk, res cum onere. Ha valami hasznát érzi dolgunkból az ministerium : se pensióba, se másba meg nem fogyatoztatja Fölségedet ; ha nem érzi, — csak annyi lett volna éltiben is az királynak, mert nála is non particularis : sed publici fuit ratio nostri.*

Az monasteriumi békesség tódalékjának vetették Erdélt ? *tentare, non agere rem volentes.* Megforgattam, de nem tanáлом emlékeztet is, penig — gondolom, — anni 48 (1648) kell lenni, Rákóczi (I. György) *fejedelem akkor táji hadakozására nézve.* Lám, hiszem élt az király : *még is tanált mentsíget az sok költséggel, — úgy most is csak dolgainktól fog függni barátságunk.* Régen mondom én : nem az a mi útunk ! *Fata viam invenient.*

Hogy azonban honyi dolgainkról se felejtkezzem, írhatom alázatosan Fölségednek, hogy *feleségem vette leánya levelit, írja : nem dicsekedhetnek még új urokkal ;* az gyűlés Pozsomban 3. Aprilis lesz, de az koronázatnak még nincs napja. Bizonyossan készül az császár, személyjében az Rhenus mellé, hová az magyar hadakat is készítik. — Olvasom, az amsterodami francia hírekről micsuda beszédje volt Károlinak 2 óráig az császárral, és veszem Gerhárd Uram levelit is Visozkárúl, hogy bécsi hírekben olvasta : *Sua Majestas est intentionata Regni Libertates restituere et renovare ; sperantur, Princeps Rákóczius cum suis asseclis, neo-electo Imperatori et coronando Regi in moderna dieta sese accomodatuos.*

Eszterház Antal Úrnak Deső nevű szolgája elvette frauczimerét, s elbúcsúzván, kiment ; Zborón megarestálván, visszavezették az németek az lengyel határra : akkor menjen ki, mikor az Fejedelem s az több Urak az gyűlésre ! Ezekből *faciunt consequentias,* és nekem írja Gerhárd Uram : *úgy hiszi, volunt meliora adhibere media, vagy vocabimur, vagy Articulo includemur cum tempore praefixo ;* azért, ha más bizodalma nincs Fölségednek, *javallaná praeveniálni, kérne salvus conductust emberünk kiküldésire Fölséged, saltem pro audiendo.*

Ha megad mindent: nem kell több; ha nem ad, et vult chammum promissis sternere: salvabimus famam justitiae causae et conscientiam futurae profusionis sanguinis, cujus culpa redundabit in tyrannidem.

Jelentem azért ezeket, kívánságára ő Kegyelminek, én is alázatossan Fölségednek, *noha elég praecautiója volna már conscientióknak, csak módunk volna.* Máskint is, *ad supplicandum* meglehet, de csak *ad audiendum*, annyival is inkább *ad agendum aliquid in dieta*, nem kell odamenni, — mert visszacsapják, mint Desöt. Másik az, hogy az dolognál is nehezebb kérdés: *kit küldene, ha akarna is Fölséged? privato vagy communi nostrum nomine? cum, vel sine conferentia?* Ha híjának: *utat nyitna ezekben forma, qua vocaremur; de, még hivatlan kéredzünk, — elmúlik az gyűlés.*

Emlékezem írására Fölségednek, hogy volt már ezelőtt Fölségednek ezekre reflexiója, s úgy hiszem, váloszoltam is alázatossan. Azt csak elhiszem, *cum consensu Dominorum írta Gerhart Uram: azért én sem akartam terjeszkednem valószomban, hanem, hogy ezen reflexióit megírom Fölségednek, és hogy még semmi nincs tudtomra, mit akar az császár vagy az gyűlés?* — ha hozzám gyün, többet beszélek ő Kegyelmeivel. Látom ugyan magam is — az mint írja Fölséged is, — *nehéz az Urakat bízgatni is, nem is, és mennél nagyobbak az praecautiók: annál nehezebb.* Én magamról azt tartom: valamihez *in conscientia magam bízhatok, — bízathatok mást is.* Nemo de eventu rerum rationem reddere tenetur; institutio et consilium rationis nostrae, eventus fortunae est. — Végre, *ha mi egyedül Istenben bízunk: de conscientia est arra inducálni mást is, kit mi jónak látunk. Qui non habet donum martirii: per hoc non absolvitur. Ki tudja, mi jó végre conserválta Isten ökö, quasi electos ad opus. Ha látják, hogy Fölséged mindaddig nem hagy el bennünket, még lehet, maga fogyatkozásával is: nem vethet ezután senki Fölségedre; hiszem, lám, habent liberum arbitrium, sed non debet accedere occasio vel addi motivum recedendi. Dominus providebit!*

Forgács Úrnak vettem én is különböző leveleit, kirúl nem rég emlékeztem is alázatos levelemben Fölségednek. — Megírtam azt is alázatossan, hogy *Fiervil már elment Ilyvó-*

ba, ott van most is szabadon, megküldöm neki az levelet; talám már order nélkül nem is megyen.

Viski írja Skólyárúl: igen járnak hozzá az szegény kurucz tisztek, ki két-, ki több ezerrel bíztatja, ő is magát. Félnek az Imperiumtól.*) Károli orderi már kimentek.

Továbbá nem terjesztem alkalmatlan írásomat, hanem végzem alázatos köszönötömmel, hogy Fölséged mostani leveleben is szokott kegyelmességének ajánlásával vigasztalni méltóztatik; úgy is jó, si errores calami gratiosus Serenitatis Vestrae affectus in meliorem interpretari partem dignabitur, non debet unquam extra vinculum sincerissimae intentionis meae reputari, mert mint Istenemmel, oly igazán beszéllek Fölségeddel.

Mint hogy pedig úgy iránzom, ezen levelem az ünnepekben fog udvarlani Fölségednek: azért alázatos üdvözléssel kívánom szívessen, ut qui passus est pro nobis, auferat passiones nostras gloriose resurgendo, ut et spes nostra, locuta in Sanctissima ejus Divinitatis virtute, resurgat cum gloria gentis nostrae, — amen! Én pedig lehessek mindenkor Fölségednek érdemes szolgálja, és szokott kegyelmességében Fölségednek helyheztetve; az ki vagyok s leszek is holtig

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

Az feleségem is alázatos üdvözlő Fölségedet mint igen alázatos szolgálja, és köszöni alázatos előre is hírit az csokoládinak.

(Eredeti, egy és háromnegyed íven, negyedréiben, s. k., nagy részt titkos jegyekkel írva.)

11.

Brezany, 26. Martij 1712.

Fölséges Uram!

Jóllehet ezelfütti alázatos levelemben is üdvözlöttem Fölségedet: de jelenvaló léte az szent ünnepeknek ébreszti kötelességemet; kívánom azért újjonnan is tökéletes kötelessé-

*) Hogy t. i. a magyar hadakat a német birodalomba fogják kivinni.

gentül, hogy Isten sokszor engedjen érni ilyen szent napokat méltóságának helybenállásával s minden kilső, belső galibáknak eltávozásával, szegény nemzetünk boldogulásával, s nekünk is — kik Fölséged boldogulásából várjuk vigasztalásunkot, — csöndes nyugalomával; s úgy engedje Isten, hogy az kiknek Fölséged most óhajtva keresi kedveket: azok várjanak kedvétől Fölségednek, kit csak az diu disputata dignitas is, olasz pap apámként, könnyen vihetne véghez.

Megvigasztaltattam mostani levelivel Fölségednek, kiből az francia királynak halott híreiből való föltámodását olvasom; nem is javallom, hogy hamar meghaljon kordélyra, mert oda tanálják felejtetni, s nem jó lesz. Ha már él: csak élne nekünk is! Bárcsak még egy kevéssé feküdt volna halva az híre, — még is, meglátta volna: ki mint készül az kis király ellen, s jobban provideálhatott volna; mert csak elhiszem, nem csak nekem indított vala okoskodást. Csak szánom fáradságomat ez elmúlt levellem írásában feltett elmélkedésemben; igazán, álom az világ, — már most csak álmodtam mindazokat, egyszer felébredek, — hát él a király! Talám feltámad még az *pensiónak cambiumja is, csak alszik most, és elmúlik félelmünk; mert midőn Fölséged fél: én akkor rettegek, mivel ha Fölségednek kevés lesz, — nekem semmi, quia pauperes facti sumus nimis.*

Assecurálom Fölségedet, hogy igen *igyekezem Pápai elindításában. Már azon Leo, az kirül írtam vala, ígérte, hogy eligazítja.* Legnagyobb okom van nékem abban igyekeznem, kiből ha lehetne mód, egy órával előbb. Kérdeztem *Henter*-t, *akarta-e vinni?* Csudálkozik még kérdésesen is, mert *Way* és *Krucsay* Uraimékon kívül még jelentést sem tett másnak, szó sem volt felőle: hanem valami hiábavaló szóváltás esett volt *Pápai és Vai között, Henterre is volt valami harag, hinc ortae meditationes.*

Förgács Uramnak micsuda híreket méltóztatott Fölséged írnia? nem tudom, mert nékem csak azt írja: most van embere Fölségedhez, s elhiszem, megírta Fölségednek, hogy *Károli cataloniai expeditiójátúl irtóztván, sokan insinualták nekik magokat, hogy begyűnnek inkább; azért azt kérdi: mit csináljunk velük?* Kire nem tudtam, hanem csak azt válaszolnom:

ha kevesen gyűnnek, közinkbe olvadnak az hóval, ha sokan, — késírjük vissza! Az ugyan csak való, hogy mind Viskitül s mind másnonnan is hasonló híreim vannak. Megtanít az üdű, majd ha kinyílik, s talám elhozza Isten Warsavára Fölségedet, az kit ha megtudhatok, örömost udvarlanék ott Fölségednek; talám ugyan el is küldöm oda előre emberemet vígyázóban az czár jövetelire is. Magam ugyan nem távozom ok nélkül innen a szélekrül, negociatiómra nézve. Most ismíg kezdett az királ indulásának erednyi híre.

Alázatossan kérem Fölségedet, ha lehetne fiamról emlékezni Fölségednek; még el nem múlatja napjait az tanúláshoz: hadd tapasztalná abban is kegyelmességét Fölségednek. Azon gondolkodom, hogy majd *huszonhárom esztendőre sem tudja, hogy nem gyermek, s majd csak az nyavolyáját, s nem az hasznát tanulja az francziának.* Magam is írtam már neki, hogy Danckán is megtanúlhatta volna eddig az franczia szót, kit ha Fölséged parancsolna neki, inkább el nem merné múlatni, — megszolgálnám magam is alázatossan Fölségednek; kit velem, s magamot vele ajánlok alázatossan az Fölséged kegyelmességébe, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., részenként titkos jegyekkel. A levél hátán, — mely egy csomag 1712-iki Bercsényi-levélnek szolgált borítékául, — a Rákóczi fejedelem archivumát rendezett Beniczky Gáspár udvari belseititkár kezeírásával följegyezve ez áll: »Litterae Illustrissimi Comitis Nicolai Bercsényi. Mense Martio, Aprili, Majo, Junio, Julio, Augusto scriptae, 1712.«)

12.

Ilywóban, 6. Aprilis 1712.

Fölséges Uram!

Úgy látom, Fölséges Uram, csak exponáltatva vagyunk mi itt az fatalitásnak; mert addig bizakodtunk, hogy ugyan csak itt ére bennünköt Kiowszki lármája. Ma egy hete igen könnyű szerrel bérugaszkodtam vala ide, gyütt vala ugyan valami volatilis híre, de nemannyira, az mint esék: mert Gru-czinski lengyel s magok kozák hadaival, minden svécus, török,

tatár nélkül általcsapván, hamar feladott Szinyatínon, az ott levő 300-ig való dragonyos melléjek állván; onnan, általköltözvén az Nyesteren, ilyenessen gyűtt Zlatnik és Podhaicsra, az ki két mérföld Brezánhoz, s ellepven Brezán környékit, engem kiszorított. Micsuda lármában és consequenter félelemben légyen az szegény feleségem Brezánban, — könnyű elgondolni; mert valami kevés lovas szorúlt ugyan belé: de ha portára küldenek is közülök, meg nem tér, az nemesség is mind bévárt. Elítélheti Fölséged, csak az magam emberei bátorzkodnak levelekkel hozzám gyünni, senki sem tudná ottbenn, miben van ittkinn az dolog? Már szombattúl fogva ott vannak helyben Podhaiecz körül, semmi kárt nem tesznek; semmiképpen intentiójokat nem tudhatni, *az russiai palatinus is nem tud semmit, ki tegnap ment Varsavára.* Az való, itt se Kiowszki, se senki más nincs, Grudzinskin kívül, — eszében sincs az királynak Benderbül mozdulása, se töröknek. *Fiervilnek gyűtt levele Benderbül: várják s híjják oda, és ott rosz statuban vannak; pínzt kér Kiowski az francziátúl, külömben semmire sem mehet, — maga iratja Fiervilnek.*

Ez semmi derék dolog nem lehet; de elég derék nekem, ilyen bajra, szorúlásra jutván feleségem mindenemmel. Tegnapelőtt szökött bé Grudzinski inassa Brezánban, az mondta: Litvániában igyekeznek, az hol 15,000 ember várja készszen Sapia és Visnyowiczkiel. De hiszem, Visnyowiczki Mihál Bártfán van, Sapia tudja hol? Nem hihető! Ma confirmálta ezt Chorondzi koronni is mint bizonyost. Az winogrodi potarosta most hozá hírit, hogy ez éjjel gyűtt Brezánbül levele Leimintúl, hogy Marianpol felé tértek volna vissza, az Respublica hadai ellen; az való, hogy Kalinowszki, Casnoff magyar szélek felé Kaleszihez nyomúltak vala, most gyülekeznek hozájok az többi és ma Rohatínnál lesznek s azok is Marianpol felé igyekeztek; elválík, ha egymáshoz mentek-é, vagy egymásra? Igen félnek sokan: csak az tiszték ne maradjanak magok, az penig ex occasione, — mert inkább hiszem, csak az gyűlésbontás volt intentiójok, az minthogy az ellen publicálnak manifestumokat.

Nekem valóban nehéz dolgom, mert nem tudok merre kapni Brezánban; már is suspiciót vettek vala kijövetelemre;

máskint is, *Benderből írják Fiervilnek : igen rossz szók vannak ott felülünk ; már pedig Pápai indulóban volt, megrekedt, de csak eliktatom most, Ruski által, ki hagyott rendelést még Fiervilről is, ha mehet.*

Way Uram is bégyütt volt tanácsra ; nem tudtam jobbat, hanem, hogy Zulkwára menjen, hová maga ment ma, ha ott nem : az Fejedelemasszony mellett mint udvara békivel maradhatnak, gondolom, — csakhogy ezen póstán se Krucsainak, se nekem nem érkezett semmi, az nagy bajok ; én ugyan elgondolom okát : de azzal nem segíthetjük az dolgot. Már el kell itt várnom, merre fordul ezen dolog ? és ha bémehetek-e Brezánban, vagy hátrább kell nekem is bujkálnom ? Mert ez, ha hamar nem múlik, nagyra terjedő dolog is lehet.

Ez elmúlt póstán vött, 19. írott méltóságos levelire Fölségednek hogy most úgy nem váloszolhatok, mint parancsolja Fölséged, alázatosan követem Fölségedet ; mert jóllehet látom, *extremitásokról ír onnan is Fölséged : de most ezen jelenvaló extremitás fogta el eszemet ; mert ha neutralistához csapom magamot, ott sem lehetek securus boszújátúl Kiovszskinak. Brezánba szorulóknak is feleségemmel veszélyes, csak oda bíznom sem lehet. Ha Isten most megszabadít ezen galibátúl : én is közelétek inkább Fölségedhez ; ha bujdosom, legalább ne rettegjen bujdosásom ! Most azért végzem alázatosan leveletem Fölséged kegyelmességében való ajánlásommal, és maradok Fölségednek*

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Háromnegyedív, aranyvágatú, negyedréti levélpapírra írt eredeti levél, sajátkezű, részenként titkos jegyekben.)

13.

Ilywó, 9. Aprilis 1712.

Fölséges Uram !

Az elmúlt póstán itt levő confusióinkot rövideden megírtam alázatosan Fölségednek. Most már Isten kegyelméből respirálván, post rem felicissime peractam meg lehet historiáznom.

Elsőben kezdették az kémek és közhírek rettenetes ké-

születtel való indulásokat hirdetni, sok törökkel, tatárral, jancsárral, szekerekkel, — egy szóval Stambulon kívül minden-nel; kinek is, mennél nagyobb volt, annál kevesebbet hittem, s azért is, hogy csak akkor indult az ünnepekben az hír. De mindgyárst nyomában az hírnek compareált Grudzinszki Szinyatinnál, Kalinowszki, Kaznoff csuportoztak; de nem kellett több az már praeoccupált hírekhez, csak: *Hic est! Wnogi*, mindgyárst az magyar szélek felé fartoltak. Volt 300 dragonyos Szinyatínban: azok is fidelissime megadták magokat. Azzal Szinyatintúl senki utánnok sem nézett Kalinowszkiék-nak; igyenessen Niezviszcsánál az Nyeszter vizihez gyűttek Grudzinskiék, és ott költözni kezdetek. Ott is volt valami 200 dragonyos az passuson, — azok kapták az brezáni utat, citissime vitték magokkal az hírt; ott olyan hirtelen lármájok lett, hogy az szegény feleségemet csak az ágyúlövés ébresztette hajnalban s ieszttette az lárma, mintha már ostromlanák.

Senki níznyi sem merte: hol s ki van utánnok? hanem az magam emberei mentek, álmélkodásokra az lengyelekne k és két-három katonácska leveleket hordani ide, s úgy tápláltam itt hírekkel őket. Látván, senki sincs: kiküldtek vagy két portát, de mint Nőé hollói, odamaradtak; végre megtért egyik portácska, az meghozta: látta, bészállottak Podhaiczra; kettőt lőttek Brezánban, s bézárták magokat, csak az én karabályosim jártak erre, de csak níztek amarra. Elítélheti Föl-séged, hatod napig megbuktak így Brezánban, zsidókat jártattak Podhaiczra, ha ott vannak-é még? s mindennap várták magokra, — nem győztem innen bízdatni őket. Az commendant jó ember, de semmit sem tud, csak francziáúl, csak futottlótott: che diabel? s neki is az többihez kellett lenni hasonló-nak, éjjel-nappal az bástyákon az néppel. Kamienszki volt benne egynehány choróngwa wolocho, — *trudno moszcz Panie!*

Én itt az sok hírben semmit sem tudtam hinni, mert *Fiervilnek gyűtt írásbúl láttam, hogy odahíjják; Miller kéreti, ha csak in parte is tudúsítsa commissiójárúl, még mehet. Kiowski pénzt kér az francziátúl, cum declaratione: máskínt semmire sem mehet. Az török békessíget bizontalannak írják magok közül titkon, tabakot mit kérnek, — mégis higgyem, az kirdlyt várják?!* . . . Est impossibile! Elég az, hogy ők Pod-

haicz és Tarnopoly között az Strip vize mellékét elfogták falukra, városokra szállottak, optime libenter abrakoltak hatod egész napig, senkit sem bántottak, hanem valamely Forbachtokon lévő chorongwákat eltakartak, kik között az referendáriusé volt nevezetesebb.

Brezán alá nem is csapott senki, hanem 50 – 60 lóval el-sétáltak az pobratínákhoz, (mert mind bévárta az nemesség) jól ettek-ittak, s visszamentek statiójokra. Volt végre az olyan vendégsége által az híre, hogy az királt (XII. Károlyt) és Kiowszkit várják, s mindgyárst mennek Litvániára. Még hozzátették azt is, hogy Oczakownál költözik az király törökkel-tárral, ezek petekérolják.

Elég az, hogy hatod napra szép csendessen, cum commoditate megindultak, elsőben az kik előre Tarnopolyon voltak, tegnapelűttismég az kik Podhaicsen s a tájon, egymásután ilyenessen Volínia szélén Zbaraz és Brod felé Litvániának, az honnan valami Crispín nem rég ment vala Benderben, és annak szavára indultak conjunctiójára az litvániai hadnak; penig-hogy elmentek Brezán körül, — nem nézek én is utánnok!

Már most Kalinowszki, Blandowszki, s még más valami -szki regimentais uraimék megegyezvén Generál Cassnoff urammal Rohatín táíkán, onnan pro securitate ide Ilywóban akartak ma bészállani, hogy megbátorodjanak az városiak; még is, megtartózkodtak egy mérföldnre innen széllyel, mert látják, hogy már nem érhetik. Most már némellyek az királt s Kyovszkit vélek lenni mondják, némellyek Benderben; készülnek most másfelé, némellyek pedig, hogy svécusokkal együtt még visszavárja őket az király maga eleiben, minthogy már az muszka nem egyelélheti magát közikben, ha egyeléli: az törököt ingerli, és hogy Danszka felé gyünne ki az svécus Pomerániából, s ki az tengeren hozza Danszkáig, s kiki álmodik már valami hirecskét.

Ezek mind így lévén, én is megyek Brezánban; csak el-hiszem, könnyen kicsalom onnan feleségemet, mert valóban megvetették vala szegénnek az iedjtét; csakhogy nem tudom még, hová?

Azalatt én is ezen alkalmatosság alatt, az russiai pala-tínus által, ma elindítja útját Pápai; hiszem istent, jól elme-

het most, mert nyilván minden út, az *passus*. Nekem is használt most az barátsága Ruskinak : mégis, az ménesem is megmaradt kéretlen, s nem is tudtam, ki által ? s maga sem, hanem *ex motu proprio* kezére vette egy barátja. Már elment az Úr Var-savára, az Asszon itt maradt, az igazítja Pápaít. Úgy látom mindazonáltal, hogy ezen litvániai *expeditio* változtatja el az nego-ciatiót ; mert vagy nagy dolog, vagy nagy *desperatio*, talám hogy könnyebben mehessen az király másfelé. Máskint azt is csudál-lom, hogy meg nem tért az váloszommal bément embere Ruski-nak ; azon dologban ugyan maga is az Ruski bőven írt Rennek és Ren — az mint nekem írja, — megküldte az udvarhoz, kit igen akarok, mert *confirmáltatik* azzal mind akaratja az ki-rálnak, mind pedig nekem is írásom, mert rólam is emlékezett s ha úgy írt, az mint mondja, jól van. Egyébaránt Ren sem *reprobálja* írását, az én leveletem is elküldte Golovkínnak.

Tegnap ment 30 lóval ezen által Kiowiábúl valami muszka commissarius, az beszílli : bizonyos az békesség, és Mendzikow megyen Riga felül Danczka és Pomerániában ha-dakkal, Kiowiábúl pedig már megindúlt Galicsín 4000 ember-rel, feles munitióval, és Rhen is hogy Pomerániára megyen, mert megvan az békesség ; az czár pedig 8 mérföldnire lesz valahol Warsavátúl az gyűlés alatt. Talám azért nincs válo-szom Golowkintúl ? Ki tudja, még mire fakadnak az dolgok !

Az franczia királyság megmenekedett az minorenniség-től, az mint írják az gazeták. *Recurrálnak* most az én villám-lásim az spanyol királyról, az mellyeket első hírire az halálok-nak írtam vala alázatossan Fölségednek. Talám csak azt várja az király, hogy Beri is meghaljon, — mindgyárst meghal maga is az király utánna, azután *Carolus*, úgy lehet : *Gallo Romam, et sic per mortem Caroli parvi, exurget imago Caroli magni in Philippo*. No most Drabeczus, viseld magad, mert majd ha-zugságban maradsz !

Jöllehet, Fölséges Uram, még nincs ideje az póstának : de mivel Brezánban megyek, most előre készítem ezen levele-met az póstához alázatossan, melylyel Fölséged kegyelmességé-ben ajánlom magamot, és maradok.

Fölségednek

alázatos hív szolgálja
G. B. Miklós m. k.

P. S. Most már békivel maradt udvara is Fölségednek új lármáig. Forgács Uram levelét s Fölséged válaszsát communicálta velem Way Uram, igen apropro, content lehet ő Kegyelme is vele.

K ü l ö n n e g y e d í v e n :

P. S. Fölséges Uram!

Most veszem Way Uram levelét; nem győzi dicsírni, mi csuda készséggel és promptitudoval *resolválta Constantinus* (Sobieski) *gondviseléseket*; nekem *oly humanitással ad választ, hogy igen*. Ha nem vétek Fölségednek véle: talám jó volna, ha Fölséged *megköszönné*, — *hiszem diákul írva talám tolláltatnék azon differentiás terminus*; mert lám, még *Vai Uramot is nagyon böcsülte*, — *megadja titulussát Fölségednek is*.

Ut-ut sit, Fölséges Uram, de alighanem most kezdődik itt az új comoedia, mert *senkit sem bántva, nagy sértő terminusokkal írott protestatiót publicálnak az Augustus és gyűlés ellen, sub nomine exulantium pro libertate procerum et nobilium*; *Kiovski, Tarló, Ponyatovszki mind subscribálták, a többi is. Szárnyára kél az hernyóval még ezen féreg!*

Krucsay Uram igen rosszúl van, erővel járna, s nem lehet; úgy tetszik, szemlátomást fogy naponként, szédül, bádgyad, mint hecticus, ha hertelen nyavolya éri. Hogy Fölséged dolgai indisposite itt ne maradnának: jó volna Fölségednek reflexiót tenni valami coadjutorrúl melléje ő Kegyelmének. Kit aláza-tossan tudtára adni Fölségednek szükségesnek ítélttem.

(Eredeti, egy és egynegyed íven, negyedréttben, s. k., nagyrészt titkos jegyekkel.)

14.

B r e z a n ý , 16. Aprilis 1712.

Fölséges Uram!

Nem egy gondolkodást okoz, hogy már harmadik póstán sem nekem, sem Krucsay Uramnak semmi levele Fölségednek nem érkezett; biztatom mindazáltal mégis az következő póstával magamot.

Azalatt alázatos kötelességemnek elégtételire, udvarló levelemmel adom alázatosán ittvaló, még is tartó -olármásk

dásunkot tudtára Fölségednek, hogy Grudzinskinek távozásával már az svéciai király indulásának kezd híre futamodni, de még semmi formalitása nem constálhat, egyedül, hogy valamely svécus Óberster neve alatt — kit Szinyatín tájárúl datál, valamely currenst, — parancsolja tegnapra, ad 15. Aprilis Marianpolra valami proviantnak limitatió szerént szállítást ex terra Haliciensis; az mint is ez elmúlt hétfői halicsi gyűlésből — úgy mondják — követek is mentek oda pro diminutione limitati. Én ugyan bízhatnám azzal magamot, hogy az csak figmentum, azért, hogy Grudzinski békivel szedhesse inkább az contributiót; kirúl jöllehet minapi levelemben Ilywóruól azt irtam vala, hogy Litvániának ment: de nem oda, hanem igyenessen Satanowra fordúlt, az hol, mivel nem égetnek, fenyegetéssel szedi az contributiót az Úr (Sieniawski hg.) jószágin. Maga Satanow két nap oltalmazta magát, azután alkuba eredett, 20,000 lengyel forintot és 20 vég posztót megadott, s még annyiért két zsidó és két körösztn városit adtak zálogúl, s az elmúlt kedden vagy szerdán onnan Medzibuz felé elindultak. Már azúlta egynehány nyelvet hoztak: de 5000 embernél senki többnek, több mondja kevesebbnek ökö, és Medzibuzból visszamenő szándékjokat mondják, de merre? nem tudják. Azért talám gyanítható, hogy az marianpoli élést inkább nekik, mintsem az királynak készítik; mert az mint értem, Marianpol oly helyen van: már Szinyatínt száz kozákkal praesidiáltatván Kiowszki, mindenkor hátok in securo lehet Moldvátúl. S igen csúfosnak látszanék is nekem most indulása az királynak, noha csak ma is hozták már Szinyatínon belől ott közel való léteket az királynak Kiowszkiával.

Úgy tetszik, otthon vagyok, mikor ezen ittvaló confusiókot considerálok; mert máskínt leírnom nem is szükséges, csak, hogy az hadak még annál is kevesebbet tesznek, mint nálunk, mert csak zsidó-hír után hajárnak. Most Ilywónál voltak, mikor itt járt Grudzinski; mikor Satanowra ment, — ezek Zloczow felé vonyódtak; ismég most Tarnopolyhoz másztak, mikor amaz Mendzibúzt bűzli. Nem is csuda, mert noha Kalinowszki Sztraznik Polni 30, Blendowszki 30, Dombsky 22, Krosznowszki 12, öszvességgel 94. zászlóval valának: de absolute nem akarván harczolni vagy ellenek agálni, fizetet-

lenségeket okozván, eloszlottak, annyira, hogy mind is *másfél ezer lengyel alig van*, — Generál-Major Cassenoff van talám 800 dragonyossal, vagy ha több is; senki semmit itt egyebet az nemesség közül nem cselekszik, hanem az mit házámban cselekedni kellene az nemességnek, ha Isten kivinne bennünköt. Érthette pedig eddig Fölséged, micsuda acclamációk vannak az auxiliaris hadak ellen Varsaván az gyűlésben, kik mind világossan kimutatják: nem kell ide se török, se tatár, — csak az muszka ne akadályozza, magokban is felzúdólnak, csak legyen ki mellé; noha, azt hiszem, inkább passive mintsem active fognak cselekedni.

Miben legyenek az törökországi dolgok? semmit sem érthetek fundamentálist, annál egyebet, mint utúbbi két levelemben említettem, *Fiervilnek mit írtak. Már Pápai element*, hiszem Istent, *mert nincs ellenkező hírem felőle; bizonyos ember, ott az határon lakós főember, vitte el magával.* De azt csudálom inkább: mi oka lehet, hogy *meg nem tér azon ember, ki az Ruskitúl ment bé, az váloszszal?*

Azt is közönségesen hirdetik itten, hogy az török császár már Drinápolyban volna, s odagyűlekeznék az török is; Grudzinski lovászmesterét hozták ide fogva, az mondja: az havasalföldi vajda Erdélyben szökött, és hogy az németnek is háborúja lesz az törökkel; hogy az német declarálta volna, az nem hihető, inkább talám hallott valamit, hogy az német okozta, s azt mondja, hogy oda is idén lesz háborúja az töröknek; kitelik, ha akarja.

Megvallom, Fölséges Uram, nem kis búban vagyok itt ezen confusiók között, kivált, sum in primo lapide offensionis, s az ki nagyobb baj, *nem tudhatom az svéciai királ barátságát, sem Kioviskiét; ha lenne is, elront Brezán; ha nem lesz: senki sohult meg nem oltalmaz, mert az király fia* (Sobieski Constantin hg) *se áll értem ellent. Máskint pedig, az hadak zúgólódnak igen az Úr ellen. Nem lehet semmit Brezánhoz bíznya, nem is azért gyűttem bujdosni, hogy quardizonban éljek, ide-szorúljak; mennék, — nincs hová! . . .* Ilyen extremitások között azért nem tudok mást cselekednem, hanem elsőben is az mivel kimehet, kiviszem az feleségemet és az cselédimnek részit, részit itt hagyom; az Fejedelemasszony mellett most marad-

jon az feleségem, magam pedig elfetrengek imitt-amott addig, még Pápai tudósítását vehetem az svécus iránt; ha az negociatio, (kit nem tudok mint hinnyi,) vagy más barátsága bíztat: megmaradok az krulevicznál (Constantin hg.) Mert Pápainak mind az Fejedelemasszony, mind az udvar iránt committáltam. Sőt még úgy gondolkodom, azon leszek, embert küldjön Fejedelemasszon magától, híre nélkül Fölségednek.

Ha pedig itt bizodalunk nem lehet: nincs más mód benne, Danszkára kell mennünk; elhiszem, az Fejedelemasszont sem exponálhatja itten Fölséged, kirül és az udvarról parancsoljon az Istenírt valamit Fölséged in omnem casum, mert netalán olykor történjék, hogy késő legyen kérdezni.

Íme most is, midőn ezt írom, írják az Kiowszkinak valami Kuczmann nevű helyen — egy mérföld túl Szinyatínon, — már is bizonyos létit, Pokutiából is praetendálja az élest és pínzt is; ugyan füstre hánta praetensióját lengyelessen!

Ha bizonyos lehetne ember az svécusnál: nem jó volna-i Zulkván az Fejedelemasszonnak is lenni inkább, mintsem Ilyvóban? és az udvarnak is közel füvelteni? Jobban vigyázhatnánk egymásra. Mert csak fészket verhessek, — mind jót remélnék én ez ilyen zavarból; mert igen szurkos már az mi dolgunk, mindenhez ragadni kell, valami éri, másként, az mint látom, nem is remélhetünk. Én pedig Istenemben remélnék s hiszek mindent, mind ennyi s ennél több galibák között is.

Az gyűlés majd elmúlik itt is, Pozsomban is; az czárt várták, s nincs híre, s Fölségednek penig alig várom hogy udvarolhassak. Azalatt is ajánlom Fölséged kegyelmességében magamot, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

Eredeti, egy ív, negyedréttben, aranyvágatú finom levélpapírra sajátkezűleg írva, számos részenként titkos jegyekkel.)

15.

Brezanÿ, 18. Aprilis 1712.

Fölséges Uram!

Jóllehet ezen következő póstára készített leveletem még tegnapelőtt küldtem: mindazáltal ezen occurrentiákról is kívántam alázatosan tudúsítanom Fölségedet.

Tegnap gyűtt hozzám azon Jablonovski nevű puchovnik, az ki Pápaít kísírte maga be Moldvába szerencsüssen, maga emberit adta melléje Benderig, moldvai embert is szerzett melléje az passuson lévő moldvai tisztül. Hozta Pápai levelit, — maga is mind írja ezeket. Az hirekrül írja, hogy az török császár kigyűtt Stambulból, az Ukrajnyára igyekezik, még ugyan Moldvában semmi sincs, Grudzinskit is visszavárják.

E mellett ugyan most érkezett meg azon Ruski embere, ki az negociatióban járt, még nem tudhatom, mivel? mert nem szólhattam vele, csak, hogy az török háborút bizonyosnak mondja, kit anglusok, hollandusok etiam oblata Turcis quarantia, impediálni akartak; kire az török ministerium is inclinált, hanem csak maga irritatus lévén az császár, mivel Asofot ugyan visszaadták demoliálva: de három óráni földre más erősséget erigált az muszka.

Ezt nehéz elhinni; nem is gondolom, tudhassak valóságot még most, hanem Pápai leveliből, csak baja ne lenne Benderben, mert ez is nagy haragját mondja ott ellenünk lennyi az királ és Kiovszinak; azonban Fiervilt óhajtják, — most mehetne szabadon; addig piszmog, hogy megtér az Úr, s elmúlhatja útját.

Mindezek között sincs semmi bizonyosabb az bizontalanságnál; alázatosan kérem azért Fölségedet: méltóztassék Fölséged in tempore parancsolni mind az Fejedelemasszon, mind az udvar iránt s irántam is, mert én innen, ha lehet, csak kivonyódom, az mint ezelőtti levelemben alázatosan megírtam Fölségednek. Várván azért Fölséged parancsolatjátúl, magamot Fölséged kegyelmességében ajánlom, mint

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féllv, negyedréti, aranszéli finom levélpapírra írva, s. k., jó részt chiffre-kkel.)

Brezanÿ, 23. Aprilis 1712.

Fölséges Uram!

Ezen mostani póstán sem érkezvén semmi levele Fölségednek, noha az danczkai pósta el nem maradott, kire nézve okát fel nem tanálhatom mást, hanem hogy *német factióból intercipiáltatnak Varsaván vagy Toronyán* (Thorn), *mivel tudom, hogy ment ki innen oly ember, az ki ezelütti nekem azt mondta: tudja ezen mi clavesunkot, és mondhatta az, hogy leveleinkből tanulhatni ki legjobban dolgainkot.* Míg már azért parancsolatját Fölségednek nem vehetem: nem is merek holmi particularításokról írnom.

Az mi az ittvaló dolgokat illeti: megírtam már alázatosan Fölségednek, hogy Grudzinsky megsanczoltatván Satanowt, onnan Medzibuznak ment, és Kalinowsky együtt Caznoffal, meg is erősödvén még 7 squardon és 20 zászlóval, utánnamentek, — de, lihető, elmennek előlök Moldvára, mivel az Nyesteren levő hajókat mind leszállították Mohilowhoz békivel. Portái is idejártak Satanowtól; Tomcsicsot szénnéért küldtem vala ki, — elkapták ma egy hete, egy karabílyosommal; s még csak tudva is negyednapra tudtam meg. Mondják, ugyan magok lovain vitték, s pénzeknél egyebet el nem vettek. Már Grudzinsky visszabocsátja-é? Benderben viszi-é? elválik. Most ugyan azólta megcsendesedtünk, megszűnt az híre az király jövetelinek.

Az műszkával való békességről igen különböznek az hírek, mintha Asoff visszaadásával is volnának még valamely difficultások, mellyekért táborban akar az török szállani, és fegyver alatt keresni accomodatióját azoknak, az svéciai királt is beléiktatva az tractában, ha hada Pomerániában s onnan ide Lengyelországra erőt nem vehet. Ezek csak köz-beszídek, — megmutatja az üdű Isten akaratját; s azért is Istentől s üdűtől várva, ajánlom Fölséged kegyelmességében magamot, s maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti ; mint a megelőző levél.)

17.

Brezan ŷ, 30. Aprilis 1712.

Fölséges Uram!

Csakugyan mostani póstán sem vígasztaltathattunk meg Fölséged írásával, kinek okát fel sem tanálhatjuk; mert ha intercipiáltatott volna is valamely, — talám nem mindenik. Azért alázatossan kérem Fölségedet: ne legyünk ily megvetett szolgálai Fölségednek; ha kétséges az pósta, *hiszem van Besenvaldnek communicatiója Ilyvóra, vagy más kalmárnak accludáltathatná, nem az póstának, vagy Maronnak, noha Fiervil is még ott van.*

Innen most semmi notabilis újságot nem írhatok. Grudzinski megszaglotta Medzibuzot, Bár felé ment, az Respublica hadai lassan sietnek utánna. Már vége lévén az warsavai gyűlésnek, nemsokára várják vissza az urakot Ilywóra; talám megújúlhatnak az dispositiók is.

Magyarországról még, se másonnan semmi hírem sem érkezett; de hiszem, mi minden jót Fölségedtől váránk. Kinek is kegyelmességében alázatossan ajánlván magomot, maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, mint a megelőzők).

18.

Brezan ŷ, 8. Ma ŷ. 1712.

Fölséges Uram!

Már majd két héttől fogva óhajtvá várván méltóságos levelét Fölségednek, sok haszontalan gondolkodásim után Isten megvígasztalt ez elmúlt póstán: mert egyszersmind veszem de dato 2, 8, 16, és 23. Aprilis költ leveleit Fölségednek.

Istennek hála, hogy egészsége Fölségednek megtért, kit Isten tartson tovább is szent áldásának bővségével! Azt is alázatossan köszönöm, hogy utolsó leveliben szánakodik Fölséged

lármáskodó galibámon, kitű. ugyan most egyszer Isten megmentett; mert az mint már ezelőtt is megírtam, Grudzinski Satanowa felé fordulván, ott exactióit végezvén, lement vala Medzibuz felé, 12 nap enyelgett őt, de nem bírhatta meg, hanem az környékét nem hadta nyáloztatlan; s mivel Kalinowski, ámbár ráklábon, de ugyan nyomúldogált feléje: nem mert múlatni, hanem igyenessen Mohilowhoz ment az Nyester mellé, s ott költözött Moldvában, az költözésben érték őket, és az kiket innen szoríthattak, kit az víznek, kit az pusztának hajtották; feles veszett — mondják, — rabot 80-at hoznak, s már meg is tért Kalinowsky. Azalatt minap valamely Zagwuisy holmi még Moldvában maradt egynehány száz holtával kiindult vala utánnok az többinek: de azok is már megtorpadtak Szinyatin körül; talám azok már nem fognak késni ideki.

Kiowski az királylyal még is Benderben vannak, sőt most erősebben kezdik közhírül is hinni, mint eddig, az töröknek békességét az muszkával, noha az ellenkező igyekezetők ellenkezőt hisznek.

Az én Tomcsicsomról semmi hírem, kit megírtam vala Fölségednek, hogy elkapták; ha azt elbocsátták volna, talám többet érthettünk volna tőlök.

Ezután ismét új galibám volt: mert hiteles helyről s probabilis circumstantiákkal adták értésemre cum admonitione, hogy bizonyos *Óberster van az svéciai királtúl positíve arra küldetve, ki 400-ad magával azért lappang, hogy engem kézre kerítsen, azért, hogy sok pénzemre nézve megsarcoltathassanak.*

Nevetséges dolog ez, noha *Stadniczki példájával* erősítik lehetőségét. — Igazán, igen megcsalná magát, de bizony engem is, mert az *negociatiómnak rossz útja volna ez.* Már ugyan megírtam alázatossan Fölségednek, hogy *elment Pápai, de semmit sem érthettem; bizonyos ember ment vele, az ki megtér Benderből.* Azalatt penig *Brodiczki megtért, az ki azelőtt hozta, most is, resolútióját az királynak, hogy ne késsem az dologgal, ha van documentumom, non obstante bello Turcico; kirül Fiervilnek ollyat írtak onnan, hogy nincs bizodalnok egyéb, késérőnél.* És így ezek is jó consequentiára

czélozó dolgok volnának, ha Pápai hasonlót írna, s annyival is nagyobb oka volna Fölségednek bizodalját vetni Pápai munkájában, mert ha készül az török, lehet részünk benne. Ugyanis nagy impraecautio volna az muszkának Pomerániában menni, ha nem volna securus itten. Azt elhiszem, Lengyelországgal nem gondol az czár, ha úgy keverednék is össze, mint az csik az fazékban. Viski írja, hogy az németek is igen hirdetik az törököt. Már elmúlt Martius, — docebit Julius !

Az igen jól esett, hogy újabb *projectummal* segíteni kívánja Fölséged az *ocasiót az ultrectumi tracta bizontalanságában* ; de Fölségednek magának most *párisi útjában lehet-e több jó, mint nem jó* ? én nem tudom ; mert, ha több okát elhagyom is, úgy tetszik nékem : ha hasznunkot akarja venni az francia, azon üdít is kárlani fogja, kit útozva töltene Fölséged. S úgy gondolom, hogy Fölséged azt *pro emethico et remedio privato et extremitatis tartja*, kivel egyedül az *pensióhoz bízhatik jobban Fölséged*, mert úgy köz ügyünknek egy *condolentia* lesz ott vége ; mert *ocasiót segít, de új dolgot nem kezd az francia, kívált úgy, hogy onnan eredjen tőle*.

Ha az czár érkezésivel Fölséged szemben lenne véle : csekély ítéletem szerint *elsőben Golovkinnál és más minis-tereikhez kellene* Fölségednek menni, és azokkal előbb, azután magával jó csak *occasionaliter* formában szóllani, csak három dologról, 1-mo. Az *ultrecti tracta bizontalanságára nézve* hihető, az francia is kívánni fogja barátságát ; már az törökkel is békülve, mit akar, hogy Fölséged elméje szerint *oltasson* ? 2-do. *Objectum* lesz az *svécus* ; azért nekem mit *parancsolt Fölséged*, és hogy már *mennyire mentem az negociatióban* ; sőt talám Golowkinnak írott levelem páriája készszen lehetne, ha *casu quo* mondaná : nem vette. De Pápaít nevezni nem jó, mert *notatus* elüttök. 3-tio. Hogy Fölséged *eddig is dispositiójátul várt*, mi *penig Muskába is bémentünk volna*, ha *quártélt adtak volna* ; tovább mit akar velünk ? Bizony, Fölséges Uram, in his casibus, ha nem lehet *ajándékkal* : egy kis *hizelkedő ajánlással Golovkinnál talám remíntelen jóra is kaphatnánk* ; mert hiszem, lám az francia is még csak harkos (így) *fundust sem mutatott, más pedig senki semmit*.

Arrúl pedig assecurálom Fölségedet, hogy nem az én inductiómból: de magok indulatjából *mind Vai s mind az több uraknak inkább volt kedvek bizonyos elődisre bémenni, mintsem hazánkba ad theatrum vel miserias morte graviores.*

Elűttem az képe, Fölséges Uram, mostani resolútióját vévén Fölségednek Way Uram és az udvar és kiváltképpen az szegín Urak megtudván, micsuda keserűségbe esnek; mert egészen Fölségednek is végső desperatióját fogják hinni. Azok pedig, az mint utolsó leveleikben írták, sem várnak, sem vágnak az pozsoni diaetátul.

Megvallom, nagy csudámra vagyok, hogy az magyar motusoknak megindulatját írja az franczia az követnek: azonban Fölségednek ennyire hallad pénz; valljon, inkább nem vehetett-e valamit eszibe Besenvald, hogy Fölséged tapogattja már az császár gratiáját is? Mert lehet Bécsben is, lehet Fölséged mellett is embere, — fűjt is már itt olyan szellő. Adja Isten, hogy végtére abban is meg ne csalatkozzék Fölséged, mert *quem non formidant, non considerant.* Ha pedig vagy török vagy más okból félnek: bízhatunk ahhoz mi.

Engem ugyan fenyegetnek azzal, hogy ha Fölséged dolga accomodáltatik is, enyém sohasem; de azon én nem törődöm: mert tudom, hogy Fölséged megösmérte az én igaz lelkemet s tökéletességemet, és hogy *Deus et fata nos conjunxerunt* — nem hadna úgy is Fölséged vesztibe csak magamot! Csak megvallom mindazáltal, most is többet tartok Divina favente clementia Drabeciusról, mintsem az gyűlésről.

Már ugyan örömöst megvárnám itt in hoc statu Pápai levelit: haugyan negociálnom kell-e, vagy félnem az svécustúl? Azután csak béhúnt szemmel is elindúlok egy felé, messzi, ha félek, — ha nem félek, nem messzi.

Elgondolom, Flemmingnek azt adta Fölséged valószínű: vigye hát effectusba jó tanácsát az királ (August). Még talám az czárnak sem ártana ex re enascenda olyat szállani, legalább esset species securitatis et futurae; megfiadzik pedig addig Drabetius Pápai által.

Laczkó iránt alázatosan köszönöm Fölséged kegyelmességét; tudtam jól, nem ok nélkül késik, s méltó consideratiói vannak iránta Fölségednek, — csak már ne töltené ott

ideit hiában ad imperfectam maturitatem. Írtam ugyan most is egy kis leczkét neki in charitate paterna; de azon kérném alázatossan Fölségedet, hogy akaratja ellen is parancsolná meg Fölséged neki: mit tanuljon? és méltóztatnék Fölséged, ha csak az obvie való dolgokban s complementumokban applicálni, hogy azzal bátorzkodnék s egyszersmind putaret sibi aliquid incumbere. Mert ugyanis, ezután is Fölségednek köszönheti inkább, ha mi lesz, s recognoscálhatja mindenkor atyáskodó kegyelmességét Fölségednek. Írtam most azt is neki, hogy ha az czár közelét: kérje Fölségedet, mehesse oda ő is, és particulariter is udvaroljon az ministereknek is, — hadd jussak róla eszekben magam is! Elhiszem, Fölséged Mydzikót sem praetereálta, minekelülte bumbázva menjen Danczkára.

Azt nem tudom, miként kell érteni, hogy az svécus írt volna az czárnak; itt azt hallom: az czár küldött punctumokot az királynak, azon haragszik. Azt tartom, egyik oly igaz mint az másik.

Forgács Uram semmivel sem dicsekedik, hanem Fölséged írta vala nekem, hogy mind igaz hírek, valamelyeket Fölséged Forgács Uramnak írt; s minthogy még akkor nem vettem vala: Waý Uram sem communicálta vala velem Fölséged Forgács Uramnak írott levelinek mássát, azért emlékeztem vala levelemben Fölségednek. Most ugyan egyszer erőssen viseli Forgács Uram magát. Antalnak, Csákinak már semmiük sincs, — szánakodásra méltók szegények, mégis *eddig azt mondták: el nem szakadnak szegények kódúlva is Fölségedtől*, — ezután már nem tudom, az *udvar oszlásával mit fognak itélni magokról! Bárcsak Pápai városáig haladhatott volna*. Akárki mit csináljon már ezután is más, — elég az, hogy én változhatatlan és szakadhatatlan igaz kötelességgel s alázatos tökéletességgel maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedréiben, aranymetszetű fínom levélpapírra sajátkezűleg írva, részenként chiffrekkel.)

19.

Brezán ě, 16. Ma ě 1712.

Fölséges Uram !

Alázatossan vettem 30. Aprilis költ levelit Fölségednek, kiben örvendi Fölséged lármáskodásinknak megszűnésit. De még nincs vége az comoediának: mert tegnap késűn estve érkezett meg Tomcsics, kit Grudzinski tegnapelűtt bocsátott el magátúl Szinyatíntúl. Vala ugyan tegnap itten is híre ismég nagy erő jövetelinek Kiowskival, királylyal mivel: de annyira terjesztették az hírt, hogy nagysága hihetlenné tette. Most azért bizonyossabban tudhatom mind az királynak, s mind Kiowskinak Benderben való létit; hanem *üzenetibűl Grudzinskinak*, — *ki is egy szép levelivel követ, hogy késűn bocsátja szolgámot* — *) írhatom Fölségednek, hogy *most, ugyan tegnapelűtt, indűlt Grudzinski Szinyatíntúl 5 ezer válogatott lovassal, kiket igen dicsír Tomcsics, megyen igyenesen Krakó felé, hogy megegyezzen Stanislaussal, és úgy, egyezett erővel térjenek eleibe vissza az királynak (XII. Károly)* ki is azalatt mindenestűl *Szinyatínhoz fog gyűnni bizonyos késérő törökökkel*; maga nem nevezte: de mások 80 ezernek *mondják*, — de nyolcz vagy tízbűl kitelik lengyelűl, ha kihagyja az abót. Minthogy már megint confirmáltatott az muszkával való békessége az töröknek: végzettek újjonnan az király általmenetelérűl, azért is mind török s mind svécus követek fognak gyűnni. Ha általbocsátják békivel, — béki-vel mennek, senkit sem bántanak, s maga költségin viszi az király az hadát is; ha nem bocsátják, — útat csinál magának.

Ezen muszka békessége confirmatióját már tudtam ezelűtt negyed nappal, mert Generál Rhen adjutantját küldte ezzel az királyhoz Kiowiábűl, ki is ezen menvén által, betért hozzám, ösmerősöm lévén, ilyen relatiót tett, hogy ez elműlt pinteken műlt (egy) hete, úgymint 7: praesentis érkezett Stambulbűl egy officír curírja Saffirownak, ki által írja Rhen-

*) Grudzinszkyt Rákóczi tevő tábornokká, midűn a gr. Potoczky-féle lengyel-svéd hadakkal 1709—1710-ben szolgálataban állt. Innét a nyájas visszaemlékezés.

nek, hogy sok munkája által már finaliter concludáltatott a békesség: azért az szélekről az hadakat elvigye, minden hostilitást távoztasson, publicáltassa az békességet, és küldje, curirját sietve az czárhoz. Az conditiókról semmit sem emlékezik, hanem hogy az tavali tracta fundamentumán, némely conditiók accessusával, *lengyelországi dologkról valókkal lett meg*; kit titoknak tartsak, igen kért. A mellett mondta, hogy Saffirow írta: *nem volt annyi bajára maga az svécus követ, mint az franczia; hanem az anglusok és hollandusok segítették hozzá.*

Máskint éppen semmi conditió nem volt feltéve Rhennek írott leveliben, hanem szóval mondotta az officír, hogy Ukrajnyából kellett még valamit visszaadni, és hogy az svéciai királynak 3 vagy 5 ezer emberrel való általmenetelit concludálták, úgy, hogy ha az muszkát vagy Augustust impetálják, — szabad legyen ellenek támodni. Kiből én csak azt magyarázom: *nem szabad az muszkára támodni az török erővel az királynak, és szabad az svécusnak eleibe gyünni az királynak, muszkának ellenzése nélkül; mely egy böcsölletes implicita elállás Augustustól, respectu Poloniae.* Mert hiszem, az első tractának is czikkellyét ha hozzávetjük: *nemo se immisceat in res Polonicas*, — már is ilyen czélja volt az dolognak. Ez igazán Királyfia Kis Miklós: ha felveszed is megbánod, ha nem is, megbánod!

Továbbá pedig relatiója Tomcsicsnak abból áll, hogy elein keményebben szállottak véle némely tisztek, híre lévén, hogy 4000 magyart adott Főlséged Szinyawski Uramnak, és én is haddal legyek itt; de megtudván tőle: semmi sincs, — böcsülték, vendégelték, de ugyan semmiit sem adták vissza, gyalog bocsátták paraszt-lovon. *Nekem sokan jól üzentek, sőt Grudzinski is, Forgács és Antal Urat is bíztatják; Csákira haragszik Grudzinski. Jaraszlót fenyegetik, praetensiót erigálnak Főlségedtől. Vengerski itt van velek, Vai Uramnak szerzett protectiót az királtól; az mondta, hogy az regimentért haragszik igen az királ, de mit tud benne, mi van? ha tudta is, mi volt akkor? Mert nemcsak maga emberségéből bocsáttá el Tomcsicsot, hanem az királtól gyűtt ordere; magától indítottatott-i? vagy Pápai, hírit hallva, exoperálta? nem*

tudom, mert még *semmit sem vettem Pápaitul, ott sincs híre*. Merre fordul az török háború? arrúl sem hallott semmit, hanem sokszori discursusi között emlegette Grudzinski, hogy ők is megúnták már, csak békességgel kívánnák inkább, mint fegyverrel, végít dolgaiknak.

Ezekből méltóztatik Fölséged meglátni, hogy még nincs vége az comoediának. Járul pedig ehhez az is, hogy Szi-nyavskiní Asszonyom váloszszát vettem, kiben írja: tanácsot adni nem tud, mert maga is nem Danszkára, hanem za graniczu, talám Magyarországba megyen, ha mi lesz; azonban adja tudtomra, hogy Tjppolt *) igen expostulálta az Urának itt való lakásomat, és hogy jól vigyázzak magamra, s azt javallja: menjek Danczkára, de még oda is vigyázva, és *csak az ő nevezeti alatt passust ad, mint maga embere partékáira*, és podo bystwo.

Megvallom azért, Fölséges Uram, nem kis gondolkodásra való dolgok mindezek. Méltóztatik ugyan Fölséged javallani *Elbingát: de ugyancsak panaszolja egyszersmind fogvatkozását; sőt az Francziába való utat is emlegeti* Fölséged, ámbár még nem resolválta is Fölséged, s nem is javallhatja azt más, az elkerülhetetlen kintelenségnél; de, alázatossam követem Fölségedet: csaknem tartom lehetetlennek, *mint maradnánk Elbingán? Mert kódúlni sem szeretek németül*. Azt megvallom, ha bizodalmom lehetne az dolgokra nézve *az czárhoz, szeretném; de mikor az francia nem akarja barátságát*, az mint most is írja Fölséged. *Most is mit ír Sáfirov, mint volt ellene!* Nem csuda, ha más resolútiókat kell venni neki, mikor lám eleget keltette magát, s látja, nem kell, — van oka, hogy másutt kereskedjék *Urbik által*.

Elhiszem én, hogy ezek mind *ex praeventione ministrorum et ex majori fiducia in Svecum* esnek: *de legalább az czárt nem tudom, lehet-e ítélni? mikor minden ajánlása az francia barátságán fundáltatik*. Nem is lehet *ex sola amicitiae ratione* praetendálni tőle, hanem *amicitiam ex ratione qua cessante: cessat consequentia*. Gondolom ugyan, hogy azon resolúciója is, kit *Urbiknak adott, az török háborúra*

*) Osztrák követ Augustus udvaránál.

nézve esett, már pedig haugyan az császárhoz kapna török: inkább félne azon colligatiótól, mint keresné. S ha még valahogy megbékélhetnének az svécussal: elővenné az franczia is; gondolom, lesz is még szüksége reá, mert lám mondtam: Ultrektumban semmi sem lesz, a nélkül pedig mi hasznát veszi? Mert ha csak maga boszúját üzi az svécus az muszkán, — kevés haszna francziának.

Bár adta volna Isten, eddig érkezett volna az czár: mert már, rebus sic stantibus, félek rajta, most lesz macskává; volna pedig reménségem, elérkezésével legalább ezen dologban kitanúlhatná Fölséged elméit. Mert megvallom, csak nem örömost távoznám, valameddig Pápaiktól nem értenék és bizodalom lehetne még negotiatiómba. Oxircucium elűttem az egyedül bizonyosabb útunk.

Jutott most olyan reflexio is eszembe: valljon nem valami svéciai oblathiokra nézve írták-e az franczia követnek, hogy Magyarországon bizonyosan megindulnak az motusok? mint-hogy az törököt is ingerlette annyira az muszkára, — az hol, látszik, praevaleáltak mások. Hacsak az anglusról volna szó: elhinném ebből panaszszát Ultrektumban az császár követjének. De hiszem, úgy is jobb volna már: ha nem occupáltathatik az török által az muszka, békélnék; mert noha két kézzel van ember: mégis nehéz egyszersmind két felé vágni.

Gondolnám azért én: jam ex re enata, csak nem ártana Fölségednek még is reiterálni és sürgetni az francziánál ezen projectumot, qua ipsi pro futuram pacem hanc. Segéthetné igen ezen dolgot, ha akarná Besenvald s ha oly jó volna, mint elsőben dicsírte vala Fölséged; de ki tudja, még talám az pínzt is csak úgy sürgeti, mint Disalörs hajdan. Mostani pénz nélkül való szép declaratiója az francziának azt teszi, mint ha mondaná: várakozz, még szükségem lesz reád; ha lesz: pínzt is adok, ha nem lesz, — ide se gyűj!

Hogy megmutatja minden documentumát Nedeczky, elgondolható volt még Jaraszlóban; de azt gondolom, mind Urbiknak, mind hollandusoknak haragja, kirúl minap írt vala Fölséged, csak egyet teszen az, a mennyi jónkra volt nem-haragjok is. Mert csak nehéz nekem hinni erő nélkül valamit, még

csak azt is, kirúl minap írt Fölséged, *hogy innen bírhatnánk jószáginkot.*

Krucasai Uram bújában idefordult hozzám; beszílli, miszuda rettenetes lamentatióval és keserűséggel ment el az udvar; *) — csak egy sem találkozott, az ki akarta volna magát resolválni az kimenetelre, **) hanem inkább azon voltak: minden lovaikat eladják, csak gyalog is maradjanak; de Way Uram declarálta s elolvastatta levelit Fölségednek, s azon czikkelt, hogy az familiák romlását nem kívánja. Fölséged, úgy magyarázta: *maga is úgy gondolkodik magáról a Fejedelem.* És így egész kétségbeeséssel indultak szegények Zambor tájára, az honnan vesznek resolútiót magoknak, — csak már most ne akadnának belé mal a propo Grudzinski-ékba.

Way Uram *csak sír, nem vehet magának tanácsot; elítélhetni az több Urakat is! Én ugyan megírtam: ne véljék másra az költség nem lénél; de ha hiszik is, — elég az nekik, mert ha Fölséged nem remél: mihez bízassunk mi?!...* Ugyan csak meg kell az embernek magát törnyi az kintelen-séghez, *mert ha nem akarjuk is, meg kell várunk, mi véget ad Isten?* Annyival is jobb reménségünk lehet penig már, ha nem juxta praevisa is, de ugyan csak indulatjában dolgainknak; kire nézve is beszéllettem Krucsaj Urammal indulásáról parancsolatja szerint Fölségednek: de mivel Fölséged Misunára relegálja, az még sem tért meg, odajár valahová az Aszszonynyal, ha megtér, sem bízhatik hozzá már ezen immine-áló lármára nézve is; magának sincs, s kölcsön sem talál, sőt attúl fél: *ha észreveszik adóssi, portékástúl akar elmenni Ilywóbúl, — magát is megtartóztatják gyalázatra.* Másképpen is, ha mind mehetne is, hogy induljon már az zenebona, tűz közé? bizonyossan tudván az dolgokat, — lehetetlenség dolga. Másfelül penig magam is oly consideratiókkal vagyok, hogy mivel Fölséged maga is parancsolja: *ha távozom is, az Pápai correspondentiáját megtartsam, — az most is általa van rendelve, másra s lengyelre csak, nem is bízhatom.*

*) A fejedelem t. i. ekkor bocsátá szét — nehány maga mellett lévőik kivételével — udvarnépét, nemes testőrségét, stb.

**) T. i. haza, Magyarországba.

Az mi pedig nagyobb dolog ennél is: *megüzente Grudzinski, emberemet küldjem, ha az királ gyün; — ki tudja, micsuda indul Pápai által? vagy hol ragaszkodik Drabecius az királ szekerére?* In tali ingruenti et summe necessario casu egyedül csak Krucsainak vehetjük hasznát, de ha már ő is elmegy: *egészszén elhiszik az Urakis, fenthagyott rajtunk Fölséged.* Már pedig Krucsai Uram lengyel ruhában öltöztén maga s emberei, csak mint lakó maradhat, gyühet, járhat mindenütt, *ösmerös mind Kiovskival, többivel, többet szolgálhat még Fölségednek itten; hogy is volna az, hogy semmi embere nem volna itt Fölségednek?* Megvallom, Fölséges Uram, én magam tartóztattam ő Kegyelmét továbbvaló parancsolatjáig Fölségednek, mert ő Kegyelme azt is akarta: ha nem viheti is az portékát, csak maga megyen; holott nem is parancsolja Fölséged magát az portéka nélkül. Úgy gondolom, nem lesz ellenére Fölségednek.

Az particularis békeségnek portugalussal, sabaudussal — kinek vala itt is híre, — úgy az transportumnak is, kinek is 15000-búl álló listáját is láttam már, de ismét megszűnt híre. Úgy hiszem, *egészszén az transportumtól függ Grudzinski expeditiója; ha succedál, — úgy gondolkodom felőle, hogy Stanislaus succursusává válik az királ török kísézője, maga pedig az királ Silesián által megyen Saxoniába; nem lesz szabad bántani az muszkának az svécust Lengyelországban, — másutt hozzá nem fér. És így, ha nem akarja is, macska lesz.* Ha így nem: tehát maga megy az had Saxoniába, *más felül kerül az királ oda.*

Valamint lesz, valahogy lesz, de csak azt hiszem, Isten elhozta már ideit Fliskónak; valaholott, *de belíragaszkodik most Drabecius az dologba!* Adja Isten, lehessen valamely örvendetes újjúlására hazánknak is, az honnan semmit sem hallok. — Én azonban magamot s fiamot Fölséged kegyelmes-ségébe ajánlom, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, másfél íven, negyedréttű, aranyvágatú finom levélpapírra s. k. írva, nagyrészt titkos jegyekkel.)

20.

Brezány, 20. Máj 1712.

Fölséges Uram!

Tegnapelőtt vettem *Pápai levelit Benderből*, azon *vele-küldött ember által*. Se reá nem érkeztem, se szükségesnek nem láttam *sok írását új clavisbe tennem*, hanem így informálhatom alázatosan mindenekről Fölségedet.

Az vajda jó szívvel látta s promovedálta, odaérkezett 23., *Tarló* magához szállította mint lengyelt; azalatt decifrálták leveleinket. Másnap az *Kiovskival* akarván szállani, elnevezte *Tarló*, hogy nem akarja az *királ*, tudjon valamit az *dolgokban Kiovski*. Azután kezdette *exprobrálni* az *palatinus injuriáit* és az *hadak elvételit*, kit *excusált* az *muszkátul való félelemmel s mással*, és hogy okait Fölségedtől magátul is még akkor érthette *Tarló*. Kire felelte: igaz, de haragszik az *királ is*, az *palatínus is*; de jól esett, hogy *béküldtünk*, az *minthogy nem is volt szembe Millerrel*, kihez volt *credentiája*; hanem mondotta *Tarló*: fog szállani az *királylyal*, s kívánta volna tudni az *czár propositióit*, ha volnának, mondván, hogy *franczia és minden kándlja mediatióját*, most is ott van az *kirádné inuiatussa sub praetextu* az *hollandiai hajóknak Peterburgba való kereskedésirül*, — azt sem engedi az *királ*. Egyszersmind offerálja azonban az *hollandus, anglus és császár mediatióját is*, abban munkálódik az *hanoveri követ is*, de absolute *resolválta* volta az *királ*: *Peterburg és Livonia nélkül nem békílik*. De ezekre nem felelvén, reám *halasztott*.

Ismét másnap az *dolgokról* szólván, már nem emlegette azokat, hanem, hogy az *királ mint keresztín*, nem idegen az *békességtül*, csak legyen *instrumentumom és documentumom* az *czártul*, egyszersmind *deputált embere és Tarlónak salvus passusa*, kibén *habita ratione captivitatis*, kibül *kiszakadt*, legyen *securitása*: *elgyün akárhová velem szállani az szélekre*; mert úgy kívánja maga is az *király*, hogy ne legyen *sub generali nomine colligatorum ambarum partium* az *negociatio*, mondván: *Safirovnak nincs plenipotentiaja semmi*.

Én azt gondolom, hogy akkor kellett megérkezni az tö-

rök békességnék, az facilitálja, s mert még Pápai sem tudta, apparet contextu.

Arrúl is igen vizsgálták: miért megyen Stambulba? Okúl adta az abát s megesküdt: sem ellenek, sem az czár dolgában. Maga ígérte Tarló, passus s póstalovakot szerez; volt is kétszer szemben az pasával Pápai, de 15 nap alatt ígérte, meglesz válosza az portátúl, mert az a rendi, addig legyen szálláson bent az várban, s oda is ment. Azalatt ezeket megírta, és Tarló nekem írott váloszszát is accludálta, kit íme accludálok Fölségednek. *) Ebbül nem tudom, mit lehet tanulni egyebet, hanem hogy vult et non vult.

E mellett méltóztassék Fölséged megítélni, minden acclusa nélkül hozott ezen ember nekem s feleségem nevére protectiót, nyitva, Kiovski neve alatt, kirúl Pápai semmit sem ír többet, csak utúlján írja: az protectiókat viszik. Többnek kellett volna-í, vagyis többtül lenni? nem tudom; maga ezen ember azt mondja: Tarló adta neki az leveleket, az másikat pedig maga Kiovski adta kezihez, s azt üzente: klanyal (így; kinyargal?) maga is Szent-Iván tájban, s ne búsuljak, mert több emberséget mutat Szinyavskinál. De Pápaival csakugyan nem valának szemben, s Tarlót is dicsíri elsöben, azután: az is lengyel! S mintha félt volna is arestom-szellötöl, de az az pasa nem akarta, csak úgy hallotta, mintha czár emberinek mondták volna lenni. Semmi kétsége sincs már az bemenetiben, mivel azt írja: azon cancellarius most megint az portán, az ki apánk volt, az Fejedelemnek is, eleitül fogva; — tudni fogja azt Fölséged, és Kuprillit Numan passa, a ki ezelütt két esztendővel letette az vezérséget, most mufti; ilyen ember kívántatik, az mi dolgunkhoz! Kibül látom nem kis bizodalmát, s nem is ok nélkül, mert Deus et fata per media operantur.

Az mi illeti pedig már az muszkával való békességet, darabolva naponként írott levelibül úgy colimálhatom: csak 23—24. innotescált Benderben: mert még 25. kezdette írnya levelit, akkor nem tudta; 26. hallotta, és azután kétszer is, bizonyítja, Tarlóval is mint beszélt felöle? egybevetvén sum-

*) Lásd közvetlenül a jelen levél után.

máját: megvan az porta és czár között az békesség, úgy, hogy elkésíri bizonyosszámú török, az benderi pasa lesz seraskér velek, oly cautióval, hogy, ha belíkap az muszka az királba: lesz a Nyester mellett bizonyos más teljes ereje az töröknek, azonnal secundálja, De újjobban azt kívánja a királ a portától: nincsen securitása az törökök késérísiben, azért úgy capituláljon a porta: engedje meg a czár, hogy a királ hadai a szélekre jövé, azokkal és a porta hadaival mehessen országába; s úgy látszik, az lengyelek és svécusok új hadakozíshoz készülnek; az transportumot kérdezték. És így azt gondolom, még csak ezen igyekezeten indúlt most Grudzinski expeditiója, kirúl ez elmúlt póstán írtam bőven Fölségednek, Tomcsics relatiójából. Lassan másznak, még sem érték Zambort, most Strí körül járnak.

Azt sem tudom, mitül van, hogy előbb kezdett levelit csak 8. végzi; 1. volt az pasával, Tarló is akkor datál. Szóval üzente Pápai: pnteken, úgymint ma indúl Stambulba. Adja az én Istenem, úgy légyen, az mint írja, hogy jó volna, mikor az királt kísérü had az Nyestertül osztán minket kísérne haza; mert bizonyos, hogy elcsap ez idín egy felí.

Ennél, Fölséges Uram, semmi sincsen több leveliben; de hiszem, nem is lehet több, elég oka lehet remínségünk indulatjának, ha mehet az cancellarius apánk és muftiba.

Midőn az póstát készítve, ezeket írnám előre: veszem alázatossan 7. Maj költ levelit Fölségednek, s hogy már elútti levelei is Fölségednek előkerültek, megírtam már alázatossan. Igazán, magunk vagyunk, Fölséges Uram, példái, hogy mirabilis Deus in operibus suis, és mint az hab, úgy hányattatik az világon reménsége embernek. Íme, ezelútti, már igen szorongató circumstantiákban valamely remínsíget kezdínek nyújtani ezek, az mellyekről följobb írtam: szomoríta nyomban Fölségednek levele, kibül valóban éretlen, savanyú gyümölcs látszik az muszkának. Ennek az híre rossz, mert protectiójának is már csak az híre való jó, — máskint sem vélem, persequáljon.

Másik az, hogy már így lévén, mint simítsam Tarlónál az negociatiót, kit már mozgatnom is nehéz; hanem ha az császárral való colligatiója a czárnak forralná boszúját az

svécusnak a császár ellen, és azon boszúból indíttatnék compassiónkra, és az töröktől előre nyerne securitást Pápai, kire hogy lesz gondja, írja is. Ehhez most Fiervilnek bémenetele is biztat, ki is ma írja: új ordere gyűtt. Bémegyek Ilyvóba, ott vele és az Ruskival tanácskozom, azt követem, az mit jobbnak látok, talám el is küldöm Varsavára Ebeczkit Dolorukihoz; ha tovább nem javallja is: legalább tőle fogok nyelvet. Mennék, de nem bírom terhemet; más az, az ki jobban szomorít, ki tudja, érném-i már ott Fölségedet is? kivel, igazán, halálnál keservessebb volna ott életem. Úgy látom azért, ha vesztemet kell is, mint az Bertalan kígyójának, várnom: nem tudok mit tenni. Isten az mi oltalmunk egyedül és nem más!

Talám jobb gyümölcse lesz Pápai munkájának; csak-hogy, ha Fölséged elmegyén, — mi haszna lesz? mert Fölségedtől várják ratificatióját, nem tölem. Nem volna-i jobb itt reconciliáltatni Bezenvald által Fölségednek magát? körül Fiervillel is szóllok, *tanquam ex interesse Galliae*. Hiszem, ha pénzt nem adnak, securitást szerezne; jobb volna még kevés portékánkot remínség alatt vesztegetnünk, mintsem azt megtartva, remínségünköt vesztenünk. Hiszem, bizony még annak is, ha colligált a császárral a czár, a franczia oka: mert lám, kellett magát eleget. Isten tudja, mi lesz? de talám ez is jónkra lehet, mert lesz oka az svécusnak declarálni magát, s így viheti Drabeciús Bécsbe; mert már bizonyos: ha kigyühet az transportum, Saxonianak megyen. Azt hiszem, ezt értette az franczia, mikor bizonyosnak írta az magyar motust.

Azalatt feleségem is vette leánya levelit. Nem kérkednek az császárral: titkos, hallgató, mord. Az pozsoni gyűlésre igen pompás az Urak készületi, de semmit sem tudhatnak: mert ministerek sem tudják akaratját az császárnak. Károli ott van, volt audientiája: de semmi szóllása, az mint írták az gazeták. Semmi híre magyar hadak kivitelinek, hanem Károlinak két regimentet kellett volna az hollandusok számára fogadni, — az is elenyészett hírrel van már; most Lehoczky regimentét sollicitálja, azt sem adták meg. Csak, úgy látom, inter spem et metum vannak ott minden dolgai az, magyaroknak.

Már végző félben olvastam újra Fölséged levelit; látom

megvan már, az miről följebb emlékeztem az *reconciliatio* iránt az *svécussal*. Arrúl másonnan is együtt hírem, hogy *alkudt, vagy most alkusznak felőlem az Úrral, azért könnyebben hiszem; de, hogy menjek, ha akarnám is, titkon, köntösten? Idő telik abban is!*

Nincs azért, igenis, írása szerint is Fölségednek egyéb hátra, hanem, hogy Istennek oltalmában ajánljuk magunk. *Qui habitat in adjutorio Altissimi, clamabit ad me, cum ipso sum in omni tribulatione ejus.* Megtartja Isten Fölségedet is s minket is, szent nevinek tiszteletire! Kit Istentül kérve, maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Azt is teszi fel, hogy az többi közül ki ne felejtsem: az *békesség punctumiban* Bracslau tartományát az *Ukrajnyán, egész ad fluvium Bug* engedte az muszka *Mazepátul* elmaradt kozákoknak, úgy, hogy az török *protectiójában* maradjanak.

Az Istenért is kérem Fölségedet: *ha valami cambiumja érkeznék* Fölségednek, *ámbar be tanálna is menni* Fölséged, *méltóztassék* valamely pénzzel *segíteni* az cambiumból, *mert nyomorúltul* leszek, *ha el nem adhatom ezüstömöt is, noha nem soká érek* azzal is; s azt megvallom, nem szeretem: *fogdoztatja Szinyavski Uram* az *nemesseket*, *Fiervilnek is Benderből* együtt *levelit* elfogták, az *Úr* (Sieniawsky) az *királnak* (August) *küldte*.

(Eredeti, másfél íven, negyedréiben, s. k., legnagyobb részt chifre-kben).

M e l l é k l e t.

(Gr. Tarló Szaniszló, gr. Bercsényi Miklósnak.)

Tarló levelinek copiója, egészen clavis, nem is az kivel irtam én: hanem az Pápainak adott clavesemmel van írva, subscriptió, pücsit nélkül, Pápai leveliben accludálva.

Excellentissime Domine Comes!

Literas Excellentiae Vestrae jam triplicatas in negotio pacis ineundae, recepi cum solita observantia. Intellexi jam-

dudum mihi notam Suae Serenitatis tum et Excellentiae Vestrae in promovendo hoc opere nunquam defecisse sollicitudinem; sed cum tales res generalibus tantum tractantur terminis, et jam illorum in comperto habuimus ante duorum annorum spatium in scripto indifferentiam seu ambiguitatem, verendum nobis est: ne iterum promptus Sacrae Regiae Majestatis Sveciae et sincerus ad paciscendum animus similibus protrahatur diffugijs; itaque realibus et authenticis studijs necesse est, post quorum mature perpensam integritatem verum in me Excellentia Vestra licet tenue in demonstrandis utrique Majestati commodis facile reperiet studium; attamen amicabile inter nos colloquium post acceptam a Sua Czarea Majestate authenticam resolutionem et provisam mihi omnimodam securitatem nihil noceret. In hic omnibus responsum Excellentiae Vestrae praestolor impacienter, et maneo

*Excellentiae Vestrae servus et frater addictissimus
Bender, die 1. Mai Anno, etc. Comes Stanislaus Tarlo.*

(Negyedíven, Bercsényi kezével, csupa chiffre-kben írva.)

21.

Ilyvóban 25. Máj 1712.

Fölséges Uram!

Alázatossan megírtam vala előtti levelemben okát ide bėjövelelemnek: de itt értem azon levelemet az póstával, s veszem is alázatossan 14. prasentis írott levelét Fölségednek, melyben méltóztatik Fölséged reiterálni azokat, mellyek *persecutióknk és az czár változása iránt valóban roszak.* És mint-hogy már másik levelemben alázatossan váloszoltam: azoknak recapitulatiójával alkalmatlankodni nem akarok; hanem mivel csak tegnap érkeztem, és az mai pósta-nap következett, csak in eodem statu vagyok *ad omnia resolutus, valamit fogunk Fiervil és Ruski és Janus, Visznoviczkival determinálni megmaradásomról.* Magam ugyan úgy gondolkodom felőle hogy *elküldök Szinyavski Uramhoz és az Asszonyhoz bizonyos embert, mind tanácsot kérek, s mind ezüstmívemet árúlom,*

és ha lehet, valamit tanulok; azalatt az krulevicz (Constantin hg) körül divertálok.

Jóllehet, Fölséges Uram, úgy tetszik nekem, nem hihi-tem, hogy *tam publici inhonesti actus capax volna*, hogy maga kiadna maga kebelibül, — hanem, hogy *passive* viselné magát; ha pedig alkudt, vagy sok pénzért, — várhatja, még megadják; vagy odaszaladni készült, félelmiben cselekedte. Már az török békekességben megszűnik félelme; változhatik azalatt az apátúrság. Mert, az mint most írja Fölséged, ha már embe-*reit* az környékben sem szenvedik Fölségednek: mint mehessek *Danszkára* is? Jóllehet ugyan ajánlja *passusát* az Asszony, *de anonime*; szép levelit vettem most is az Úrnak: *de, ki mit gondol?* . . . Isten tudja azt egyedül!

Megbeszéllette vala tegnap, ezen Fölséged levelinek vétele előtt, miként szökött az Asszon Ruskinak, hogy már ő nem francia; mutatta levelit Carolusnak, olvasni nem engedte, csak *subscriptióját* és *cortesidját*; az minthogy sokat beszökött titkossan is Tipolttal. Visznyoviczki pedig mondta, hogy az Najburgus név alatt adott dost visszaigérte az császár az Lubomirski-háznak, *) és hogy még ahhoz praetendált volna 300 ezer tallírt, kivel az francia neki adós, mivel Fölségedre *expendálta*. És így, hogy ezekből s illyenekből magyarázta alkujokat, — mást nem tudnak. Nehéz elhinni, s ha elhiszszük is, nehéz elkerülni, mert hírivel járva, mindenütt kezekben vagyok; *simpliciter* elszököm mellőlök: irritálom ellenem, s elkövetik talám inkább *in loco tertio*, kit magoknál nem akartak.

Egyébaránt, az mint maga is méltóztatik Fölséged ír-nya, csúfos és contraria dolgok: *Augustus* keresi az francia barátságot, az czár colligál az némettel, az Úr engem eladott, az Asszony *sollicita*: mint salváljon az svécus és Tipolt ellen? Sőt *in hoc momento* veszem Szinyavszki Uram levelit, kiben *omni expressione affectus* biztat, hogy gyün az hadakkal, sőt az király is *ad finem* Maÿ ígíré megtérését az fördőből. Isten vizsgálója az titkoknak!

Gondolkodtam úgy is: kényi fogom az Asszont: mi-

*) Hg Sieniawskyné ugyanis született Lubomirska volt.

vel hallom nagy respectusát az császárnál, — szerezze ki jószágomat, itt lakom. Elválík, mit felel?

Az mi illeti az király jövetelit: elfolyt vala már híre ezelőtt is, úgy, hogy az saxoniai hadak idegyűnnek, és az czár viszi ereit Pomerániában, azért, hogy se az töröknek, se az lengyeleknek ne adjon okot az czár több ellentszóllásra; s hihető, ebből eredett hír lehet, az kirúl az iránt Fölséged is emlékezni méltóztatik. Kit még Scheremet is mondott vala nekem, hogy úgy egyeztek in casum pacis, contra turbulentias Poloniae. De már az török békesség turbálni fogja sok conceptusokat, kit már itt is bizonyosnak hisznek, de semminémő conditióját sem tudják.

Már Grudzinski meghalladta Zambort, bagdácsol inkább, mint megyen; Sztryben felvert valami futó vásárt, Szkólya felé is becsaptak; tudom, inkább akarni fogja az Asszony, mint ha elkerülték volna jószágit. Azt ugyan tudom, hogy arra fordúltak az hadak Grudzinski ellen, — nem hiszem, jól járjon, ha késik.

Gondolkozást okozott — írja Fölséged — az aliatusoknak az czár Pomerániában menő nagy ereje; s hát, miért annyira magok segéttették az töröknél, hogy békessége által minden ereit fordíthassa oda? Bizony, volna is oka Augustusnak az francziához ragadni, mert ezzel igen exponálták az aliatusok.

Nem is írok már semmit az czárrúl; mert, habár csak egy ministert csinált volna Fölséged jóakarójává, mikor lehetett, — most volna kitűl megtudni: haugyan nem Mendzikó dolga-i az, hogy ne is szenvedjék emberit Fölségednek? Mert talám nem keresné csak maga Augustus az francziát, mikor amaz colligált volna már az császárral.

Az igen meg lehetett, hogy csak Urbik tanácsára esett; mert azért nem akar az császár tractálni, hanem hoc facto megsegíti a török ellen, et similia. De semmi, mert majd meg lássuk, mi lesz? Mert felment ismít az tatár hám, bontani az békességet, Tarló penig kedvet keres, — nincs bizodalma. Talám Isten egy millium ember nélkül is kitölti Horváth Ferencz írását, kirúl más levelemre referálok alázatossan magamot;

nem tudom, megírtam-e abban Fölségednek, hogy Csúzi két holnapja mióta megholt. *) *Fiervil is készül, az által írok, mert már Tarlónak hinni nem lehet, már tudjuk dolgát s hamisságát; aligha azt oda is hírré nem teszik.* Nem látom módját már azon negociationnak, mert nem hiszem, könnyebb nem volna már Augustussal végezni; ha keresi az francziát: elsőbb projectumunkkal fogom Fiervilt ingerleni.

Írhatom azt is Fölségednek: már az tatár hám quarantiát küldött vala Szinyavszkinak de Bulava, és in fieri volt, ha nem interveniál vala ezen békesség.

Az angliai és francia megegyezésnek itt is van már híre; adja Isten, legyen az is hasznunkra; mert noha talám kevesebb szüksége lesz mind mirednk, mind svécusra: de több módja is lehet; Püski püspökként, ut melius valeat, reánk köszöni még egyszer! Már az mostani póstán többet Fölségednek nem írhatok; elválik, mit végzünk? alázatosan megírom Fölségednek.

Az fiam már második leveliben írja Fölséged tetszésiből való indulását, sőt talám el is ment; csudálom, Fölséged nem emlékezik felőle; nem remélem híre nélkül lenni Fölségednek, az minthogy meg is írtam, hogy mivel egészszen Fölséged kegyelmes dispositiójátúl függ: valamit Fölséged kegyelmessen parancsol, azt kövesse, mert én nem tehetek most jót véle, — ajánlom azért in omni et pro omni casu Fölséged atyai kegyemességében, úgy magamot is, az ki vagyok s maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. M i k l ó s m. k.

P. S. Most jöve bé hozzám Waÿ Uram, rettenetes bús, megüti az lapos guta, mert az nem is tud már magárúl szólani, két hétig sem élhet, nemhogy mehetne. Biztattam Pápai hírivel. Neki is mondotta most Constantinus, hogy bizonyosan hozták neki három helyről: a török németre megyen; —

*) Csúzy Jakab, az utolsó »török diák« Rákóczi portai residence Ládonyi Horváth Ferencz mellett.

igen csudálja az udvar elbocsátását. Most ment el tőlem Vay Uram, considerálni maga dolgait; elvállik, mit ír Fölségednek.
(Eredeti, háromnegyed ív, negyedretű, aranyozott szélű finom levélpapíron s. k. írva, nagyjából titkos jegyekkel.)

22.

Ilywóban, 1. Juny 1712.

Fölséges Uram!

Ezelütti póstán írott alázatos levelemből megérteni méltóztatott Fölséged idejöveteletem, hogy az dolgokat jobban kitanúlhassam az Uraknak conversatiójában. Itt ére ezen posta is, melyben 21. Majy írott levelit Fölségednek alázatosan vettem, kiben emlékezni méltóztatik Fölséged Dolhorukinak Fölségednél való létirül; penighogy mégis nem éppen *ollyan rossz az muszka ördög, hogy magunkot is keressen.* Legalább azt tarhatni ebből: *nem bizonyos colligatiója még az császárral*, melyről ugyanis itt sem akarnak semmit is tudni az Urak; sőt az podolyai palatinus és az referendarius *assecuráltak mindenik, pedig külön szólván, hogy inkább nem contentus az császár az czárral, mind Tipolttúl s mind az királ (Ágost) ministeritül tudják.* Sőt még azt is mondják, hogy az *királ sem kezd contentus lenni az császárral.*

Elég az, hogy méltán colimálható dolog: *csak féltiben az császártúl cselekeszi*, minthogy nomine Impery qua Imperator Pomerániát kezdi forgatni az bécsi udvar, *kit sajnál az királ.* Azonban könnyen hiszem, *Urbik minket is hány szemire az czárnak; könnyű elhíttetni véle, hogy mi miattunk ellenkezik az pomerániai dologban is az császár.* De hiszem, akármin legyen ezen dolog: de ugyan csak nem itt van iránta való *remínségünknek vége, hanem az francziánál; mert mikor Francziában nem kell barátsága az czárnak: nem lehet többet remínlenünk tőle; valamint hogy sem franczia, sem Ultraktum, sem Berlin, sem senki tövisünköt kihúzni nem akarja.* *Propriae sorti nostrae imputenda sunt haec mala.* De talám majd Isten könyörül már rajtunk, és az mostani törökkel való békeség alkalmatosságával utat nyit *Drabeciusnak is*, kirül ezelütti póstán ment leveleim is alkalmas conjecturákat fognak mutatni Fölségednek.

Az békességnek valósága már nem lehet kérdésben: de az punctumok particularitását nem tudják, csak annyiban is, az mint *Pápaiktól tudhattuk, de nem akartam híresíteni*; hanem az elmúlt hétfőn hozták Kamenyecztől az podolyai palatinusnak, hogy 25 esztendőre van az békesség; 2-do, szabadon mehesse 5000 késérővel haza az svéciai király; 3-tio, sem czár, sem svécus magát ne avassa Lengyelországhoz, s ha az svécus ingerálja magát: szabad legyen az czárnak is; 4-to, valamit most Podoliában és az Ukrajnyán birtokában vett vala az czár, mind az töröknek cedálta, az kozákok számára; 5-to, négy holnap alatt evacuáltassék egészszen muszkától Lengyelország. De rövidebb üdünek kell azt gondolni: mert már is Polonnát s Bialo-Czerkát mit elhadták az muszkák.

Tegnap szállott velem Wisnyowiczki Janus Fejedelem is ezekről; *confidenter kérte tanácsomat: azon étszaka vette bátyja Mihál levelit, írja orderit az svéciai királtól, hogy Grudzinskit hadastól vegye kezére, menjen Pomerániába, eleiben Stanislausnak*; de mivel *Pálfi küldte meg neki az békeség punctumit, az 3 és 4. signanter felteszi, megütközött benne, kéri tanácsát: menjen-é Grudzinskihoz? ki már Duklya körül várja.*

Ezek csúfos aspectusú dolgok; megtetszik: errant in supposito, mert *híre sincs Stanislausnak, kinek — elhiszem — örömost kezeire adnák az lengyel dolgokat az késérő törökkel.*

Számtalan változó híre volt már az király (XII. Károly) indulatjának, — már kifogytak az álmokból, és ma gyütt infallibilis híre: még Benderben vannak mindnyájan, hanem az mi lengyel- és kozákság maradt vala Moldvában 2 vagy 3 ezerig való, — ellepte Pokueziát s ott szedi az contributiót, s oda portáznak Kalinowski táboráról, az ki itt két mérföld-nire fekszik.

Valamint s valahogy van azért ezen békesség dolga: de, csak elhíhető, nem egész kedvire lehet az svéciai királynak, mert írhatom Fölségednek bizonyosan: *ezelőtt megküldte vala Tarló az tatár hám levelit az Úrnak, quarantiát adván de Bulyava az Asszony kezéhez, — most már külömbözöt ír, és inkább maga kéri Tarló: reconciliálja, és hogy ötet követik az többi is. Másfelül ismég a tatár hám felmeneteliben bíznak,*

hogy ismét elbontja békéllését. De, azt tartom, minden dolog az transportumtól függ, mely talám ugyanis az wiburghi diversióért halladott, melynek mai póstán sok felül hozták hírit ide az Uraknak.

Az mi illeti Fölséged írása szerint *Augustus abdicatióját*: emlegettem itt is, — de érteni nem akarják az Urak, noha tudom, hogy *Golcz ment Benderbe Augustustúl, kereste az békességet*, és az mint *Pápai írja*: sok az mediator; elhiszem, *Tippold is mediator eszit beszilli*; könnyebb hinni: inkább *Jakab, mint Stanislaust szeretnék*. Megválnék már, ki mint magyarázza maga hasznára az békességet! Már is van híre onnan is gyűtt levelekből, hogy maga az király (August) az saxoniai hadakkal ide Russiában fog gyünni; én ugyan nem gondolom, ennyire exponálja magát s hadát, még az török jobban ki nem magyarázza magát; mert az lengyel hadi tiszteknek elméit magam látom, lévén alkalmatosságom sokakkal szóllanom.

Azonban, hogy az iránt is informáljam alázatosan Fölségedet, írhatom, hogy mindenekefelett igyekeztem kitanúlnom: *micsuda munka lehet irántunk? Visnyoviczkival szóllottam, kinek bátyjára nézve volt, van is correspondentiája Tippolddal; kérte Tippold: segélje ellenünk incitálni az nunciosokat, azt denegálta simpliciter mind ex jure gentium, mind ratione consequentiae. Más úttal mondotta Tippold s többször is már: az Asszonyt (Sieniawsky-Lubomirska hgnőt) egészszen meghajította, s assecurálta: se Fölségednek, se nekem, senkinek magyarnak az Asszony nem segít! Azután más alkalmatossággal történt, hogy ők akarták volna más okból ingerleni Tippoldot az Úr (Sieniawsky hg) ellen, felelte: nem bántja már, mert az Úr is egészszen felmondott az én protectiómon és Fölséged dolgain, — azért akarta Janus tudtára lenni mindyyárst Fölségednek is, nekem is; de ennél tovább nem mehetett in fundamento. Item, az podoliai palatinus mondja: elütte és neki mondta az Asszony (Sieniawskyné), hogy már ő nem laskava Fölségedre és az magyarokra, mert már ő nem franczia, hanem német. Denique, mindennek suspectum az Asszony dolga, és az Úrban nem bíznak, noha senki semmi ellenkezőt sem iránzott, én sem tétettem gyanúságomat, — még is, Isten áld-*

ja meg az Urakot, *töprenkedtek, consiliumot tartottak irántam. Deliberatum est: jobb ide szágódnom az brezáni lármánk alúl; nincs mód benne, megpróbálhassa kézhez adásomat etiam implicite, még a királ sem cselekedni; hanem az sica-riustúl ha félhetek az útazásomban. Referendarius hitire mondta: semmit, se Tipolt, se Úrtúl, se királ körül nem hallott, sőt contrariumot, hogy az király más disgustusokkal is volt; s azt mondja, azt tartja, hitire: inkább bánná, mint akarná az királ. Mindazáltal most odament az Úrhoz, reáfelelt: tudósít mindenekről. Abban ugyan megnyugodott minden, hogy nem *capabilis* az *Ur ad traditionem faciendam*; hanem *per inductionem Dominae* lehetne, hogy *fieret permissive*. Máskint, hiszik, *non nocebit*, csak *non protegat*, — azért jobb máshová mennem.*

Csak ezelőtt némely nap is vettem újabb levelit az Úrnak, válaszolja: ne féljek Brezánban, majd sok haddal gyün, és accludálja az nagy-cancellarius levelinek is paríáját de negotijs Pomeraniae et Regni hujus. Semmi híre akkor nem volt az török békességnek még nála, nem is lehetett nálok. *Nem láttam semmi változását.* Mondom, hogy megyek én is, szaladok, ha nem megyek *Danczkára*; nem tartja *szerencsím*et még az *referendarius* is, *békivel mehetnék.* De mindennek felett való dolog az, hogy *itt is, ott is mivel éljek?* Fölséged *panaszolkodik az cambium és szükségre, — hát mihez bízunk?* Most már az *credentiámot* *) *adom el, még is, élek itt, az míg lehet; ha vesznem kell: jobb hamar, ha életünk csillaga előfordul, — tanáljon készszen az fatum; hiszem, sem török, se tatár nem bánt szegín magyart!* Elvárok még vagy két póstát, azután irok egy olyan levelet *Francziába diákül-francziául, — vagy pénzt küld, vagy összeszid!* Legalább *exonerabo conscientiam*; azt is megírom: *semmit sem adott többet tálnál, kibül enném, ha volna mit, — azért magát eszem már az tálót.*

Már két-három nap alatt *elindul Fiervil, ember is lesz vele, ki választ hoz; Krucsainak is van már útja csinált Pápaihoz, — minden órán már több folyamatját várhatjuk az*

*) XIV. Lajos királytól 1707-ben díszajándékul kapott pompás francia mívű asztali ezüstkészleteit érti.

híreknek, melyekről mindenkor tudósítanom Fölségedet el
nem múlatom alázatossan. Maradván

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az czárt talám occupálni fogja továbbra is wiburgi expeditiója; *de, ha el fog is gyünni, gondolnám, jobb volna Fölségednek ösmeretlenül küldeni hozzája, köszönni az mit üzent, és mivel most úgy kell lenni, továbbra várva tőle. Kívánja ebben is secundálni akaratját Fölséged.* És ugyanazon úttal nem ítélném rosznak, ha Fölségednek tetszenék, *említeni neki, az békülés iránt mit érthettünk Pápai-túl is, nem nevezve. Bárcsak valami levelit vehetném azon dologban Golovkínnak, ut possent credere et Tarlo et alij non incassum de nobis.*

(Eredeti, egy íven, negyedréttben, s. k., legnagyobb részt titkos jegyekkel írva.)

23.

Leopoli, 8. Junj 1712.

Fölséges Uram!

Alázatossan vettem az mostani póstán 28. Majj irott levelit Fölségednek; ezelüttiéket is mind vévén, igenis, megértettem dispositióit Fölségednek, s most értem, hogy mind az udvar s mind más dolgok iránt *hírvél az francziának cselekeszik Fölséged; s annyival is nagyobb consideratiót okoz, hogy mégis nem látszik reflexiójok extremitásira Fölségednek; s úgy tetszik nékem, diffidentiát okoz ez még az ultrech-tumi tractához is mit bízunk. Mert habár csak ott akarna is segíteni bennünköt: nem engedne addig is elvesznünk.*

Az mi illeti az czár dolgát: magam is úgy gondolkodtam már felőle, valamint az acclusábúl combinálja Fölséged; *de mi haszna többet írnom az czárrúl, mint hogy ahhoz sem lehetett, sem lehet bíznya az francia barátsága nélkül; más-ként colligatióját nem hiszem az császárral, csak szóval csalják.* Sőt úgy hallani itten, hogy az császár mind az czárnak s mind az királyoknak írt Pomerániában való menetelek iránt, *ex ratione partis Imperj; elhiszem, igenis, nem az svécus*

barátságáért: hanem ob vicinitatem suspectam. Megválnék már, mi változásokat hoz!

Már csaknem cum floribus üdvözlöttem *Drabecius nevi-vel* Fölségedet: mert valamely török aga egy tatár murzával gyűttek követségben Stambulból, Benderből Kamenyeczre, onnan Brezánban s ide, s most is itt van, várják dispositióját az Úrnak. Vagyon Brezánban egy porkoláb, az ki török volt, kávédzsi pasája az császárnak, — az melléjek ereszkedett ezen török követeknek, s olyan relatióval tért meg az feleségemhez, hogy ezek az svéciai királynak általmeneteliről gyűttek, egyedül az Respublicához, s igyenessen az nagyhajtmanhoz megyen, s ezen dologban terjeszkedni sem akartak, hanem *kérdezkedett az török felőlönk és kárlotta: miért be nem mentünk?* Fölséged *anyját emlegette, és hogy Budát kár németnek bírnya, s mihelt az svécust kiigazítják: mindgyárst az németre mennek, mert Budát vagy török, vagy más, — de német nem bírhatja tovább.* — Ezeken nem akadoztam, de, hogy *igen akart magammal szólni, és mivel ott nem vagyok: tehát az feleségemmel, kit nem javallott az porkoláb, azért monddotta: felkeres itt, mert kell velem szólni. Kiből is volt okom jól gondolnom.*

Gondolkodtam azért, mint lehessen jól és szó nélkül? Itt lévén Illiak, hírt tettem; javallotta, s maga üzent az commendantnak. Mégsem akartam praecipitálnom; tudván már több példáit az illyeneknek, gondoltam: elég lesz elsőben, *hírt teszek ittlétemről, ha kellek, megkeres. Elküldtem La Mart Ebeczkivel. Valami maskara gyűtt La Mar feibe, nem szóllott hanem tolmácsoltatta sok idegen ember elütt nagyon üzenetemet: hogy ollyat értettem, hogy kívánna szemben lenni velem, — kit üzenet nélkül kellett volna sügnyi.* Összenézett az török az tatárral, complementuma után mondja: *ha mit fog az Úr kérdezni, megféleltünk!* Azólta azért mind keresem útját megtudnom, *van-i mit szólni velem?* Esset res magnae consequentiae; *de gazetát nem örömost csinálnék magamból.* Az podolyai palatínus is küldte vala hozzá Haliczkit: *ha nincsen-i mit szólni vele?* minthogy tavaly is az podolyai palatínus volt commissarius; de csak az hajtmanhoz küldetett. Az királyról azt mondta: nem kérdi az török, kicsuda most itten

az király? hanem csak az svéciai királynak általmenetele végett gyűtt maga költségén, és kérdezni: ha kiment-e az muszka? S neki sietni kell, mert az svéciai király, más követek is őket visszavárják Benderben. Az békesség már confirmáltatt az muszkával, ki sem gyűttek addig Stambulból, míg ott örömét is meg nem lőtték.

Ezekből gondolom: csak előjáró követek ezek, de formalitate tractatus. Kamenyec s Brezán táján s itt is az görög s ürményeknek szabad beszédjek volt velek. Úgy hallani, hogy *ha jól bocsátják, jó, — ha nem, tehát hat basaság-alja van rendelve az seraskír mellé az tatárral: késírjik maga birodalma és hadához. Kétszázezer török, százezer tatár megyen az németre; — de ugyanis írása szerint Fölségednek: docebit Julius.*

Elűtte lesz már most, ha nemcsak *dicsírni, hanem segíteni is akarja francia uram az új hadakozás iránt való projectumát Fölségednek, — csak már az Isten ne ereszsen addig valami veszélt vagy széllelszaggató extremitást reánk; mert ha volna mit ennünk, — talám megmaradhatnánk már itt is, kivált az királ is és Flemming is jól beszél.*

Én is voltam azúlta Constantinusnál is, nagyon affdál; szállást az várban s minden securitást ígér, — nem gondol az császárral. De, az mint Iliakkal is szóllottam, nem gondolhatom láttatját más dolognak, csak azt ha ítélnem: *nem báná Brezánban nem létemet, — az mint is már költözködni is kezdettünk, ide először, s innen az hová lehet. Mert ha lehet remínségünk az török által: itt kell várnom; ha itt nem lesz, — sohult sem lesz. Ha Fölséged extremitásban van ott: hát én mire menjek? Mind egy veszél.*

Azért is, Fölséges Uram, Laczkó iránt nem írhatok egyebet, hanem mint sokszor, úgy most is Fölséged kegyelmességében ajánlom. Igenis, írta nekem már s elbúcsúzott Fölséged tetszésiből való indulását, s én is, úgy mint ezelűtt, Fölséged tetszése s parancsolatjára relegáltam. Nem írta ugyan nyilván, de gyanítottam írásából, hogy az hadakozáshoz igyekezik: mert nemcsak tanulását, de szerencséje keresését emlegette; mivel most azt tőlem nem várhatja: azért nem is reprobálhattam, s egyedül Fölséged kegyelmességével

bíztattam. Azt, bánom, hogy Fölséged atyai intésit conversatióban nem fogadja: de azon idegenkedő bátortalanság az édes Apja-Urában is benne vólt ad adultam usque aetatem; s ugyanis bölcsen praevideálta Fölséged, nem corrigáltatik azon defectussa jobban, mint az hadi tisztek között, s talám, jó is volna, ha Fölséged kegyelmességéből olyanra kaphatna, quod ipsum et doceret et aleret; mert nékem már hitemmel írom — *nincsen, és csak az ezüstmívemre szorúlva kell élödnem az még lehet, elég siralmával feleségemnek. Bízunk Fölségedben, és várunk Pápaítúl is valamit óránkínt.* Igazán, hogy küzködik szívünkben reménség s kétség; reménség ígír jót s rettent az kétség.

Grudzinski minden háborgatás nélkül megyen Krakó felé, eddig ott van, ha meg nem halladta is. Wisnyowiczki Bártfán maradt, valami hada volt, — két- vagy háromszázig való — azt odaküldte Grudzinskihez: de maga rész szerént Grudzinskitúl és Sapiátúl féltette magát, rész szerént pedig az svéciai király dispositióit későn vette, mert valami Bekersky nevő Oberster vitte volna, kit az határon megtartóztattak az németek s Kassára vitték, elbocsátá onnan Pálfi: de későn érkezett Bártfára, — már el is ment volt Grudzinski; de inkább hiszem, diffidált az munkában Visnyowiczki, s az tartóztatta. Még ugyan valami wolochság mustrálgatja magát az Nyester körül, az lengyel hadak is kalandoznak, az litvánusok is Brezán tájára fognak gyünni, az Úr penig Szen-domír körül gyüti az tábort. Mindenek, úgy látom, függenek ezen törökkel való végezéstül. Wiburnnál mint jártak? még semmi híre sem hallatik, sem az transportumról. Én azonban marádok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Fölséges Uram! Mégsem maradhatott curiositásom, kívántam magától Haliczkitúl értekezmem az törökkel való beszédjéről. Úgy látom, *lengyel módon mást beszél mindennek Haliczki is*, s nem gondolom, mindent tudjon vagy tudatni akarjon; mindazáltal alázatossan írom az mint mondja:

Ezen török követ nem az királyhoz, hanem az nagyhajt-

manhoz küldetett, az svéciai király általmeneteliről 3000 törökkel, maga költségén az királynak; az seraskír fogja Benderből késérni, hihető, *Pápai írása szerint az Nyesterig cum corpore majori*: mert hat pasának, mint levelemben említém, több köll 3000 embernél. Az királyt nem kérdi, se nem bánja az török: az király (Lengyelországban) ki legyen? csak hogy se az muszka, se az svécus magát ne ingerálja közikben. Az határok Lengyelországgal legyenek az régiek; Zaporoszkít visszaadja az muszka az török birtokában az kozáksággal; Moldvának az háború miatt elmaradt adaját, úgy egyéb expensáit, az töröknek megfizeti az czár; Kiowszkit akarják meg egyeztetni az nagy-hajtmannal, hogy békivel legyenek magoknak az lengyelek.

Ellenben *másként beszél másnak Haliczki in hoc puncto, mintha egyezve avocálni akarnák Szinyavskit Augustustúl*, és hogy az *svéciai királ adósságit fizeti az franczia, párisi kereskedők által Stambulban*, és hogy *Saxoniáig megy vele az török*.

Háborúját kérdezte, kivel lesz az töröknek? Felelte: senkivel, valamíg véghez nem megyen ezen dolog, és az muszka békesség effectusa el sem oszlik; hanem készen lesz az török erő egész idín. Így kellett s illet is felelni, s úgy is adták — hihető — szájában, s az is lehet, hogy úgy is lesz.

Már *induló-félben van Fiervil is, talám elmegyen csak holnapután is. Írtam általa, de más úton is Pápainak*, — adja Isten, jókor, jóra!

Éppen most üzente Iliak, hogy 2 towaris gyütt, szemmel látott dolgot mond, hogy Szinyatínnál van már az svéciai király sok kozákkal s valami tatárral; üzentek ezen török követhoz, azt felelte: nem felel felőle, mivel ilyen sokáig tartóztatják, még nyomában is ne gyűjön. Kalinowskinak ordere volt Szendomér felé mennyi az Úrhoz hadastúl, — excusálta magát az ittvaló hírekkel; új ordere gyütt: ha százezer volna is itt, menjen oda sietve, s ma el is mentek mind, innen is az tisztek, már mi végre? nem tudják. Rebesgetnek olyat is, *mintha megverték volna Pomerániában a muszkát, Poznániához szaladt Mendzikov*; nem hiszem, ezért, — talám inkább Grudzinskira siet, s azért hivatja.

(Eredeti, egy íven, negyedréiben, s. k., nagy részt czifrákkal írva.

II. Rákóczi Ferencz levéltára. Első oszt. Had- és bellügy, VII. köt.

Podkameny, 12. Juny 1712.

Fölséges Uram!

Jóllehet ez elmúlt póstán alázatossan udvarolván levelemmel, azúlta nem újjúltak az dolgok, mellyekről Fölségednek udvarolhatnék, csak, hogy eleibengyüvén feleségemnek erre, s még ki sem indúlt Brezánbúl, oda kell fordúlnom, s az jövő pósta későbbben jut kezemhez: hogy azért az se legyen alázatos írásom nélkül, — anticipálom ezen leveletem a póstára.

Írhatom azouban alázatossan Fölségednek, hogy *már Fiervil elindúlhata tegnap Ilvóbúl, elhiszem, elmehet; most nemcsak szóval, írva is adtam cifrában memorialist neki, — már onnan tudunk bizonyossat.*

Most csak haboznak az hírek, még az török aga szava is igen külömböző; azon ugyan megegyezik szava, hogy későbbje lesz az királnak török 4000 vagy 3000, magok költségén, az svéciai birodalomig. *Magam nem szóllottam vele, mivel se módját, se hasznát nem láttam; hanem más móddal kitanúltam: nincs hozzánk semmi dolga.* Nem is tud ez sokat az dolgokban, mert csak előjárója az nagyobb követnek; hanem most, ma harmadnapja, igen sietve ment Ilywón által egy francia tiszt, kit a télen híremmel is küldött vala bé az Úr Stambulba, sub praetextu itineris Francziában: az szóllani még az francia tisztekkal sem akart sokat, csak azt mondotta: ha magok az lengyelek nem akarják, itt háború nem lesz, jóllehet igen nagy ereit látta már maga is az töröknek az Duna mellett, de mind fölfelé megyen az Duna mellett, az magyarországi szélekre. Más semmi ollyas particularitásokat nem hallottam, hogy szóllott volna.

Ebeczkit elküldtem mind az Úr s mind az Asszonyhoz, s egyszersmind egyúttal Warsawára Dolhorukihoz is, — elvállik, hol mi véggel jár? Lehet még *bíznom benne, és Doloruki mit mond az békéllésre az svécussal? Minthogy sürgetik Benderbúl, — nem esik az magahittségbúl.*

Pápainak három úton is írtam, Fiervil után is ember megy, az ki által írhasson mindgyárst.

Azalatt magamot Fölséged kegyelmességében ajánlom,
és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félfőven, negyedréttű, aranyozott szélű levél papírra írva, s. k.,
részenként czifrákkal.)

25.

Zul k w a, 13. J u n y 1712.

Fölséges Uram!

Alázatossan veszem 2-da praesentis költ levelit Fölségednek. Követem alázatossan Fölségedet, hogy azon póstát elmúlattam, mellyen levelemet nem vette Fölséged, kit útazásom mulattatott el velem. Brezánbúl indulva, gondoltam, az póstára reáérek Ilyvóban; annál többet sem mulattam el, sem mulatok, alázatos kötelességimnek elégtételére; ámbár ugyanis *kevís jót ír hassak én is: legalább, hogy rosszabbat ne supponáljon* Fölséged, méltóztathassék az tudni, *mely rosszúl legyünk itt is.* S úgy látom, Fölséges Uram, minden nyavolyánk csak kettőből áll; egyik az, hogy *nem tudjuk, mi jót várunk?* másik az, hogy *nem tudjuk, mivel vár hassuk?* Mert én sem vehetek semmit se Pápaítúl, se Fierviltül; s az mint látom, Fölségedet is *bíztatja az franczia, maga sem tudja, mivel?* Mert *nihil habet fixum de nobis, hanem ab eventu rerum praestolatur.*

Az látnivaló dolog, hogy megvan már fele az békeségnek az angliai királyné resolútióival; csak hogy, ha Fölséged *dolgainak még sem látják ideit, félek rajta: akkor látják, mikor múlik, hacsak valamely genericum punctumnak magyarázatjából nem születhetik.* Dicsírtessék mindazáltal Istennek szent neve, quod inter tot contrarios aspectus jót reménlünk Istenben.

Itt még most is csak haboznak az hírek az svéciai királynak indulatjárúl; minden török, görög, lengyel, valaki gyün onnan, csak kész induló-félben létit mondja, ki az aga megtérésire, (kit talám az mazowiai palatinust várva, mondva

tartóztatnak,) ki az lengyel követre, ki Stambulból Poniatowski megtérésire, ki pénzre mondja, hogy várakoznak, ki pedig mondja: az király indulni nem akar; sokan azt tartják, az aratást várja. Elég az, hogy mindennap újabb híre s maga nem gyün, — csak úgy várom már, mint az senthei golyóbist: hic est!

Grudzinski már cursum consummavit, megveretésinek tryumphussát meglövik mindenütt. Ez elmúlt vasárnap vala; már megtérve, Stryben 600 lóval circiter, Urbanowskival, Ulannal, Soltikot elfogván mellőle: Kalinowski vala ismét nyomában, hihető, ut non fiat bántás. Máskint is, már Stanilowa táikán otthon van. Elég az, hogy azon comoediának vége van, már újra kell kezdeniek, kit már csak el kell várunk.

Bételepítettem az feleségemet Ilywóban az barátok kalastromában, ha ott nem igazoljuk, *ide kiszaladunk*, noha Brezánynyal is már ismét nagyra biztat Ebeczki által mind az Úr, mind az Asszony; *Tippoltnak is mint valószoltak*, megüzenték, s minden jóval ajánlják magokat; *de csak nem örömost volnék inter futuras revolutiones quasi inclusus Podvarte*, — azért praeprovidendum erat.

Nem vette, gondolom, levelit Fölségednek az király fia, (Constantín hg.) minthogy igazán írhatom: jó emlékezettel kérdezkedvén Fölségedről, nem hozta elő.

Nem tudom, mint értsem, Ebeczkit Lublínban előkapta az stráznék, *nagy ajánlódási mellett igen szép levelet irt nekem*, s üzente általa, hogy az császár embere volt nála, kit nevezett, 40,000 tallért és principatust ígért vesztésemért; *ex sola compassione adja tudtomra*, noha tudja: gyanakszom iránta, *de mihelt gyün levele*, ismét tudtomra adja; csak azért is, *sem ígírte, sem ki nem adott rajtok*, hogy érthessen tőlök, és engem értethessen. Nagyon assecurált: bizonyosnak tudjam itt az jövő revolutiókat, azért ők sokan az Urak akkor Ilyvóba gyűnnek, — én is tartózkodjam ott, s egyet értsünk. Ebből kezdem magyarázni: mivel azon factiók Urak mind ioakommer (így; jóakaróim?) mind olyan már az ki itt van, — azok térítették hozzám straznikot is, de csak ugyan meg kívánom vizsgálnom és köszönnöm, mindazáltal nem kívánok Ilvóban köztük maradni akkor, jobbnak hiszem itt, mintsem

ott. Azonban úgy is lehet az dolog, igen tantum facit lesz belőle, mert csakugyan nem lehet semmit fundamentaliter tudnunk az dolgokban. Most ugyan *Horvát Ferencz levelit hozták, de nincs még kezemnél*, azért is ma visszatérek Ilywóban, az hol máskint is fekvő ágyában hadtam az feleségemet. Forgács Uram is ott fekszik köszvében; *azt csak nem tartóztathatom: absolute Moldvába megyen, igazán vaktában, mert nem élhet. Igen félek rajta: kárt tesz, mert üdünnap előtt suspicióba hoz engem is, dolgainkot is*; de mi haszna? mikor pénzt kér az tanácshoz s az nincs magamnak is.

Az szegény kavalírok még is Jaraszlónál s Príniék Skólyán kínlódnak; megfogdozták — úgy hallom — az (Magyarhonba) kiküldött embereiket mindeniknek; Antal Úrnak együtt be embere, hogy elmúlt az (pozsonyi) gyűlés, s nincs semmi valóssza. *Az már vagy tolvaj lesz, vagy éhel hal, mert már mindenét eladta, éppen semmije sincs.* Isten szánjon meg mindnyájunkot, cito anticipet nos misericordia, quia pauperes facti sumus nimis. Ha szegények vagyunk is, még is vagyok s maradok

Főlségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, aranyozott szélű, háromnegyedív negyedréti levélpapírra, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

26.

Leopoli, 29. Juny 1712.

Főlséges Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ez elmúlt két póstán Krucsay Uram elmenetele miatt későbbben s csak ezelőtt három nappal érkezvén két rendbéli, úgymint 3. és 10. Junij költ levelei Főlségednek kezemhez, az mai póstán harmadikot de 16. vettem alázatosan; mind az háromra azért most alázatosan váloszolva, megvallom, igenis, hogy már *nincs mit bízunk az muszkához, mert ha eddig nem, — ezután, ha akarja, sem segíthet*; penighogy ha nem árt,

ha már nem használ is, s csak azért írtam vala nem oly rátnak az muszka ördögöt: mert még több rosztól is féltém tőle. De mivel már Fölséged meg akar felejtkezni felőle, ut sit, quasi non fuisset, de utero translatus ad tumulum, — én sem kívánom többször esziben juttatnom Fölségednek.

Az negociációhoz is eddig kevés, most semmi remínsígem; azt hiszem, az svécust is contemnálja, s minket nagyobbban. Azért is nem igyekeztem már egyébben Fiervil által is, hanem azt hitetni el az királylyal, (XII. Károly) rajtok múlt, azért, hogy addig nem resolválták, még in pendentí volt azt török háború és még az császár s aliatusok barátságához annyi bizodalma nem volt az czárnak, mint most. Kit annyival könnyebben hihet, mennyivel nagyobbban kérkedik azzal Safirov Ezzel legalább távoztatni kívánom, hogy újjobban valami okot ne keressen bennünk; mindazáltal, az mint Fölséged is méltóztatik javallani, elküldöttem Ebeczkit Warsavára Dolhorukilhoz ad nihil, pro nihil. Legalább, mivel már akármint gyűjön az svéciai királ, be kell várnom: készülhessek azzal is az váloszhoz.

Mint lesz már kimenetele az királnak? azt senki sem capiálhatja, mert az transportumnak semmi híre sem lévén, barátsággal késérő török mint vihesse in securum? nehéz praeconcipiálni; az töröknek penig már is gyülekezetit s egy részinek Bubernél való létit hozták Kamenieczről ezen póstán is, és hogy sátorokot s pénzt küldött volna az török császár az királnak s ezen új hóddal rendeltetett volna indulása, akár térjen meg az követ-aga, akár sem, kit is innen elkésértek az nagy-hajtmann felé; úgy hallom, az lesz váloszsza, hogy nem lehet váloszsza az királ nélkül, kihez nem lévén követsége, elhisszem, visszamegyen; vagy üdüt, vagy fegyvert nyerne az lengyelek.

Nem szűnnek azalatt kicsapdozni, most is, nemcsak Sziyatín tájárúl: de Moldvábúl is Kamenicz felé. Grudzinski hol jár? nem tudom; már Poznánia táján volt, sohult semmi akadíkja; hanem most ismég Bruchowskő Marcín, az legifább, lett Kalinowskő helyett regimentarius, s az ment 5000 commandírozottal utánna Linovátúl Szendomír tájárúl 17. prae-

sentis, az hol gyűti táborát az nagy-hajtman, s már litvánusoknak is egy része ott egyezett meg.

Grudzinski útjában volt ebiden Csáki Mihálynál, orderit mondta lenni positive: ne háborgassa az magyarokat, azért is Forgács és Antal Uraknak protectiót küldött, s kiment útjából, hogy elkerülje őket az hadakkal. Antal el akart vele menni ex desperatione de nem akarta, mert — azt mondta — maga sem tudja, mire megyen? nem viszi veszedelemre, mivel hitire assecurál: az németre megy az török, és az királ késérője bémegyen Silesiába; de kérte: az secretumot megtartsák!

Ezt nem azért irom, Fölséges Uram, hogy Drabeciust defendáljam: mert jól tudom, még akkor hazudott, mikor élt s mikor írt, s nehéz is volna distingválni, ha álmát hazudta-e? vagy az álma hazudott? De elég documentuma hazugságának, — hogy csak álmában volt okos. Ez vala még az kanbaiesze (így) elűtt is sententiám; de, Fölséges Uram, talám nem vétek bennem, hogy ha nem hiszem is: akarnám, bételnék álma ebben, ha mind hazudna is másban. Somnia sibi fingunt miseri tam timendo, quam sperando. Osztán, hogy Drabecius hazud álmában, nem csuda; de azt tudnám örömöst, mint hazud Flisco, az ki svécusnak adja Bécset? etc. Ha ezt tudnám: nem csudálnám az mostani kalendaristákat, kik az békesség helyett, universalis és török háborút is írnak. De ugyanis, mindezekben Fölséged írása szerint docebit 7-ber, csak érhessük, s élhessünk addig, mert esurienti longe distat crastinum. Nem élünk azzal, ha nem hiszik is, hogy n i n c s. Írja ugyan — látom, jól praevideálva — Fölséged, hogy az franczia, ha kérek, sem hiszi, hogy nincs, — inkább nem hiszi, ha nem kérek, sőt azt hiszi: azért nem kérek, hogy van. Igenis, tudom, hogy, ha Fölségednek nem adnak, én sem (kaphatok); de mit ártunk vele, ha siratjuk mi is s panaszzuk ilyen keserves elhagyatott sorsunkot? Hiszem azzal nem fogytatjuk, sőt ösztönözzük az Fölségednek való küldésre. Mert habár nekem s másnak is in particulari nem ígértek is, minthogy nem in particulari folytak, hanem Fölséged által dolgaink, — gírték eleget Fölséged által nekem is, mindnyájunknak is, íbízattattunk is eleget vele. Az mi pedig más akármi objectiói legyenek is: könnyű annak mindenkor az valószsza; mert jól

tudja azt az francia udvar is, hogy kellett is, illet is nekem azt cselekednem, az mint Fölségednek tetszett; úgy is kezdetem, úgy is vittem, úgy vígzettem hazámban munkámat.

Azért, alázatossan követem Fölségedet, de úgy tetszik, azt kell hinnem: voltak már ilyenforma váloszszai Fölségednek, s azt méltóztatik Fölséged jelenteni ez által nekem; de úgy is bízom Fölséged kegyelmességében, hogy inkább cum *recommendatione* diluálni kívánja Fölséged *difficultássokot*. Ha megvettetem, nem ítélnének *obligatiómról*. Látom, mely nehéz méltó panaszsza Fölségednek, hogy ígérnek, s nem adnak; annyival keservesebb nekünk, ha sem adnak, sem ígérnek, s veszni hadnak engem is az világ csúfjára. Megkönyveztem sorsomat, ezen czikkelét olvasván Fölséged levelinek.

Hazánk dolgaiban semmi bizonyos vagy particularis hírt sem kaphattam, hanem, mondják, az császár, koronázatja után diploma nélkül ötödnapra visszament; az palatinus complementumos invitatiójára az koronára azt felelte: *natura me fecit regem, regnabo, uti optimum videbitur*. Kiből is *terribilissége* kitetszik, az mint tartják másutt is. Talám úgy adja Isten, ha igen félnek tőle, kiveszik az *aliatusok* is az kést keziből; mert még régen is *oderunt, quem metuunt*.

Károlit, hallom, Fisementben megrivasztották az lakosok, csaknem agyonverték, alig tudta valamely 3 vagy 4000 arannyal kisarczolni magát; kit megpanaszolva az császárnak, az vólt váloszsza: elég károkat tett nekik, nem disconsolálhatja őket az császár. Sunt *optimarum consequentiarum initia bona*.

Forgách, Antal és Csáki Mihály Uraimék küldték vala Tippoldhoz az császárhoz írott *supplicatiójokot*, kiben mivel *perpetuus vasallusoknak* nem *subscribálták* magokat, nem *assummálta felküldésit*. Antal Úr *extremitate compulsus est, subscribálta* s maga embere által felküldte Pozsonba, *supplicálván* az Országnak is, kit Bécsben lévén még az császár, felküldtek cum *recommendatione Regni*, — hallasztatott az koronázatra való *jövetelire* az császárnak; ennek hírivel megtért egy embere, s ehhez oly hírrel, hogy Fölségednek *jószágai helyett Imperiumba principatust* adnak, engem és Forgácsot *absolute excludálnak*, az többiről nincs *resolutió*. Talám ez hozta For-

gács Uramot hozzám voxot kérni, hogy mivel már lauf her, lauf hin, undt er: no, buhin? Megtudta Jaraszlóban Pápai útját is, — azért querit ex necessitate virtutem, az még tart utolsó ezüstinek ára, kit most adott el. Quid consulet, cui consilium deest? Megmondtam: Istentől most s üdütől várok én is tanácsot vagy *Utrechtumbúl, vagy Stambulbúl*; az honnan előbb érkezik: ahhoz ragasztjuk szerencsínket, mert magában szárnyszerűsített. — Azért in fide et patientia praestolor diem Domini, kit szívessen vár Gerhárd Uram, Forgách Uram is, de egyik hallgatva csak várja, másik hangozva kiáltja az szerencsét. Par velle: sed dispar modus volentium idem. Antal Úr pedig az Istenért kér: bíztassam, — ha hozzák is, visszaküldi gratiáját! De nehéz az tanács pénz nélkül; mert már minden ezüstjét megette, — már lovát eszi.

Az török háborúnak futamodott híre hiteles elűttök, mert Grudzinski is esküdte. Minden órán várom reám Antalt is, de mivel még azúlta se Pápaiktól, se Fierviltől nincs hírem: sem bíztathatom, sem nem bíztathatom magamot is azzal.

Utrechtumból is még várva kell elérnünk az jót, mint-hogy jóllehet, az mint Főlséged is méltóztatik írnya, az anglusok harczolni nem akarnak, de az császárról is azt írják másfelől: békélleni nem akar, — és így üdű kell még annak erőltetésihez. Egyenes útja ugyan az erőltetésnek az mint kezdette d'Ormon; mert amicus suspectus gravior est inimico, s nehéz elhinni, az hollandusok is hogy nemcsak ex conducto viselik így magokot, kivel többre mehetnek, mint erővel; de csak szónak nem hiszem, engedjen ezen terribilis császár, ha csak nem verik.

Hogy pedig Főlséged is *consoláltathassék az által Erdélylyel*, — sohasem tartottam lehetetlennek; sőt, ha méltóztatik Főlséged egykori alázatos írásomra emlékezni: gondolom, eléggé megmagyaráztam az iránt magamot, s most is rövideden repetálom: *ha praescribálhatnak ad deprimendum imperatorem*, — igenis, meglesz, mert *est de interesse Galliae, et de ratione status protestantium*.

De hiszem, azt legalább Főlséged méltóztassék megengedni, hogy bizony szívessen akarom s kívánom; azért az mennyire hihetetlenségem habet peccatum ignorantiae: Főlsé-

ged kegyelmességéből inkább instruáltatnám, *mintsem azért méltónak ne tanáltassam az particularításoknak tudására, mellyek nevelnék az bizodalmot; mert már mind London, mind Berlínium igen megcsalta sok szép szó után reményünket.* *)

Az iránt pedig alázatosan kérem Fölségedet, ne ítéljen Fölséged, hogy többet bíznám ehhez, mint ahhoz: mert — *hittemre — egyeránt bízom kicsint-kicsint ehhez is, ahhoz is, s még olyanhoz is, kit felgondolni sem tudok; quia mirabilis est Deus et opera ejus, s azt hiszem: sem anglusnak, sem töröknek dolga nem úgy fordul még, mint intízik, quia non sunt causae, sed media operantis Providentiae Divinae.*

Krucsaý Uramot akkor tartóztattam, s írtam alázatosan iránta Fölségednek, mikor maga is mondta: ha akarja, sem mehet; de midőn megtudtam szükségét, — nem tartóztattam; az minthogy maga sem fogja ő Kegyelme mondhatni: miattam késett egy órát is, az minthogy régen el is ment, Waý Urammal együtt, noha Waý Uram velem utúlszor is itt tanácskozáván, azon egyeztünk vala meg: *ha Pápaítúl gyűhet remínségünk vagy csak securitásunk s élődesünknek módja: Moldvába iparkodjunk inkább, mintsem itt exponáljuk az életetlen veszülnek magunkot; mert ott közhelyen lennénk, ha kimegy az királ (XII. Károly) akár az békesség, akár az fegyver hasznához. Erre persvadeált volna Vai Uram, hogy mindgyárst, — de lehetetlennek láttam: még az király ott van és Pápaítúl nem értünk, hogy lehessen csak azt is; várni pedig lehetetlennek mondotta Waý Uram, s megmondotta Krucsaý Uramnak: elmegyen véle Jaraszlóig, ha pénzt ad, ott marad, ha nem ad, — bizony elmegyen vele (Danczkára). Én ugyan eléggé mondtam ő Kegyelmének: *már securitásunk lévén itt is, nem bánja Fölséged, ha itt marad; de elhitette magával: megölik itt az németek, kitől bár ne félt volna ő Kegyelme, míg én élek, — de azt is bánta, hogy én nem félek.**

Már ugyan csaknem el kezdem vala bíznom magamot, de nem tudom, mire magyarázzam: *Szinyavski Uram bízotva*

*) Így; tehát nem Kazinczy és nyelvújító társai rövidítették meg a »remény« szót, mely — íme, — már előbb is, jelen rövidebb alakjában használatos vala. V. ö. a 173-ik lap második bekezdésével is.

azt adta válaszul: azt felelték Típoltnak, ha az császár Visnyoviczkít, piszárt s a többi tartja: miért nem ők minket? Consequentia in forma, hogy megcseréljenek bennünköt talám. Ez rossz consequentiájú complementum, talám Danskára is extendálthatnék; az pedig már igaz, hogy Visznoviczkinak megüzentik: nem bocsátják ki az németek, körül keményen írt Pált finak; azt írja válaszul neki Pálfi, hogy már ő nem szolgálhane ki, mivel nemcsak elvették magyarországi commandóját, de meg is parancsolták neki: ne avassa magát semmi dologhoz Magyarországon!

Ezek nagyobb consideratiót okoznak az császár tisztei *Danczkán létirül*; az Istenért, Fölséged kivált étszaka vigyázzon magára, nem jó postponálni, megtörténhetik az véle'len casus, kitül Isten megoltalmazza Fölségedet!

Jávorkával *) szólottam; megfogták vala még taval, Budárul csudássan s vakmerőn szabadúlt, s bujkálva gyütt bé (Lengyelországba); csak azt mondja, mit akarja, s csak *Tót Pállal* **) s más oly meghittel szólhatott maga. Beszilli, mint persequáltatnak öldözéssel az tisztek, ***) csak két-három német tiszt beliek garázdálkodik, s agyon lövődözik; Ocskai Sándort s többet nevezett olyat, kik úgy vesztek, Pikó Döme kivágta magát s bujdosóban van, hol? nem tudják. — Azt könnyen hihetjük: kész a lelke mindennek, csak Isten kegyelmességét mutatná; de úgy kell lenni, mint Istennek tetszik. Azalatt is ajánlom Fölséged kegyelmességében magamot, s maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

Az fiamot hogy Fölséged már útnak ereszteti (Franciaországba) méltóztatott, alázatosan köszönöm Fölséged kegyelmességét; adja Isten, lehessen ezután való experienciával igaz hív szolgálja Fölségednek!

(Eredeti, egy egész és egy negyed íven, negyedrébten, sajátkezűleg, nagy-részt titkos jegyekkel írva.)

*) Jávorka Ádám híres vitéz kurucz szabad-hadnagy, Ocskay László elfogója.

**) Galánthai Balogh István ezredében volt százados, majd őrnagy.

***) T. i. a volt kurucz hadsereg tisztei.

27.

Ilywóban, 6. Julý, 1712.

Fölséges Uram!

Veszem alázatossan 25. Juný költ méltóságos levelit Fölségednek, kiből látom: ha nem bízik is hozzá Fölséged, — mégis jó szívvel fogadná Fölséged Drabecius Uramot. Régen várom én is ő Kegyelmét, de, mint látom, igen elkésett, mert mind azólta ismég semmi hírit sem hallottam ő Kegyelmének.

Minap futott ezen által valami török pósta, utánna az agának, kiben itt, az brezáni orosz-török porkoláb ismég belébotlott; micsuda relatiót hozott beszídjirúl, pro curiositate, non authentico, alázatossan accludálom Fölségednek, *) hoc addito, hogy ismég tegnapelűtt *szóllottam egy lengyellel, az ki Fiervilt kísírte innen Benderig, ma két hete, hogy vissza-indúlt onnan, de senkinek, sem nekem, semmi levelet sem hozott Fierviltől; azt mondja: sem indúlt, sem indúl az királ, még az aga meg nem tér, s még pínzt nem hoznak Stambulból.* Másként is, kit bizonyít, kit nem ezen relatióból; nincs is már mit hinnyi embernek, kit nem lát.

Hogy az angliai királné oly erőssen tartja békéllő resolútióját: végre is oka lesz az békéllésnek, ha szintin megrángatják is előbb egymást az francziával az több aliatások. És így az Isten ott is hozhatja jó útra dolgainkot, *mihezt az franczia rész praescribálhat.* Annyival is inkább jól indúlt dolognak tartom, az mint másoktól hallom, *hogy megengedték plenipotentiaríussit Fölségednek menni Ultrectumba.*

Az sem lehetetlen, hogy azalatt az császár is meghalhat, ha annyira minapi terribilisségű híre; földindulás és sok menyköütések szoktak lenni praesagiumok olykor, — most pedig sokat írnak ollyat, hogy vólt Bécsben.

Egy szóval, ollyan az reménség dolga: ha csal is egy felül, — úntalan bíztat más felül, sőt ha nincs is, tanál okot

*) Ma már nincsen csatolva.

az bízgatásra; legalább jó remediumja az desperatiónak: mert, ha meghal is, — jó reménség alatt hal meg ember, s akkor is az halált okozzák, hogy el nem hadta várnyi az jó reménségű dolgokat érnyi.

Így élek én is reményemben, csak élhessek; *mert ha nem lesz addig segítségem: kevés ezüstemet megeszem, az feleségem búján való búmban is elveszek, nem tudom, mire kell resolválnom magamot.*

Alázatosan köszönöm assignatióját Fölségednek az russiai palatínusra: de azt tudom, ha kérem vagy emlitem, — barátomat elvesztem, s pénzem sem lesz, mert tudom, hogy magának is sincs; ha mégis az elmúlt télen, talám valami jószágot mutatva, mint veszett fejszének az nyele, fordúlhatott volna meg valami: de már ellepte jószágit az hadakozás, mind két fél hadak azon portázva, Marianpol táján gázolják, az Ukrajnyán pedig már per tractatum elfoglalta Orlik Bialo-Czerko táját. Pro experimento, *ha tagadja-i adósságát? talám jó volna Fölségednek Szinyavskiní Asszonyom által emléttetni, mivel requisitiójára adta Fölséged.*

Megvallom, nem szeretem, hogy *annyt sürgetik Danczkát Fölséged kiadásáról, mert félő: útját ne tanálják végtére.* De, qui habitat in adjutorio Altissimi, etc.

Grudzinski megrivasztván az bagázsias muszkákban, 3000 muszka, 600 saxo rendeltetett ellene, kikkel Bruchowskinak 5000 lóval kellett vala egyezni, s már úgy mondják, hogy megverték, 30 zászlónál többet nyertek; de még ehhez confirmatio kell, mert itt semmi sincs bizonyos. Az bizonyos, hogy életem fogytáig vagyok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féleven, negyedrében, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

Ily w ó b a n , 20. J u l y 1712.

Fölséges Uram !

Ezen mostani póstán semmi levele Fölségednek nem érkezett ; minthogy Krucsaÿ Uramnak szokott coopertáltatni : elhiszem, Varsavárul utánna vitték ő Kegyelmenek.

Innen Fölségednek egyéb újsággal nem udvarolhatok az török agának az Úrtúl való megtérésinél, kinek minden váloszsza az, hogy az mazowiai palatínus elsiet utánna ; azalatt egy mappát adtak az keziben, kiből mutassa meg az vezírnek, hogy Lengyelországon által nem érheti az király Svéciát, minthogy már nemcsak Livonia, de Pomeránia is másé, az hol el nem mehet békivel.

Tegnapelűtt egy török curír ment ismét által ezen, Mydzikót felkeresni, valahol tanálja ; szóllott itt az agával, kihez tegnap ismét más walach gyűtt siettetni megtérésit, azért is ma indul innen vissza. *Kerestem módját particulariter értenem valamit tőle*, mivel ugyanazon brezáni porkoláb itt lévén, általa üzente : *velem szóllana örömöst, de nem gyűhet kalastromba. Hozzá küldtem Ebeczkit, megüzentem : énredm sok szem van, sem illik, sem lehet. hozzá mennem, — bízvást általa üzenjen. Mindgyárst kiküldte az tiszteket, embereket az házbúl, kérdezte : tud-í Ebeczki lengyelül ? hivatta maga olá kapitány tolmácscsát, praemissis solitis azt kérdi : miért nem mentünk inkább az törökhöz ? mert az lengyelek hamissak is, nem is segétenek, nem is adnak semmit. Barátságát az magyarhoz példákkal hánta, s végre magát ajánlotta : írjak az vezírnek s akárkinek, — meglátja, úgymond, mennyi jó váloszsza lesz, mert igen kívánja most az porta segíteni az magyart !*

Ezekre nézve én is üzentem neki, hogy mindenkor bízunk és kereste is Fölséged barátságát : de igen meg akarta az némettel tartani az békessíget ; most is nincs láttatja, noha igen fél az német, hogy az török addig ne bántsa, még az békessége meglesz az francziával. Mindazáltal, mivel mi itt bujdosóban lévén is, baráti vagyunk : írok az seraskírnak és

embereinknek, ötöt is kérem, szóljon: ha kigyün az török az királylyal: ne légyen bántásunk; és Pápaít kérdeztettem.

Igen kapott csak ezeken is, absolute kívánta: menjek hozzá; maga tolmácsát is küldte hozzám, de megüzentem: nem lehet, — oly meghitt emberemet küldtem: szólhat mint magammal! Megdicsírt végre érette, s üzente titkon: tudhassam bizonyosan: mihelt az királt kikésérik, az mely erő itt lesz, mindgyárst innen fordul az németre, mert másfelül kiküldenek az némethez maga helyeit kéri az török, kivált Erdélt nem hagyja tovább az török; azért, ihon, emberségire felel: jó valószon lesz, mihelt beérkezik. Ezen tolmács lesz — minthogy már ösmer — az ki meghozza az valószot.

Erre ismét az üzentem: valaha, jó lesz; de, ha ők az lengyel követet várják s még akkor indulnak, — elvesztik az nyarat, meglesz az francziával az békesség, még hazaér az király, mert messzi is van, sok dolga is lesz túl Lengyelországon.

Ezekre barátságának jelire titokul üzente, hogy nem vesztik el az üdüt: mert nem lesz addig békessége francziának, és jól tudják: három holnapig sem gyün az lengyel követ; ihon, *asscurál*: mihelt bémegy, mindgyárst indul az török; jól tudják: nem itt, hanem a német felül való végén Lengyelországnak fog kezdödni az háború. De hiszem, ne búsuljak: mert ihon, 30 nap alatt lesz valószom az seraskértül. Nemhogy bántsanak: de, vallaha, maga hozzám elgyün az seraskír, mivel — tartsam titokban — de az seraskírnak van már parancsolatja, és maga fog végezni mindenrül; ihon, csak itt várjam, előre lesz valószom, az tolmács hozza el; azután, ha közel gyün az seraskír: maga ezen aga felkeres engem előre. Ha itt azért megvárhatom békivel, várjam, ha nem: tehát menjek Módvába, — késírot, mindent küldenek.

Egy szóval, nem írhatok egyebet, hanem hogy magnas *expressiones* adhibuit, — de tudom már több példait az ilyen török históriának. Kértem: ne csudálja, nem adhatok illendő ajándékot, mert bújdosó vagyok! Azt üzente: tudja, — nem is kell, mert ha kigyűnnek, ők adnak inkább, mintsem mi adjunk ajándékot. Fölségedrül azt kérdezte: ha nem lesz-i itten Fölséged is? Azt feleltem: ha szükség; de reám bízta most itt az dolgokat, bé is küldte emberit Fölséged; az minthogy írtam is

ezen úttal mind Pápainak, mind Fiervilnek, igen ígírte is válaszsát, mondotta is: látta Pápaít, nagy böcsülettel fogadta az pasa, és akkor másnap köllött indítani az portára, mikor ez kiindúlt Benderbül. Ezt elhiszem, mert nem nevezvín elütte Pápaít, magyart kérdeztem; azt mondja: az-é, az kivel egy zsidó volt? maga is lengyel ruhában? — mert azt látta, tudta is, hogy magyar követ.

Forgács Uram ezüstjét el nem adhatván, eddig itt késett, ma indul az Asszony eleiben, kit valóban vexál Majsek (?). Kevés titkot csinál — látom — Moldvába való igyekezetibül, még passust akar kérni az Úrtúl, — mindnyájunkra suspiciót hoz vele. Rettenetes desperátus; volt az agánál is, írt általa seraskírnak, Kiovsकिनak kinek, hogy bémegyen; de — azt mondja az aga — micsuda magyar Úr, az ki nála volt? Könnyü ember lehet!

Itt már Grudzinski megverése után ollyat is hirreltek, hogy már ki sem gyün az király; az iffiab Bruchowszky ment Stanislowa felé, bevárta az várban az gyalogság, de az lovas visszanyomúlt elütte Szinyatín felé.

Magyarországrúl semmit sem hallani, hanem hogy senkit ki ne bocsássanak közülünk; az minthogy íme, az sztropkói commendans levele is bizonyítja, *) Majsek s több lengyel Uraknak is írván, s már is Eszterházy Antal Uram némely szolgálit kihajtván az szükség: Egervárit felakasztották az szélekben s talám többeket is, feleségeket s cselédjeiket visszacsapván ide.

Azt is akarám alázatossan jelenenem Fölségednek, hogy van itten valamely olasz, *Peter Teatinus*, nagy opinióban *de rebus Romanis et alijs* az Uraknál, — mellém köszörülködött, *titulo compassionis*; az mi dolgainkrúl szólva, az pápa mediatioját ígírte, megszerzi. Sokat *discuráltam* és *objiciáltam* *difficultásokot*, *cum desiderio habendi tamen*. — Nem capiálhatom, an ab aliquo, vel a se loquatur? Elég az, hogy minekutánna assecuráltam: jóllehet Fölségednek nagy remínsége van az *ultrectumi tractában* is: mindazáltal, tudom, Fölséged az pápát azelütt is kérte s most is közeljebb útjához ragaszkodni kívánna Fölsé-

*) E levél már nincs mellékelve.

ged s mi is az jó végnek: de nehéz bízunk, mert azelőtt is postponálták az pápát, — most is *incrudelitate* persequálnak inkább, mintsem békélleni akarnak. De, azt felelte: József nem respiciálta úgy az pápát, mint Károl; az persecutiókról is 15 nap alatt lesz *affidatiója* Tipoldtúl, és mai póstán ír Rómába az nunciushoz, az ki *cardinalissá* lett, és varsavai nunciushoz, az ki helyibe megy amannak Bécsbe: azon vegyék fel, *reddant Ungariam quietam*, az ki nem lesz, még mi nem *accommodáltatunk*, és hogy *de sicaria persecutione exprobratiót* tegyenek. Fölségedet is mint persequálják, megmondtam; reáfelelt: hamar lesz váloszsa, s meg is írhatom Fölségednek.

Az való, nagy correspondentiájú ember; mi lesz belőle? elvállik, ő ugyan — az mint látom — nem tartja azt, hogy meg legyen Ultrektumban az universalis békesség, s alkalmas ratiókkal mondja, hogy az pápán kívül másnak mediatióját irántunk sem adják, sem veszik. *Punctumokot* nem kívánt most: mert elsőben csak jobbnak látja, hogy committálja az pápa *incerta forma* egyik nunciushoz, és akkor *pro ratione formalitatis* kell feltenni Fölségednek; elég az most, *ut cum libertate et securitate si fiat, nobis satis esse sciat*. — Aligha valami török büzt nem érzett, az mint észrevettem, *quia est missionarius Armenorum*, másként *paritas mumuzae in suo genere*, — elvállik barátsága!

Mind jól adja Isten, csak pénzt adjon előre, érhessük az jót, kit óhajtvá maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

Minap emlékeztem Horvát Ferencz leveliről, már vettem, Kruzsainak szól, régi levél; csak bízik az török háborúhoz, és Fölségedtől váloszt vár előtti levelire.

(Fredeti, egy íven, aranyvágatú negyedrév levélpapírra írva, majd merőben cifrákkal.)

29.

Ilywóban, 27. Julý Anno 1712.

Fölséges Uram!

Már megint második pósta, hogy Fölséged méltóságos levelivel nem vigasztaltathatom; csak úgy fetrengünk itt az lýmbusban, sóhajtunk az egekre: unde veniet auxilium? Mert már *előbb kifogyunk az erszínből, mind az remínsígből.*

Ma érkezett hozzám valami Nagy Zsigmond nevő ifülegény Máramarosból, nyolczad-magával, holmi békesség-únta katonákkal. Nem győzték sokféle hírünk után várnyi kimenettelünket, előnkben gyűttek, s hozták hírül, hogy az német Szakmár felé takarodott Erdélyből, és az magyarországi Váradhoz, az törökre nézve, mivel már hódoltató leveleket is bocsátott az török, és Arad felé gyülekezik. Csakhogy nem látom sohonnan, olyat írának az gazetákban, — hanem inkább az bécsi gazetákban van, hogy már Aradra vitték az 25,000 vég abánknak *) felét, kit ajándékon adott az török porta az császárnak.

Minap megírtam vala alázatossan Fölségednek, hogy Eszterház Antal Uram Egerváriát fölakaszták Sztropkón; most úgy hozzák, hogy már az többit is, kit Eperjест s kit Bártfán, kik kimentek vala, együtt Józseffel (Egerváryval?) Fölséged cselédjefélékben; azért is Príni Uraimék Skólyán s az szegény cavalérok Jaraszlón szellőznek, — mindeniknek kiküldött embereiket megfogdozták az válosz helyett, s ugyan csak közönséges híre foly, hogy senkinek sem lesz gratiájok. *Nem egyezik ez az franczia s német hírekkel; kinyomtatták Fölségednek az gratiát velünk, és Pozsomba várnak: de vagy sokáig tartson az gyűlés, — vagy bizony reá nem érünk!*

Már Grudzinski széillyesztése után változnak az svéciai király indulatjáról is az hírek, mert már ismíg ott telelését Benderben hirdetni kezdik Kamenyeczről gyűtt hírekből,

*) A Rákócziék részéről hadaik ruházatára, 1711-re, török kereskedőktől vásárlott s Karán-Sebesben letéve volt abaposztók értetnek.

nagy, fundamentalis ratiókkal: mert szénát hordatnak Benderbe az szekereken, kiket késérésére adtak az királynak; nagyobb az transport nemléte az szénatakarásnál. Azt nem capiálom: sem *Fiervil*, sem *Pápai* nem ír, se görög, se kozák emberem nem gyün.

Én immár csak Istentől és az után Fölségedtől várván maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félfőven, negyedrébten, s. k., részenként czifrákkal.)

30.

Ily v ó b a n , 3. A u g u s t i 1712.

Fölséges Uram!

Alázatossan adom értésire Fölségednek, hogy tegnapelőtt estve Pápai megérkezett; jöllehet most formaliter kezdette relatióját feltenni: de minthogy már két póstán Fölségednek levelét nem vettem, nem merem simpliciter megküldeni; azért így informálok alázatossan essentialiter Fölségedet:

Minekutánna *Benderben megtartóztatta az vezér, hihető, az svéciai királ ingerlésire, — kinek nagy haragját mondja* — egykor magához hivatja, és kérdi: *mivel megyen? Hogy Pápai keménnyebb szavára is mondani nem akarja, — haraggal bocsátja magátúl. 18 nap múlva hivatja: meggyütt az fővezérül váloszsza, menjen mindgyárst!* Semmit nem is engedték késni, *egy csuhadár* (a lap szélén: »a fővezír csuhadárját») póstalovakkal kapja, *viszi éjjelnappal; volt valami muszka curír is vele.* Nem capiálhatta soha magát: *hánynadán van? Pápai, kérte az csuhadárt útban: mondja meg, ő kicsuda?*

Mihelt érkeznek *Stambulba, igyenessen az fővezír házához viszik, ott leszállítják, viszik őket az vezír eleibe.* No most elsőben megexaminálják az muszkát, *azt elküldik, szállítják*

Pápaít, — mindgyárst az csuhadár súgott az vezírnék ; tekinti, s mondja az vezér : ezzel más dolgom lesz ! Kiküldi az embereket ; van-i tolmács ? Előáll az kis Muszi zsidója Jánosnak ; kérdi az vezír : ki követje ? van-i levele ? Van, de az turbában , ha mehet szállására, kikeresi. Igenis, igenis ! Mindgyárst kapják Jánost, csauzok késérik, szállást mutatnak ; jancsár-istrázsát küld az teftedár hozzá : mit kíván tahira ? (tahínra, napdíjra) 5 tallért küld vocsorára. Megbízza magát János : csauzt küld az vezírhoz : van neki szokott szállása, miért nem bocsátják oda ? Igenis, mindgyárst ! Olyan apparatussával viszik az erdéli házhoz, — hát helben van ott is minden ! Azt tudta Pápai : ő már az kis vezér, — soha úgy nem volt az dolog.

Csak alig volt kevés nyúgodalma : az nap még hivatja magához az vezír. Elmondja köszöntést s beadja az creden-tiát ; leülteti, kérdi : mit hozott ! Hihető, reá nem készült vala, azt feleli : Még az Hatalmas Vezér meg nem olvastatja az levelet, nem tudja, ki vagyok ? én sem bátorzkodhatom szóllani ! Ez is : peke, jól van, majd megolvastatom, s hivatlak !

Ez szerda nap volt. Másnap reggel ismét híjják ; de megint alkapun viszik karom fogva az vezérhez csauzok. Egyedül van az vezír, leülteti közel, harmadik az kis zsidó. Mondja : Megláttam az levélből , igaz embere vagy Rákóczi-oglinak ; mondjad, mi dolgod van ? Már ex his praemissis at-náméhoz készült Pápai, azt mondja deductive : Szultán Szulimán testamentumban hadta Erdély megtartását az fényes portának ; azért, az fejedelemségben hogy segéti ereivel béme-hessen, kéri az fejedelem, s igéri mint azelőtt az adót és hada-kozást. Pro ratione inductiva teszi, hogy most ideje, mivel soha ily hatalmas német császár nem volt, már Erdélylyel, Spanyor-és Olaszország birodalmával körülvette az törököt, soha még tengeren szomszédja nem volt : de már vízen, szárazon hozta hatalmát.

Ezen szókra megneszező, megcsavarlá s mozgatá magát az vezír : mondd el még egyszer ! Kérdi : ellensége-i Fölséged a németnek ? Volt is, lesz is örökké ! — esküszik Pápai. Hozdál-e levelet az császárnak ? Nem, mert soha szokás nem volt, te vagy condominus ! Jól van. Kérdezte hollétit s hadait is Fölséged-

nek. Denique, minthogy nem hoztál levelet : írd fel mind, valamit akarsz, — holnap hivatlak, add be !

Látja azért Janó Uram : kész dolog ez , — egész atnámét készít ; reggel pinteken viszik megint az vezérhez. Feltetted ? Ihon van magyarul ! Nincs magadnak (török) diákod ? Nincs. Csattant az kezivel az vezír , hivatja az cancelláriust, parancsolja : vigye magával, írja. Ihon gyün az Maurocordatus tolmács ; megfordúl Pápai, súgja az vezírnek : ne légyen az tolmács , — mindgyárst visszaszóléták. Elviszi Pápaít az cancellárius, hivatja az vice-cancelláriust, az ki magyar fi, ösmerőse, — annak dictálni kezdi. Mondják neki : nem úgy, hanem supplicatiót kell írnya az császárhoz, mert még nem ösmeri fejedelemnek ; hanem kérni kell : ösmerje, és vigye be (Erdélybe.) Akkor elteszi munkáját, és csak azt dictálja, az mit szóllott az vezírnek. Azzal hazamegyen.

Szombaton délben üzenik neki : készüljön, az tihánál várják az póstalovak ! Megpözsdül János, mondja neki az tiha, vezér nevével : Mivel német, anglus, minden sok van, ott nem lehet végezni ; ihon egy levél, az benderi seraskírnak, másik az tatár hámnak szólló, — mindenekrül ott végeznek, eredj oda és jól élj az szeraskérral ! Megbúsul János ; az Istenért, hadd búcsúzzam az vezírtül ! Meglehetne — mondja tihája — ha itthon volna. Mondja : Nem mehetek úgy is, mert nincs pénzem, itt kell felvennem. Csak fordúl, mindgyárst 30 új tallért hoz az tiha : Ihon — úgymond — ne légy pénz nélkül úton, minden lesz Benderben ; elég ez : jól élj az pasával ; fogjad leveleket, ihon a csausz, siessetek, az agát elérjitek, az ki az pénzt és lovakat viszi az királnak. — Úgy is lett meg az dolog. Minekelütte mindazáltal megindúlt volna : küldötte az vice-cancelláriushoz Muszit, kérdezni : mi dolog ez ? Azt üzente : légyen jó kedve, jól van dolga, éljen jól Benderben az pasával és tartson barátságot s correspondentiát onnan is ; úgy tudja, szemben kell neki lenni az királylyal is.

Elérkezvén azért már Benderbe, mindgyárst az basához vitték. Beadván az már ezelütt megharagított pasának az leveleket, az tatár hám ott nem lévén, szállására küldi. Már ott napol ; mikor megtudja : várják az tatár hámot, megyen Tarlóhoz, ott tanúlja Fiervilt.

Harmadnapra *hivatta Pápaít az pasa*. Nem végezhetette szavát, mert valami lovakot hoztak neki az császártúl. Másszor ismét *hivatja, s mondja: Ihon, váloszt ír Fölségednek, passust ad, — elmehet!* Beszél, beszél János: *mint volt, hogy volt, mint küldték, magával beszült az vezírral*. Arra csak megbámúlt, s hallgat egy darabig, — azután mondja: *Mi dolgod van hát velem? ihon, passust adok, elmehetsz békivel!* És ezzel vége lőn az schénának, nem tudom s talám nem vége az comédiának.

Ezeket nagy álmélkodással ott hallgatta az *Pápaival gyütt agája az vezírnék*, s mondja: *nekem roszakaróm lehet a pasa vagy a királ, — de megbeszüllem ezeket így az vezérnek!* Mondotta vala már *Fiervil is, hogy hallotta az királ udvaránál: el fogják bocsítani, mert csakugyan nagy az harag ellenünk*.

Én, megvallom, nem capiálhatom ezen dolgot máskint, hanem mivel mondja: *hallotta ott is az portán, oly particulariter observálja az kirdlt az török császár, hogy még az vezír is tőle láttatik függeni; ehhez ha Grudzinski és az török követ aga szavait confrontálom s megfőtt dolognak ha tartom: nem lehet máskint gondolkodnom, hanem, hogy azért relegáltatott ezen dologgal Pápai Benderbe, hogy az királylyal és hánnal conferáltassék, ad intentionum promotionem*. Azomban nemcsak de communi: de in particulari is nagy harag levén *Pápaira, concredálni nem akarták, s hogy ne kémeskedjék: inkább kiküldésit javallotta az királ, tudván, mindenkor készen tanulnak bennünköt, ha succedál dolga. Ha pedig még van difficultása az törökkel a királnak, — nem szerette volna, hogy ezen jól indúlt dologgal distraháltatott volna elméje a töröknek. Az megharagított pasa is könnyen engedett az királ szavának*.

Ezen dologban már nem tudok mit tennem egyebet, hanem azon mesterkedem: mint lehessen *Pápai Gáspárt az abák praetextusa alatt feliktatni a portára, és az vice-cancellárius által tapogatni ezen dolgot?* Volna oka s módja *felmenni Pápai Gáspárnak: mert Alboër mondta, megvannak az abák, jóllehet a német kézhez kérte, ment is fermán: de az tömösvári pasa*

rescribált, hogy nem az labanczczá lett magyaroké, hanem egyedül Fölségedé, és így új fermántúl vár, red tevin kezit a pasa, és most mind *Alboër*, mind *Abduman* s több adósok kéri az portán. Közeljebb úton is, ha lehet, csak *Alboërnek* is iratok, beszéljen *Muszi* az vice-cancelláriussal.

Curiositásúl rendes dolgot írok Fölségednek, meglehet mulatságban! Midőn elsőben valának *Benderben*: előtanálja *Muszit* egy *dervis*, megkapja, kérdi: micsuda ember vagy? honnan gyüttél? *Kereskedő* vagyok, *Lengyelországból*! Nem az vagy, firtatja; s végre mondja: gyere fére, üljünk le; ha te nem mondod, — majd megmondom én, te ki vagy! Leülnek, s mondja: *Te követségbe gyüttél, de más nagyobb ember van veled, az most búsúl, de mondjad neki: ne búsúljon! Egy magyar királtúl gyüttetek, az most elszaladt, az tenger mellett van valahol, közel az svéd királ országához; mondjad meg, hogy el fogtok most menni az portára, és lesz nemsokára, csakhamar igen nagy hadakozása az töröknek, azon magyar král és az svéd král ketten fognak elül járni az török előtt, — nagy dolog lesz, nagy! Te ezt nem érted, mondd meg annak, az kivel vagy, — az megérti!*

Ezzel elment, többször sem látta; s azt is mondta: *Én megmondtam előre mind az vezírnek, mind az tatár hánnak, hogy most fognak gyünni követi magyarok azon králtúl a portára. — Be nevetném, ha ezen dervist Drabecius küldte volna oda, mivel látja: itt nem sokat hiszünk neki!*

Már ezen katonás kis históriácskával végezvén írásomat eddigvaló relatiójárúl az dolognak, — kezdem az másikat, az ki mint concurrálhat az elsővel? Isten maga tudja, s az üdű mutatja. Méltóztatik emlékezni Fölséged felőle, hogy midőn bizonyos vala már *Fiervilnek bémenetele*, informáltam az negociatiórúl, s azon kértem singulariter: valósággal tanulja ki, ha ugyan igazán akarja-í az békessíget az királ? És ne csak clavissel, hanem olyan levelet is írjon, hogy megmutathassam. Íme azért accludálom alázatossan mindazkettőt Fölségednek. *) Tagadhatatlan, jobb volna, ha az publicumra való le-

*) A czifrákban írt levél megvan, (lásd alább;) azonban a nyilvánosságra szánt ma már nincsen csatolva.

vélben *assecuratióm emlékezeti* s a többi in illa forma de *praeterito inkább, mint de praesenti adna értelmet*: de feltanáltam magyarázatját; mert *assecuratióm de generica et praeterita voluntate paciscendi* hogy szólhatott, s nem tovább, kitetszik magából, midőn nem is tartják *elégnek s autenticumnak*, s ahhoz, *kérdést de particularibus leveliben most tesz*: ergo apparet consequentia, hogy semmit sem érthettek *assecuratiómból*. Hogy pedig *oneratum me sentio*, — igenis, azt mondom: Fölségedtől; az minthogy azért subtraháltam ezeket, *) az mikről írok, hogy Fölséged jobban megérthesse alázatos írásomat.

Ezen dolog confirmáltatik azzal is, hogy már ezen írások után *bizonyos levele gyűtt russiai palatínusnak is*, *kiben írják: Fiervillel irattak nekem, tőlem kérdeje, s azt segítse*. Olvastam magam, s úgy látszik, *ettől várnak, indulni nem akarnak, transportumokban csalatkoznak, csak törökhöz nem biznak*, noha az folyó hírek máskint hangoznak.

Én azért, Fölséges Uram, valamit ad Isten, megpróbálom még egyszer, s most mindgyárst *expediálni akarom e napokban Ebeczkit az öreg Dolorukihoz*, — *de német ruhában, titkon*, — *mind az dolgot s mind magam inductiva ratióit neki küldöm*, s azon kérem: ha jónak s méltónak itéli, mindgyárst maga *traducáltassa oroszúl mind az leveleket s mind az ratiókat*, kész munkával küldje, s adja emberét melléje; sőt talám vagy együtt, vagy közel lesznek az czárral, minthogy van híre jövetelinek. Ratióimnak pedig *essentiája az lesz: mivel, ha megvan is békessége, — nincs vége galibájának az törökkel; se ne bízzik az anglushoz, mert már barátja lévén a francziának, lesz az svécusnak is. Ha előbb békélnek Ultrektumban, mint ezek itt: praescribálnak ezeknek is; azért úgy higgye: nem más okozza ezen resolútiót, hanem, hogy az svécus egyelednék örömost az universalis tractába; abban pedig soha belüli nem gyűn különben, hanemha mint az Pilátus az Credóba, azt elhiggye a czár, hacsak nem békílik; mert lám, látja maga: sem franczia, sem aliatások nem akarják az svécust érte postponálni. Ha pedig megbékílik: talám azon békesség*

*) T. i. Fierville-nek második, elveszett vagy lappangó levelében.

inseráltathatik az universalisba, kit is bizonyosnak hiszek, ha akarja a svécus, hogy akarja az anglia és francia is, és ezen egy úttal ugrat colligatiójába francziának; máskint itt se várja, soha pedig a császárnál is, az ki szóval ha tartja is.

Abban pedig meg ne ütközzék, hogy *Fiervil francia, mert valaminthogy ingerlette a törököt a francia az svécus kedviért: úgy most azért segíti az békéllést.* Példája ennek, hogy lám, *anglus, császár s a többi mind offerálták mediatiójokat a svécusnak, de nem kellett, ezt választotta, mert geniussa hogy ne legyen sok hírrel. Elég az, hogy az francia királ embere ír ilyen nyilván szándékáról az királynak; kire ha directe nincs is bízva: de infallibiliter tudja akaratját urának.* (Írhatom ezt, mert megegyeztem *Fiervillel: ha így ír, követnek mondhatom, sine expressione characteris.*) Kérem azért, az mint azelőtt is adta, adja — bár in alia forma — a *praeliminárikot, kiben aliatusi dolga nem volt keverve máskint, hanem ad calcem, hogy azok dolga is accomodáltassék.*

Ezeket már mind elméjire *adtam volt Fiervilnek, pro modo agendi.* Isten mi jót ad? legyen szent akaratja; én ugyan deducálok mindeneket s Fölségednek megküldöm; de ezeket csak azért anticipálom: ha casu quo tanálna véletlen occasio interveniálni a *czár eljövételivel, — tudhassa addig is Fölséged, még Ebeczki érkezik.*

Akart volna *Moldvában maraáni Pápai, — nem szenvedte a vajda, hanemha nem correspondál velünk,* mert már az is németté lett, nem is akar beenniünköt recipiálni; máskint is, kimondhatatlannak mondják az pusztaságot.

Most el nem küldhettem átlátszós levelit az *pasának; de azt mondja Pápai: nincs egyéb váloszsza, hanem, hogy Fölségednek kívánságára odaküldte a portára, honnan megtérvén, íme visszabocsátá. Hic est! Megküldöm egész relatióját, ha parancsolja Fölséged; azalatt alázatosan várja már itt továbbvaló dispositióját s egyszersmind subsistentiája iránt is kegyelmességit Fölségednek; mert, mondja, hogy megbízván magát, igen hánta a bakszit (baksis = borraivaló) a sok udvarló csauznak, jancsárnak.*

Ezen mostani póstára készítvén előre eddigvaló alázatos

írásmot: veszem 16. és 22. Julý költ méltóságos leveleit Fölségednek, mellyek ugyanis Krucsai Uramot nyomozván, az lublini póstán kerültek elő, mivel az warsawai pósta most elmaradt; okát nem tudják.

Csudállatos dolog, Fölséges Uram, az De la Verne históriája, igazán nagy dolgokat foglal magában. Addig üzik-fűzik, addig hordják még ezen 7-trualis korsót az kútra, hogy kettétörik még. Talám ugyanis mind erre várakozott eddig az transportum is, s igen bölcsen gondolkodik Fölséged felőle, hogy talám *erre czílozott a franczia biztatása, igen közel útja is volna*; még penig concomitanter lenni látszik *Grudzinski és az minapi agának beszídjé*. Már penig, ha hozzávetjük mostani históriáját Pápainak: sokat magyarázhatunk, s legalább látjuk okát: *miért relegáltatott Benderbe, az királra nézve ex hac secreta ratione coherenti et non abjectiva solum*. És, úgy tetszik, confirmáltatom opiniómban, az mellyet följobb írtam ez iránt; sőt azt is hozzáteszem: talám *Fiervil is ezen dologban jár: azért kedves, mert szokatlan kedviben van az királnak*, és már egészszzen magára fordította szemeit mindeneknek; gondolták tehát: *Pápai nélkül is meglehet titkossabban annak ideiben*. De már az a kérdés: ha nem verné, nem nyúzná-i más is azon dolgot? Vagy újra kell már kezdeniek; osztán, ezen dolog nem segíti-é *elméit az czárnak az békessígre? Mert kitetszik barátsága Angliának*; mert, csak azt tartom, régi orderbül fogta dolgát az töröknél követje az franczia ellen a békíttetésben.

Ugyan csak nem szűnik most is régi observatiója dolgaink folyamatjának in concursu rerum; íme, mikor töprekedeném Pápai históriáján: *gyün ezen világosítása titkának*, és ugyan ma érkezik 17. Aprilis költ papirossával Pápai Gáspárnak, *kit fehéren hozott, itt kentem ki az bötüit*, Fölségednek. *Igen hosszan írja elhagyottságának panaszit; Csáki András, Horvát Péter, Todorával vannak* (Tömösvártt? Lándor-Fejérvártt?) Azon kéri Fölségedet: az Istenért, *ne hagyja a török és az svéciai királ barátságát, mert van igen nagy titkos munkájok ezen mostani hadi készülletiben az töröknek, az muszka ellen ugyan: de annak békesség az célja etiam sub armis*, és tovább terjednek, talám Magyarországra is; de oly titkos az

dolog, hogy az királ, a tatár hán, és az (török) császár tudja csak, még az vezír sem. — Ezeket, csak elhiszem, nem álmodta, s már is az meglett s czélozó dolgok bizonyítják is, legalább annyiban, hogy kell valamely nagy dolgaiknak lenni sub incude, ha csak, mint sok több, úgy ezen hegyek is egeret nem szűlnék.

Írja a mellett az abák felül, valamint följebb írtam, hoc addito, hogy elsőben Károlyi akadályozkodott benne, formálván praetensióját, hogy nem Fölségedé, hanem az ország pénzén való, s mivel Fölséged *elszökött az magyarok közül, — úgy írt az pasának, —* semmi közü Fölségednek hozzája. Függ azért az dolog az porta további resolútiójátúl, mely (az mint följebb írámm) okot adhatna Gáspárnak *felmenni* (a portára.) *Ugyan-ezen török-zsidó által írok is; igen apropos esik, mert expressus követje csak, ezen írással, ki is megtért volna, ha Viski be nem botlott volna.*

Magyarországról ugyanis idegenektől ha lehet mit hallani, ide semmi bizonyos nem gyűn az nagy persecutió miatt, az ki valóban nem egyezik az nyomtatott hírekkel: mert már ma harmadikban látom feltéve kimenetelünköt, már penig én is neveztetem. Ugyan, gondoltam, fogok valami particularitást érthetnem mostani leveliből Fölségednek az iránt, *mert — gondoltam — az pulsus tapogatásából eredett.*

Hogy mostani diplomájával az császárnak confirmáltasának az többi is, elhiszem; sicut erat in principio, etc. ha még is a modo in posterum. Hogy soha ne lehessen extra Regnum az koronázat: habet suppositum, hogy mindenkor kívül lesz az király et habet consequentiam suppositionis non eligendorum, sed succedentium Regum. Az leányágot ha továbbra hadták: más okának kell az törvén szeretetnél lenni, *) hanemha ex compunctione privati affectus akarna ollyan jóvá lenni az császár.

Az czár érkezését akarom igen, talám Isten még meg-

*) Igen jól sejtette Beresényi; ugyanis gr. Pálffy Miklós, gr. Illyés-házy Miklós stb. udvari főembereknek b. Szirmay Istvánnal, Szluha Ferenczcel és másokkal a pragmatica sanctio ügyében már ekkor váltott tapogatózó levelezései bizonyítják, hogy a volt kurucok hangulata miatt a leányági örökösödésnek keresztülvitele ekkor még lehetetlennek mutatkozott, s ezért halasztották el,

szelidíti az változásokkal! Igen akarom azért már feljebbírt alázatos informatiómot: mert ugyan csak elébb érkezik ezen levelém *Ebeczkinél*; de ha *Doloruki is Pomerániába megyen, hogy mehet Ebeczki utánna?* azon törődöm én.

Mindeneknél nehezebb az, hogy az sok jó szó között *miért nem küld már a francia pénzt is?* Ezért haragszom már én! *Mutantur aspectus in dies, nunquam quies, semper spes, generantur novae.* Mind jó az, s várunk kell, ha nem akarjuk is; de *Fölséged panaszt hogy nem hallják, csak nagyobb keseredünk.* Sohasem gondoltam több hasznát *magam írásának az francziánál, csak, hogy hadd tudják, hogy mi is élünk is, sirunk is.* Úgy tetszik mindazáltal, egy kis consolatiót immaginálok, magamnak, mikor azt olvasom levelibül *Fölségednek hogy az követ keres pénzt, magának is, Fölséged nek is; talám — hát nekünk is!*

Fölségednek hogy javallja Brenner Uram bémenni (Franciaországba,) nehéz ahhoz szöllum, noha meggyütt Pápai: mert talám mégis most is *itt hányattatik hajónk.* Emlekezem penig ez iránt való egykori alázatos írásomról, kinél most sem írhatok többet, hanem csak azt teszem hozzá: ott volt *Jakab királ fia, még is eltakarta az ratio status; ergo: innen segít, ha segíthet haza benniünköt.* Ha maga kívánná, — haberet aliam significationem.

Hogy sok reménségeinkben megcsaltak az potentiák, az igaz; adja Isten — csaljanak meg már reméntelenségünkben is! Örömost megkövetem mindeniket vétkemről: de az én sententiám nem succumbál a hiával; mert az vala, hogy, ha *obtinebunt superioritatem praescriptivam pacis,* — de ahhoz talám még több kell! Bezzeg, *La Verne jó követje volt Drabeciusnak; mikor mind azok szabták volna az leczkét, ego interrogavi; így is ugyan kis üdüvel sok jót tehet Asszonyom, de éretlen még kendere, nem tépheti.* Azt ugyan elhiszem: el nem múlt szándék-jok *La Verne kiadásával az dolognak, — de sok akadik, s netalán újra kell vetni, s későbbben lesz aratása; s én megval-lom Fölséges Uram, hogy mindezeknek látnám legközeljebb s bizonyosabb útját az kezdett békesége által a muszkának a svécussal, és ugyan recollecte reflexiót csinálván alkalmas*

discursusira *Fiervilnek, most kezdem elhinni: ehhez készültek, et pacem ad hoc necessarium esse remonstrative vitte bé magával, most is 3 rendbéli directe párisi levelit küldöm bé. La Verne histórijából is látható penig, hogy Bezenvald sem mindent tud.* — Második leveliben írnia méltóztatik Fölséged, hogy írják neki: *megegyeznek az hollandusok is*; csak a kell még hozzá, az kit könnyű hinnyi: vagy előbb, vagy utóbb, de meglesz, s consequenter nunquam crisis durabilis, ergo nec marsupii. — *Talám az Castelana is hamarabb ad pínzt, ha látja, hogy félbe is szakadhat alkuja.* *)

Alázatossan köszönöm Földségednek Laczkórúl való emlékeztet; de valóban gondolkodom rajta: rosza okot ne adjon neki szegénysége; talám accomodatiót kaphat valahol, mert máskínt nem tudom, mint maradhat, megöleti magát valahol pro gloria gentis, — keserűséget okozva, nagy bútúl ment.

Préni és cavalér uraimék most is nyomorognak, magok sem tudják, mit csináljanak; embereiket bé nem várhatják; még is van Príniéknek bizodalmok az gratiához. Énnemem penig Istenben s Fölségedben teljes bizodalmom, az ki vagyok s maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

Eredeti, két ívre, negyedréiben, sajátkezüleg írva, nagyobb részt titkos jegyekkel.)

I. Melléklet.

Fierville d' Herissy lovag, Bercsényi grófnak.

Fiervil clavises levele, de dato 9. Julij Benderből. Post magnas fatigas et difficultates in itinere susceptas, tandem Benderum feliciter perveni 27. praeteriti mensis. Die secundo post meum adventum, audientiam habui apud regem Sveciae. Non possum satis exprimere, quantum favorabiliter me perce-

*) T. i. Sieniawska hgnő alkuja, Rákóczi jaroslawi uradalmánatmegvétele iránt. Sieniawsky krakkai castellán is vala, — innét a fön ebbi czím.

pit iste princeps et ipsius ministeri. Nullum tempus intermisi, quin proponerem commissiones, quas mihi commisit Excellentia Vestra erga protectionales tam pro Serenissimo, quam pro persona Excellentiae Vestrae; sed magnas difficultates inveni. Dominus Miller mihi objecit foedus, quod habent cum Czaro, militiam, quam concessit ipsi Serenissimus contra regem Sveciae, et tandem protectionem, quam habent a Czaro. Primis objectionibus non fuit difficile satisfacere; quoad ultimum respondi, quod ex necessitate factum fuerit, et declarari: si rex Sveciae dignaretur suam concedere; ad hoc mihi dederunt spem de favorabili successu, sed nihil praecisi declararunt, et spero, quod succedet negocium.

Quoad propositionem pacis possum affirmare, quod hic plus desideraretur, quam apud Czarum: sed non possunt persuaderi, quod Czarus sincere agat in istis propositionibus; ideo summe necessarium istam opinionem destruere, in qua consistit major difficultas ad inchoandum negotium. Ergo, ut talis difficultas solvi possit: convenimus cum Domino Miller, quod, si Excellentia Vestra vellet directe ad me remittere aliquid autentici in scriptis sive a Czaro, sive a ministris ipsius, communicarem Domino Miller, qui etiam mihi remitteret responsum reale et autenticum; et si Excellentia Vestra posset aliqua praeliminarium ad me mittere, per hoc valde urgeretur negocium. De caetero me remitto ad Dominum Pápai. Dominum Palatinum Kiowiae inveni tam iratum, quam potuit esse, etc.

(Eredeti, negyedíven, Bercsényi kezével merőben cifrákkal írva.)

II. Melléklet.

(Pápai János a fejedelemhez.)

Felséges Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mint folytattam követségemet, a Méltóságos Generális Felségedet bővön informálta; sokakkal azért Felségedet terhelni nem kívánom. Azt írhatom Felségednek ex bonis prae-missis principijs, mivel maga jól tudja Felséged, hogy még csak ennyire sem mehettünk eddig a fényes portán, mint most

a mikor ellenségei valánk a fényes portának, avagy csak a svécusok és Potoczki opiniójok szerint, — mégis contra omnes machinationes eorum meghallgattatván, relegáltottam benderi pasához, tatár chámhoz pro conferentia. A begligcsi vagyis a vice-cancellárius szavain is fundálok, a ki azt mondotta mikor már indulnék Constanczinápolyból: legyen jó kedvvel, jól lesznek dolgaitok, a prussiai (svéd) királylyal is szemben kell lenned! Hihető, a midőn megadtam a fényes porta levelét a passának, a passa fényes porta intentióját communicálván a prussiai királylyal, vagy mondotta neki: non est de tempore, vagy: ha kijő, Felségeddel kíván a passával együtt conferálni.

Kívánta vala Felséged, hogy titkon menjek Constantinápolyba; abban éppen mód nem volt: mert most akárki menjen is, nem úgy, mint azelőtt, hanem egyenessen viszik a kapura. A midőn pedig felvittek, dissimulálnom nem lehetett: mert úgy tölt volna bé kívánságok a svécusoknak, azzal vádolván, hogy csak spionnak küldtettem.

A mi kevés időm volt, mind Desalorndól, kit nem dicsérhetek, mind Brünél, — megadván a leveleket nekik, sőt egy éjjel ott is háltam Brünél, — eléggé exaggeráltam: micsoda indulattal volt Felséged eleitől fogva hozzá, nemkülömben Felséged is micsoda készségét, devotióját tapasztalta, kértem: vállalja fel azon dolgot, munkálódjék azon dologban! Felelt: én most a követ szolgálja vagyok, semmit híre nélkül nem cselekszem, nem is cselekedhetem; hanem, ha megmondod a követnek is, s parancsol, örömöst szolgálók! Eléggé mondtam nincs, nem is lehet semmi praejudiciumára a követnek, azért szolgálhatsz ezen dologban, — de absolute semmire sem inducálhattam; de obligálta magát: in silentio tartja szavai-mat, a követnek meg nem mondja.

Ennek találtam volna egyib modalitását is fel, — ott lévén Alboér is, a ki — szegény — sok kárai után is nagy hűséggel, addictióval viseltetik Felségedhez, jöllehet in persecutione vagyon adóssai miatt, — ha ott mulathattam volna: de hirtelen indulásom miatt Felséged ebbéli parancsolatjának. (Így.) Jöllehet eleget únszolt a moldvai vajda, hogy az egész relatióval maradjak Moldvában, — szállást, provisiót adat tisztességest: de, hitesse el Felséged magával, ha szintén Felséged

magátúl elvet is (kit nem reménlek), soha Felséged s az így mellül el nem álllok, ha utolsó állopotra kell is jutnom. Amint-hogy most is nem lévén egyib egy kocsisnak való lengyel köntösömnél, — Krucsai Uram *elvívén magam s eselédim köntösét*, — alázatosan folyamodom Felséged kegyelmességéhez: ne vesse el alázatos igaz szolgáját s hívét, a kinek még itt is Lengyelországban fejedelmi assecuratióját adta, — hanem méltóztassék több igaz állhatatos hívei száma közé számlálni, és azokhoz practicálni szokott kegyelmességével engemet is éltetni, s parancsolni: mihez alkalmaztassam magamat 4-ed magammal, 4 lovammal? Isten engemet is éltetvén, Felséged boldogulásának idejében — melyet bizony most hamar várok, hiszek is állhatatos hittel, — nem lészek haszontalan szolgája Felségednek *Erdélyben*.

Amhet nálam lévén Benderben, mondotta: *az abák megvadnak*, kirül tudom, a Méltóságos Generális bővön ír Felségednek. Mikor *Desalor szíp ember volna*, conserválhatná, — jó volna a mostani szükséget supleálni véle.

Toroczkai István, szegény, megholt, Mikes Mihály Úr tiszt nélkül lakik maga jószágiban, sóhajt a többivel, — bizonyos relatióbúl tudom. Én pedig ajánlom Felséged kegyelmességében magamat, a ki vagyok

Felségednek

Ily vó, 3. Augusti 1712.

alázatos hív szolgája

P. János m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, Pápai János kezével írva, részenként számjegyes chiffre-kben.)

31.

Ily wóban, 10. Augusti 1712.

Fölséges Uram!

Ezen mostani póstán sem érkezvén ismég levele Fölségednek, reménlem, az czárhoz való utozása okozta Fölségednek; ki ha úgy volna, bár ez elmúlt posta előbb érkezhett

volna, az mely által *Pápai és Fiervil históriáit* alázatosan megírtam Fölségednek.

Most nincs semmi újsággal mivel udvarolnom Fölségednek, mert itt most semmire sem újjúlnak az hírek. Ki indúlását, ki telelését mondja az svéciai királynak is; nem is tudom már, *mit volna jobbnak tartani negociatióinkra nézve is!*

Megvállik, Ebeczki mint járhat; mind ilyen szegénységhez képpest is ezen költséges útozását már egyszer még megpróbálám, igyenessen Poznániának, s onnan nyomán küldvén az czárnak.

Arrúl is írtam vala minap alázatosan Fölségednek, hogy egy bizonyos Theatinus Pater Praepositus itten micsuda discursusibúl eredett *az pápa mediatiójára, írván az iránt mind Rómába, mind Varsavára az itt való nunciushoz és más confidens pap barátjának.* Az elmúlt póstán gyött válasza Varsavárúl, kivel tegnapelűtt vala nálom. *Az nuncius igen böcsülettel ír neki az iránt, dicsíri propositióját az pápa mediatiónak, és hogy mindgyárst írt Rómába, remíni az pápa orderit ex patione exulatus nostri in Polonia, ő red lesz, és in eo casu nagyon ajánlja magát.* Az másik penig confidense, azt írja valószínű: *nemcsak Rómába, de igyenessen írt Bécsbe is, oly emberinek, az ki mindgyárst az császárnak fog minden miníster nélkül szóllani,* és kiváltképpen sokféle persecutióknak iránt. Azalatt kívánták, hogy javallja nekem: *írd az nunciushoz; kirúl gondolkodván, mai póstán írok majd, in hanc formam: Hogy érttettem ezen Theatinustúl bujdosásunkon s hazánk nyomorúságinkot is értve, propenso ducatur animo, ad publicam et privatam quietem reducendam per mediatione Suae Sanctitatis, ut tam patria nostra tantis agitata malis, quam Serenissimus Princeps Transylvaniae, et nobis Confoederatorum, justam, tranquillam, securam etc. quietem sperare liceat, etc. Hanc propensionem ad procuranda haec menia, Serenissimo Principi notam reddo, quem hanc bonitatem Illustrissimae Reverendissimae Excellentiae Vestrae omni gratitudinis officio recogniturum spero; továbbá fizesse meg az Isten, és megmondám ahhoz: ha acceptáltatik az mediatio, én is de Fölséged is kiváltképpen többet írunk.* — Ez igazán, Fölséged mondásakínt, egy puska lövés.

Magyarország felől ismét azt írják — látom — az mai francia gazeták: megint nem adták meg Fölségednek az gratiát, hanem 3 hetet arra, hogy Fölséged velünk is acceptálhassa. Az mit akarnak, írnak, — s cselekeszik, úgy látom, visszáját. Mert tegnap érkezének hozzám Gróff Forgács Simon és Eszterház Antal Uraimék, beszélnek, hogy bizonyos emberek gyűvén bé hazánkból, referálják: látták, midőn Klobusiczkit fogva, lovon, Keczer fakó szekéren vitték el Eperjesről; Otlíknak orrát, fülét elmeteszvén, Spilbergben küldték, és az én hokmesteremet (vagy Haraszti, vagy Bezzegh) négygé vágták, s többet illet. Azonban üzenve megüzente Antal Úrnak az sztropkói Commendans-Óberster: ne is gondolkodjék arról, hogy gratiája legyen. Egészszén visszacsapta embereit, csak Egervárit akasztván fel közölök. Nemhogy gratiájok: de persecutiójok érkezett ott az széleken; azért is az Asszonyokot ő Kegyelme ott hagyván Jaraszlóban, magok gyűttek az Urak hozzám, az nagy keserűség s extremitási között, *kivált midőn már Pápai relatiója Moldvával sem bíztathatja. Az kö is megszánna, szegín Antalt kivált; én segétemem, ha volna mivel. Holnap viszik el, nem tudom, veszik-e meg? ezüstmívemet. De mivel bizony másoktól is másokhoz is úgy gyűtt ide az hír francia hírből, hogy Besenvaldnek meggyűtt Fölséged s irántunk való pénznek dispositiója, s úgy hiszem, erről méltóztatott vala Fölséged minapi utolsó leveliben emlékezni, hogy keresi az pénzt az követ: alázatossan kérem azért Fölségedet, méltóztatassék szánakodni de nobis quoque peccatoribus, mert reám gyűn minden. Íme, szegény cavalíroknak is furírját az akasztófától bocsátták vissza; azok már világ csúfja s nyomorúságára jutnak, reám gyűnnek szegények, — sír az lelkem felettek, tennék jót vélek, ha tehetnék; azon leszek: széltszagatva Urak közé oszszam tengeni szegényeket, míg Isten felvirrasztja napjainknak boldogabb sugárlását. Kit hamarom kívánva Istenünk irgalmától, magamot Fölséged kegyelmeségébe alázatossan ajánlom, és maradok*

Fölségednek

alázatos hív szolgálja
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréti aranszélű levélpapírra s. k. írva, részenként
czifrákkal.)

Ilywóban, 17. Augusti 1712.

Fölséges Uram!

Csakugyan látom, hogy Krucsai Uramnak kell tulajdonítanom okát, hogy ezen mostani póstán sem vehettem levelet Fölségednek, minthogy elhiszem, Krucsai Uramnak cooptáltatnak leveleim, ki is — az mint hallom — commissarius-generális az Asszony (Sieniawskyné) jószágiban; talám most is odasétál Pokuciában az Asszonynyal, s az én leveleim késérgetik ő Kegyelmét. Mert ilyen okon vettem késűn minapi két rendbéli leveleit is Fölségednek.

Most egyéb újsággal nem udvarolhatok Fölségednek, hanem, hogy ma láttam 30. Julý költ levelet Wilcseknek Pozsonbúl, kiben írja már végét az gyűlésnek, és hogy Fölségedet, engem, Forgács, Eszterház Antal és Waý Ádám Uraiméket conscribálva, *) formális rebelliseknek agnoscáltattak az Országgal, sine ulteriori spe gratiae, minthogy Fölségednek adott conditiókra az praefigált hat hét alatt nem accedálunk. Praevisa haec tela minus feriunt, — Isten, s nem az német kegyelmében vetvén úgy is reménségünket.

De talám megcsendesedik még mérgek, ha tovább is úgy kezdődik az francia szerencsének kereke fordulni, mint ma terjedett itt híre. Az 80 nyert ágyú mellett 10—12,000 embernek veszedelme sem kis kár ugyan az aliatusoknak, most kivált, az anglusoknak szakadása után, —de nagyobb az, hogy már megfordul ezzel az szerencse, s hacsak Anglia nem másolja barátságát valósággal, csak elhiszem: inkább visszanyerni az többitől azt vagy annyit igyekezni fog az francia, az mennyit Angliának kellett adni ezen fordulásért, mintsem tovább is vásárolja az békességet az többitől, és consequenter terjedni fog fegyvere az francziának, s talám jobban megemlékezik rólunk is, mint eddig.

Írhatom azonban Fölségednek, hogy Forgács és Antal Uraimék nálom lévén, mint minapi póstán alázatossan írtam

*) Így, tollhibából, pro scribálva helyett.

vala Fölségednek, úgy látom, sőt láttam akkor is: inkább nyelvet fogni, mint conferálni gyűttek vala, s nem is mondá Forgács Uram' resolútióját elűttem: hanem szándékárul beszélgetvén, csak elhallgatta ellenkező opinióimot, *mert Pápai relatiójára nézve nem javalhattam bémenetelit most.* Mindazáltal ma veszem levelit, kiben írja: feleségét pinteken ideküldi, és maga megindúl Moldva felé, mivel szerzett magának batorságos utat ex parte militiae Szinyavskianae. Nem tudom, úgy kell-e értenem, hogy, ha passust nem is: conniventíát nyert, vagy titkos utat szerzett magának? Azt sem tudom, ha ugyan Antal Úr is elmegyén-e véle? mert kedvét nem ösmértem oda. De, csak elindúl már Forgács Uram, úgy látom, az cavallérokat is mind elviszi magával, — egyedül Mikó (Ádám) Uram jöve hozzám, s talám szivárog még valamely utánna; máskint mindnyájon kik ki nem mehettek, elmennek véle, mert az élíhetetlenség viszi vakon őket. Ha mi elmarad benne, azon leszek, az Urakra oszszam; egyébaránt bémeneteknek kevesebb consequentiáját gondolom, de talám *bészínli* velek magát Forgács az svéciai királynál és ingerlő szavai irritálhatják máskint is boszús elméit a királynak Fölséged ellen, ámbár végre kiösmérjék ott is. Másik az, hogy, ha nem lesz ott keleti: *Havasalföldiben a vajda tehet általa kárt az töröknél boszújából* Fölségedre; mindazáltal, csak elhiszem, *judicabitur ubique ex ore suo.* Hallom mástúl: sok bolondsággal biztatja magát, et mentitur iniquitas sibi.

Új hírül nem írhatok egyebet Fölségednek, hanem hogy Bruchowski megvette Szinyatínt, Ulant elszéllyesztette, s most újjobban ment Stanislow alá. Semmi híre sincs az király indulatjának Benderbül.

Ebeczkit egyenessen Posnaniára küldtem, mert ott van Dolhoruki; talám ezen victoriája az francziának más gondolatokat hoz az czárnak is: *nem veti meg Fiervil írását azért, hogy franczia, kitül féltem igen.* De ezek is úgy, mint mindenek, Isten kezében vannak, úgy mi is, s reményünk is; kitül jónköt várva, maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Most gyullada meg az város, és az piarcznak s trinitariusok környékinek nagy része elége. Jobb volt kívül nézünk, mint belől kiszaladnunk.

(Eredeti, félíven, negyedréiben, s. k., részenként titkos jegyekkel. A papír finom francia gyártmány, »BEAUVAIS« vízjeggyel. Szélei aranyozottak.)

33.

Ilywóban, 25. Augusti 1712.

Fölséges Uram!

Óhajtvá várt méltóságos levelit Fölségednek ma vettem de dato 30. Julý, 6. és 13. Augusti egyszersmind, s már ezután — reménlem — nem fognak Krucsaievecs copertája alatt is elmaradni leveleim, útiokban igazolván.

Az minapi victoriája az francziának elfolyta ezen világot is; de az mennyire az vígasztal: annyira szomorít levele Fölségednek, midőn olvasom mind ideit, s mind okait Fölséged *elmenő szándékának, s végső remítelenségben való hagyatásunkot. Mert, ha most is oly kevés pínzt küldtek, kiből nem juthat nekünk is: mit csináljak tovább? Már penig minden elhagyatott, élhelaló mayyar csak hozzám szorúl; zálogos pénzzemmel is segítem sírva, mikor sírva kér Istenért, mert nem mehet ki (Magyarországba) halálra. Már penig ismét megtartózkodott Forgács Uram is, béküldvén embereit titkon Benderbe a pasához, mert veszélyre nem mehet. Antal Úr Jaworóban telepedett; az cavalérokban 17-en Mikóval csak reám gyűttek: vagy tartsam, vagy szolgálatot szerezzek nekik. Azonban, ha gondolhatom *Flemming mentséginek hamisság czílját* Fölséged *praemonitiójában*, — mit ígérhetek magamnak?!*

Ehhez vetem már *Pápai relatióját*, kire várakozni egyedül írja Fölséged, — mit remélhessek egyebet, hanem hogy *talám eddig is indulását Fölségednek?* Mert noha esküszik Gacsi:*) 100,000 török volt Lándor-Fejrvárnál s Tömösvárhoz

*) Gacsi, Gazsi = Gáspár, Pápai Gáspár, Rákóczinak a lándor-fejérvári szerdár és tömösvári pasa melletti residence

gyütt, s az német gyalog Erdélyben, s lovassa Budához ment: mindazáltal semmi láttatja háborújának, s nem gondolom, sokat építsen Fölséged *Pápai válaszában, hacsak az francia új szerencséje nem újítja remélségit* Fölségednek.

Forgács Uram desperátus lévén, az habhoz is kapdoz; passusát denegálta ismét az nagy-haütman, de az királyra is hallasztotta; *hoc malum esse potest. Flemming levelihez képpent már passus nélkül is menne*, ha lehetne, s ha volna mire. Megmondottam ma ő Kegyelmének Fölséged parancsolatjából, hogy megírhatja Párisban Fölséged válaszsztát, kit bizony előre is megmondtam vala neki, de azt mondja: nincs neki ott embere, hanem Danszkán értette vala azt embere, mikor odajárt.

Az való, hogy igazán nagy consideratióra való dolgok az prussiai király és az svécusnak denunciatiói in suis diversis casibus az aliatusokhoz, az mint Fölséged most írnia méltóztatik; ha égyeznék az prussiai királynak ezzel *resolutiója: De la Verni históriájának gyümölcsét gondolnám belőle.*

Az aliatusokban hogy megszakad sok szándék, az látni való, és hogy van az svécusnak s lehet is már Angliában bizodalma; de már ez idín nem telik több az szónál, úgy hiszem onnan is. Azért csak felzavarják ez idín az egész Európa tengerit, hogy mindenfelől halászhassanak benne, kinek, — úgy látom — ideit akarunk ellen is el kell már kódúlva is várunk, hacsak életünk teng e világon; mert nulla spes máskínt redemptionis ex hoc inferno miseriarum.

Ebeczkinek mint lesz járása Posnaniában? elválík. Úgy látom, most az *svécus ha nem akarja is, békélleni kell azzal, az ki el akar szakadni. Elválík már, ha mellik előzi meg, vagy czár, vagy Augustus?*

Nem érthetem jól Fölséged 30. költ leveliből, *kivel békélt össze az prussiai királ? Augustussal-í, vagy czárral?* Mert úgy tudom, hogy inkább akar *a czárral, mint Augustussal békélni a király.*

Azon levelit Fölségednek nem vettem, melylyel emlékezik Fölséged, hogy írta Máriási Uram Elbingára való kül-

désit Golowkínhoz. Úgy látom, csak tudva kell már tartani dolgokat. — Elérkeztek Tarkóval némely tiszték ide is Jaraszlóban; nem szállottam még velek. Hallom, szegény Tonkovicsot útban megölte valami Sultz nevű kapitán, magyarok is voltak részessek, s azok féréállottak az többi közül. Azok panaszolják, s ezek sóhajtlák: bár visszamehetnének inkább, mert mégis, tengődnek ottan.

Laczkó fiam levele megküldését alázatossan köszönöm Fölségednek; majd megkönyvezem jól indúlt sorsában való tehetetlenségemet. Istenért is kérem Fölségedet: tegyen jót véle, hogy bémelessen az gran-muskatérosok közé, mert azt igen jónak látom neki, kedve is ahhoz lévén, — első foka további böcsülletes életinek. Én váloszomban nem bíztathattam mással, hanem Fölséged kegyelmességével, kiben magam is ajánlom alázatossan magamot, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félív, aranyozott szegélyű, negyedréti levélpapírra s. k. írva, részenként cizfrákkal.)

34.

Ily v ó b a n , 31. A u g u s t i 1712.

Fölséges Uram!

Alázatossan veszem ezen póstán, 20. írott méltóságos levelit Fölségednek, az accludált hírekkel, mellyek az mennyi békéltetést: annyi keveredést mutatnak Európában. Talám juttat Isten nekünk is hasznában, ha csakugyan annyira megkeményíti magát tovább is az császár az Imperiummal; ki tudja, mire viheti magát még *a török is ennyi készületi után*, noha — az mint méltóztatik emlékezni Fölséged az hajdani deliberatummal, — *csak hamis a török*.

Az mi azonban Ebeczki expeditióját illeti: úgy remélem, Fölséges Uram, nem lesz az sem együtt, sem másutt kárunkra, habár sok hasznához sem bízhatnyi is, mert in prac-

cautionem írva is adtam vala Fiervilnek: megmondja előre, hogy már az császár barátságáért nem bízhatunk, olyanformán az mint azelűtt vala foganatos, lehessen most tekintetünk, és hacsak absolute nem kívánják, ajánlódunk nem lehet magunknak; s ugyanazért is hiszem, hogy kedvek is, szükségek is nagy ott Benderben az békességhez. Ha megtér Ebeczki, meghozza méltó mentségit tehetetlenségünknek, — legalább készségünköt bizonyítjuk! Azonban ki tudja, micsuda óra érkezhetik közben? Mert látnivaló, most sokfelé kell nézniek.

Tegnapelőtt vala nálom egy muszka kapitány nevezet alatt belső embere az czárnak, olyan bójáró-forma vala Jaworón is mellette; az 14 napja hogy érkezett Stambulból, s igen sietve menni kívánt. Az mennyire nékem kiadta magát: ő úgy hiszi, hogy megindul most minden órán az (svéd) király, mert van — azt mondja — 100,000 török s tatár az hámmal Bendernél, s megüzenték absolute az királynak: vagy gyűjön, vagy, ha nem: beljebb menjen, s harmadnapot adtak eljövetelekor ad deliberandum; s csak azon teprengett — láttam — ezen muszka, hogy ne tanáljon Lengyelországban hadában valamit az török; mert azt mondta: Pomerániáig is vele akar menni az török. — Megvallom, kérdém tőle confidenter: *maradhatok-e? mert, etc.* Azt felelte: *ha nem késem, elmehetek előle még,* — kivel láttatik erősödni relatiója. De inkább hiszem, ha gyün is: előtanálja az mazoviai palatínus, az ki is tegnapelőtt érkezett, s az jövő kedden leszen itten Sziyavski Uram is, s mindgyárst tovább indul.

Nem csuda, hogy haragszik az bécsi udvar még csak azért is, hogy másutt kér s keres Fölséged valamit, hát, ha nyerhet, inkább haragszik akkor! S úgy is hiszem, nem mulatja el Fölséged; de lám, nyomtatják már Pápaít az gazetákban; annak tulajdonítható, *hogy szemben volt az vezírral, és jónak tartom azt is, hogy nem propositióit explodálják, hanem színt keresnek neki most; előveszi még!*

Hiában keresi az császár az pozsoni diaetában extensióját az haereditásnak: mert hacsak maga nem extendálja haereditását, — hiába oda az »Posteaquam« articulussa, mert nem egy lesz annak soha is értelme. De míg az meglesz:

hadd húzzák-vonják magokat az jó sült békessége mellett Károlinak; igazán: le v e l e n s ü l t, — ma is ettem olyat!

Pápai Uram ugyan eléldök most napról napra vélem: de nem sok napra már, mert ha már Fölséged tovább is *se magán, se rajtunk az francziánál nem segíthet*, — *szélt kell mennünk, talám oszolva eltartanak hol egyet, hol kettőt. Az feleségemet itt hagyom kalastromban.*

Forgács Uram jól van most egyszer Zulkván az király fiánál; meddig tart? — nem tudom. Eszterház Antal, szegény, igazán szegény, — mert haldokló felesége mellett Javorón kínlódik az szükségben. Isten szánja meg ő Kegyelmét is, s minket is! S mind ily nehéz voltunkban várunk Fölséged kegyelmességétül; kibem ajánlom is alázatossan magamot, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréti, aranyvágatú finom levélpapírra s. k. írva részenként chiffre-kkel.)

35.

Ilywóban, 8. -7-bris 1712.

Fölséges Uram!

Alázatosan vettem az mai póstán 25. Augusti költ méltóságos levelit Fölségednek, együtt az accludált Gróff Forgács és Eszterház Antal Uraiméknak szöllő leveleivel Fölségednek; szintin nálom lévén Forgács Uram, maga udvarol íme, váloszával Fölségednek. *) Valóban nagy circulatiót is okozott vala minden eszének Fölséged levele: mert soha nem érthette értelmét Fölséged írásának, míg meg nem magyaráztam, hogy Fölséged nem haragszik, hanem, hogy ha volna oka, sem haragudnék, inkább szánja, és hogy segítené Fölséged, ha lehetne, — vagy hiszi, vagy sem. Minthogy penig az ő

*) Lásd a jelen levél után.

Kegyelme levelinek is, az énnekem írott leveliből Fölségednek érthettem jobban értelmét: azért alázatossan írhatom Fölségednek, hogy sem én, sem más, s nevezet szerint Forgács Uram sem gondoljuk azt, s nem is gondoltuk bizony soha, hogy Fölséged bennünköt segíteni nem kívánna, ha Fölségednek administráltatnék az, az miből segíthetne.

Tudjuk jól s valóban keservessen érezzük is Fölséged fogyatkozásait is: de azzal, hogy tudjuk, ugyan csak nem múlik magunk nyomorúsága is; azért ne csudálja Fölséged panaszinkot: mert hiszem, barátjának is panaszkodni szokta képzett könnyebbséggel fájdalmat az ember, — nemhogy jó Urának ne panaszkodja, kivált az ki által kell várni könnyebbségét, az kit várhat; úgy mi is nem csuda, ha kiáltunk s ha sóhajunk, quia perimus.

Az mi illeti részünkre való designatiónak hírit, kíváncsam kötelességemből értésére adnom Fölségednek: *jóllehet én azon nem építettem, soha nem is hittem, hogy designatio lehetett volna denominatiójával a megígirt summánknak: de azt hittem, hogy reflexione etiam ad nos habita, ígirt summája Fölségednek designáltatott, úgy tudniillik, hogy Fölséged nekünk is juttasson ad proportionem nostrí.* Azért bizony mondtam mindenkor másoknak is: nem lehet panaszunk, mert Fölségednek *sem adnak*, — *naturaliter cessál participatiónk*; azonban lám, Fölséged sohasem szűnik maga kegyelmes reflexióját ajánlani, — s abban bizony én is s mindnyájon is megnyúgodtunk.

Hogy pedig *Besenvaldnak gyütt dispositióról emlékeztem*: arról maga is méltóztatott Fölséged leveliben emlékezni; kérem is alázatossan Fölségedet: ne tulajdonítsa vétkül, mert — megvallom — nem czéloztam semmire másra, hanem, hogy megvalljam alázatossan, csak arra: *tudtam sok szükségít és anticipariót Fölségednek, s ha mindazokat elsőben complanálni fogja Fölséged, — semmi sem marad nekünk*; azért ne csak *ex superalto*, hanem *et ex modico parum, hogy hadd jutna nekünk is, ut tantisper respirare, et ulteriora sperare vita nobis supersit.*

Ugyanezen okból gondolkodtam felőle, hogy talám itten az

francia kalmároknál tanálhatnánk valami keveset, Bezenwald Uram assignatiójára és affidatiójára ; ez igazán csak villámlás, de csak annyi, mint a szó, — próbálom, s ha lesz mi haszna, az jövő póstán megírom alázatossan Fölségednek, mert csak megvallom, kénszerít az szükség mindnyájunkot. Hiszik, nem hiszik, hogy nincs pénzem, — az mint méltóztatott Fölséged írnia, — azon nem törődöm : de azon törődöm, hogy esküvésem nélkül is hiszik már mások is, s érzem magam jobban másnál ; most kivált, midőn az szegény cavalérok s mind az Muskábúl együtt tisztek hozzám folyamodnak : nem szenvedheti keseredett lelkem s magyar vérségem, hogy utolsó falatomig, magam fogyatkozásával is ne segítsem az mint lehet ; mi lesz vége ? Azt csak az egy élő Isten tudja !

Fölséged méltóztatik javallani, hogy írjunk Párisba Brenner Uram által ; minek ? Mert ha ő Kegyelme Fölségednek nem szerezheti ki pénzt, — inkább nem nekünk ! Ha Fölségednek *megadnák, s nekünk nem jutna : kérhetnénk úgy mi is*, de máskint ? Megmondtam ő Kegyelmeknek : ne is fároszszák magokat, ne is bízzanak ! — Én, hitemre, már mind biztatásbúl, mind tanácsbúl kifottam ; ha mondják, hogy sem pénzünk, sem reménségünk, sem módja életünknek : azt mondom, hogy *n i n c s !* Hát mit csináljunk ? Holtig élünk ! S hát osztán ? Nem búsulunk !

Az mi Ebeczki útozását illeti : alázatossan válaszoltam már az iránt Fölségednek ; legalább tantum valebit, quod nec hoc intentatum omisimus. Elvállik, micsuda mutatiókat tesznek elméjekben az mostani conjuncturák, mivel az universális békesség nem tudom mellyiknek lehet több javára, és az mazowiai palatinus követségéből is mi születik ? Most vala nálom, szombaton mégyen ; azt mondja : tudja, hogy az francia colligatióban bízik az svécus, és consequenter azokban, az kik azzal egyezni fognak, kihez közelít már az hollandus is. Actualiter tractál de colligatione az czár az császárnál, és hogy 20,000 gyalogot ígért az hollandusoknak, az anglus helyett. Könnyen hihető : mindent cselekeszik ex vindicta repudij az francia ellen, és hogy ingrediálhassa az Európa tractáját, kivált ha az török ellen securus lehet.

Az transportumot hogy megverte s deleálta az dánus

nagyon hirdetik: de Fölséged nem emlékezik arrúl, azért nem hiszem. Stanislanowia feladta magát, rabúl, ad gratiam.

Akarom, hogy Fölséged approbálja az *római históriát*. *Nem adott nekem választ az nuncius, hanem az papomnak Péter Tropetinek ír, hogy igen akarja, levelemből érti: per mediationem Sanctitatis akarjuk*; nem írhat nekem választ, míg nem veszen, hanem kéri: nevével assecuráljon con tutta la efficacia a misura della consolatione ben distinta. Én ugyan előre is megmondottam azt, valamint Fölséged írja, hogy elhiszem, gyün *Rómából*, — *nem hiszem, Bécsből*; hacsak az szükség nem készeríti — (t. i. Bécset) ad devotionem, noha, mondja: *nem úgy considerálja ezen császár a pápát, mint József*.

Príni Uraimék, úgy hallom, már 500 frt váltságon külön-külön, és 100 frt minden főtül az aljasa az embernek, ki fognak, vagy talám ki is fogtak már menni; ezzel kinek mint nyílik útja? — elvállik.

Laczkónak nem vettem több levelit; alázatosan merem accludálnom leveletem, neki szállót, Fölségednek kegyelmességéből hogy vehesse, s tudhassa: nincs mit várni tőlem; hacsak Fölséged kegyelmességéből nem vehette, vagy nem veszi azon kevés summát is, kit méltóztatott vala assignálni: én nem tudom, mit csinál, se most, se ezután. Sors nostra in manibus Domini; elmondhatja bizony ő is Szent-Jób siralmát: quare etc. fuissem, quasi non essem! Denique sumus pessime constituti, sed Dominus adhuc miserebitur nostri. Azalatt is maradok mégis igaz állhatatossággal

Fölségednek

alázatos hív szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréttben, s. k., részenként cifrákkal.) •

Melléklet.

(Gróf Forgách Simon a fejedelemnek.)

Ilyvó, 7. 7-bris 1712.

Fölséges Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Fölséged kegyelmes orderét alázatos respectussal és debita obedientia vettem; kinek is eleget tennék szokásom szerint örömost, és bolondoskodnám: de az Fölséged leveleinek tenora minden jó kedvemben és elmímben lárma-lármát csinált. Mert én azt elül-hátúl, títúl mind forgatom, menydörgésimet, villámlásimet, menköütísimet mind öszvehíttam és tanácsot tartottam, — kinek praesese az én conscientiám, — hántam-vettem cogitationes, verba et opera: de nem lehetett ezen consilium statusomnak semmimódon föltalálni okát, mírt lehetett volna énnikem azt vílnem, hogy Fölségednek indignatiója lehessen ellenem? Hoc male. Nyeposzvaljam.

Hogy azt beszílem, az mit akarok, s az mit akarok, azt hiszem, Won maine Werter gemeint (?) werden, nicht wie sie oloten (?) sonder wie haisen, — nem félttem orczámot, hogy pirúljon írettek. Fides est autem donum Dei, az mely ha egy kevéssí vacilálna is, — nem volna csuda, mivel látom, hogy Fölséged minden szónak, valamely engem bévádol, hiszen. Melyet hogy Fölséged ne cselekedjék, alázatossan suplicálok; mert ez a főoka desperatiómnak, hogy látom: hazámbúl kibujdosván, mindenemtúl megfosztatván, Fölségedtúl is rettegнем köll, kinek patrocíniumjához bíznom köllene. Látván az éellenem vádolkodó ellenségeimnek nagy creditumit Fölséged elútt, s irántam szívíben bévett opinióját, — ez viszen engem bujdosásra az világ vígsí határa felí!

Én kész vagyok mindenkor számot adnom mindenekről; de más emberek énfelülem való sentimentumit nem változtat-hatom. Muta questio solvitur silentio.

Én az Fölséges királyfi Constantinus herczegnél Sulkó-ván jól vagyok szállás dolgábúl accomodálva; az szegíny be-teges feleségemet ott akarom hogy teleljen. Magam mint az

kígyó ex desperatione et ultima necessitate, versus orientem most szintíng meg akartam indúlni, hogy vagy valaki (XII. Károly?) fölfogjon, vagy agyon verjen. De mivel az nagy-hajtman azt akarta, hogy az lengyel követtel menjek, — azt sok ratiókra nízve nem cselekedhettem, hanem az maga javulásábúl is megtartózkodtam és ezen campániának az vígít itt bent megvárom, mivel nagy-hajtman Uram Mesibuson emberimnek sustentatiót ígért, és így mégis könnyebben esik az várokozás.

Azomban az Úr-Isten máskínt fordíthatja sorsunkat. — Fölséged ordere az is, hogy ne haragudjam. Én másírt nem haragszom, hanem azért, hogy Fölségednek nincsen pínzi; mert tudom azt: ha Fölségednek volna, — jutna énníkem ab-búl! Bezzeg, avval lehetne stimulust adni az bolondoskodásra! Én bizony mindgyárt vígkedvű leszek s nem is fogok haragudni. Ezen két orderit Fölségednek vígben viszem, csak Fölségednek adjanak pínzt, és Fölséged elhiszi énníkem, hogy vagyok tökéletesen és igaz szívvél

Fölségednek
mint jó Kegyelmes Uramnak

alázatos szolgálja

G. Forgách Simon m. k.

(Eredeti, félíven, negyedréttben, sajátkezű. Bercsényi megelőző leve-léhez csatolva.)

36.

Ilywóban 14. 7-bris 1712.

Fölségednek

Alázatossan köszönöm Fölségednek, hogy maga méltó-ságos levelivel consolálni méltóztatik, ámbár ollyas occurren-tiák ne lettek légyen is ezen az póstán; mert hacsak egészségben, Dantzkában, s reménségben való létit érthetem is Fölséged-nek, — egész consolatiója nyomorúságink elmélkedésinek, s ellenben legnagyobb gondolkodásokat okozó disconsolatiónk az póstáknak elmaradási.

Hogy Párisból nem gyűttek levelek, — talám megterhelték az cambiumok az hajókat, s jobb szelet várnak, melynek lehetett talám árnyék-tartója Eugenius: de mivel már visszafordult, s operatióját folytában bocsátja az francziának, — talám megindítja az Dovey-lövés az egeket jobb szellőzésre, mert *fogja talám hasznunkot* vel solum pro meliori, si non pro necesse, *vehetni az franczia, ha nem hamar éri végit békillísinek*, s úgy hiszem, hogy nem is.

Az transportumnak itt már az híre is el kezdett veszni, de ha ott újjúl, elér ide is, noha az nagy-hajtman lehetetlennek mondja, és hogy az király (Ágost) megnyertnek tartja már Pomerániát is. Rettenetes vala az elmúlt héten Mazoviczki Uram indulásának híre is, készülési is; az elmúlt szombaton akarván indulni: az vele menő tatár murzának alteratiója megtartóztatá az nap, — azolta az póstát várva, ma akara indulni. Tegnapelűtt jöve híre, hogy valamely török követ gyün Kamieniecz felé, Khoczinnál volt, — azonban másfelül maga is nyomán gyün az hírnek, mert ma hozák meg az hírit, hogy Halics felül gyün, 5 mérföldre hált, s majd béérkezik. Az nagy-hajtman is csak most jöve bé Zwinogrodából kapdoz most az udvara, eleiben menni, mert derék ember, van 400 lovas török véle, Kara-Mustafa fiának mondják, az ki fővezér vala Bécs alatt, ki meg vice-lovászmasternek; nem tudom még, ha ketten vannak-í? Mert Pápai azt mondja, hogy már nagyobb pasa volt Kara-Mustafa fia vice-lovászmasterségnél, noha az is kedves embere az császárnak: de amaz, úgymint Kara-Mustafa fia, igen nagytekintetű belső ember, — nagy suppositumban van azért ezen követségrül.

Tegnap vala itt feleségemnél az mazowiai palatínusné, azzal volt belső officírje az Úrnak, az mondá nekem sugalva, hogy ezen követről oly híre gyűtt az Urának, hogy azzal gyün: mivel látja az török az muszkának az lengyelekkel czimborájokat, s azzal eludáltatik tractatussa az czárral: azért az lengyel az muszkátúl elálljon, — vagy együtt declarálja nekik az háborút. Ista res esset nimis cruda, ezt csauz is kikiálthatná, — más móddal való dolognak gondolom én; de hiszem, majd megtudjuk, az jövő póstán bizonyossabbat írhatok Fölségednek.

Ugyan ma hozák *Stolnik és Horvát Ferencz levelit. Pápainak is* igen szépen ír, látom, *Stolnik Uram, de Ferencz csak* de stýlo ír nekem is, *Krucasai Uramnak is*: de semmi sincs egyéb, élhetetlensége panaszszánál; 100 tallér adósságot csinált szegény, noha van mind frís, mind régi levele, — de csak egy az értelme. Magamot azonban Fölséged kegyelmes-ségében ajánlom, és maradok

Fölségednek

alázatos hív szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

(Eredeti, félfíven, negyedréttben, s. k., részenként titkos jegyekkel írva.)

— Több levél nem maradt fenn. —

TOLDALÉK.

I.

Rákóczi Ferencz Bercsényi Miklóshoz.

1.

Méltóságos Gróff Úr!

Kedves Bátyám!

Karvánál levő hadak úgy Gróff ifjabbik Barkóczi Ferencz Colonellusom regimentje fizetetlensége — nem kétlem — jól constál Kegyelmednek; melly iránt noha tudom, hogy Kegyelmednek vagyon olly szorgalmatos gondja: miként lehesen hovahamarébb azon hadak fizetésének kiadatásával zúgolódasokat elfordítani? mindazáltal Nemzetes Vitézlő Nikházi György Obers-Laidinantom hozzámjövén, bőven declarálta azon regimentnek kedvetlenségét, elmúlt havakra való fizetésének ki nem adattatása miatt; kit is, hogy Kegyelmedet bőven informálhassa, küldöttem a végre Kegyelmedhez, mint-hogy azon regimentnek fizetése is positive Kegyelmed dispositiója alatt levő cassát illeti.

Hogy azért azon hadak, fizetéseknek eddigvaló kiadatása halasztása miatt ne zúgolódjonak: említett Obers-Laidinantom informatióját megértvén Kegyelmed, restans havakra való fizetéseknek megadása felől tegyen dispositiót Kegyelmed; mellynek jobb móddal való exolutiójára noha az Generális-Mustramester által kelletnék azon regimentünknek megmus-tráltatni: de mivel az Dunántúl levő hadak közzé fordulván, mostanában ezen regimenthez jönni nem érkezik: jónak ítéljük, ha Kegyelmed addigis egy Commissariust a végre substituál; és ha szintén egészszen ki nem fizettethetne is restantiájok: legalább in defalcationem earum adattassék annyiravaló pénz számokra a cassából, az mennyit mostani szükségekhez képpest elégségesnek ítélni Kegyelmed, tévén ígéretet több fizetéseknél rövid napok alatt való kiadatásáról is.

Informáltatom azomban Nemzetes Vitézlő Szluha Ferencz, ezen érsek-újvári jószág praefectura által, hogy Nemes Bars Vármegyében azon praefectura alatt levő fiscalis jószágnak proventussát ezer forintokkal superálja Nemzetes Vitézlő Ocskai László Brigadéros és Colonellus Hívem által adurgett azon fiscalis jószágra obveniált lovasok kiállítására felvetett pénzbeli quantum; sőt az is repraesentáltatott Elöttem, hogy említett Colonellusom hat-hat forintjával exigálta volna tizenkét havakra azon Nemes Vármegyére repartiált lovasok fizetését, melly nem vélem, Kegyelmed parancsolatjából esett volna, kivált hogy nem kevés excessusok által elkövetett executióval szedetttetett ki az nemességen. Arra nézve szükségesnek látom, hogy Kegyelmed investigálja ezen dolgot, és informáljon felölle: úgy vagyon-é, vagy sem, az mint előttem jelentetett? hogy az Nemes Vármegye instantiájára lehessen positive mit resolválnom; s egyszersmind küldje meg specialis opinióját: lehet-é mind azon excessusokra, s mind más rendbeli terheltetésekre nézve relaxálni az negyedik sereget azon Nemes Vármegyének?

Ocskai excessusi iránt is pedig kívánván locum primae instantiae observáltatni, Nemes Bars Vármegyét Kegyelmedre relegáltam; mellyeknek menjen is circumstantialiter jól végre Kegyelmed, s írja meg az Nemes Vármegyének: akár maga Ocskai, akár az executor, akár pedig a vezető által estenek, — mindazáltal az igazságos satisfactió impendáltatni fog az Nemes Vármegyének. — In reliquo kívánom, éltesse Isten kedves jó egészségben szerencsésen Kegyelmedet!

Datum Újvár, die 2. Julj, Anno 1706.

Kegyelmednek

szeretettel szolgáló atyjafia s öcsce

F. P. Rákóczi m. p.

Kívül, Bercsényi kezével: »Méltóságos Fejelem Urunk, Ocskai Brigadéros Uramtól Bars Vármegyében tett excessusi iránt való informatió kérése.«

(Eredeti, félíven, negyedréiben, csak az aláírás s. k., a szöveg Aszalay Ferencz udv. titkáré.)

2.

Méltóságos Gróff Úr!

Kedves Bátyám!

Tegnap i napon, az midőn a vett replicát a mellettem levő Senatorokkal communicáltam volna: azalatt Károlyi elmenvén, mindeddig sem tudtam meg, Kegyelmeddel communicálhatta-e az hadak dispositiójáról és repartitiojáról lett végzésünket? Mellyek noha az Kegyelmedtől küldött idea szerint mentenek véghez in substantialibus, mik változtanak meg? ímé accludálom, *) szükségesnek látván: Kegyelmed is e szerint alkalmaztatván maga orderit, tegyen olly dispositiót, hogy a sok armistitium és nem armistitium között, körmünkre ne éjjenek az operatiók.

Eszterházi Antal Kegyelmednek irott leveléből úgy látom, hogy már is tarthatunk némellyeknek véghez nem meneklekben, az ezereknek mód nélkül való eloszlása miatt; de mégis nagyobb az rábaközi (elsánczolási) munkának hátramaradása, mellynek minden úton s módon való sürgetése felettebb is szükséges. Nem capiálom aztat is, hogy eszközök miatt olly nagy hátramaradása légyen az karvai munkának, — holott talám volna esze azon ingenérnek, és valakit requirálván, succurrálhatnának neki az ittvaló artilleriánktól. Én bizonyára nem tudom, micsoda sánczokat kellessék ezután építtetni, hogy minden embernek elméje megnyúgodhassék rajtok? Mert kicsinyben kevés nem oltalmaz, s az nagy is alkalmatlan; énnekem is tett eziránt propositiókat: de az mondomondá-ért nem látom jónak lenni félbenhagyni a munkát.

Bottyán levele által, mind maga személye szerint feldicskede az tombászos (hídepítő) munkával, mellyeknek continuatióját parancsoltam, s sajkát is kettőt s hármát csinálni, talám nem fog ártani; de mindezeknél elébbvalók a tombászok.

Mit írjon a nyitrai Commendans, Oppersdorff felől? a Kegyelmed leveléből értem; aztat már Ostan mellé is toldaléknak resolváltam vala: de Wratislav megmondotta maga

*) Ma már nincs meg a melléklet.

is, nekik nem kell. Úgy látom, Isten nevében, egy paripáért el kell bocsátanom!*)

Ezeket eddig iratván: érkezék a Néném (Aspremontné) jövetelének híre; ki is, némely circumstantiákból úgy látom, hogy Kéri János Kegyelmednek tett propositiójának confirmatiójára jön; szemben lévén véle, el nem múlatom Kegyelmedet tudósítanom. Maradván

Kegyelmednek

Újvári mezőn levő táborban,

16. Julj Anno 1706.

szeretettel szolgáló atyjafia s öcsce

F. P. Rákóczi m. p.

P. S. Ezen levelemnek végezése után megjűvén a Néném: hasonló declaratiókat tapasztaltam általa, valamint Kegyelmed Kéri János által; de midőn épen szólana a sinceritásról és hogy magok kívánnák prolongatióját az armistitiumnak: érkezék az Kegyelmed levele, melyből értem az mediatorok declaratióját, az melly valóban ellenkezik evvel, de maga is mondja, hogy még egy currérnak kellett jűnni utánok; mellyet combinálni nehéz: jöllehet, ezen commissiójáról Vradiszlao semmitsem tud, — most is csak egy bakot láttatnak nyúzni, mellyet én is magam részemről bőgetem. Et sic sicut erat in principio, etc.

Én az ordereket elküldöm, küldje Kegyelmed is, a hová reáérkezik. Optimus enim ordo apud nos in executione consistit, mellyet adjon Isten!

(Eredeti, félfőven, negyedrétfben, csak az aláírás s. k., a szöveg Aszalay, s az utóirat Pongrácz György udv. ítkaírók írása. E levél a leveleskönyvben és utána az I. kötet. 566. lapján csak részben van meg.)

*) Gr. Oppersdorff cs. kapitány és hoffi parancsnok volt, 1704-ben esett rabúl, midőn amaz osztrák várkastélyt feladá.

3.

Újvár, 22. Julj 1706.

Kedves Bátyám-Uram!

Tegnap estve az mediatoroktól és szegény megkeseredett Nénémtől megváltván, ide szerencsésen érkeztem 2 órakor étszakán, és ma vettem az Kegyelmed levelét, melyben tudósít mind az maga erőtlenségéről (mellyen szívesen búsulok,) mind pedig az hadak dispositiójáról. Már tegnap Rétei- s Géczyéknak kiment az parancsolat, hogy gyűjjenek Nagy-Magyarhoz, s tegnap magam megparancsoltam Vinklernek, hogy az sistema szerint Sélyéről elvivén és Galgóczon meghagyván seregeit, az Fejérhegyen általmenjen, s Kegyelmednek adja tudtára marsát; de elég, hogy megindul, — Kegyelmed disponáljon felölle, a merre legszükségesebbnek látja lenni.

Én teljes tehetséggel azon leszek, hogy 24-kén innen megindítsam az tábort, mert éppen sok discursusink után resolválánk, hogy az Generalatusságokat in gremio sui convocáljuk pro Generalium instellatione és dolgaink eligazítására circa personales és generales insurrectiones; mivel még pedig az újvári Generalatusság vacál és ez iránt az Kegyelmed resolútióját vettem: talám csak Zsenneyi Istvánt declarálom; de lutheránusnak kellene lenni az vicéjének, mert más-kint felpattan az (tót) Imperium Petrőczivel; haec maturior iudicio, az Kegyelmed válaszsza előtt nem resolválom.

Kegyelmednek

atyafiúi szeretettel szolgáló öcsce

F. P. Rákóczi m. p.

Külczim: Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós Hadaink Fő-Generálissának, nékem kedves Bátyámnak adassék.

Morvánkára.

P. H.

Stapheta.

(Eredeti, félíven, negyedréthben; a külczimet kivéve, a fejedelem s. k. írása. Épen fenmaradt közép-pecsét, piros spanyolviasz-lenyomatban.)

II.

Bercsényi Miklós Rákóczi Ferenczhez.

1.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem Kegyelmes Uram!

Nagyságodtól való elválásom után ideérkezvén Újvárbán, az több állapotoknak megvizsgálási között előkerült az laboratoriumban lévő mesteremberek (szertűzerek stb.) dolga is. Kiknek jöllehet menstruatim 6 forintjuk jár: ők mindazáltal, a midőn munkálódnak, a parte praetendálnak 3 vagy 4 garásával magoknak fizettetni; kit is én difficultálván, mindaddig suspendáltam végette való resolútiómat, míglen Nagyságod parancsolatját nem veszem. El is várom kegyelmes dispositióját Nagyságodnak: mi karban méltóztatik őket hagyatni? Egyébaránt ekkoráig Sréter Uram is fizetéseken fölül úgy exolválta őket; de én consequentiát nem akarok csinálni.

Az vörös-píznz iránt minthogy ezen a földön is már előkerültek az difficultások, distingválván promiscue mind az kereskedők, mind pedig közönségessen az nép is magok árúinak eladását, — úgy, hogy a melly állapotot pro exemplo 6 forint fehér-pízen tartanak, azt vörösért kilencz vagy tíz forinton is adják; kiből nemcsak hogy az vitézlő rendnek megkárosodása nyilván következik: de ennek gonosz exemplificatiójára nézve, más absurdumok is előkerülhetnek. Noha ugyan nékem Nagyságod méltóztatott vólt committálni, hogy efféléket követő emberek árúit contrabandáltassam, avagy máskínt is megbüntessem: mindazáltal írva kívánnám aláza-tossan vennem Nagyságod kegyelmes rendölését, egyszersmind, miformán lehetne csendesebb remediumát találni az vörös-píznz acceptatiójának? Egyébaránt talám propter circulationem illius monetae nem ártana e táján is locum depositionis instituálni.

Nagyságod parancsolatja szerint itt az armamentariumot megvizsgálván, noha annyiravaló puska-port találtam, hogy ha mi operatióhoz köllenék is fogni, nem reménlem, le-

hetue fogyatkozásunk: mindazáltal, ha ez innen kivitetnék, szükséges in tempore Nagyságod méltóságos dispositióját tudnom: honnan köllessék mást várni helette?

Sréter Uramot pediglen minthogy az mostani új tisztségre méltóztatott Nagyságod kegyelmessen helyheztetni, hogy ahhozképpest mind itt, úgy másutt is rendbe vehesse az armamentariumot, megírtam ő Kegyelmének: jőjjön fel ide maga; reménlem azomban, leszen instructiója hivataljáról, — alázatossan veszem Nagyságod gratiáját, ha azt velem is méltóztatik közöltetni, pro mei directione.

Ezzel azomban Nagyságod gratiájában alázatossan ajánlván magamot, maradok

Nagyságodnak

Újváríni, 13. 8-bris 1705.

alázatos szolgálja

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, in folio; csak az aláírás s. k.)

2.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Ez előtt írott alázatos levelemben megírák, s meg is küldtem alázatossan Nagyságodnak, micsoda scriptummal kívántak időt vontatni az mediatorok? Kiben is kétségkívül uincs egyéb reflexiója az, Udvarnak, hanem, hogy az alsó armádájának progressusával alkalmaztathassa az tractát úgy, hogy, ha Erdélybe mehet, főnthágy rajtunk, ha pedig nem subsistál, előveszi munkáját. Azért is azon scriptummal mitőlünk kívánván resolutiót, mintegy általunk ki akartak adni az császár követjén.

Arra mindazáltal minemő választ adtunk, ugyan scripto, — de csak az ő írások módja szerint, — kitől, kihez küldtetett minden titulus nélkül, Nagyságodnak alázatossan megküldöttem. *) Mert minekelötte az abutrinque lévő plenipotentiaáknak szükséges megcserélésével ők minket plenipoten-

*) Lásd a levél után.

tiatus deputatusoknak, mi ellenben őket mediatoroknak lenni ösmerhessük: nem láttuk illendőnek valamiben bocsátkoznunk, aunyival inkább, hogy minden kíváncsi rend kívül kezdettek hozzá, és azzal tapasztalóképpen csak időzést keresnek. Egyébiránt egy részről mindeddig is csak az egy időtöltésben vagyunk, más részről pedig most kértek s adtam is *salvus conductus* az ő Főlsége követjének Zinzendorffnak följövetelire, mivel az elébbeninek, betegeskedése miatt, a mint ők mondják, el köllött maradni. Elvállik, annak beérkezésével, ha eljön, miként közelíthetünk az dolgokhoz? De tartok attól, hogy több ilyen haszontalanság is elő ne kerüljön.

El kíváncsi azonban távoztatni magunk részéről is az olyan idővontatásra okot adó difficultásokat: kívántam, az több Deputatus Urak tetszésével is, alázatossan jelentenem Nagyságodnak: a midőn az tracta folyásával Erdélynek dolga emlékezetben esik, valljon *ex distincto tenore plenipotentiarium* nem fognak-e tenni kérdést róla? és iránta való tractatusról el nem vetnek-e, hogy onnan semmi deputatust nem méltóztatott Nagyságod rendőlni? Kiben is hogy az történhető hátramaradást elkerülhessük: alázatossan javallanám, méltóztatnék Nagyságod mind az két ország accomodatióját egy plenipotentiában tétetni, és azt mennélhamarabb kezemhez is szolgáltatni. A mellett abban is kívánnánk alázatossan venni Nagyságod kegyelmes tetszését: mit köllessék cselekednünk? mivel már az armistitiumra denominált helyekben s netalán azokon túl is az ellenséget penetrálni halljuk. Sőt, ha *casu quo* Erdélyben (kit nem reménlek) bé találna menni, avagy visszafelé az Tiszán költözni? szükségessen Nagyságod kegyelmes parancsolatjától várunk köll.

Az Dunán innen és túl lévő operatiókról másik levelemben tudósítottam alázatossan Nagyságodat. Ezzel azonban magamat Nagyságod kegyelmességében ajánlván, maradok

Nagyságodnak

Nagy-Szombatban, 31. 8-bris 1705.

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

M e l l é k l e t.

Cum locus hic Tŷrnavia pro congressu Tractatus ex parte Aulae per Dominum Archi-Episcopum non minus, quam et per Dominos Mediatores nominatis et in complacentiam determinatus sit, ac omnia instrumenta et praeparationes ad hunc locum directa forent: commoditatis ratio, aut molestiarum metus (quae jam ante Salvi Conductus desiderationem et loci nominationem, tanquam res per priores et longius quam hinc Vienna dissitos concursus probatae, praevideri potuerant,) ad mutationem loci pro congressu conclusi, nihil movere poterunt, quin exquisitam potius quandam temporis protellationem praesentare videntur. Unde, si enascentes nefors inconvenientiae Tractatum morentur, causam acta prodent.

(Eredeti, másfél íven, in folio; csak az aláírás sajátkezű.)

VÉG SZÓ.

Az Archivum Rákóczianum had- és belügyi (I-ső) osztályának, az eleve megállapított szerkesztési terv szerint, első két csoportozatát 1) magának II. Rákóczi Ferencz fejedelemnek leveles könyvei, és 2) gr. Bercsényi Miklós fővezérnek a fejedelemhez intézett levelei valának képezendők.

Az első csoport három kötetre ment, melyeknek anyagát a Rákóczi-Aspremont-Erdődyféle, továbbá a kir. kamarai levéltár szolgáltatta. Azonban, mint már az illető kötet bevezetésénél jeleztük volt, ezen említett két főlevéltár fennmaradt ilynemű anyagai által az e csoportozatba eredetileg tartozó iratok összege korántsem látszott kimerítve lenni; nevezetesen, szembetűnő hiány mutatkozik Rákóczi leveles- és különösen udv. cancelláriai hivatalos kiadványi jegyzőkönyveiben a szabadságháború *első négy esztendejére* nézve.

Ezen elveszetteknek vélt irományok később, — már a Bercsényiféle, második csoportozat nyomatása közben — szerencsésen előkerülének. Tehát csak lapangtanak. Egyikéről, a fejedelmi cancelláriának 1706 — 1707-iki terjedelmes kiadványi jegyzőkönyvéről, volt is tudomásunk, hogy az, a néhai Nagy István hét-

személynök gyűjteményével külföldre vándorolt. Évek múlva aztán e gyűjteményt a Nemzeti Múzeum igazgatósága, List és Francke lipcei könyvárusoktól visszaszerzé, — mire alólirott ama becses történelmi kútfőnek rögtön mását vette. Továbbá 1876-ban a b. Jeszenák-család pozsonyi könyvtárában egészen váratlanul sikerült fölfedeznem Rákóczinak többi, még hiányzott leveles- és kiadványi könyvét is, — úgy, hogy ezek, ha a Nagy Istvánéfével együttesen ki nyomatnának, megtöltenének három kötetet. És szerintünk most már, mindenekelőtt *ezek* volnának sajtó alá rendezendők, hogy így, a már megjelent első három kötetet velök kiegészítve, a fejedelem had- és belügyi leveleskönyveit *teljesen* bírhatnók.

Mint mondók azonban, a gyűjtemény második csoportját: a Bercsényi-leveleket már elkezdjük volt nyomatni, mikoron az első csoport pótdarabjai fölfedeztettek. Be kelle tehát előbb a második csoportot fejezni, — s ez a jelen Bercsényiféle negyedik kötetel történik.

Véleményünk szerint ez a második csoport, az Archivum Rákóczianum már megjelent és még idővel megjelenendő összes gyűjteményének mindenképen legbecsesebb darabja; legbecsesebb úgy történelmi, mint irodalmi tekintetben. Ugyanis az egész *egy embertől*: a szabadságháború főintézőjétől, szervezőjétől, a fejedelem egyetlen bizalmas barátjától, gr. Bercsényi Miklóstól van írva. Egyöntetű, tartalmilag mint irányilag összhangzatos egésznet képez magában is. Tűzlelkű és vasjellemű írójának eredeti, erődús alakja, a magyarságnak e példányképe, hatalmasan dombozik ki belőle. E négy kötet nagybecsű levél után

ismerjük csak meg voltaképen Beresényit, mint feláldozó barátot s fejedelmének rendíthetlen hívét, mint hazafit és szabadsághőst, mint sokoldalú szervező tehetséget, fáradhatlan tevékeny hadvezért s éles combinatiójú és nagyműveltségű diplomatát, kinek tehetségei felől külföldi — pl. orosz, svéd, lengyel — államférfiak és hadvezérek is sokat tartottak. Ennek fölötte, az igazi tősgyökeres magyar irály, zamatos és erőteljes kifejezések, s eredeti, szikrázó — olykor keserű és maró — humor tekintetében, egyetlen kortársa sem hasonlítható hozzá.

Beresényinek Rákóczihoz szóló levelei a jelen pótkötettel érnek véget. Ezen kötet tartalma már mind Lengyelországban, a bujdosás szomorú éveiben iratott, nagyobb részét titkos jegyekkel, melyeknek fölfejtése, — bizony nehéz és hosszas fáradsággal járó munka volt! De bőven kárpótolá e fáradságot a levelek kiváló érdeke és történelmi becse. Mert mind csupa ismeretlen dolgokat tárnak azok elénk, az emigráció viszontagságos életének első éveiből.

Ha azonban ezen élet szomorú vala is, — nem volt dicstelen. Sőt megtanúljuk e levelekből, hogy a magyar emigráció, különösen Rákóczi és Beresényi működése, szorosan belejátszik még folyvást az európai történelem, név szerint a lengyel, orosz, francia, svéd és török viszonyok phasisaiba. Beresényi jelen leveleinek nemcsak a magyar: de mind ezen említett nemzetek történetírói, mint derekas segédforrásnak hasznát vehetik, különösen az, ki *Nagy-Péter* czár történetét fogja egykor megírni. Magyar szempontból pedig számos lélekemelő, és számos fájón megható pont vagyon e levelekben, melyek a honfikebel húrjait

résztvétkeltve érintik. Nem szükség külön-külön reájok mutatnom; az olvasó magától is reájok fog találni, s az események végzetszerűségén merengve, bús gondolatokba merülend fölöttük. Sőt, a pusztán csak a hideg böleselem kritikájával bonczoló ítésez sem fogja e könyvet letenni a tisztelet és elismerés bizonyos el nem tagadható kifejezése nélkül, — ha egyébért nem: az ingathatlan elvhűség és mindvégig kitartó nehéz küzdelem magasztos példáiért.

Bercsényinek Rákóczihoz intézett levelei a vörösvári levéltárban 1712. szeptember havával végképen megszakadnak. Az ezen időtől 1717. őszéig, vagyis törökországi találkozásukig irottak, — ha ugyan örökre el nem veszték, — valószínűen a párisi nemzeti könyvtár, külügyi levéltár, avagy a konstantinápolyi franczia követség irattárában lappanganak, Rákóczinak egyéb, bujdosáskori irományaival.

E pótkötetet könnyű lett volna a megelőzőkhez hasonló nagyságúvá kiegészítenem, más, Bercsényiféle iratokkal. Rendelkezésem alatt állanak ugyanis gr. Bercsényi Miklós 1709—1710-iki diplomatiái nagybecsű levelezéseinek sajátkezű fogalmazatai; 1705—1706-iki, továbbá 1709-iki tábori könyvének töredékei; végre unghvári várát és ottani udvartartását illető, culturtörténelmileg kiváló érdekű följegyzések, összeírások, lajstromok stb. 1701 és 1710—1711-ből.

Mindezekből a kötet bőven kitelik vala. De a történelmi bizottság ez idő szerinti javadalmazása, a folyó évre a jelen pótkötetnél tágabb kiterjeszkedést — fájdalom — nem enged; sőt, bizonytalan időre, magát a vállalat folytatását is felfüggeszteni vagyunk kénytelenek. Pedig még igen sok van hátra, a minek

kiadása czélba vétetett. Úgymint a Rákóczi-féle már föntebb említett kiadatlan leveleskönyvek = 3 kötet; gr. Forgách Simon levelei = 1 kötet; b. Károlyi Sándor levelei = 2—3 kötet; gr. Eszterházy Antal levelei és tábori könyve = 3 kötet; vegyes iratok és levelezések = legalább 3—4 kötet. Szóval, az összes had- és belügyi rész, miként már eleve számíttatott, *húsz kötetet* bizonyynyal fogna tenni, melyhez még egy az egész gyűjteményhez szolgáló betűrendes *név- és tárgymutató* fogna külön kötet gyanánt járulni.

Legyen szabad remélenünk, hogy kedvezőbb viszonyok fordultával mind ez, még a mai nemzedék idejében megvalósuland!

Budapesten, 1879. mártius 15-kén.

Thaly Kálmán.

Tartalom.

	Lap
1711. A szathmári békétől, végeig	1
1712 ,	83
Toldalék	209
Végszó	220

Sajtóhiba. A 176-ik lapon alulról a *tizedik* sorban,
e szó helyett »*Peter*« »*Páter*« olvasandó.

DB
932
.48
B4A44
köt.4

Bercsényi, Miklós
Székesi gróf Bercsényi
Miklós

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
